CAROL SHIELDS

Jurnal în piatră

Traducere din engleză și note de
ARIADNA GRĂDINARU

HUMANITAS
fiction

Coperta de
IONUȚ BROȘTIANU

Redactor
IUSTINA CROITORU

CAROL SHIELDS, 1935-2003
THE STONE DIARIES

Originally published in the English language as *The Stone Diaries*.
Copyright © 1993 Carol Shields Literary Trust
Published by arrangement with Random House Canada, a division of Random House of Canada Limited.
All rights reserved.

© HUMANITAS FICTION, 2008, pentru prezenta versiune românească

EDITURA HUMANITAS FICTION
Piața Presei Libere 1, 013701 București, România
tel. 021/408 83 73, fax 021/408 83 74
www.humanitas.ro

Comenzi CARTE PRIN POȘTĂ: tel./fax 021/311 23 30
C.P.C.E. — CP 14, București
e-mail: cpp@humanitas.ro
www.librariilehumanitas.ro

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
SHIELDS, CAROL
Jurnal în piatră / Carol Shields ; trad.: Ariadna Grădinaru. – București : Humanitas Fiction, 2008
ISBN 978-973-689-247-9

I. Grădinaru, Ariadna (trad.)

821.111-31-135.1

Pentru sora mea, Babs

nimic din ce făcea
sau spunea

nu era tocmai
ce avea în minte

și totuși se poate spune
că viața ei e un monument

modelat într-o rază
de lumină piezișă

și pus pe ritmul
unei muzici posibile

(din „Grandmother Cycle", de Judith Downing,
Converse Quarterly, numărul de toamnă)

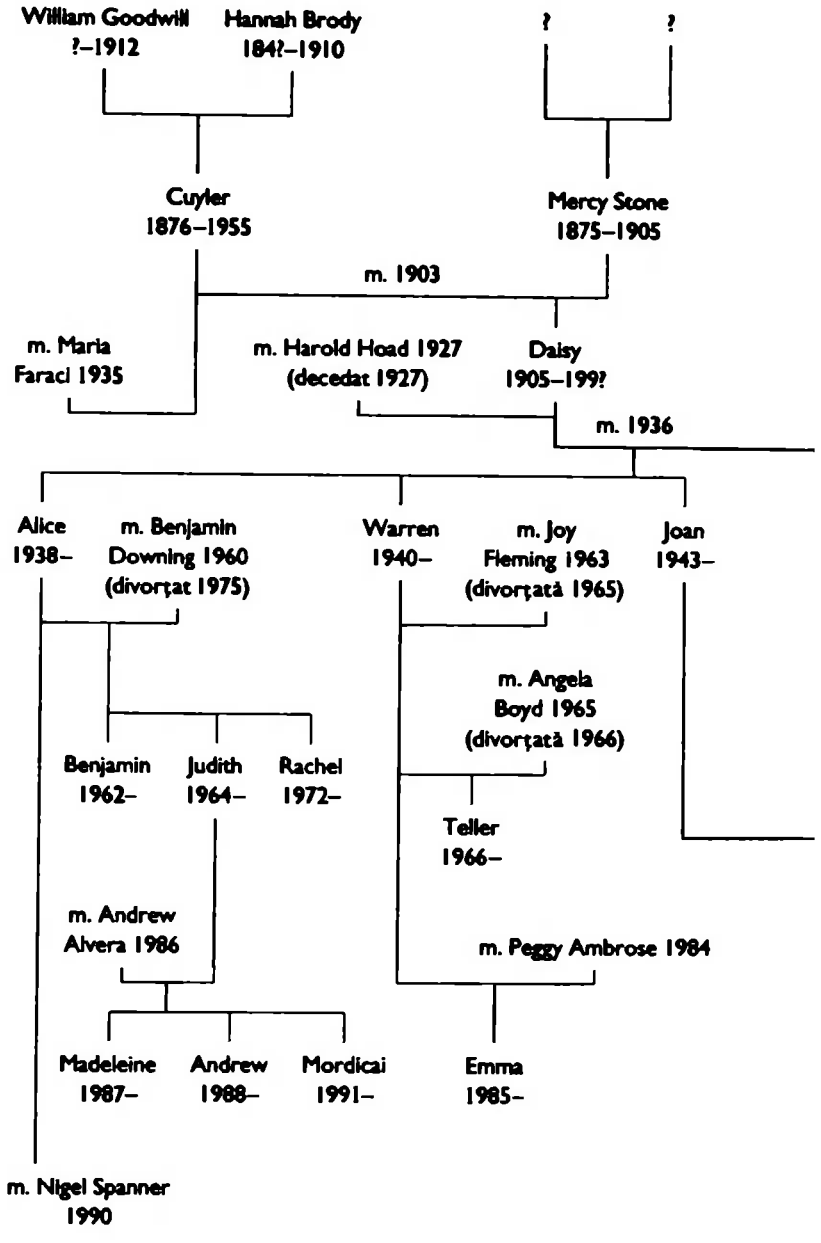
William Goodwill
?–1912
Hannah Brody
184?–1910
?
?
Cuyler
1876–1955
Mercy Stone
1875–1905
m. 1903
m. Maria
Faraci 1935
m. Harold Hoad 1927
(decedat 1927)
Daisy
1905–199?
m. 1936
Alice
1938–
m. Benjamin
Downing 1960
(divorţat 1975)
Warren
1940–
m. Joy
Fleming 1963
(divorţată 1965)
Joan
1943–
m. Angela
Boyd 1965
(divorţată 1966)
Benjamin
1962–
Judith
1964–
Rachel
1972–
Teller
1966–
m. Andrew
Alvera 1986
m. Peggy Ambrose 1984
Madeleine
1987–
Andrew
1988–
Mordicai
1991–
Emma
1985–
m. Nigel Spanner
1990

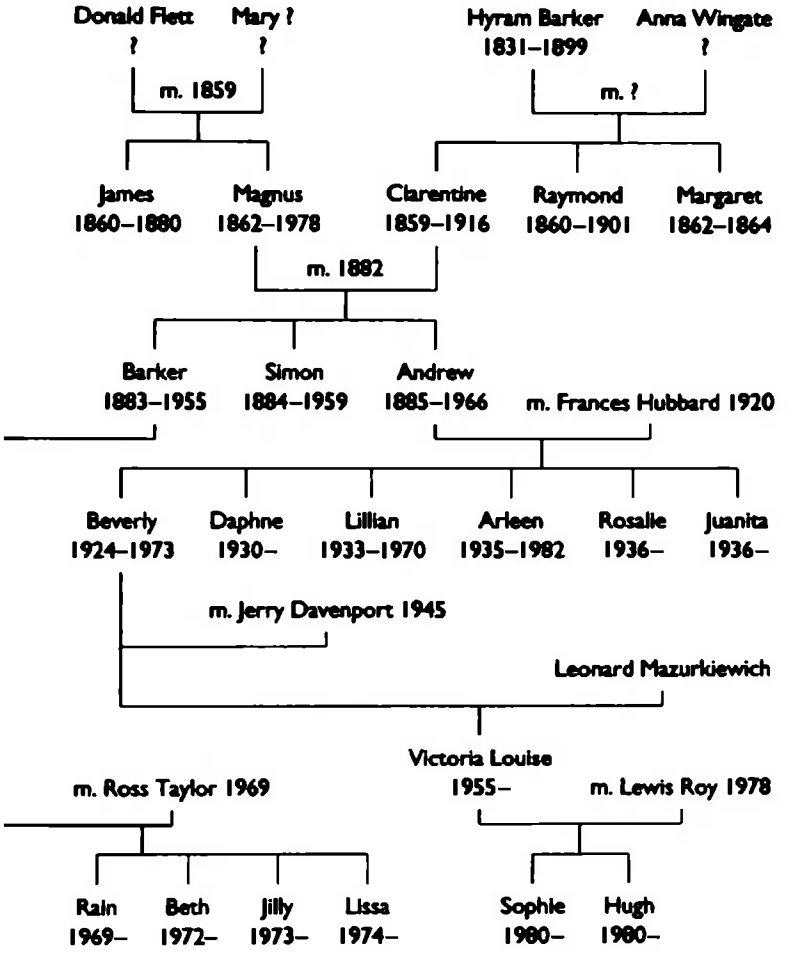
Donald Fletz
?
Mary ?
?
m. 1859
Hyram Barker
1831–1899
Anna Wingate
?
m. ?
James
1860–1880
Magnus
1862–1978
Clarentine
1859–1916
Raymond
1860–1901
Margaret
1862–1864
m. 1882
Barker
1883–1955
Simon
1884–1959
Andrew
1885–1966
m. Frances Hubbard 1920
Beverly
1924–1973
Daphne
1930–
Lillian
1933–1970
Arleen
1935–1982
Rosalie
1936–
Juanita
1936–
m. Jerry Davenport 1945
Leonard Mazurkiewich
Victoria Louise
1955–
m. Ross Taylor 1969
m. Lewis Roy 1978
Rain
1969–
Beth
1972–
Jilly
1973–
Lissa
1974–
Sophie
1980–
Hugh
1980–

Cuvânt înainte

Niciodată nu am scris cu atâta bucurie ca în cei doi ani cât am lucrat la *Jurnal în piatră*. Cartea părea să fie despre ceva important (deşi nu ştiam ce anume) şi scrisul a mers oarecum de la sine odată ce am descoperit structura potrivită, mai bine spus am împrumutat formatul unei biografii de modă veche din secolul al XIX-lea, compusă din secvenţe intitulate „Naşterea," „Copilăria," „Iubirea" şi tot aşa până la „Moartea".

Când m-am apucat de roman credeam că scriu saga unei familii sau, mai degrabă, o variantă distorsionată a acestui gen aşa cum îl cunoaştem. Dar mi-am dat repede seama că de fapt scriam *despre* autobiografie, despre întrebarea centrală, şi anume dacă putem sau nu să ne cunoaştem povestea propriei vieţi. Cât din existenţa noastră e consemnat, cât imaginat, cât inventat, cât e revizuit sau şters? După părerea mea, părţile mai substanţiale din povestea unei vieţi sunt împrumutate din impresiile pe care le-am lăsat altora – prieteni, rude şi cunoştinţe întâmplătoare –, şi am vrut ca aceste voci să facă parte din roman şi să o construiască pe Daisy Goodwill Flett, născută în zona rurală a provinciei Manitoba în 1905. Ce cred oamenii despre noi? Aceste gânduri primite, uneori tragic, alcătuiesc o viaţă. Daisy trăieşte peste nouăzeci de ani şi viaţa ei se scurge, mai mult sau mai puţin, odată cu secolul, ridicând un semn de întrebare cu privire la însemnătatea acestor ultimi o sută de ani pentru femei, mai ales pentru acele femei care nu apar în analele publice.

Îmi propusesem să pătrund în viaţa lui Daisy la intervale de aproximativ zece ani, doar ca să văd ce mai face. Dar

mi-am dat seama că bisturiul meu scriitoricesc, cu tăietura lui autocrată şi metodică, ar rata câteva momente esenţiale: iniţierea sexuală a lui Daisy, educaţia, naşterile. Dar o astfel de abordare arbitrară ar putea surprinde şi altceva: poate acele întâmplări mai puţin spectaculoase şi de mai slabă forţă revelatoare.

În fiecare zi, când mă aşezam la masa de scris, invocam imaginea unei serii de cutii care intră una în alta. Eu construiam cutia exterioară, Daisy, pe cea interioară – iar în interiorul cutiei ei nu era nimic. Ea îşi gândea – nu îşi scria – povestea propriei vieţi, dar era o viaţă din care ea, subiectul, fusese extrasă. Acesta era, mi se părea la momentul respectiv, adevărul despre vieţile celor mai multe femei.

Cugetând la autobiografie, am ajuns să mă gândesc la fotografiile care însoţesc întotdeauna astfel de cărţi. L-am întrebat pe editorul meu, Christopher Potter, dacă putem introduce un astfel de grupaj de poze în mijlocul cărţii. I-am explicat că vreau să indic, cumva, spre o altă formă de expresie. Mă aşteptam să spună nu, că fotografiile ar fi prea scumpe şi că, oricum, într-un roman nu se introduc fotografii. Dar a spus se poate. M-am gândit imediat ce altceva aş mai putea cere. Un arbore genealogic? Da, se poate şi asta. Şi un epigraf din arhivele familiei? Da. Acest mănunchi de permisiuni m-a făcut să nu divaghez până am terminat cartea.

Se ştie că scriitorii refuză să vorbească despre operele în lucru, dar eu le-am vorbit tuturor despre cartea asta. Am întrebat-o pe prietena mea Jennifer Graham despre vârstnicul ei tată, Alf, şi mi-a spus spre ce crede ea că îi fug gândurile şi din ce sunt compuse. I-am întrebat pe colegii mei de la Universitatea din Manitoba – la prânz, sau când ne întâlneam pe coridoarele clădirii Departamentului de Arte – în legătură cu unele expresii de epocă pe care voiam să le întrebuinţez. Profesorul Lew Layman a reuşit să dea de urma sursei expresiei „Ne vedem în filme" într-un roman publicat în 1929. (Era o veste bună – puteam s-o folosesc!) *Jurnal în piatră* pare doar să fie o carte personală, aproape jurnalul intim al unei femei; privind în urmă, sunt uimită să descopăr

cât de public a fost procesul de scriere. Mi-a plăcut acest *colaj* colectiv, această adunare de indicii verbale şi anecdote împrăştiate. Acest proces este, în mare parte, motivul pentru care am scris cu aşa o bucurie.

Am fost convinsă, în timp ce lucram la ultimul capitol, că scrisesem o carte tristă. De la bun început mi-am dat seama că îmi conduceam romanul spre propoziţia „Nu mi-am găsit liniştea". Dar când am ajuns acolo, pe penultima pagină, nu-mi venea să scriu aceste cuvinte. Am fost întotdeauna obişnuită să caut armonie şi împăcare, dar propoziţia mă apăsa pe conştiinţă – şi eram foarte conştientă de asta. În cele din urmă, am pus-o pe hârtie. Am învăţat să mă împac cu această alegere dificilă.

Carol Shields
decembrie 2001

Naşterea, 1905

Mama mea se numea Mercy Stone Goodwill. Avea numai treizeci de ani când i s-a făcut rău, într-o zi caniculară, în bucătăria ei, în timp ce îi pregătea soţului la cină o budincă Malvern. Pe masă stătea deschisă o carte de bucate: „Se iau câteva felii de pâine veche", spunea reţeta, „şi o cană de coacăze; jumătate de cană de zmeură; 100 grame zahăr; nişte frişcă îndulcită dacă aveţi la îndemână". Bineînţeles că pregăteşte numai jumătate din cantitate, pentru că sunt numai ei doi, ca să nu mai vorbim că nu prea se găsesc coacăze, iar Cuyler (tatăl meu) mănâncă puţin. Ca o vrăbiuţă, îi place ei să spună; e în stare să se lipsească cu totul de mâncare.

I se pare o ruşine cât de puţin mănâncă bărbatul ei, cum se joacă cu lingura prin farfurie şi uneori îşi ridică ochii şi îi aruncă pe deasupra mesei câte o privire timidă şi apreciativă, dar niciodată nu acceptă o a doua porţie, o lasă pe ea să termine – dând din mână cu gestul acela visător cu care o îndeamnă să se servească. Şi zâmbind tot timpul, cu o expresie blândă şi tembelă. Ce însemna mâncarea pentru un muncitor ca el? Un deranj, o activitate care îl distrage de la treburile lui, poate chiar un fel de preţ care trebuie plătit ca să respire şi să se ţină pe picioare.

Ei bine, pentru ea, pentru mama mea, povestea era cu totul alta. Nimic n-o făcea să se simtă mai aproape de rai decât mâncatul. (Astăzi avem un cuvânt care descrie o pasiune atât de nestăpânită ca a ei.)

Şi aproape la fel de divin ca mâncatul era gătitul – cum îi umplea inima de bucurie! Fiecare creatură de pe acest pământ are propria viziune a paradisului, şi asta era a ei, să

stea în bucătăria ucigător de fierbinte, amestecând şi născocind, aplecându-se şi mijind ochii ca să descifreze scrisul mărunt din cărţile de bucate, cu o lingură curată de lemn în mână.

Merită s-o vezi cum se concentrează, să-i vezi faţa înfierbântată şi preocupată, să vezi cu câtă încântare priveşte cum se încheagă budinca pe măsură ce toarnă fructele înăbuşite în tava specială, apasă feliile groase de pâine peste zeama care musteşte şi le simte cum se înmoaie şi se pătrund încetul cu încetul de roşeaţa zmeurei. Budincă Malvern; până şi cuvintele îi plac şi le simte cum i se dizolvă pe limbă ca o vafă dată prin zahăr şi limba însăşi devine crocantă şi dulce. Ca un artist – după ani de zile, această formă de artă îmi e cât se poate de limpede – amestecă şi aranjează şi îşi suge buza de jos puţin ieşită. Ce mai desert va fi! Un burete cald care absoarbe culoare. (Doamna Flett, vecina de alături, i-a dat voie să culeagă câteva coacăze din tufa ei; zmeura a găsit-o chiar ea pe marginea drumului, în partea de sud a satului, cu toate că e criminal pentru o femeie de talia ei să umble prin căldura de la miezul zilei.)

Mai presară nişte zahăr, o lingură, apoi încă una, după care duce la gură lingura plină de cristalele aspre care o ţin în priză. E ora trei – o după-amiază caniculară de iulie în centrul provinciei Manitoba, în centrul Dominionului Canadian. Ceasul din salonaş (finisaj de adamant, picioare aurite, cadou de nuntă de la familia soţului ei, familia Goodwill din parohia Stonewall) tocmai a bătut ora exactă. Cuyler va veni acasă de la carieră la cinci fix; o să se spele bine şi plin de voioşie în chiuveta din bucătărie şi înainte de cinci şi jumătate se vor aşeza amândoi la masă – chiar la masa asta, doar că acoperită cu o faţă de masă curată, schimbată la fiecare două zile – şi vor lua cina. Care va fi, în cea mai mare parte, o masă tăcută, căci părinţii mei sunt amândoi persoane timide din fire şi au fost crescuţi cu convingerea că mâncatul şi conversaţia sunt funcţii diferite, care nu se intersectează. În seara asta vor servi carne de vită sărată, rece, cu o lingură de sos condimentat făcut în casă şi câţiva cartofi cu zeamă

alături, cești de ceai dulce și apoi această excelentă budincă. El va căsca ochii; tatăl meu, Cuyler Goodwill, în vârstă de douăzeci și opt de ani, însurat de doi ani, nu va mai fi gustat în viața lui budincă Malvern. (Pentru asta se pregătește ea – expresia lui ușor perplexă, gura masculină, fragedă și recunoscătoare, e căscată de mirare. Măcar atât poate să facă, să-l surprindă în felul ăsta.) Așază cu grijă o farfurie înflorată peste budincă și o presează cu o piatră.

Într-un loc răcoros, așa spune rețeta: „Se așază forma într-un loc răcoros". (Cartea e veche, tipărită în Anglia cu mai bine de treizeci de ani în urmă, paginile sunt mototolite, dar tonul autoarei e încă plin de forță și expresiv.) Dar unde să găsească Mercy Goodwill un loc răcoros într-o zi ca asta? Până și podeaua de piatră negricioasă de sub treptele pivniței, unde își ține laptele și untul și slănina, s-a încălzit și emană de vreo două săptămâni un miros ciudat, acru. Familia Flett, de alături, a cumpărat de curând un răcitor Labrador, căptușit cu zinc, iar doamna Flett i-a vorbit cu reținere lui Mercy despre această achiziție, menționându-i caracteristicile, tirajul, rafturile lucitoare de tablă galvanizată și cum un bloc de gheață poate să reziste pe căldură două zile și chiar mai mult.

Un gând tăios, îngrijorarea că nu va avea unde să țină budinca la rece, sau poate invidia pentru noul răcitor al familiei Flett îi provoacă mamei mele primul spasm de durere. Scoate un țipăt scurt. Pielea din jurul ochilor i se trage spre tâmple, ca și cum ar fi apucat-o cineva de păr și i l-ar fi tras în sus, întinzându-i scalpul la maximum. Un martor, dacă ar fi fost de față vreun martor în bucătărioară, s-ar fi temut poate că o ia cu leșin, cu toate că mama nu e o femeie predispusă la leșinuri. Ce simte ea seamănă mai degrabă cu o mișcare a diafragmei, care urcă mai întâi, apoi coboară brusc, comprimată ca un acordeon ținut invers.

Se uită în jos și vede uimită cum dungile albe și albastre ale șorțului se umplu de pete colorate. Brațele i se ridică în aer ca de la sine, într-un gest reflex menit să contracareze presiunea strivitoare și atunci, ca să-și mențină echilibrul,

își îndreaptă umerii și se sprijină cu palmele de tăblia mesei, aplecându-se în față și scoțând un scâncet lung și ușor. Sunetul care îi iese de pe buze e nedeslușit și amorf, o undă vălurită de uluire. (Mai târziu, acestea sunt cuvintele pe care, mai mult decât pe oricare altele, le voi asocia cu imaginea mamei mele: nedeslușire, uluire.) Transpiră puțin pentru o femeie atât de corpolentă, chiar și în toiul verii, și adevărul este că se mândrește, în stilul ei timid, cu această uscăciune trupească – numai că acum o bandă lată de umezeală i se întinde sub șorț, de-a lungul spatelui. Respiră precipitat, clipind des în timp ce durerea i se înfășoară în jurul abdomenului. Jos, sub faldurile suprapuse ale cărnii, se simte invadată. Un val mareic, un șuvoi.

Toată primăvara a chinuit-o o indigestie. Adesea dimineața, și din nou seara, după ce tânărul ei soț adormea, se scula din pat și se trata cu citrat de magneziu de la Bishop. Când bea lapte obișnuit sau ceai îndulcit sau limonadă cu zahăr, înghite cu lăcomie, dar poțiunea răcoroasă, cu gust de cretă, de la Bishop o toarnă într-o ceașcă de porțelan și soarbe din ea cu concentrare adâncă, cu demnitate. Nu știe ce să creadă. Acum e convinsă că ficatul ei își face de cap, acum că e vorba de rinichi – are numai treizeci de ani, dar necazurile cu rinichii apar uneori destul de devreme, mai ales la o femeie de dimensiunile neortodoxe ale mamei mele. Sau poate că de vină e constipația. Doamna Flett, vecina de alături, i-a sugerat această posibilitate și i-a recomandat tabletele cu rubarbă, sau, poate, i-a spus pe un ton confidențial, e vreo problemă femeiască. Pierderile foarte mari de sânge, i-a spus ea, le provoacă neplăceri multor tinere – a vorbit despre asta cu doctorul Spears? E cunoscut pentru sensibilitatea cu care tratează indispozițiile femeiești; are un fel aparte de a închide ochii strâns când își formulează întrebările delicate, de a vorbi aproape poetic despre ciclurile și echilibrele naturii, despre perioadele mareice ale fertilității și eficiența sărurilor din fructe.

Nu, Mercy nu a vorbit cu doctorul Spears, n-ar putea niciodată să vorbească cu doctorul Spears despre lucrurile

astea, n-ar putea să vorbească cu nimeni, nici măcar cu soţul ei – mai ales cu soţul ei. Sângerarea lunară i-a venit numai de două ori în viaţă, ţâşnind dintre perniţele moi ale zonei genitale, pătându-i lenjeria cu strălucirea ei înfiorătoare şi dându-i peste cap măruntele îndatoriri şi preocupări cuviincioase care îi ordonează viaţa: brodatul, treburile domestice, abilitatea de a mânui fierul de călcat, dulceţurile şi murăturile şi rufele curate şi sticlele lămpilor, pe care le lustruieşte în fiecare dimineaţă.

Dozele de citrat de magneziu nu o ajută aproape deloc. Sărurile din fructe îi agravează suferinţa. Pereţii abdomenului au continuat să îi zvâcnească toată primăvara, de se întreba uneori dacă nu cumva o să-i cedeze membranele interne din pricina presiunii. Adesea simte în gură amăreala bilei. O mănâncă tot corpul. Are accese fierbinţi de gaze, mai ales noaptea, când stă întinsă în pat lângă tatăl meu care, din iubire şi din delicateţe, se preface că doarme adânc – îşi dă seama după felul cum stă ghemuit respectuos pe partea lui de pat.

Numai pâinea pare să-i domolească starea de rău, pâinea cu unt, bucăţi enorme, pe care oamenii din sat le numesc praguri. Mănâncă pâinea imediat ce o scoate din cuptor, felie după felie, iar uneori nici nu se mai oboseşte să o taie – o rupe direct. Într-o zi, când era singură în bucătărie, a terminat o pâine întreagă între prânz şi cină. (Una s-a ars, i-a spus soţului ei, dornică să explice pâinea lipsă – ca şi cum un bărbat cu o fire atât de visătoare ca a tatălui meu ar remarca un detaliu atât de neînsemnat, ca şi cum vreun bărbat ar observa aşa ceva.) De multe ori presară zahăr peste pâinea cu unt. Suprafaţa sclipitoare îi face cu ochiul, cristalele îi crănţăne în dinţi, dându-i putere. Îşi imaginează cum coca moale îi ajunge în stomac şi căptuşeşte potirul amar şi umflat cu un strat moale şi cald care absoarbe şi neutralizează otrăvurile din trupul ei.

Incapacitatea ei de a iubi a otrăvit-o, împreună cu cantităţile degradante de zahăr, drojdie, slănină şi făină; ştie că aşa e. Se străduieşte, se preface că simte plăcere, aşa cum

sunt încurajate să facă toate femeile, dar pedeapsa pentru eforturile ei e o foame care o atacă de fiecare dată când e singură, așa cum e în această zi fierbinte de iulie, undeva în Manitoba, provincia înconjurată din toate părțile de uscat, într-un sat prăfuit (jumătate de duzină de străzi nepavate, un magazin, un hotel, o biserică metodistă, o gară a Căilor Ferate Canadiene și o pensiune pentru bărbați nefamiliști la colțul Bishop Street.) Pare să aștepte întruna să se întâmple ceva nou, dar percepția asupra acestui „ceva" e încețoșată de ignoranță și de țesuturile pufoase ale trupului ei. Noaptea, își strânge jenată cămașa de noapte în jurul ei. Nu știe niciodată, când stinge lampa, la ce să se aștepte din partea soțului sau ce să înțeleagă din strigătele lui care, slavă Domnului, sunt înăbușite de pereții de lemn ai casei, proprietate a companiei miniere, în care locuiesc. Două încăperi sus, două jos, o latrină în fundul curții. Știe doar că viața ei nu are nici o legătură cu nici un fel de istorie coerentă, că nu are parte de consolarea firească a legăturilor de sânge, că în acești ultimi doi ani a fost copleșită de uriașa, insondabila pasiune a lui Cuyler Goodwill. Niagara dezlănțuită, asta e imaginea care îi vine în minte în fiecare seară când vine peste ea, un tunet eliberat între pereții trupului ei.

Atunci se simte cel mai adânc îngropată, ca și cum ea, Mercy Goodwill, n-ar fi nimic altceva decât pulsul care se zbate în cavoul cărnii ei, fața ei lată, gâtul gros și puhav, sânii mari și lăsați și stomacul ca un bolovan.

Cum stă așa în picioare în bucătăria din spate, coapsele ei, ca o carne moale și albă (îmi vine în minte carnea de vițel, sau de pui, sau carnea grasă de porc), se freacă una de alta pe sub chiloții de bumbac – care sunt uzi, își dă seama dintr-odată, uzi leoarcă. Are câte două sau trei falduri de grăsime în jurul gleznelor și încheieturilor și acum aceste extremități încrețite lucesc de transpirație. Degetele groase și umflate apasă blatul de lemn al mesei și mâna stângă, cu verigheta îngropată în carnea moale, pulsează de otravă. I se pare că vede o lumină slabă, verzuie, întinzându-i-se ca un evantai în fața ochilor. E mai rău, mult mai rău decât a fost până

acum. Se întreabă dacă nu cumva îi va exploda corpul, dacă oasele nu îi vor ieşi din carne şi sângele nu i se va împrăştia pe jos şi pe pereţi. Îşi imaginează că sângele ei e galben, nu roşu, un mâl gros, de culoarea mierii, care o încetineşte şi o împiedică să o cheme în ajutor pe doamna Flett.

Întâmplarea face ca doamna Flett să fie foarte aproape, astfel că ar auzi-o uşor. E la puţin mai mult de zece metri distanţă, îşi atârnă pe frânghia de rufe cearşafurile şi feţele de pernă aspre. Ar veni într-un suflet dacă ar şti de suferinţa lui Mercy Goodwill; ar fi lângă ea într-o clipă, îndemnând-o pe biata, scumpa de ea, să se calmeze, implorând-o să se întindă pe canapeaua din bucătărie, tamponându-i faţa lată, umedă şi inexpresivă cu comprese reci, slăbindu-i strânsoarea hainelor, scoţându-i pantofii legaţi strâns şi ciorapii groşi. O iubeşte pe Mercy, îi place felul ei de-a fi, concentrarea ei, cu toate că (trebuie să recunoaştem) dragostea ei e născută din fascinaţie, dar şi din milă – milă faţă de trupul acesta mare, moale şi încet, faţă de contururile vagi ale cărnii din jurul feţei tinere a lui Mercy şi acea drăgălăşenie care se arată uneori, în curbura buzei de sus sau în panica blândă risipită în ochii ei verzi-căprui. Când priveşte în ochii de viţică ai lui Mercy, cuvântul care îi vine în minte nu e „copilăroasă", ci „copilă". Biata de ea, singură pe lume. Mamă n-a avut şi acum, după cât se pare – cu toate că nu se ştie niciodată, cine poate să vadă viitorul? –, nu va avea nici copilaşi pe care să-i legene şi să-i dezmierde.

Doamna Flett – numele ei de botez e Clarentine – are trei fii adulţi, Simon, Andrew şi Barker, dar nici o fiică. Cel mai mare dintre ei, Barker, a plecat la Winnipeg să studieze la colegiu, iar ceilalţi doi lucrează la carieră alături de soţul ei, Magnus, maistru pietrar, un bărbat rece şi uscăţiv originar din Insulele Orkney, care a imigrat în Canada la vârsta de nouăsprezece ani. Apucăturile din Orkney i-au rămas. Îi plac lucrurile simple. O casă mobilată modest. O grădină îngrijită. Mâncare obişnuită pe masă, o cină compusă din terci sau peşte afumat sau chiar o farfurie cu pâine cu unt,

alături de o cană de ceai. Vederea unei budinci Malvern, răsturnată din formă pe o farfurie de sticlă și acoperită cu frișcă, l-ar tulbura profund, mai ales o budincă pregătită într-o zi care, la urma urmei, nu e decât o zi obișnuită de luni, în toiul verii anului 1905 (anul nașterii mele, ziua nașterii mele).

Doamna Flett, Clarentine, o femeie cu siluetă frumoasă și cu pielea de culoarea ciupercilor, căreia dezamăgirea i-a șters toate amintirile legate de copilăria fiilor ei, visează să ia mâinile mari și uscate ale lui Mercy într-ale ei și să-i spună „Viața unei femei nu face cât o ceapă degerată dacă nu a simțit viața mișcând înăuntrul ei. Să-l hrănești pe micuț la sân, să-l privești cum crește și devine bărbat, asta înseamnă dragostea. Spunem că ne iubim soții, stăm în fața altarului și spunem că o să-i iubim mereu, până ce moartea ne va despărți, dar iubim cu adevărat ce e sânge din sângele nostru".

Îi place să-i ofere lucruri lui Mercy. Primăvara trecută, când făcea curat, a dat peste o formă veche de jeleu, din tablă, chiar vasul pe care Mercy îl folosește azi ca să dea formă budincii Malvern. Îi dă lui Mercy flori din grădina ei, sângele-voinicului, regina-nopții, garofițe, limba-mării, gura-leului. Și salată, când e vremea ei, ridichi noi, morcovi, fasole lată. Sau borcane cu gem de fructe de pădure și rubarbă murată. O dată i-a dat un set de șervete pentru ceai cu colțuri brodate, altă dată o față de pernă cu macrameu. Ca să nu mai spunem că tot ea i-a dat și cartea de bucate la care fata ține atât de mult și care aproape s-a zdrențuit de cât a folosit-o. De Crăciun i-a făcut cadou un săpun de limba-mielului, încă în învelitoarea de hârtie, și o dată, din senin, i-a adus un pahar încrustat, împodobit cu fundă. Aceste obiecte care trec din mâinile ei în ale lui Mercy par pe moment înconjurate de un nimb de lumină, cu toate că frazele cu care își însoțește darurile sunt alese astfel încât să-i minimalizeze generozitatea. „Eu, una, n-am ce face cu el", sau „am destule să hrănesc un batalion", sau „e prea pretențios pentru noi, dar vi s-ar potrivi vouă", sau „domnul Flett nu se dă în vânt după

lucruri parfumate şi m-ar durea sufletul să arunc un obiect bun şi folositor."

Văzând recunoştinţa blândă a lui Mercy, zâmbetul uşor uimit care i se formează încet pe buze şi aspectul ei de fiinţă neîntinată, doamnei Flett îi vine să o strângă în braţe. Îşi imaginează formele pline şi compacte ale lui Mercy peste care se întinde rochia ei curată, săltând de emoţia abandonului. „Draga mea", i-ar plăcea să-i murmure, cu buzele lipite de masa palidă a gâtului lui Mercy, de umerii ei moi şi de părul şaten şi ondulat.

Momentul acesta e undeva în viitor, va veni cândva. La asta se gândeşte în timp ce-şi prinde rufele cu cârlige, în soarele dogoritor – mai întâi lenjeria, apoi şorţurile şi plastroanele, la urmă salopetele de vară ale bărbaţilor. De-abia adie un vânticel şi rufele se vor usca ţepene şi tari – în două ore vor fi uscate, atât e de cald. Azi a întârziat cu spălatul şi mai are de smuls buruienile din grădină şi de cules mazărea pentru cină. E mereu în întârziere şi mereu aude în minte acelaşi refren arţăgos care îi spune: n-ai curăţat plita, n-ai terminat de cârpit, mai ai de apretat perdelele. Vocea care o ceartă e chiar a ei, atât de aspră şi de iute şi totuşi atât de neputincioasă – nimic n-o poate face să se mişte mai repede. Bărbaţii, soţul ei şi cei doi fii, pleacă la muncă la ora şapte fix şi se întorc la cinci. Ce-şi imaginează că face ea toată ziua? Se cutremură numai la gândul că nimeni nu poate privi prin acoperişul şi pereţii casei ei s-o vadă cum se mişcă zi de zi, ca o somnambulă, negociind clipă de clipă cu tentaţia indolenţei.

Dumnezeu o vede, bineînţeles. Dumnezeu o urmăreşte cum stă la fereastră, cu ochii ţintă la umbrele tufelor care dansează pe potecă, sau stă pe unul dintre scaunele din bucătărie, înţepenită parcă deasupra coşului de cusut, privind o muscă cum se plimbă pe masă. Minutele trec, se face o oră, uneori două. Aceste crâmpeie de timp nu au nici o legătură cu alte repere temporale. I se întâmplă din ce în ce mai des, aceste ore năruite, aproape în fiecare zi de când s-a făcut cald. Se trezeşte destul de vioaie, dar pe măsură ce limbile

ceasului înaintează simte o forţă care o cheamă, ispita sâcâitoare a tihnei secrete şi apoi, în clipa următoare, a şi pierdut lupta. Realitatea aceasta care o învăluie, orice ar fi ea, e formată din blândeţe. Se ridică în jurul ei ca un abur frumos mirositor. Nu are voce sau chip, doar o mireasmă fină, constantă, care pătrunde peste tot, ca o undă de extaz care îi alunecă pe gât şi i se răspândeşte prin trup, făcându-i părţile intime şi carnea flască a coapselor să se contracte. Liniştea e desăvârşită şi totuşi chinuitoare, şi de fiecare dată un gând fulgurant şi sec îi trece prin minte – că pe Dumnezeu nu-l interesează scăpările ei. Nu i-a vorbit în nici un fel, nu i-a dat nici un semn, nu S-a obosit nici măcar să o trădeze, cu toate că L-a momit cu un şervet brodat pe care l-a agăţat pe peretele din bucătărie:

Isus e stăpânul casei,
oaspetele nevăzut
la fiecare masă.
Ascultătorul tăcut
al fiecărei conversaţii.

E înfricoşătoare, dar totodată revigorantă, această capacitate e ei de a-i păcăli pe cei din jur; asta e oarecum o noutate, orele pierdute, visele intense şi fragmentele de limbaj, ca şi cum i s-ar fi dat două vieţi în loc de una, cea de-a doua învăluită în taină.

Sau se păcăleşte cumva singură? E adevărat că doctorul Spears, când l-a întâlnit din întâmplare pe Quarry Road, a prins-o de încheietură şi i-a vorbit tare ciudat şi direct:

— Femeile au nevoie de tovărăşia altor femei, s-a dezlănţuit el după câteva minute de conversaţie politicoasă despre vreme. Râsul aduce o mare alinare, puţină bârfă nevinovată. Clubul de broderie sau Asociaţia mamelor – şi, dacă nu mă înşel, doamnă Flett, erai şi dumneata membră a Clubului de ritm şi mişcare pentru doamne, obişnuiai să petreci după-amiezi relaxante într-o companie veselă. Soţia mea îmi

spune că prelegerea despre misiunile chineze a fost nu numai informativă, ci şi agreabilă.

— Sunt foarte ocupată acasă, i-a spus Clarentine Flett doctorului Spears.

— Desigur, desigur, a încuviinţat el repede. Sau poate te gândeşti să faci o scurtă vizită la Winnipeg. Din câte ştiu, petreci câteva zile acolo în fiecare an, la fiul dumitale, Barker. E tot acolo, nu-i aşa, studiază? Botanica e domeniul său, dacă îmi amintesc bine.

— Da, a răspuns ea. Flori. Plante.

— Sunt convins că sunteţi mândri de el. Bun băiat. Poate îţi aminteşti, am fost unul dintre cei care l-au propus pentru bursa Epworth.

— Îmi amintesc, cum să nu, şi...

— De ce nu-i faci o surpriză, atunci, şi nu te duci în vizită? Tuturor ne prieşte o schimbare de peisaj din când în când, mai ales după o iarnă lungă şi grea. I-aş putea sugera soţului dumitale, dacă doreşti – pe departe, fireşte. I-aş putea menţiona ce beneficii aduce sănătăţii o scurtă vacanţă.

— Vă rog, a spus ea.

Se gândea deja la ovalul de linişte în care se va cufunda de îndată ce se va despărţi de doctorul Spears, la luciul lui neted, sidefiu.

— Nu e nevoie. Vorbesc eu cu el.

Asociaţia mamelor. Câteva zile în Winnipeg. Cu doar câteva luni în urmă asemenea ieşiri din rutină ar fi prezentat un oarecare interes. Poate chiar ar fi vorbit cu soţul ei, Magnus, i-ar fi propus să îşi petreacă o săptămână la oraş. Şi-ar fi găsit cuvintele – în timp ce era ocupată cu vreo treabă obişnuită, ştersul vaselor după cină sau culesul frunzelor uscate din fucsia care atârna la fereastră. Bărbatul ei era zgârcit la vorbă, dar reuşiseră, de-a lungul anilor, să se descurce cu schimburile de cuvinte necesare într-o căsnicie, cele obligatorii pentru creşterea celor trei fii, cumpărarea proviziilor, discuţiile despre vreme, despre boală şi despre ce legume ar trebui plantate în grădină. Iar ea bănuia – deşi, de unde să ştie ea aşa ceva? Cine i-ar fi putut spune? –,

bănuia că soţul ei nu e cu nimic mai necioplit decât alţi bărbaţi. „Dacă vrei şi tu, mamă", îi spune în întunericul dormitorului lor din spatele casei, cu o mână deja pe sub cămaşa ei de noapte. De o mie de ori, de cinci mii de ori – „Dacă vrei şi tu, mamă". Cuvintele i s-au săpat în minte, abia dacă le mai aude. Iar apoi urmează tăcerea, ca o cădere într-o prăpastie fără fund, sau un fel de mormăit pe care ea îl interpretează ca însemnând satisfacţie.

„Deci ne căsătorim?" Aşa sunase cererea în căsătorie, rostită cu douăzeci şi cinci de ani în urmă, cu o intonaţie ascendentă care ei i se păruse dezarmantă. La momentul acela el era în Canada de mai puţin de un an, lucra de opt luni la vechea carieră de granit de la Lac du Bonnet, aproape de ferma tatălui ei; accentul lui din Insulele Orkney era pronunţat şi deosebit de aspru, deşi ei îi plăcea să creadă că distinge ceva mai blând dedesubt. A condus-o acasă după rugăciunea de la Milner's Crossing. Era o seară călduţă de aprilie, cu cerul spuzit de stele. Aerul era atât de curat, încât ea avea impresia că îl poate înghiţi, ca pe o hrană. Era a treia oară când o conducea acasă şi ştia – şi el la fel – că asta îi dădea lui dreptul să-i ceară un sărut. Ea s-a învoit, din curiozitate. Buza lui superioară, mişcându-se repede, prea repede, s-a frecat de gura şi de obrazul ei. Şi apoi el a vorbit:

— Deci ne căsătorim?

Înfumurarea lui a impresionat-o, era atât de copilărească. Îi venea să râdă, să-l tachineze – pe vremea aceea ştia să se distreze –, dar figura lui era prea severă.

— Ce spui? a stăruit el.

Întunericul îi ascundea trăsăturile, dar ea îi simţea pe gât respiraţia caldă şi asta a făcut-o să se clatine. S-a pregătit să audă cuvinte tandre.

— Câştig destul de bine, a spus el, şi am un loc de muncă stabil.

Era adevărat. Nu putea să-l contrazică. Niciodată n-a învăţat să-l contrazică. Avea un fel al lui de a pune problema, care interzicea orice dezacord. Să ne cumpărăm un răcitor din ăla nou, de pildă. Îl comandase printr-o scrisoare, trimisese

în secret comanda prin poştă, şi acum obiectul ocupa un colţ al bucătăriei. A apărut acolo dintr-odată. Cu câteva luni în urmă, ca să facă economie, el refuzase să meargă la doctorul Spears să vadă ce e cu umflătura care îi apăruse după ureche, şi pe urmă s-a apucat să arunce unsprezece dolari pe un răcitor, unsprezece dolari plus taxele de transport. Pe plăcuţa de metal prinsă pe uşă scria „Răcitor Labrador, model nou şi îmbunătăţit". Ea nu ceruse niciodată aşa ceva. L-a privit în prima zi cum mângâie lemnul neted şi balamalele lustruite şi şi-a spus fără să vrea: aceleaşi degete m-au mângâiat pe mine, goală.

Astfel de gânduri o vizitează din ce în ce mai des. Mintea i-a alergat nebuneşte în ultimele luni. E o femeie ale cărei dorinţe stau la fundul unui urcior ciobit, în aşteptare.

Chiar şi acum, în timp ce atârnă rufele la uscat, aproape cade din picioare de dorinţă, dar ce anume îşi doreşte? Îmbrăţişaţi-mă, le spune cearşafurilor şi feţelor de pernă picurând de apă, ţineţi-mă strâns. Dar o spune indiferent, fără speranţă. Copaia e goală acum, un vas vechi de lemn aşezat pe o piatră care iese din pământ. Cerul de deasupra capului ei e nesfârşit şi albastru; o ia cu ameţeală când se uită în sus. Simte nişte pişcături în nas şi bagă mâna în buzunarul şortului, căutându-şi batista. Mirosul sodei de rufe o supără, îi vine să strănute. „Eu nu vreau", spune o voce în mintea ei. „Nu mai vreau."

E deja ora trei, socoteşte ea. O să renunţe la plivitul grădinii azi. Dacă o întreabă cineva, soţul sau unul dintre băieţi, o să dea vina pe căldură. De ce să-şi pună în primejdie sănătatea pe un soare ca ăsta? O să se ducă să se odihnească în schimb în camera din faţă, la răcoare, o să se aşeze în fotoliul tapiţat din colţul acela întunecos. A mai făcut asta, de fiecare dată când nu s-a simţit în stare să-şi înfrunte amărăciunea asta a ei. Floarea la care ţine atât de mult, steaua din Bethleem, e captivă în ghiveciul ei de ceramică; îi place să caute secrete printre frunzele ei gri-verzi. Tapetul îi atrage şi el atenţia cu şirurile lui de flori, alternanţele de marouri şi rozuri care se repetă. Mica oglindă înclinată în rama ei

de stejar îi reflectă imaginea, părul turtit şi ochii care ard ca nişte cărbuni.

„Te iubesc", l-a auzit pe tânărul Cuyler Goodwill spunându-i imensei, umflatei lui soţii, Mercy. „Ah, cât te iubesc, din toată inima."

A auzit această declaraţie într-o seară devreme, într-o zi de luni, ca astăzi. Stătea lângă uşa de la bucătăria familiei Goodwill, cu un coş cu liliac timpuriu în braţe, un dar ca între vecini. (Adevărul e că nu reuşeşte să se ţină deoparte; casele tinerilor căsătoriţi, i se pare ei, sunt învăluite de un fel de vrajă, aerul e mai dulce decât în alte case, vocile mai blânde, perdelele improvizate şi ţoalele ieftine mai curajoase şi mai strălucitoare.) Geamul de la bucătăria familiei Goodwill era larg deschis, lăsând să intre adierea proaspătă de primăvară. Stăteau la masă (îi vedea destul de bine) – Mercy de o parte şi Cuyler de cealaltă, faţa de masă albă şi vasele încă nestrânse.

Lumina din uşă cădea pe faţa latră a mamei mele, dându-i un fel de luciu. Tatăl meu stătea aplecat spre ea şi îi ţinea mâinile într-ale lui. Aşa cum stau acolo, şi-a spus Clarentine Flett, parcă ar fi personajele unui tablou de salon, o acuarelă în tonuri moi de albastru şi gri.

Mama, cum am mai spus, era o femeie incredibil de grasă şi, cu trăsăturile ei gelatinoase, mă tem că era destul de comună. E adevărat că vecina ei, doamna Flett, zăreşte o oarecare drăgălăşenie dincolo de ochii înecaţi de grăsime şi guşa amplă, dar singura fotografie pe care o am, portretul de la nuntă, îmi arată altceva. Mama era masivă şi greoaie. Tata, în contrast cu ea, era mărunt, cu oase subţiri, proporţionat, iar pe figură îi licărea o vagă expresie de nedumerire. Nu e deplasat să ne imaginăm ce glume grosolane făceau pe seama lor bărbaţii din comunitate.

Din toată inima, l-a auzit doamna Flett spunându-i mamei. Rostirea acestui enunţ părea să-l fi epuizat şi acum se lăsase pe spătarul scaunului. Din toată inima. Ăsta e genul de expresie pe care o inventează îndrăgostiţii din cărţi. Vorbe dulci, vorbe de iubire. Poezia extazului. Clarentine Flett a citit din

când în când romane ieftine – ascunzându-le de fiecare dată de soţul ei, care le-ar fi considerat o pierdere de vreme –, în care oamenii îşi spun cuvinte frumoase, dar nu bănuise nici o clipă că asemenea declaraţii pot fi rostite în casele unor pietrari obişnuiţi într-un sat ca Tyndall, din provincia Manitoba. Nu-şi imaginase nici cu ce voce bogată, cu ce ton pătrunzător se spun asemenea lucruri. „Ah, cât te iubesc", i-a spus Cuyler Goodwill soţiei sale, cu o intensitate de rugăminte umilă, pe care Clarentine Flett n-a mai reuşit niciodată să şi-o şteargă din minte. A însoţit-o toată primăvara, ca o ploaie care cade peste ţesătura seacă a preocupărilor ei zilnice. O urmăreşte şi acum, lângă frânghia de rufe, în vreme ce strănută şi clipeşte des în lumina orbitoare a soarelui şi se luptă cu tentaţia de a se retrage în casă pentru restul după-amiezii.

Şi atunci i-a venit o idee. O să pună de ceai şi o s-o invite pe Mercy la ea să-l bea împreună.

Da, un ceai ar fi numai bun, hotărăşte Clarentine Flett. Şi o să scoată serviciul cel bun cu trandafiri, Royal Albert, care a fost al mamei ei şi, dacă tot se apucă, o să pregătească şi un platou cu fursecuri cu gem. Femeile au nevoie de tovărăşie – doar cu asta o tot bătea la cap doctorul Spears. Poate că asta era problema ei, singurătatea, nu viaţa nefericită, ci pur şi simplu un atac sezonier de singurătate. Iar Mercy Goodwill, scumpa de ea, şi ea era singură – dintr-odată, doamna Flett nu mai are nici o îndoială. Intuieşte că aşa e. Nu contează rezervele secrete de blândeţe ale lui Mercy, nici cuvintele tandre pe care şotul ei i le şopteşte la ureche, nimic din toate astea nu contează. Ea şi Mercy sunt singure pe lume, două suflete solitare, fiecare în casa ei, dar alături una de cealaltă, prinse în acelaşi cerc al dorinţei şi neliniştii. Cum de nu-şi dăduse seama mai devreme? Asta o ţinuse pe Clarentine Flett aproape de casă în ultimele săptămâni, de nu se dusese nici la întâlnirile de la Asociaţia mamelor şi nici la Clubul de broderie şi renunţase la posibilitatea unei vizite de câteva zile în Winnipeg; nu suportă gândul de a ieşi din cercul de neputinţă care le înconjoară pe amândouă,

pe ea şi pe Mercy Goodwill – două surori întru Domnul unite într-un mod nemaivăzut.

Ceva trebuie făcut până la urmă şi ea o s-o facă; chiar acum o să bată la uşa lui Mercy şi o s-o cheme la ea. O să facă ceaiul slab şi dulce cum îi place lui Mercy. Şi poate chiar – se simte dintr-odată plină de curaj la gândul unei agape, genul de agapă la care probabil soţia doctorului Spears o invită pe doamna Hospein, şotia şefului de carieră –, poate chiar o s-o roage pe Mercy, după o ceaşcă sau două, să-i spună pe numele de botez. „De ce nu-mi spui Clarentine?" o să-i spună. „Nu m-aş supăra deloc, m-aş bucura chiar. Ce mai, îmi eşti ca o fiică, aşa simt şi dacă ai putea să..."

Dar în acest moment reveria îi e întreruptă. Aude o voce, o voce ascuţită de bărbat care turuie ceva şi ridică ochii şi îl vede pe Bătrânul Jidan împleticindu-se spre ea prin grădină.

Nu mai e aşa de uşor ca altădată să vorbeşti despre Bătrânul Jidan. E o treabă complicată. Trebuie să scotoceşti în străfundurile minţii să-ţi aminteşti de vremurile când puteai să spui „Bătrânul Jidan" pe faţă: Bătrânul Jidan; uite că vine Bătrânul Jidan.

Şi uite-l, cu hainele lui negre şi murdare fluturându-i în aerul fierbinte, cu părul straniu şi răvăşit. Poartă un soi de pălărie zdrenţuită şi jegoasă împinsă pe spate. Pometii înalţi sunt tuciurii şi zbârciţi ca nişte coji de nucă. Ridurile, adâncite de timp, sunt pline de praf; fie asta, fie e nuanţa bizară şi străină a pielii lui.

Calul lui, sărmanul animal, a rămas lângă drum, piponit de plopul strâmb şi pipernicit de lângă uşa lui Mercy Goodwill. Numai el putea să-l lege aşa neglijent, când ar fi putut foarte bine să aleagă stâlpul de la gard. Şi căruţa aia, atât de ponosită şi dărăpănată că nici nu merită să-i spui căruţă, la cum scârţâie şi troncăne de sperie şi ciorile de pe câmp.

Sosirea lui provoacă groază peste tot, pentru că aproape de fiecare dată cere o răcoritoare sau o cafea sau o gură de apă rece, şi pe urmă mai sunt şi cănile şi paharele care trebuie opărite după el. Când umblă iarna prin ţinutul îndepărtat

de pe lângă Arborg, unde s-au aşezat islandezii, îndrăzneşte adesea să ceară adăpost peste noapte. Şi atunci trebuie să-i aduci un aşternut, pe care-l fierbi a doua zi, şi deschizi ferestrele larg să se aerisească. Aduce cu el în căminele acelea curate şi spartane putoarea de ceapă, usturoi, mucegai şi piele nespălată. Nasturii, şi şireturile, şi acele pe care le vinde, deşi sunt greu de procurat, sunt doar o slabă compensaţie pentru riscul de a te pricopsi cu purici sau cine ştie ce boală oribilă şi fără nume. Are limba umflată şi închisă la culoare şi ochii mereu miraţi. E linguşitor. Se adresează tuturor femeilor din zonă cu „coniţă" şi soţilor lor cu „conaşule". Băieţilor din internate le vinde porcării. Ar putea să aibă patruzeci de ani, sau şaizeci. Are la el, de vânzare, o mulţime de pilule şi poţiuni, de bricege şi jucărioare, tutun şi dropsuri, toate otravă curată. Nu priveşte pe nimeni în ochi. Se spune că se serveşte singur cu ouă proaspete din cuibare, rupe roşii de pe vrejuri, fură linguriţe vârându-le sub haină. Întinde mâna neagră şi îi mângâie pe copii pe cap, îi prinde înainte să apuce să fugă, spre jena mamelor şi taţilor.

Îl vezi pe drumuri lăturalnice, lovindu-şi biata mârţoagă cu biciul. Vine la uşă târşâindu-şi picioarele şi ciocăneşte într-un fel care e deopotrivă slugarnic şi poruncitor. Auzi cum ciocăneşte şi ştii că e el. Are mersul stricat, o târşâială înceată şi inegală care te duce cu gândul la bolile contagioase de pe vremuri. Şi cu toate astea iată-l acum, într-o zi de iulie, după-amiaza, alergând împrăştiat spre doamna Clarentine Flett, care stă lângă frânghia de rufe – stindardul ei de cearşafuri şi prosoape – ca o siluetă xilografiată pe o bucată de placaj.

O apucă mai întâi de mânecă. Ea se trage instinctiv înapoi, speriată, protestând, dar bineînţeles că se agaţă din nou de ea, de data asta apucând-o cu putere de încheietură. Are faţa schimonosită de suferinţă şi hohoteşte tânguitor – „Coniţă, coniţă" – şi se apropie atât de mult de ea, încât ea îi simte respiraţia puturoasă şi mirosul neplăcut al corpului.

— Veniţi, coniţă, coniţă, veniţi.

Are vocea chinuită; e o nuanţă de groază în ea, e prea stridentă pentru un bărbat şi cuvintele nu sunt decât nişte

bolboroseli fără sens. Nu mai are decât vreo trei dinţi în gură – înregistrează faptul cu un fel de înfiorare. O bubă neagră îi acoperă buza de sus. În timp ce se trage mai departe de el, cu toate că simte că mai are puţin şi leşină de dezgust, Clarentine Flett nu-şi poate lua ochii de la coaja aia uscată şi, nici ea nu-şi poate explica de ce, îi vine să întindă mâna şi s-o atingă.

El refuză să-i dea drumul.

— Veniţi, coniţă.

Îi face greaţă grosolănia cu care o strânge de încheietură, dar vederea mânecii roase şi a braţului palid care iese din ea o pune pe gânduri.

E un braţ bărbătesc ca oricare altul, remarcă doamna Flett, şi e numai uşor grotesc, nu foarte diferit, la urma urmei, de braţul soţului ei, Magnus, când se eliberează din carapacea lenjeriei de corp sâmbăta seara şi plonjează în apa cu spumă de săpun – dezgolit, plin de cicatrici, cu venele proeminente, încordat de efort, dar cu toate astea surprinzător, emoţionant de feminin.

Se întreabă – şi toate imaginile astea se aglomerează în spaţiul câtorva secunde –, se întreabă dacă e posibil ca Bătrânul Jidan să aibă ceva rude prin împrejurimi, un acoperiş, o sobă caldă, un pat al lui la care să se întoarcă seara. Dacă da, atunci ar putea să aibă şi un trup de femeie alături de el în aşternut şi un săculeţ de carne atârnândă şi albăstruie între picioare, ca orice alt bărbat. Gândurile astea sunt revoltătoare, trebuie să-şi întoarcă privirea spre ceva bun şi sănătos. Şi un nume, bineînţeles că trebuie să aibă un nume, nu poţi să vii în ţara asta şi să devii cetăţean fără nume. Poate două sau trei nume. Imposibil de pronunţat. Imposibil de spus pe litere. Cineva trebuie să-i fi dat numele astea, dar cine?

Întrebările năvălesc peste ea, lipsind-o de aer. În acelaşi timp însă, ca un val de apă proaspătă, se suprapune gândul la camera ei întunecoasă, cu fotoliul cu perna răcoroasă de postav, la tapiţeria verde care s-a ros într-un colţ pe care are grijă mereu să nu-l lase la vedere.

Bătrânul Jidan o ţine strâns de încheietură, iar cu mâna liberă gesticulează sălbatic înspre uşa de la bucătăria lui Mercy Goodwill.

— Doamna rău, reuşeşte să articuleze, rău, rău. Şi într-un final îl înţelege.

Pământul dintre cele două case e accidentat, plin de pietre şi rădăcini şi smocuri de iarbă. Aleargă amândoi spre uşa deschisă, stângaci, ciocnindu-se unul de celălalt, şi tot timpul ăsta el nu slăbeşte o clipă strânsoarea.

Îmi vine să mă reped la ghemotocul însângerat care iese dintre picioarele mamei mele şi să-mi pun mâna pe propria inimă care bate, pe capul turtit şi pe braţele de bebeluş din masa lucioasă şi mucilaginoasă. Iat-o pe mama, Mercy Stone Goodwill, gâfâind pe canapeaua din bucătărie cu cuvertura ei ieftină şi înflorată; e întinsă pe o parte, ca şi cum ar fi răsturnat-o cineva, cu genunchii mari, moi şi butucănoşi ridicaţi la piept şi cu părţile intime la vedere. Ca nişte moluşte sau un fel de fructe storcite.

Chiloţii pătaţi de sânge au rămas unde i-a aruncat, pe podea probabil, feriţi vederii.

Scena nu are nimic urât, orice aţi crede, nimic nenatural adică, şi atunci de ce nu sunt în stare s-o privesc cu calm? Pentru că tânjesc să redau simetria diferitelor elemente discordante, cu toate că ştiu dinainte de a începe că eforturile mele vor părea un fel de pledoarie. Sânge şi ignoranţă, ce se poate obţine din sânge şi ignoranţă? – şi carnea mea tocmai ieşită din ou, un jeleu care pulsează absurd, pe care mă simt obligată să-l transform în ceva curat şi întreg, cu un citat din scriptură dedesubt sau poate un motto latinesc.

Şi mai trebuie să-l iau în calcul şi pe tatăl meu, pentru că iată-l că vine spre casă pe Quarry Road. Fluieră, alungă muştele cu mâna, stârneşte praful cu ghetele de lucru. E mort de oboseală. Şi cine n-ar fi după nouă ore de spart cu târnăcopul straturile de piatră, pentru paisprezece cenţi pe oră, adică mai puţin decât livra de stafide de Vestizza pe care soţia lui, Mercy, le-a pus în budinca de Crăciun anul trecut? Dar fluieră un cântecel vesel, *Little Cotton Dolly* sau poate

Zizzy Zum Zum. La răscrucea cu Pike's Road, care duce spre cimitir, se opreşte şi se uşurează.

Distanţa dintre Garson şi Tyndall e de două mile. Ceilalţi muncitori de la carieră, după o zi la cuptoarele de var sau la spart piatra, merg înapoi spre Tyndall în căruţele firmei, cu ghetele atârnându-le peste margini. Perechi de cai vânjoşi – animale din acelea frumoase, musculoase, demne de arca lui Noe, din care nu prea mai vezi în zilele noastre – îi duc spre casă. Dar nu şi pe tatăl meu. El e mai ciudat, aşa se spune despre el prin părţile astea. Un singuratic. Are faţă de tăntălău. Îşi vede de-ale lui. Un ţărănoi. Dar muncitor bun, iute, nu pierde vremea. Se pricepe la maşinării. Are talent. Tăcut, serios, e de loc din parohia Stonewall, şi el, şi nevastă-sa. Cât despre nevastă-sa (pe asta o spun oamenii făcând cu ochiul şi dându-şi coate), e destulă femeie cât să ţină doi, trei bărbaţi ocupaţi o noapte întreagă.

Îi place să-şi dezmorţească picioarele după o zi întreagă în care a stat aplecat deasupra stratului de calcar sau a cercetat măruntaiele unei vechi şi arţăgoase maşini de tăiat cu aburi. Cariera avea numai câţiva ani, fusese descoperită în 1896 de un fermier în timp ce săpa un şanţ în spatele casei şi vândută patru ani mai târziu (hoţie, escrocherie pe faţă, spun unii) unui anume William Garson, stăpân şi proprietar. Până acum au fost extrase şi transportate 100 000 de tone de piatră şi deja peisajul s-a schimbat, pământul coboară în trepte ca un amfiteatru în aer liber, cu straturi care măsoară între treizeci şi nouăzeci de centimetri înălţime. Nu se ştie exact câtă piatră mai e sub pământ. Părerile sunt împărţite: unii spun că, în ritmul ăsta, cariera va fi epuizată în cinci sau zece ani. Alţii, mai optimişti, şi mai cunoscători, estimează că vâna ar avea jumătate de milă lăţime şi s-ar întinde până la Winnipeg şi mai încolo.

Piatra, un calcar dolomitic, e mai frumoasă şi mai maleabilă decât cea cu care era obişnuit tatăl meu în Stonewall, Manitoba, unde a crescut. Anumite modificări chimice naturale îi dau aspectul unic, dantelat. E de două culori, un gălbui amestecat cu maro şi (preferata mea) un gri-deschis

cu pete gri mai închis. Unii îi spun piatră tapiţată şi preţuiesc mai ales fosilele care apar din când în când: gasteropode, brahiopode, trilobiţi, corali şi melci. Pe măsură ce carnea acestor creaturi cândva vii s-a descompus, un mâl calcaros a umplut cochiliile şi s-a pietrificat. Tatăl meu nu are multă şcoală, dar a fost binecuvântat cu o curiozitate de naturalist şi nu de mult a spart câteva din cele mai interesante bucăţi cu fosile şi le-a dus acasă să i le arate soţiei lui, Mercy. (Piatra cu care a presat budinca Malvern în ziua în care m-am născut eu conţinea trei fosile lipite, de un tip extrem de rar, atât de rar, încât nici până în ziua de azi nu au fost clasificate cum se cuvine.)

Ce-l face pe Cuyler Goodwill să meargă spre casă la sfârşitul zilei cu soarele încă fierbinte şi galben deasupra capului, ce-l face să fluiere? Am spus deja că-i place să-şi relaxeze muşchii care fac cârcei după atâtea ore de trudă şi îmi închipui – asta e o fantezie de-a mea – că-i place să-şi întindă membrele unul câte unul, să simtă cum creşte, se înalţă şi devine mai puternic pe măsură ce se apropie de casă, de bărbatul în care e pe cale să se transforme. Soţ. Amant. Acasă îl aşteaptă cineva. E o fericire pe care n-o căutase – fericirea de a fi aşteptat. Are un acoperiş (închiriat, ce-i drept, dar totuşi un acoperiş) şi o masă pe care cina a fost deja întinsă şi o soţie pe care o venerează. Cu trup şi suflet o venerează.

Nimic din toată viaţa lui nu l-a pregătit pentru noţiunea de dragoste. Nişte vătămări timpurii – un tată cu figura ascuţită, o mamă uscăţivă şi delăsătoare, faptul că nu a avut fraţi sau surori – îi convinseseră că va rămâne toată viaţa un copil, cu pofte ciuntite, de copil.

Membrii familiei lui păreau rămaşi în urmă, în secolul rigid, învechit şi dezordonat în care se născuseră şi toţi trei, mamă, tată, copil, emană o mireasmă de neputinţă, subţiri la spirit şi firavi la trup. Casa în care locuiau dădea direct spre cuptoarele de calcar din Stonewall. Se găsea la capătul unui drum murdar şi avea prispa şuie. Ferestrele, stropite cu cenuşă galbenă de la cuptoare, rămâneau nespălate de la un an la altul, iar deasupra bucătăriei acoperişul era găurit;

dintotdeauna plouase înăuntru. Pe vreme ploioasă coşurile fumegau. Pâinea coaptă în această casă era grea, necrescută, puţină. Câştigurile care ar fi putut fi folosite pentru reparaţii sau mici extravaganţe erau ţinute într-un borcan vechi de dulceaţă, bancnotele de un dolar se îngrămădeau acolo ca nişte frunze strivite, mânjite, aromatice. Vara, bărbaţii din oraş se mai întâlneau la răspântia străzilor Jackson şi Maria să joace arşice, dar bărbaţii din familia Goodwill, tatăl şi fiul, rar erau invitaţi să li se alăture. Motivele pentru care erau excluşi nu sunt clare. Poate se presupunea că sunt indiferenţi la orice formă de recreere, sau că le lipsea iscusinţa, sau că i-ar putea contamina pe ceilalţi cu epuizarea lor obişnuită, mohorâtă. Agera doamnă Goodwill, pe de altă parte, dintr-un fel de convingere creştină obosită, îşi punea în fiecare duminică dimineaţă pălăria de fetru străpunsă de un ac şi participa la slujba de la biserica prezbiteriană, dar nimeni n-a sugerat vreodată să vină şi Cuyler.

Nimeni nu s-a interesat, de fapt, vreodată, de sănătatea lui fizică sau spirituală. Nu i se cerea opinia în nici o chestiune. Faptul că era un pietrar tot mai priceput era foarte rar remarcat. Până în ziua în care s-a însurat, nimănui nu i-a trecut prin minte să-i facă vreo fotografie. Nu i se menţiona niciodată ziua de naştere (26 noiembrie) – nu se pregăteau cadouri, nici tort, nu se agita nimeni să serbeze momentul; doar în ziua în care a împlinit paisprezece ani tatăl lui a ridicat ochii din farfuria cu carne de porc şi cartofi şi a mormăit că a venit timpul să lase şcoala şi să înceapă să muncească la cariera Stonewall, unde era şi el angajat. Din clipa aceea leafa lui Cuyler ajungea tot în borcanul de dulceaţă. Şi aşa a fost timp de doisprezece ani.

Nu mi-a fost niciodată uşor să înţeleg ştergerea timpului, să accept, cum par să facă alţii, umflarea şi apoi strâmtarea anotimpurilor sau să admit conştient faptul că s-a încheiat un an şi începe altul. E ceva în toată povestea asta care vorbeşte despre cât suntem de neajutoraţi în esenţă şi despre cum însăşi substanţa vieţii noastre e intrinsec legată de pierdere şi opacitate. Până şi părţile de propoziţie par să ia

controlul asupra limbii, astfel încât o afirmaţie ca „Au trecut doisprezece ani" e o negare a logicii biografice. Cum poate atât de mult timp să conţină atât de puţin, cum ne poate fi luat? Luni, săptămâni, zile, ore rătăcite – şi încă cea mai preţioasă perioadă a vieţii, când trupurile noastre sunt în cea mai bună formă şi deschise, cum nu vor mai fi niciodată, la atacul simţurilor. Timp de doisprezece ani, de la paisprezece la douăzeci şi şase de ani, tatăl meu, tânărul Cuyler Goodwill, s-a trezit devreme, a mâncat un castron de terci de ovăz, s-a dus peste drum la carieră, unde a muncit nouă ore şi jumătate pe zi, apoi s-a întors în casa rece şi sărăcăcioasă a părinţilor lui şi s-a dus la culcare devreme.

Să povesteşti o viaţă e o păcăleală, evident. Recunosc acest adevăr; până şi propriile noastre poveşti sunt nişte distorsionări obscene; e de mirare că ne putem păstra credinţa în simplul receptacul al existenţei noastre. Probabil că în intervalul acela de doisprezece ani terciul de dimineaţă al tatălui meu era uneori gros şi alteori subţire. E la fel de probabil că s-a lovit de detaliile pasiunii, pe care le prindea în conversaţiile cu tovarăşii de muncă, sau din imperativele pubertăţii, sau printre cuvintele cântecelor populare, sau după câte o duşcă de tărie. Participa la Balul anual al burlacilor, a dat mâna cu lordul Stanley când a trecut prin zonă, în 1899, cu vaporul de aburi. Tatăl meu nu era orb, în ciuda firii lui pasive din tinereţe, şi nici prost nu era. Sigur privea în jur din când în când şi observa că până şi în inima moartă a casei părinteşti se produceau schimbări de stare de spirit şi sentimente nuanţate. Cu toate astea, au trecut doisprezece ani din momentul în care a părăsit şcoala şi până a întâlnit-o pe Mercy Stone şi s-a îndrăgostit de ea şi a descoperit că viaţa i s-a schimbat fundamental. Miraculos.

În vremea aceea Stonewall era un oraş de două mii de suflete, nu mai mult, dar un accident al istoriei sau al percepţiei îi ţinuse pe cei doi departe unul de altul, astfel că el, nici în copilărie, nici mai apoi, nu o zărise vreodată şi nu auzise pe nimeni rostindu-i numele. Ea a crescut, retrasă ca orice călugăriţă, în orfelinatul din Stonewall, un stabiliment

auster, dar nicidecum lipsit de suflet, de la marginea estică a oraşului. Aici, la Orfelinatul Stonewall, dintr-o dorinţă de a impune ordine sau poate de democratizare, tuturor membrilor comunităţii care nu aveau nume de familie, cu alte cuvinte copii lăsaţi în grija instituţiei de mamele lor nemăritate, li se dădea numele Stone – astfel în registru erau înşiraţi Bertha Stone, Caroline Stone, Gareth Stone, Hyram Stone, Lamartine Stone, şi aşa mai departe, până la mama mea, Mercy, a cărei ascendenţă era total necunoscută, ca şi a celorlalţi, dar culoarea pielii ei, părul moale şi ochii verzi-căprui sugerau o origine ucraineană, sau poate islandeză. A fost lăsată la orfelinat când avea numai câteva zile, învelită într-o pătură de flanel – pentru că în iunie nopţile erau încă reci – şi aşezată în ciubărul vechi de făină care stătea lângă uşa din spate a instituţiei. Aceşti copii din ciubărul de făină, cum s-a ajuns să li se spună, erau luaţi în grija parohiei, li se dădea o educaţie elementară, erau învăţaţi o meserie şi trimişi la muncă la vârsta de paisprezece, cincisprezece ani – cu excepţia mamei mele, care manifestase asemenea talente de gospodină, încât se dovedise prea valoroasă să se mai despartă de ea. La şaisprezece ani o ajuta tot timpul pe menajeră; patru ani mai târziu, când bătrâna menajeră a murit, a preluat comanda.

Silueta ei reflecta dieta de pâine şi terci, dar în ciuda circumferinţei – la zece ani era deja „solidă", la douăzeci era elefantină –, îi plăcea să se aşeze în genunchi şi să frece podelele până luceau. Uneori, când se apleca să scoată o tavă cu plăcinte din cuptorul încins, simţea cum ameţeşte de mândrie – crusta aurie şi crocantă, bolboroseala fructelor dulci, perfecţiunea culorii şi a texturii. O interesau numai foarte vag cei vreo zece băieţi şi fete din orfelinat – „Mercy Stone are o tonă" devenise un refren care însoţea jocurile fetelor –, ei îi plăcea să aranjeze masa, să îngroaşe un sos, să cârpească o mânecă, să apreteze, să calce şi să împăturească un morman de lenjerie. Era talentată şi talentele ei erau puse în valoare. Nu era cea mai grea viaţă. Când intra într-o cameră, în dormitorul fetelor, de pildă, cuprindea cu

privirea tot ce era dezordonat, rupt sau avea nevoie de o lustruială bună, după care își sufleca mânecile și se apuca de treabă.

Într-o zi de primăvară, în cel de-al douăzeci și optulea an al vieții, o zi cu soare strălucitor și briză răcoroasă, i s-a adus la cunoștință că pragul de la ușa principală se ridicase, dislocat fără îndoială de înghețul puternic, astfel încât ușa se deschidea cu greutate și scotea un scârțâit îngrozitor. A fost chemat un pietrar să reașeze pragul. S-a dovedit a fi tatăl meu, Cuyler Goodwill.

A fost cucerit pe loc de blândețea mamei mele, de o anumită gingășie a chipului ei și de felul în care mâinile i se mișcau preocupate, rotindu-se una în jurul celeilalte, în timp ce stătea lângă el, îndemnată poate de vreo vagă noțiune de obligație socială –, dar el s-a simțit mișcat cum nu fusese niciodată de simpla ei prezență somatică. Faldurile generoase de carne și aspectul făinos al brațelor ei goale în timp ce-i indica neregularitățile cadrului ușii l-au tulburat profund, ca și cocul pudrat cu făină din vârful capului, fața pudrată, gâtul și umerii pudrați – toate încadrau o inocență care părea să implore protecție. Tânjea să-și apropie gura de interiorul cotului ei sau să-i atingă cu vârfurile degetelor emisferele de piele mătăsoasă de sub ochi, cu convexitatea lor desăvârșită.

Cât timp el a lucrat, ea a stat aproape, ținându-i tovărășie, comentând în stilul ei poticnit ce iarnă grea au avut, cea mai rea din ultimii mulți ani, vânturi puternice, geruri mari și cum se pare că sunt inundații în câmpiile de la sud de Tyndall.

Da, a răspuns tatăl meu, ridicând privirea spre ea, studiindu-i gura solemnă, auzise și el de inundații, situația era foarte gravă, dar, pe de altă parte – a ridicat din umerii mici –, inundații sunt în fiecare an.

Corpolența, a remarcat el, îi înghițise aproape toată fața, dar îi iertase ochii tiviți cu gene moi.

A refuzat să primească orice fel de plată pentru munca lui, spunând că-i luase mai puțin de o oră să pună piatra la locul ei, că era o treabă care îi făcea plăcere, mai rupea

monotonia muncii la carieră şi, pe lângă asta – înclinând uşor din cap în direcţia uşii, a acoperişului, a faţadei orfelinatului, a cetei de copii zgomotoşi care se jucau lângă drum –, pe lângă asta, a adăugat, simţea un impuls să ofere ce avea de oferit. Ea a insistat, atunci, să vină în bucătăria mare şi caldă, unde l-a servit cu cafea şi cu o felie din prăjitura ei cu zahăr brun, proaspăt scoasă din cuptor. Feliile erau un miracol de dulceaţă, de frăgezime, cu straturile lor de aluat impecabile şi umplutura deplin satisfăcătoare.

El şi-a ţinut ceaşca şi farfurioara pe genunchi. Mai târziu îşi amintea că îşi privea unghiile de la degetele mari tivite de o dungă de murdărie. Îi tremurau mâinile, dar a reuşit să spună „Pot să mai vin?"

Ea l-a privit îndelung, imaginându-şi cum arată pieptul lui osos pe sub cămaşă, apoi şi-a făcut de lucru cu vesela, ţinându-se departe de el. Bărbatul ăsta care se ruga de ea n-avea nici o noimă. Vorbele îi zburau din gură şi se topeau în aerul cald al bucătăriei. Îi plăceau mai mult totuşi mâinile care îi tremurau şi transpiraţia care mirosea uşor a ceapă. Fără să vrea, aproape, s-a întors şi i-a oferit un zâmbet încordat.

— Am putea să mergem la plimbare, a sugerat el.

— Nu prea, a spus ea neajutorată, întorcându-se spre el şi făcând un gest firav, nu prea mă dau în vând după mersul pe jos.

— Te rog, a stăruit, mirat şi el de propriul lui curaj. Putem să stăm undeva şi să vorbim, dacă vrei.

Ea i-a răspuns cu o privire seacă, sfioasă, pe care el a interpretat-o drept un soi de accept.

În perspectivă, întorcându-se ca paginile dintr-o carte groasă, a întrezărit dificultatea tuturor lucrurilor pe care va trebui să le înveţe, despre cum se face curte, despre căsnicia însăşi şi iniţierea în căsnicie, despre un nou fel de a vorbi. Gândul unui asemenea efort l-a adus în pragul deznădejdii, dar simţea un imbold să meargă mai departe, să înveţe tot ce trebuia să ştie şi să-şi încerce puterile. Într-o lună a reuşit să scoată de la ea o promisiune. O să-i fie soţie. Se vor muta în Tyndall, un sat la treizeci de mile depărtare, unde i se

oferise o slujbă la noua carieră. I-a anunţat de aceste intenţii pe părinţii lui – care au fost atât de uluiţi, încât au rămas fără cuvinte – şi s-a fixat data nunţii.

Oamenii zâmbeau când îi vedeau împreună, tânărul ăsta îndrăgostit şi timid, cu trup de băieţandru, aplecându-se atent înspre femeia imensă, luându-i mâna lată şi grea în poală şi mângâindu-i-o delicat. Lumea a observat că era cu patru-cinci centimetri mai scund decât ea. În pragul uşii de la orfelinat, când îşi lua la revedere, îşi aşeza degetele pe obrazul ei amplu, trasându-i conturul pielii rotunjite, roz, fără pată.

De la bun început a ştiut că pasiunea lui Mercy Stone era de o intensitate inferioară pasiunii lui, de altă natură cu totul, dar lui lucrul ăsta i se părea normal, corect chiar. Mercy reacţiona la intensitatea şi mireasma iubirii erotice care îl copleşise pe el dintr-odată în cel de-al douăzeci şi şaselea an al vieţii cu un soi de uimire blândă. Nu era rece, nicidecum, dar consimţea suspinând la primele lui îmbrăţişări dornice şi timide. În privinţa viitoarei lor vieţi împreună părea să nu aibă nici o curiozitate, era aproape indiferentă, dar faptul că vor putea închiria o căsuţă modestă care aparţinea carierei i-a provocat o reacţie – avea să aibă propria ei casă pe care s-o aranjeze şi s-o gospodărească după voie. I-ar plăcea asta, i-a spus timid lui Cuyler. Era ceva ce nu se aşteptase niciodată să aibă. Era, am putea spune, o femeie care cunoştea valoarea unei jumătăţi de pâine.

Când s-a însurat cu Mercy Stone în 1903, tatăl meu nu ştia nimic despre femei, despre curbele şi adânciturile trupurilor sau despre succlile minţilor lor, şi nu avea habar cum să organizeze o gospodărie, de unde să înceapă, ce s-ar putea aştepta de la el. Cu siguranţă nu putea găsi un exemplu la părinţii lui, cu toate că s-au mobilizat îndeajuns cât să participe la ceremonia simplă şi să ofere ca dar de nuntă ceasul de piatră care bătea ora exactă, amintindu-i de fiecare dată cât de norocos fusese să renunţe la toate aranjamentele lipsite de confort în schimbul unui nou set de plăceri – toate

încăperile mohorâte ale existenţei lui erau acum proaspăt dereticate şi strălucitoare.

Se schimbase. Mişcările mareice ale dorinţei sexuale îl copleşeau, astfel încât însăşi structura trupului său părea modificată. Simţea că poartă cu el o amintire veche şi subtilă, o imagine luminoasă a certitudinii şi posibilităţii, ţărmul şi limanul fericirii dobândite. Nu avea şcoală, avea puţine cunoştinţe de istorie sau literatură şi nu-i spusese nimeni că în Evul Mediu bărbaţii cădeau la pat de o boală numită dragoste, care nu era altceva decât un atac metafizic prea puternic pentru a putea fi absorbit de carne.

Toată ziua cât e la muncă, la carieră, inhalând nori de praf mineral, tatăl meu se gândeşte la Mercy a lui, la încreţiturile şi secretele trupului ei, la sferele şi gropiţele ei cărnoase, la părul ei, la mirosul ei, la felul ei de a se întoarce spre el, oferindu-i-se – la început cu sfială, apoi regăsindu-şi încetul cu încetul libertatea mişcărilor. Ea geme când trupurile lor se contopesc – e adevărat, n-o poate nega –, dar el îi iubeşte până şi gemetele, epuizarea şi abandonul din ele. Când stau întinşi unul lângă celălalt în patul lor puţin adânc, ea e jenată de mângâielile atente ale mâinilor lui, deşi o dată sau de două ori şi degetele ei i-au atins în treacăt, din întâmplare, părţile intime, părul umed din jurul membrului, şi l-au făcut să înţeleagă ce înseamnă raiul. El nu e deloc dezgustat de generozitatea tremurătoare a braţelor, coapselor şi sânilor ei, nici vorbă; îşi doreşte să se îngroape în abundenţa ei care îl înnobilează ca şi cum, lipsit toată viaţa de carne, are senzaţia că n-o să fie niciodată destulă. Ştie bine că fără alinarea trupului luxuriant al lui Mercy n-ar fi învăţat niciodată să simtă realitatea lumii sau să înţeleagă intimităţile gândirii şi ale reflecţiei de care alţii s-au bucurat de parcă erau ale lor de drept.

Nu îndrăzneşte să-şi facă griji pentru viitor de teamă să nu deranjeze prezentul, dar îl duce uneori gândul la o satisfacţie chiar şi mai completă decât cea pe care o cunoaşte acum: la o casă mai comodă, luminată seara cu lămpi mai puternice şi poate – de ce nu? – la copii care să doarmă în camerele de sus. La începuturile căsniciei, lui Cuyler i-a venit aproape

să plângă la vederea rafturilor din bucătărie aranjate frumos, a teancurilor de farfurii şi a tacâmurilor separate cu grijă, a alimentelor depozitate atent – orez, făină, zahăr –, care reprezentau modul ei de a le asigura viitorul, când, de fapt, lui nu-i trebuie decât prezentul.

E aproape miraculoasă descoperirea că dragostea îi e la îndemână, că e ceva ce poate fi rostit cu voce tare că el, atât de nesigur, de încet, cu toate piedicile pe care i le-au pus începuturile lui sărăcăcioase, e în stare să-şi pună în cuvinte focul din inimă şi în acelaşi timp să ofere şi drăgălăşeniile pe care femeile îşi doresc să le audă. Descoperirea l-a şocat la început, faptul că vorbele îi curgeau de pe buze ca un torent, dar de îndată ce i-au ţâşnit pentru prima dată s-a simţit de parcă tocmai îşi descoperise adevărata limbă. Nu-şi poate imagina, gândindu-se în urmă, de ce s-a crezut incapabil de exprimări pasionale.

La asta se gândeşte în timp ce merge de la carieră spre casă, cum în numai doi ani a fost transportat într-o lume nou-creată. (La fiecare pas loveşte cu vârful ghetei o piatră, cum fac uneori şcolarii, şi trage în piept mirosul uscat al prafului care pluteşte în suspensie peste câmpuri. Nimic nu i se va mai părea vreodată la fel de frumos ca aerul de pe Quarry Road din această zi de iulie a anului 1905.) La sfârşitul zilei simte o oboseală plăcută, dar preţuieşte fiecare durere din oase şi din muşchi, ştiind că până şi această zi obişnuită de luni va fi desăvârşită de extaz. O să se spele, odată ajuns acasă, o să mănânce o cină gustoasă urmată de o ceaşcă de ceai şi o să pătrundă imediat, înainte ca soarele să dispară la asfinţit, în cealaltă realitate, mai amplă şi mai bogată decât orice ţi-ai putea imagina că poate oferi un simplu pat: acumularea de tandreţe, sângele care fierbe în vine, un vârtej întunecat de plăcere şi apoi – asta i se pare cea mai preţioasă – recompensa miraculoasă a somnului împreună, cu iubita lui lângă el, cu respiraţia ei dizolvată într-a lui. O cosiţă din părul ei se va întinde, despletită, pe perna pe care se odihnesc amândoi şi, fără s-o trezească, îi va săruta vârfurile.

Cât de departe a ajuns! Acum, când se uită la figurile altor bărbaţi, chiar şi a tolomacului de taică-său, îşi spune: deci asta ne oferă lumea în schimbul trudei noastre – această nepreţuită scânteie de fericire!

Începe să bată un vânt uşor şi iuţeşte pasul. Quarry Road trece peste câmpuri joase, plate, mlăştinoase pe alocuri, sterpe, acoperite numai cu tufăriş, iar orizontul sufocant de jos, apasă pe acoperişurile caselor şi ale hambarelor grosolane. În zonă s-au stabilit de curând câteva familii originare din Galiţia şi şi-au construit nişte colibe bondoace şi fără ferestre, pe care femeile le tencuiesc cu un amestec de lut şi paie. Era o vreme în care s-ar fi uitat la asemenea case şi nu şi-ar fi imaginat înăuntru decât nefericire. Acum ştie că nu e aşa. Acum, că a zărit paradisul, îl vede peste tot.

Viaţa este o continuă recrutare de martori. Se pare că avem nevoie să fim văzuţi în posturi extravagante sau ruşinoase ca să ni se dea atenţie. Propria noastră memorie e mult prea apreciativă, şi asta e cea mai amabilă afirmaţie pe care o pot face. E nevoie şi de alte relatări, de alte perspective, dar chiar şi aşa ceremoniile cele mai importante – naşterea, dragostea, moartea – sunt fixate în amintire de oricine şi orice se găseşte la îndemână. Ce noroc, ce capriciu!

La propria mea naştere a asistat Clarentine Flett, o femeie pe jumătate înnebunită de menopauză şi singurătate, o femeie care poartă doliu după propria ei viaţă netrăită, care două luni mai târziu se va urca într-un tren spre Winnipeg şi îşi va părăsi soţul pentru totdeauna, nu pentru că o bătea sau pentru că o înşela, ci pentru că nu i-a dat banii (doi dolari şi cincizeci de cenţi) de care avea nevoie că să meargă la doctorul Spears pentru un abces dentar.

Alt martor, care îşi frânge mâinile groaznic şi se tânguieşte cu voce tare, este Abram Gozhdë Skutari, în vârstă de treizeci şi patru de ani, cunoscut prin partea locului drept Bătrânul Jidan, un vânzător ambulant de mărunţişuri, născut în satul albanez Prizren, fiul unui fierar sefard care făcea şi vindea cuie, care la rândul lui era fiul unui scrib profesionist,

care era fiul unui rabin, care era – istoria familiei (refăcută de nepotul canadian al lui Skutari şi mai târziu publicată, la McGill University Press în 1969) merge până în secolul al cincisprezecelea – fiul unei femei faimoase în regiunea ei datorită faptului că născuse douăzeci şi opt de copii, care au trăit cu toţii până la o vârstă înaintată şi care i-au adus un omagiu la moartea sa, după care s-au certat ca nebunii pe cratiţele şi cuverturile ei.

Mai e prezent la naşterea mea şi doctorul Horton Spears, în vârstă de cincizeci şi cinci de ani, adus în grabă de Bătrânul Jidan, care l-a întrerupt în timp ce servea o ceaşcă de cafea, un răsfăţ pe care şi-l îngăduia la mijlocul după-amiezii, împreună cu soţia sa, Rosamund, care se întorsese, plină de viaţă, din pădurile de la nord de sat, de unde îşi adusese şi un nou specimen de fluture pentru colecţie şi care încerca, cu ochelarii alunecându-i pe nasul lung, subţire şi neatrăgător şi cu cărţile împrăştiate pe toată masa din sufragerie, să-i afle numele corect şi clasificarea exactă. Doctorul Spears e un om cu un echilibru mental însufleţit şi plin de tact, şi cu o înţelepciune bogată, secretă, aproape feminină.

Şi mai e şi tatăl meu, Cuyler Goodwill, tânăr, cu bărbie proeminentă, debordând de sănătate şi de recunoştinţă pentru darurile pe care viaţa i le-a făcut atât de neaşteptat, flămând şi poftind la cina deja pregătită, tânjind la mângâierile care îl aşteaptă. Figura lui mică şi negricioasă şi trupul viguros se năpustesc în casă pe uşa din spate şi melodia pe care o fluiera îi moare pe buze când îi pică ochii pe scena haotică, pe casa lui năpădită de o neaşteptată şi insuportabilă mulţime de oameni şi un miros ciudat, înţepător îi umple nările, un vaiet ritmic – de unde vine, de unde? –, vocalele astea groaznice, iii-eee, care se ridică în spirale şi se adaugă la dezordinea din cameră şi din aer, în mijlocul căreia zace soţia sa – pe canapeaua din bucătărie bălţind de sânge, cu cuvertura de creton strânsă toată într-o parte –, mama mea, acel trup masiv înţepenit, cu ochii închişi.

— Eclampsie, rosteşte solemn doctorul Spears, acoperindu-i faţa cu un cearşaf – nu, nu e cearşaf, ci o faţă de

masă – şi privindu-l cu severitate pe tatăl meu. Fără îndoială eclampsie.

Umbrele proiectate de uşa deschisă se întind pe podea. Şi iată-mă şi pe mine, întinsă pe masa din bucătărie, smulsă udă din lumea mea intrauterină, mică, înfofolită, oarbă, cu bătăile inimii dependente de o serie de valve vasculare la fel de fragile ca petalele unei flori şi nedeschise încă de tot. Unde, te întrebi, unde e budinca Malvern, presată cu piatra cea veche? A fost dată deoparte, ca şi cartea de bucate a mamei mele. Nu vor mai apărea în această poveste. Sunt înfăşată în – ce e ăsta? – într-un prosop de bucătărie. Sau poate ceva smuls de pe frânghia de rufe a lui Clarentine Flett, vreo faţă de pernă care s-a uscat ţeapănă şi râncedă în soarele din Manitoba. Am gura uscată, un cerc zbârcit de aţă care caută deja, cere şi poate ştie în subconştient că firul de materie de care ne chinuim să ne agăţăm la naştere mie îmi va fi inaccesibil.

Toată lumea din bucătăria mică, încinsă, aglomerată şi urât mirositoare – doamna Flett, Bătrânul Jidan, doctorul Spears, Cuyler Goodwill – a fost invitată să participe la un moment istoric.

Ce mai istorie! Ca şi cum această felie neînsemnată de timp ar merita acest nume. Întâmplarea, nu istoria, ne-a adus laolaltă, şi ce mai adunătură suntem! Ce zăpăceală, ce amestec de nepotrivire şi miracol! Cei care jelesc pe cineva au puterea de a umple aerul de un sentiment de vină, dar oamenii aceştia nu jelesc pe nimeni. Un delir al neputinţei îi uneşte, sau mai degrabă îi desparte.

Ceasul de piatră bate ora şase şi la ultima bătaie martorii se întorc şi se uită unul la altul şi la mine, musafirul neinvitat. Misterele, secretele şi minciunile fiecăruia dintre ei dansează ca nişte atomi într-un câmp magnetic, astfel încât camera, această bucătărie de ţară simplă şi joasă, e la fel de încărcată şi vibrează ca aerul dinaintea unui ciclon. Sunt aproape sigură că încăperea nu le oferă celor dinăuntru nici un indiciu cu privire la ce ar trebui să se întâmple mai departe, ce cuvinte ar trebui spuse, ce alinări se pot oferi, ceai, whisky, sau schi-

loada, prost articulata retorică a milei. Aceste suflete cumsecade, pentru că asta sunt, se sprijină pe o lespede veche de calcar, care sclipeşte albă la numai câţiva centimetri sub duşumea, şi totuşi în clipa asta se simt desprinşi, plutind fără nici un sprijin între lovitura morţii şi vânzoleala prostească a naşterii.

Jenaţi, sau poate ruşinaţi, aruncă o ultimă privire către silueta masivă şi albă a lui Mercy Stone Goodwill, care zace în faţa lor, liniştită şi nemişcată ca o barcă, ce şi-a trăit toată viaţa ca o străină şi i-a dat copilului cea din urmă suflare a ei.

Această bătaie de aripi a ultimei răsuflări vreau s-o prind. Chiar şi acum, mi-o revendic în totalitate. Mă agăţ de volumul şi vaporii de aer pentru că, oricât aş încerca, nu pot să fiu sigură de nimic altceva pe lume – de ultima ei suflare, de cea mai slabă urmă din ea care zăboveşte în încăpere, ca zăpada sau ca lumina soarelui, şi îmi atinge pleoapele lipite, arzătoare şi îngheţată, şi spune: deschideţi-vă, deschideţi-vă.

Copilăria, 1916

La treizeci şi trei de ani Barker Flett e adus de spate şi are o expresie tristă, dar femeile care îl văd îşi spun: uite un bărbat pe care e uşor să-l faci fericit.

Tânjesc să ia o cârpă şi să-i calce jacheta aceea ieftină de lână toarsă pe care o poartă când le vorbeşte studenţilor despre ciclul de viaţă al ciclamei sau al narcisei de prerie. Nici cămăşilor nu le-ar strica să fie ceva mai curate, gulerele ar putea fi prinse mai acătării, iar mocasinii aceia scâlciaţi ai lui sunt disperaţi după un strat de cremă, şi aşa mai departe. Profesorul Flett nu are nevoie decât de puţină atenţie din partea unei femei. Atenţie drăgăstoasă, adică. Să nu râdă de el; să-i fie milă de el, să-l iubească.

Distrat, ajunge la colegiu cu cinci sau chiar zece minute întârziere şi în ochii lui se citeşte o buimăceală surprinsă în timp ce priveşte spre feţele nerăbdătoare ale studenţilor şi scotoceşte prin sac după notiţe. Gata, le-a găsit. Le aranjează pe pupitru agitat, încruntat. Ochelarii, şi-a uitat ochelarii. Nu, sunt aici, în buzunarul de la piept. Îi scoate, îşi prinde braţele de sârmă în spatele urechilor frumoase, întâi stângul, apoi dreptul – apoi, cu degetul mijlociu aşezat pe rădăcina nasului, îi îndreaptă. Clipeşte de două ori. Îşi drege vocea. Şi începe.

Are o voce frumoasă. De textura lânii toarse fin. Dacă ar avea culoare ar fi un castaniu cald. Are tonul, fluiditatea şi rezonanţa ideale pentru o voce de bărbat, cu o urmă doar din graseierea specifică scoţienilor, mai subţire decât stratul de lac de pe pupitrul lui de stejar, care îi conferă asprimea necesară. Îşi atacă propoziţiile direct. Pauzele scurte pe care

le face sunt porţi senzoriale fără de care ascultătorii lui ar cădea în transă.

De fapt, chiar stau cu toţii cu ochii pironiţi la el, concentrându-se în special la gura lui frumoasă, îndurerată, academică, plecându-şi capetele numai când e nevoie să noteze listele de cuvinte pe care le deapănă pentru ei: părţile unei anumite flori – pistil, stigmă, peristil, gineceu, stamină, anteră, filament, petală, sepală, receptacul. Foloseşte adesea tabla, dar astăzi, întrucât a uitat să aducă creta, trasează formele în aer. Degetele lui se deschid şi se închid în jurul formelor eterice. Ce păcat că manşetele arată în asemenea hal şi pare că – da, fără îndoială – îi lipseşte un nasture de la mâneca stângă; dar el nu pare conştient de această absenţă – de asta studentele lui îl găsesc atât de irezistibil, pentru că are acest dar bărbătesc al uitării de sine.

E toamnă, suntem în 1916 şi dintre cei paisprezece studenţi care s-au înscris la cursul de introducere în botanică doisprezece sunt femei. Bărbaţii de la Wesley College, cu excepţia lui Edward Wood, care e epileptic, şi a măruntului şi diformului Clarence Redfield – măsoară numai un metru douăzeci şi are un picior strâmb –, au îmbrăcat uniforma dominionului şi au plecat la război. Dar profesorul Flett? El de ce nu s-a dus să lupte în război?

Zvonurile curg. Se sugerează că e probabil pacifist, dar încă nedeclarat. Sau că are inima slabă, de aici şi pielea aproape translucidă. Sau că din cauza problemelor cu vederea a fost considerat inapt; nu prea te poţi aştepta de la un bărbat cu ochelari să dea piept cu Kaiserul; şi mai e şi bastonul din lemn de salcie cu care umblă – şi care ar putea fi o fandoseală sau o necesitate. Sau, e posibil ca cercetările lui pentru dezvoltarea unui nou soi de grâu să fi fost considerate cruciale pentru război. (În 1905, când studia pentru masteratul în ştiinţe, Barker Flett a contribuit la perfecţionarea unui nou şi îmbunătăţit hibrid „Marquis", un soi vânjos de grâu roşu de primăvară, pe care încearcă acum să-l încrucişeze cu remarcabilul „Garnet", care poate fi recoltat cu zece zile mai devreme, evitându-se astfel stricăciunile pe care le poate

provoca un îngheţ timpuriu.) Sau poate a fost declarat necorespunzător pentru serviciul militar din cauză că este singurul sprijin al vârstnicei sale mame şi al nepoatei sale de unsprezece ani. (Aceasta este explicaţia preferată şi, în plus, este şi adevărată, sau aproape adevărată.)

Cum se face că studenţii ştiu de mama şi nepoata lui, de vreme ce el nu aminteşte niciodată de existenţa lor? Pentru că una dintre studente, blonda şi vesela Bessie Perfect, locuieşte în pensiune într-o casă de pe Downing Street, la două străzi depărtare de Simcoe Street, unde îşi au reşedinţa cei trei membri ai familiei Flett. Altă studentă, Jessie Saltmeyer, frecventează Cea Dintâi Biserică Metodistă, la care merge şi familia Flett în fiecare duminică dimineaţă. Şi mai e şi domnişoara Lena Balentyne, altă studentă; tatăl Lenei Balntyne, care e dentist, o cunoaşte pe bătrâna doamnă Flett şi chiar i-a şi pus, de două ori, dinţi falşi. Şi cine ar mai fi? Păi, micuţul Clarence Redfield, care s-a întâlnit cu cei trei membri ai familiei Flett în timpul unei plimbări la sfârşit de săptămână pe malul râului Red. Aveau cu ei un coş de picnic şi o pătură. Ce slăbiciune emană familiile mici! Dar e compensată de autosuficienţă.

Pe coridoarele de la Wesley College aceste fragmente de informaţie sunt savurate de cei care le schimbă. Ca o reflecţie întârziată, domnişoara Saltmeyer atrage atenţia că, la urma urmei, profesorul Flett nu e chiar aşa de bătrân şi că primăvara şi vara creşte flori, deloc puţine, pe terenul liber de lângă casa lui de pe Simcoe Street şi le vinde diferiţilor negustori de flori care şi-au deschis prăvălii în oraş. Altcineva contribuie cu informaţia conform căreia „nepoata" nu e deloc o rudă de sânge, ci fiica unei cunoştinţe de familie a cărei soţie a murit la naştere. Tot acest folclor le fascinează pe studentele de la cursul de introducere în botanică, dar principala fascinaţie e faptul că Barker Flett e burlac. Această curioasă şi minunată anomalie le dă speranţă: un bărbat atrăgător, de treizeci şi trei de ani, nu şi-a găsit încă tovarăşa de viaţă.

Nu se pot abţine să nu se întrebe dacă nu cumva trecutul lui ascunde vreo poveste tragică, vreo logodnă ruptă – şi

această posibilitate a fost atât de mult discutată de valuri succesive de studente, încât a căpătat deja lustrul rezistent al autenticității. Există mai multe versiuni: o iubită răpusă de o febră de vară; o logodnică socotită nepotrivită din pricina unor înclinații religioase prea puternice, din pricina caracterului urât, din pricina unei nebunii ereditare, din pricină că salariul unui profesor la Wesley College nu i-ar putea satisface nevoile materiale.

În realitate, nu există nici o logodnă ruptă în trecutul lui Barker Flett, nici o legătură sufletească sau trupească retezată. Profesorul Flett este cât se poate de conştient de legendele romanţate care se ţes în jurul lui şi toate îl fac să zâmbească. Zâmbetul lui, ca şi vocea, e frumos, dar e un zâmbet născut dintr-un ascetism frustrat şi din bănuiala că dragostea nu e altceva decât un diminutiv pentru o suferinţă pe care ţi-o provoci singur. Preferă propria lui companie. O cameră liniştită, un fotoliu, o carte deschisă sub cercul de lumină al veiozei, o austeritate confortabilă. Sau o plimbare solitară pe pajişti, vara, botanizând cât e ziua de lungă, fără să ia cu el nimic altceva decât briceagul, punga pentru mostre şi un sendviş sau două. E adevărat că a călcat de trei ori, de când e adult, pragul caselor cu prostituate de pe Higgens Boulevard, dar priveşte aceste episoade ca pe nişte experienţe educative care nu au atins în el nimic din ce s-ar putea numi autentic. S-ar putea să fie un bărbat dintre aceia care simt pentru femei atât o emoţie delicată, cât şi o adâncă ostilitate. În orice caz, nu plânge după nici o iubire pierdută, aşa cum le place să creadă studentelor lui; deplânge numai o simplitate a vieţii care i-a aparţinut pentru scurtă vreme şi acum s-a dus.

Niciodată n-a avut fericirea mai aproape decât în vara lui 1905, în cel de-al douăzeci şi doilea an al vieţii, când locuia singur în două cămăruţe de la ultimul etaj al unei pensiuni de pe Simcoe Street, aplecat deasupra biroului lui micuţ de student, lucrând la dizertaţia despre speciile vestice de papucul-doamnei, genul *Cypripedium*.

Iubea floarea asta. („Doamna", desigur, era Venus.) Putea să-i deseneze formele senzuale şi în somn. Sepala dorsală, pedunculul, sepala laterală, teaca, bracteea, ochiul şi rădăcina. O plantă comună, da, dar care aparţine familiei exotice a orhideelor. Această floare delicată şi dantelată era a lui. Lucrase la ea luni de zile şi acum îi cunoştea toate componentele catifelate şi mecanismul pur, clasic, regenerativ care o făcea să iasă din lutul umil, continental, şi să se deschidă în toată splendoarea, oferindu-se privirilor întregii lumi – şi ale lui mai ales. (Credea asta fără pic de vanitate.)

Intensitatea cu care îşi aţintea privirea asupra acestei făpturi trezea în el şi alte dorinţe complexe. Tânjea după eliberare trupească – doamnele acelea de pe Higgens Boulevard – şi după ştergerea din amintire a tuturor experienţelor brutale pe care i le adusese viaţa până acum, începând cu furia obtuză, grosolană a părinţilor şi fraţilor lui, o familie căreia îi fusese retras sprijinul educaţiei, al culturii şi chiar al limbajului. Îşi dorise să se îndepărteze de străzile meschine, nepavate, din Tyndall, Manitoba, unde şi-a petrecut copilăria, şi de bâjbâiala imatură după mântuire şi sex pe care o percepea peste tot în jurul lui. Fericirea era în structura acestei flori simple pe care încerca să o reproducă pe o coală albă de hârtie zdrenţuită: un organism cu petale, complet, care se supune exclusiv propriilor ritmuri şi legi. După ani de zile, privind în urmă, îşi aminteşte cu câtă delicateţe ţinea în mână pensula, cum soarele intra prin fereastră şi îi cădea pe încheietură şi pe paharul cu apă şi cum întreaga lui existenţă se lumina şi ea.

Euforia lui avea să fie de scurtă durată. Directorul colegiului, MacIntosh, i-a cerut să-şi concentreze cercetările pe obţinerea unor soiuri de cereale mai rezistente, amintindu-i că metodismul nu e numai o religie spirituală, ci şi socială, şi ca atare preocupată de calitatea vieţii omeneşti – şi bătrânul a subliniat cu ardoare: a vieţii omeneşti pe acest pământ. Ca să-l lumineze pe tânărul şi impresionabilul Barker Flett, a citat cuvintele lui Jonathan Swift: „Cel care face să crească doi ştiuleţi de porumb acolo unde înainte creştea numai unul

e mai merituos şi aduce mai mari servicii ţării sale decât întreaga rasă a politicienilor la un loc"[1].

Tânărul Flett a fost nevoit să-şi abandoneze bălăceala în studiul papucului-doamnei şi să se concentreze asupra cerealelor hibride. În plus, ca şi cum acest sacrificiu n-ar fi fost de ajuns, urma să i se pună în cârcă şi predarea noţiunilor elementare de chimie şi fizică, pe lângă botanică, iar un an mai târziu, după ce bietul Blaser a fost concediat (pentru că i se descoperise „patima pentru alcool"), i s-a dat şi cursul de zoologie elementară. I se părea că peste noapte unicitatea obiectului atenţiei sale fusese distrusă.

Şi n-a fost numai asta. Într-o seară pe la sfârşitul lui septembrie, întorcându-se în camera lui de pe Simcoe Street, a găsit-o pe mama lui instalată acolo. În poală avea un bebeluş care dădea din mâini, lovea din picioare, avea colici, plămâni puternici şi urla împotriva nedreptăţii lumii.

Am spus că doamna Clarentine Flett l-a părăsit pe Magnus, soţul ei, în anul 1905? Am menţionat că a luat cu ea bebeluşul pe care îl avea în grijă, copilul lui Mercy Goodwill, vecina ei care murise la naştere?

A plecat în luna septembrie; din cauza unei serii de îngheţuri nocturne aerul era rece şi copilul – o fetiţă liniştită – era învelit într-o hăinuţă de nansuc, peste care pusese o vestă de flanel şi toate aceste straturi erau înfăşurate şi prinse bine într-un şal moale tricotat de mână.

Era o dimineaţă strălucitoare, ceasul arăta 9.07 când doamna Flett a urcat la bordul trenului companiei Imperial Limited, în gara Tyndall, convinsă că viaţa ei era distrusă, dar reuşind, cu un efort de voinţă, să se ţină dreaptă şi să afişeze un aer preocupat şi vioi. Cei care au văzut-o cumpărându-şi biletul până la Winnipeg – cu o bancnotă de un dolar luată cu o seară înainte din cutia pentru gulere a soţului

1 Jonathan Swift, *Călătoriile lui Gulliver*, partea a II-a, „O călătorie spre Brobdingnag".

ei – n-au remarcat nicidecum faptul că a plătit numai pentru drumul dus. Aceşti martori ar fi putut, dacă stăteau aproape de ea, să simtă mirosul înţepător, dar nu neplăcut, care venea de la şomoiogul de vată înmuiată în ulei de trifoi îndesat lângă măseaua care îi pulsa dureros. Pălăria ei nu merita o a doua privire, cu borul ei ordinar de satin mercerizat şi panglica japoneză, dar cu toate astea o purta înclinată într-un unghi care îi venea foarte bine, pe capul ei mic şi sever, ceea ce îi dădea aerul elegant al unei femei mult mai tinere; în realitate, avea patruzeci şi cinci de ani. Braţul de flori de toamnă ar fi putut să le pară trecătorilor un moft femeiesc şi nimic altceva şi oricine care ar fi aruncat o privire în valiza ei mică ar fi văzut numai o haină de lână pentru ea, o duzină de şervete de finet pentru copil şi biberonul copilului, cu trei suzete de cauciuc negru. Un calabalâc straniu, fără îndoială – bagajul, buchetul şi bebeluşul –, dar când şi-a ocupat locul de la fereastră, afişa aerul unei persoane sigure pe sine.

Călătoria a fost scurtă, numai cincizeci şi trei de minute peste mirişti şi prin câteva sate însorite – Garson, East Selkirk, Gonor, Birds Hill, Whittier Junction –, şi în tot acest timp, cu copilul adormit în braţe, Clarentine Flett a început să facă planuri de supravieţuire. Terciul de ovăz de la micul dejun îi căzuse greu, dar imaginaţia îi prindea aripi. Îşi dădea seama că lăsase în urmă viaţa de până atunci, de care se despărţise atât de complet de parcă o tăiase cu cuţitul (biletul pe care i l-a lăsat soţului ei sub presa pentru batiste, pe care mâzgălise un singur cuvânt: adio). O aşteptau norocul şi şansa pe care trebuia să şi le facă singură. Putea să coboare din tren pe străzile aglomerate din faţa gării Companiei de Căi Ferate din Winnipeg şi să vândă florile trecătorilor; oamenii de la oraş se dau în vânt după flori proaspete, chiar şi flori comune, ca astea, care cresc sălbatice pe orice teren necultivat din zonă, deşi trebuia să ştii unde să le cauţi; avea să facă patru mănunchiuri – ochiul-boului albastre, sau părăluţe, cum li se mai spune – la care o să adauge nişte frunze subţiri şi o să le lege frumos cu fundele pe care le-a adus cu ea şi o să le vândă cu zece cenţi bucata, câştigând astfel

suficient cât să poată lua un taxi până la pensiunea de pe Simcoe Street, unde locuia fiul ei, Barker. Odată ajunsă acolo, va urca cele cinci trepte de lemn, va bate la uşă şi va fi primită înăuntru. După aceea va aştepta, atentă şi vigilentă, să vadă ce-i aduce viaţa.

„Dragă domnule Goodwill", a scris Clarentine Flett cu scrisul ei mare, şerpuit şi necultivat, „îţi mulţumesc pentru mesaj şi te asigur încă o dată că Daisy, cum am început să-i spun, e bine îngrijită şi se bucură de o sănătate excelentă. Mă bucur că eşti de acord cu mine că unui copil atât de mic îi va merge mult mai bine în grija unei femei, cel puţin pentru moment, şi îmi pare rău numai că marţea trecută eram prea dusă pe gânduri şi asta m-a împiedicat să-ţi las un mesaj care să-ţi explice gestul meu. Nu trebuie să-ţi faci nici un fel de griji în legătură cu fetiţa dumitale dragă, pentru că ne bucurăm în casa fiului meu de condiţii foarte confortabile şi igienice. Pierderea dumitale îmi provoacă o mare suferinţă căci, aşa cum ştii, am iubit-o din tot sufletul pe soţia dumitale. Am pus în plic şi o şuviţă din părul copilului, care cred că-ţi va aduce oarecare mângâiere. Mă tem că e o şuviţă foarte subţire, la drept vorbind sunt numai câteva fire, pentru că nu prea are deocamdată foarte multe."

Barker Flett, înaltul, sfrijitul şi prost îmbrăcatul botanist, stătea aplecat peste biroul lui dezordonat şi unghiul în care îşi ţinea capul sugera suferinţă. Oftând de silă, a luat tocul cu peniţă de oţel, l-a înmuiat în călimară şi a mâzgălit: „Dragă tată, îţi mulţumesc pentru scrisoare, cu toate că mă îndurerează să aflu că nu eşti dispus să-i scrii direct mamei, pentru că nu pot să nu fiu convins că o rugăminte venită din partea dumitale, dacă e sinceră şi formulată cu blândeţe, ar putea-o încuraja să reflecteze asupra situaţiei ei şi în cele din urmă să se întoarcă acasă". (Aici a făcut o scurtă pauză şi a rămas cu privirea ţintă la ploaia care răpăia în geam.) „Între timp, te implor să te înduri şi să-i faci o mică rentă, poate de un dolar sau doi pe săptămână. Cum bine ştii, a trebuit să închiriez

o cameră în plus pentru ea şi pentru copil, iar bursa mea de la colegiu cu greu îmi ajunge pentru aceste noi şi total neprevăzute cheltuieli. Au fost şi câteva consultaţii medicale de plătit, pentru că mama a suferit o infecţie gravă în urma extracţiei măselelor, iar bebeluşul s-a chinuit zi şi noapte din cauza unor dificultăţi respiratorii, cum le-a numit doctorul Sterling. Ştii poate că vecinul dumitale, domnul Goodwill, a fost de acord să ne pună la dispoziţie lunar suma de opt dolari pentru îngrijirea copilului. Deşi foarte generoasă, abia dacă ne ajunge. Vă trimit, dumitale şi dragilor mei fraţi, cele mai bune gânduri. Barker Flett."

Dragă domnule Goodwill,

Scrisoarea dumitale lunară e mereu bine-venită şi îţi mulţumesc călduros şi pentru banii trimişi, pentru care suntem foarte recunoscători. Îmi face plăcere să-ţi spun că Daisy continuă să fie dolofană şi fericită şi picioarele i-au devenit mult mai puternice. Fiul meu şi cu mine credem că va începe să meargă până la sfârşitul lunii. Ataşez fotografia pe care mi-ai cerut-o. (Şi, încă o dată, îţi mulţumesc pentru bani.) Vei vedea că fotograful i-a surprins părul superb, ondulat, care are o culoare foarte drăguţă, „căpşună" am aflat că i se spune. Ţin să te asigur că, în ciuda a ceea ce poate ai auzit, în Winnipeg aerul e curat şi sănătos. În plus, suntem foarte norocoşi să avem lângă casă o grădină unde micuţa Daisy se va putea juca în voie când vine vara.

Cu cele mai bune gânduri,
Clarentine Flett

Dragă tată,

Am vorbit cu mama, aşa cum m-ai rugat, dar mă tem că refuzul ei de a se întoarce în Tyndall e ferm, în ciuda ofertei dumitale generoase de a o primi înapoi, chiar dacă promiţi să nu aminteşti de plecarea ei bruscă şi de lunga absenţă de acasă.

Cât despre cealaltă întrebare, cu regret mă văd nevoit să-ţi dau un răspuns negativ, căci sunt de părere că sosirea dumitale aici n-ar face decât să o tulbure. Pentru moment starea ei de spirit e calmă şi e foarte ocupată cu îngrijitul grădinii şi cu micuţa Daisy. Nu trebuie însă să abandonăm speranţa într-o viitoare reconciliere.

Mă îndurerează, de asemenea, decizia dumitale în privinţa banilor, care au devenit, pentru mine, un motiv nesfârşit de suferinţă.

Fiul dumitale,
Barker

Dragă domnule Goodwill,

N-o să-ţi vină să crezi că Daisy va începe primul an de şcoală în nici zece zile. Ştie deja alfabetul pe de rost, la fel şi *Tatăl nostru*, *Psalmul 23* şi câteva imnuri din cele mai uşoare. De asemenea, ştie numele populare ale tuturor soiurilor de flori din grădina noastră, care sunt nu mai puţin de douăzeci şi cinci. Mă bucur să-ţi spun că în ultimele două luni vremea bună i-a ameliorat problemele cu respiraţia, dar au ajutat şi prişniţele cu frunze de lumânărică pe care i le pun înainte de culcare. Cât despre mine, o duc foarte bine.

A dumitale,
Clarentine Flett

Dragă domnule Goodwill,

Îţi mulţumesc pentru scrisoarea din 28 ale lunii şi te asigur că Daisy e bine, sănătoasă. Când a recitat la şcoală *Elegia unui marinar*, a făcut-o cu mare pasiune şi entuziasm.

Am citit cu multă încântare despre dumneata şi faimosul dumitale turn în ediţia de săptămâna trecută

a *Tribunei*. Cum reproducerea turnului în ziar era destul de neclară, fiul meu, profesorul Flett, e foarte curios să-l vadă în realitate, dar dumneata ştii că nu mai merge la Tyndall de când fraţii lui s-au mutat în Vest.

A dumitale cu sinceritate,
Clarentine Flett

Dragă tată,

Mă doare că sunt nevoit încă o dată să-ţi cer bani. Te implor să te înduri şi să te gândeşti la anii în care dumneata şi mama aţi trăit împreună în armonie, timp în care te-a slujit cu supunere şi cu drag, fără să se gândească o clipă la vreo recompensă. În clipa de faţă situaţia noastră e foarte nesigură de la o zi la alta şi mă tem că decizia mea de a cumpăra casa din Simcoe Street şi grădina alăturată a fost prematură, mai ales că acum oraşul se extinde spre sud şi se mai vorbeşte şi despre război. Hotărârea mea a venit, te asigur, din dorinţa de a-i asigura lui Daisy, care creşte şi e acum o domnişoară cuminte, un cămin sigur şi respectabil de care să nu-i fie niciodată ruşine. E adevărat că mama are un oarecare câştig din vânzarea de plante şi ierburi, dar costurile construirii serei au fost considerabile. E adevărat de asemenea, aşa cum spui, că propriile mele venituri au crescut prin patentarea hibridului de grâu „Marquis", dar trei sferturi din aceste câştiguri rămân proprietatea colegiului. Aştept cu interes şi cu speranţă răspunsul dumitale favorabil.

Te-ar interesa poate să afli că despre „Turnul Goodwill", cum e cunoscut în oraş, se vorbeşte mult şi înţeleg că atrage vizitatori din toată regiunea şi chiar din Statele Unite.

Fiul dumitale,
Barker

Dragă domnule Goodwill,

Aceste câteva rânduri te vor asigura, sper, că Daisy şi-a revenit complet după pojar. A fost o perioadă foarte grea şi a fost foarte supărător pentru ea să rămână atâtea săptămâni într-o cameră întunecoasă, mai ales că e de fel un copil foarte activ şi sănătos. S-a bucurat mult totuşi să descopere în *Family Herald* o fotografie a dumitale în faţa turnului. „Chiar e tatăl meu adevărat?" a dorit să afle şi am asigurat-o că aşa este. A fost foarte dornică să te viziteze şi zile întregi n-a mai vorbit decât despre asta, dar noi credem, atât profesorul Flett, cât şi eu, că o astfel de vizită ar fi prea tulburătoare pentru un copil care abia şi-a revenit după o boală grea.

Îţi suntem recunoscători pentru contribuţia dumitale lunară la cheltuielile gospodăriei noastre. Ne descurcăm cum putem mai bine cu resurse limitate şi, din fericire, mica mea afacere cu plantele din grădină începe să dea roade. E ca şi cum lumea ar fi descoperit ce fericire pot aduce nişte simple flori unei existenţe, altminteri sumbre, pe timp de război.

A dumitale,
Clarentine Flett

Dragă domnule Goodwill,

Îţi mulţumesc sincer pentru rugăciuni şi pentru condoleanţe. Îţi pot spune că draga mea mamă nu a suferit în ultimele ei clipe, întrucât încă de la nefericitul accident a căzut într-o stare profundă de inconştienţă. Prietenii şi cunoştinţele care au vegheat la căpătâiul său au găsit odihna ei o sursă de putere şi inspiraţie. A fost condusă spre veşnica odihnă, în cele din urmă, de prieteni şi familie, iar fraţii mei au venit amândoi din Vest la timp ca să-şi prezinte omagiile. Tatăl nostru, cum bine ştii, a rămas până la sfârşit cu inima împietrită şi mai ales către el trebuie să ne

îndreptăm rugăciunile. În ceea ce îl priveşte pe tânărul biciclist care a lovit-o pe mama, a fost amendat cu suma de douăzeci şi cinci de dolari şi am aflat că bietul flăcău e tare chinuit de remuşcări.

M-am gândit mult zilele astea la situaţia lui Daisy, pe care mama a iubit-o ca pe propria ei fiică – era topită după ea. Îmi împărtăşeşti, sunt sigur, convingerea că nu este deloc de dorit ca o fată de unsprezece ani să locuiască împreună cu un bărbat în situaţia mea, care nu are nici soţie şi nici posibilitatea de a angaja o persoană care să îi poarte de grijă fetei. Oricum, se pare că în curând voi fi nevoit să părăsesc Winnipegul pentru a-mi continua colaborarea cu Dominion Cerealist la sediul din Ottawa. Fii, te rog, amabil să-mi comunici care este părerea dumitale în privinţa situaţiei lui Daisy şi ce aranjamente consideri că putem face pentru a-i asigura viitorul şi fericirea.

Al dumitale,
Barker Flett

După ce cunoscuse extazul, tatăl meu, Cuyler Goodwill, nu mai putea trăi fără el.

Odată provocat, devenise sensibil. S-ar fi putut întoarce spre poezie după moartea prematură a soţiei sale – sau spre whisky, sau spre alte femei –, dar în loc de asta, ca mulţi tineri muncitori din generaţia lui, l-a găsit pe Dumnezeu. În cazul lui, Dumnezeu îl aştepta sub forma unui curcubeu la est de Quarry Road, nu departe de locul unde era îngropată mama mea.

Întâmplarea s-a petrecut în luna octombrie, în zorii zilei, după o noapte în care plouase torenţial.

Într-un sac de pânză atârnat pe umăr duce o piatră de calcar de formă octogonală (de mărimea, să spunem, a unui pepene galben) pe care intenţionează să-l aşeze pe mormântul soţiei sale. Sare gardul de la Taylor's Corners şi o apucă pe o scurtătură peste mirişte, peste terenul accidentat

şi îmbibat de ploaie, când dintr-odată soarele ţâşneşte printre nori, de un galben palid la început, dar prinde repede puteri şi deja căldura îi pătrunde printre fibrele cămăşii gri de bumbac. Cuyler ridică ochii şi îl vede: curcubeul.

Bineînţeles că a mai văzut curcubee în viaţa lui şi de fiecare dată s-a oprit, aşa cum fac toţi oamenii de la ţară, să admire spectacolul de irizări apoase. Curcubeele, la urma urmei, nu apar chiar atât de frecvent în sudul statului Manitoba, încât să treacă neobservate. „Ia uite!" exclamă de fiecare dată unul sau altul, arătând spre cer, şi apoi, pentru o clipă, se înfiripă o iluzie, o noţiune vagă că s-ar putea să aducă noroc sau cel puţin o schimbare a stării de spirit.

În acest moment al vieţii lui, Cuyler Goodwill nu şi-a început încă îndelungata imersiune în studiul Bibliei şi nu ar fi putut cita, dacă i s-ar fi cerut, cuvintele Domnului către Noe după Potop: „Pun curcubeul Meu în nori, ca să fie semn al legământului dintre Mine şi pământ."[1]

În acelaşi timp, nu e nicidecum un om ignorant sau superstiţios (cu toate că nu a făcut multă şcoală) şi înţelege principiile generale care duc la apariţia curcubeelor, şi anume că efectul de prismă este provocat de refracţia, reflexia şi dispersia luminii prin picăturile de apă. Înţelege şi caracterul efemer al fenomenului, imaterialitatea lui – el, în definitiv, e un om care lucrează cu piatra, cu muchii solide şi volum verificabil. Arcul curcubeului nu poate fi atins; dimensiunile lui nu sunt măsurabile, iar culorile dispar chiar în clipa în care ţi se pare că le distingi. Există de fapt o convingere, larg răspândită printre oamenii simpli, că nu poţi fotografia un curcubeu, că natura lui trecătoare şi tranzitorie nu se lasă surprinsă de lentile şi rezistă la proba finală, cea a hârtiei tratate chimic.

Dar curcubeul care îi apare tatălui meu în dimineaţa aceea de octombrie a anului 1905, la doar trei luni de la dispariţia soţiei lui, e diferit, culorile sunt mai vibrante şi mai distincte, forma e la fel de încăpăţânată ca desenul în creion al unui copil. Acest curcubeu pare făcut din sticlă sau dintr-un fel

1 Geneza, 9:13.

de marmură translucidă, un material dur, practic, stăruitor şi direcţionat. Direcţionat spre el, pentru el. Nu a văzut cum iau formă benzile de culoare; ştie doar că e dintr-odată acolo, solid şi perfect, şi prin poarta lui limpede străluceşte o felie radioasă de rai.

În momentul apariţiei curcubeului e în picioare. În clipa următoare e îngenuncheat la mormântul soţiei sale, Mercy.

Pietrar de meserie, a aşezat el însuşi piatra în formă de pană marmorată, tăiată subţire şi şlefuită, cu numele ei şi anii gravate adânc, pe centru.

Mercy Stone Goodwill
1875 - 1905
mult iubită
şi
adânc regretată

În primele zile, gravarea pietrei i-a mai luat gândul de la durerea lui, dar aproape imediat şi-a dat seama că monumentul era jalnic de nepotrivit, prea sărăcăcios şi fără substanţă pentru fiinţa care fusese iubita, soţia, comoara lui. Acum aduce în fiecare zi câte două pietre micuţe de la carieră şi le ascunde cu grijă în spatele unui pâlc de sălcii de la Taylor's Corners, nu departe de cotitura de pe Pike's Road. Alege pietrele cu atenţie, pentru că şi-a luat un angajament straniu, şi anume că le va fixa fără mortar. Numai gravitaţia trebuie să le ţină în loc, gravitaţia şi echilibrul, fiecare piatră va fi receptivă la forma celei pe care se sprijină şi va fi în acord cu ideea care i s-a conturat în minte ca un vis cu ochii deschişi, o structură mentală construită din suferinţă amestecată cu uluire. Aude iar şi iar o voce, aceeaşi voce, care îi pune mereu aceeaşi întrebare: de ce nu-i spusese soţia lui că aşteaptă un copil?

Zidurile turnului s-au ridicat deja până la înălţimea umerilor. Unele dintre pietrele pe care le aşază pe zid nu sunt mai mari decât un pumn sau decât degetul lui mare, altele au douăzeci sau douăzeci şi cinci de centimetri, sau chiar mai

mult. În această dimineaţă, în lumina ţipătoare a curcubeului, suprafeţele pietrelor par să danseze în acelaşi ritm ca florile de sânziene care s-au deschis peste tot în jur în ultimele zile. Soare şi ploaie, nori şi lumină, flori şi pietre – toate sunt atât de intim legate, aproape profetic unite, încât e năpădit de bucurie la gândul că se află în mijlocul unei atât de sfinte comuniuni. Simte cum i se umple pieptul de propria lui uşurare zgomotoasă, un ţipăt de extaz, un urlet sălbatic de fericire.

Se crezuse singur pe lume, dar de fapt este un copil al acestui curcubeu solid care îl priveşte, al formelor stăruitoare create din lumini şi umbre, din substanţă şi efemer. Un copil al pământului.

Abia mai târziu, în vreme ce se întoarce spre casă peste câmpurile denivelate, îşi aminteşte şi îl onorează pe autorul fericirii lui, rostind cu voce tare numele fără de pată al Domnului.

Poate să uite cu zilele că e tatăl unui copil, al unei fetiţe pe nume Daisy, dar apoi ceva sună dintr-un clopoţel să-i amintească. Se întâmplă să arunce o privire spre calendarul de pe peretele din bucătărie şi observă că se apropie cu repeziciune ultima zi de marţi a lunii, ziua în care trimite un ordin de plată către doamna Clarentine Flett, în Winnipeg. Sau bagă de seamă, când se încălzeşte vremea, cum copiii din sat le aduc prânzul taţilor lor la carieră şi zăbovesc pe-acolo o oră, două să se joace cu mormolocii sau cu resturile de piatră şi de fiecare dată, la vederea acestei privelişti, se întreabă ce fel de copil o fi fiica lui.

Sau îi mai trimite doamna Flett câte o fotografie a fetei împreună cu o scrisoare în care îi descrie cum creşte întruna, ce fire veselă are sau cât e de isteaţă la şcoală. În poze Daisy pare o fetiţă ascultătoare, atentă la îmbrăcăminte, slăbuţă, dar graţioasă – şi pentru toate astea, presupune el, ar trebui să fie recunoscător. Zâmbetul ei nu e nici îndrăzneţ, nici timid, mai degrabă undeva la mijloc. (Din nu se ştie ce motiv, Cuyler nu reuşeşte să hotărască dacă e drăguţă. Probabil că nu e.) Cea mai recentă fotografie îi include şi pe doamna Flett şi pe profesorul Barker Flett, cu Daisy între

ei, pe iarbă, undeva pe malul unui râu, sau aşa ceva, toţi trei aduşi la viaţă de tonuri moi de gri, o familie relaxată, o familie îndrăgostită de ea însăşi, nici urmă de lipsă de armonie.

Din când în când se trezeşte din somn tremurând şi cu capul leoarcă de sudoarea amintirilor. În faţa ochilor lui, dansând în întuneric, limpede ca lumina zilei, e bucătăria cu agitaţia şi zăpăceala din ea, cu cercul de figuri şocate şi trupul tăcut, acoperit cu cearşafuri, al iubitei lui Mercy. Ceasul bate ora exactă şi bătaia pare să continue la nesfârşit, dăngănindu-i în creier şi înăbuşind cu larma ei distanţa dintre vis şi amintire. În vreme ce ceilalţi stau nemişcaţi şi privesc ţintă ca nişte statui, el iese în fugă din bucătărie şi se aruncă la pământ, rostogolindu-se iar şi iar, urlând şi lovind cu pumnii pământul copt de soare. „Nu mi-a spus", răcneşte spre cerul gol, „nu mi-a spus niciodată".

Asta nu reuşeşte să înţeleagă: de ce lui Mercy a lui i se păruse potrivit să păstreze un secret atât de însemnat.

Probabil că trebuie să privească această tăcere ca pe un soi de trădare, sau chiar ostilitate, dar îşi aminteşte, de fiecare dată, cât de neajutorată fusese dintotdeauna cu cuvintele şi cu formele dificile pe care le impunea lumea reală. Încearcă să-şi imagineze ce a simţit ea în timp ce creştea în pântecul ei acest ghemotoc de materie umană, cum i-a purtat în ea braţele şi picioruşele strânse pe lângă corp şi inima care bătea, dacă s-a temut de această intruziune sau poate a iubit acest copil atât de mult, încât era incapabilă să-i rostească numele, să împărtăşească existenţa lui sau să se pregătească pentru venirea lui pe lume.

Cuyler recunoaşte în sinea lui că tăcerea soţiei sale i-a afectat întru câtva dragostea pentru ea. Scăparea ei pare din ce în ce mai mult nu o tăinuire, ci o pedeapsă, o modalitate de a-l umili în faţa celorlalţi, care îl privesc acum, îşi închipuie el, ca pe un bărbat ignorant sau nepăsător. Ce fel de bărbat nu ştie că soţia lui e pe cale să aducă pe lume un copil?

Da, trebuie mărturisit – şi acum, după ani de zile, îmi este limpede – că dragostea tatălui meu pentru mama a fost vătămată, şi uneori, în special când se trezeşte dintr-unul din visele lui atât de intense, se întreabă dacă e în stare să

iubească acel copil. Daisy Goodwill, în vârstă de unsprezece ani, surprinsă de obiectivul aparatului de fotografiat. O fetiţă cu pălărie de pai. O fetiţă cocoţată pe malul unui râu, o siluetă concretă şi nemişcată, cu un zâmbet indescifrabil dansându-i pe buze. Ar fi împotriva naturii ca un tată să nu-şi iubească propriul copil, dar ce simte Cuyler Goodwill nu e decât un pui de iubire, produsul uzanţelor. Are responsabilităţi. Trimite bani pentru întreţinerea fetiţei. Îi scrie doamnei Flett scrisori în care îşi exprimă preocuparea în legătură cu sănătatea şi fericirea copilului, dar, în realitate, rareori gândeşte în aceşti termeni. Cine e fiinţa asta, carne din carnea lui? (El nu ar fi ales numele de Daisy, dar copilului trebuia să i se spună cumva şi el nu era în stare să se gândească la nume.) Îi studiază fotografia. Se gândeşte la ea din când în când, în timpul zilei. Are curiozităţi vagi, intermitente, în legătură cu ea, se şi teme puţin şi de curând, aflând că a suferit de pojar, s-a întrebat dacă nu cumva ar fi de aşteptat din partea lui să ia trenul spre Winnipeg într-o duminică dimineaţă ca să se liniştească în privinţa sănătăţii ei. Dar şovăie la gândul unei astfel de întâlniri stingheritoare. Ca şi la gândul complicaţiilor pe care le presupune călătoria – n-a fost niciodată la oraş, n-a găsit niciodată că ar avea vreun motiv să meargă – şi nici nu-i prea vine, oricum, să-şi sacrifice o duminică întreagă. Duminica citeşte din Biblie, se roagă pentru iertare şi lucrează la turn.

E duminică dimineaţă, într-o zi frumoasă de iunie, şi clopotul de fier din turla Bisericii metodiste din Tyndall îi cheamă pe credincioşi la rugăciune, dar tatăl meu nu este atras de aceste bătăi şi dangăte.

Religia nu a făcut din Cuyler Goodwill un om bisericos. Imediat după convertire a făcut, de trei sau patru ori, încercarea de a participa la slujba de dimineaţă din Tyndall şi o dată, o singură dată, a mers pe jos şapte mile spre vest, spre Oakmidden, unde a asistat, uluit, la ritualurile misterioase ale unei slujbe ortodoxe. Gălăgia acestor acte de veneraţie publică – cântecele, rugăciunile, psalmii, predicile – îl nelinişteşte.

Veşmintele preoţilor, chiar şi simplele gulere albe ale metodiştilor, îi zgândăresc sensibilităţile, îi pun la încercare limitele credinţei, iar spaţiile bisericeşti cu căpriori, mereu curate, îl agresează cu parfumul şi aspectul lor lustruit, făcându-l să se simtă insignifiant, provocându-l. În plus, instinctele lui naturale sunt îngrădite de ordinea serviciului divin, cu incantaţiile abia şoptite şi aminurile şi imnurile numerotate, iar la sfârşit obligaţia de a da mâna cu ceilalţi enoriaşi, de a se implica în schimburi verbale politicoase – toate astea îl irită.

În schimb a descoperit, aproape din întâmplare, un stil de meditaţie personală continuă, care nu se deosebeşte prea tare de cea propovăduită timp de secole în Asia, o concentrare asemănătoare cu o transă, care avea să ajungă la modă şi în cultura noastră în a doua parte a secolului, în tembelii ani '60, în anii '70.

În cazul lui e vorba de o comuniune extatică. Duminica, se apropie de Creator printr-o serie de paşi ritualici: se trezeşte la răsăritul soarelui, îşi ia micul dejun compus din ceai şi brânză, după care, oricum ar fi vremea, merge la cimitirul de dincolo de Quarry Road. Pe drum recită în gând un fragment din Scriptură, de obicei un singur vers, pe care îl repetă la nesfârşit.

Nimeni nu este sfânt ca Domnul,
Căci nu e altul afară de tine.[1]

Iar şi iar. Cuvintele i se zbat în tâmple ca un al doilea puls. Ghetele lui lovesc suprafaţa drumului într-un ritm asemănător, care îl transportă dincolo de pânza aspră a conştiinţei. Nu întâlneşte pe nimeni pe drum – e prea devreme şi pentru oameni, şi pentru animale. Într-o roabă micuţă, pe care a asamblat-o singur din resturi, duce pietrele pe care are de gând să le aşeze. A ajuns la convingerea că mineralele neprelucrate ale pământului sunt semnătura spiritualului şi, ca atare, pot fi aşezate şi modelate să ia formă de slavă

1 Cartea Întâia a Regilor, 2:2.

şi declaraţie. Mai duce cu el, prins la centură, un ciocan şi câteva dăltiţe. Uneltele lui, muzica lui, ofranda sa – are tot ce-i trebuie asupra lui.

Unde era cândva mormântul singuratic al mamei mele se înalţă acum un turn gol pe dinăuntru, înalt cam de zece metri şi care încă mai creşte. Pietrele care îl compun au fost alese după rezistenţă şi frumuseţe şi pentru efectul asupra întregului. O spirală de pietre în consolă şi puţin ieşite îi permite să urce pe marginile abrupte la fel de uşor cum se caţără pe un zid o insectă sau o şopârlă.

Din ce în ce mai des tatăl meu hotărăşte să decoreze suprafaţa pietrelor cu elaborate mesaje cifrate, deşi se spune că piatra de Tyndall, cu culoarea ei marmorată, nu se pretează la incizii fine. Modelele tăiate în această formă minerală par să scape privirii; trebuie să stai la o anumită distanţă, şi într-o anume lumină, ca să le poţi distinge. Liniile pe care le ciopleşte vor rămâne pe jumătate ascunse, pe jumătate expuse, reflectând astfel natura capricioasă a lumii revelate. Gravează ba câteva cuvinte din Scriptură, ba imaginea unei păsări, a unei flori, a unui peşte, o figură, un soare, o lună. Un înger cât jumătate din palma lui îngheaţă pe cerul de calcar. Un cal minuscul de piatră paşte pe o pajişte pietroasă. Cupidoni, sirene, şerpi, frunze, pene, cârcei de viţă, albine, vite, arcul unui curcubeu, o textură asemănătoare pielii – turnul e un muzeu de forme contorsionate, dintre care pe unele le-a descoperit în *Almanahul fermierului canadian* sau în catalogul *Eaton* sau în Biblia lui ilustrată.

Le ciopleşte în nopţile de iarnă, în bucătăria lui de văduv, o grotă caldă şi neorânduită, unde şi-a instalat o masă de lucru, o menghină şi o lampă bună cu gaz. Şi-a mâncat deja, după ce s-a întors de la lucru, de la carieră, cina compusă din ouă prăjite şi mazăre din conservă şi e gata să facă praful de piatră să zboare. Uneltele lui sunt simple, iar tehnica oarecum neortodoxă – la urma urmei e un cioplitor în piatră autodidact, care şi-a dobândit priceperea prin lungi încercări, curtând relieful, şi umbrele, şi particularităţile sărace pe care le oferă piatra. În timp ce lucrează încet simte cum lumea

se strânge în jurul lui, până ajunge de dimensiunile unui bol pentru budincă. Atenţia i se concentrează pe măsură ce trece de la desen la canelură, uneşte liniile şi curbele, creând o imagine care la început nu e mai mult decât un atom care îi pâlpâie în minte, făcându-l să-şi reveleze toate posibilităţile, dar păstrându-i, în acelaşi timp, modalitatea pură, esenţa – asta e, întotdeauna, partea cea mai dificilă – şi pregătindu-se pentru momentul când lucrarea în piatră va fi terminată. (Îmi pare rău că nu puteţi vedea cumva aceste suprafeţe cioplite, cum răspund privirii care zăboveşte asupra lor cu un tremur de revelaţie supusă, atât de pline de trista stânjeneală şi străduinţă a tatălui meu, şi totuşi atât de meşteşugite în modul cum surprind preţioasa lumină.)

În ciuda talentului lui, cioplitul nu încetează niciodată să fie o trudă – tot trupul i se contorsionează de efort, iar pe figura lui apare acea expresie schimonosită, maimuţărească, de concentrare, pe care o vezi la artiştii sau artizanii adevăraţi. (Bineînţeles că el nu se consideră nici o clipă un artist – inocenţa lui e nesfârşită, ca apa şi aerul.) Numai când termină câte o bucată şi o duce la turn simte acea febră a transcendenţei (deşi transcendenţa, ca şi arta, nu e un cuvânt pe care să-l rostească sau măcar să-l cunoască). Ce simte în clipa în care piatra terminată se aşază în locul care îi era destinat e mâna Domnului pe capul lui, Duhul Sfânt care îi pătrunde în trup cu un strigăt de bucurie.

Impulsul religios, aşa cum ştim cu toţii – eu, una, ştiu cu siguranţă – e greu de identificat. Există extatici, ca tatăl meu, care ajung să fie dependenţi de aerul rarefiat al comuniunii, dar există şi minţi mai raţionale, care pretind că religia există numai ca să ne împiedice să ne resimţim propria absurditate.

Pentru Cuyler Goodwill, un om fără cunoştinţe de teologie convenţională, umanul şi divinul stau în echilibru într-o ecuaţie orbitoare: crearea lui Dumnezeu de către om este egală creării omului de către Dumnezeu, o singură minte armonioasă se încolăceşte ca un şarpe în jurul curburii pământului şi a raiului. (I-a luat ani de zile să ajungă la această concluzie.)

Pentru cei şapte pacifişti excomunicaţi de Biserica Metodistă în Winnipeg în 1916, valoarea religiei se regăseşte undeva între ciocanul conştiinţei individuale şi nicovala platformei politice.

Pentru fermierii şi familiile acestora care, chiar acum, în luna iunie, reconstruiesc Casa de reuniuni de la Chain Lakes după ce a fost făcută scrum de nişte aşa-numiţi patrioţi – pentru această congregaţie de Prieteni religia este cimentul care sigilează uşa către lume.

Pentru Clarentine Flett, care zace în comă după ce a fost accidentată de un biciclist la intersecţia dintre străzile Portage şi Main, religia este un vârtej uşor de petale duse de vânt care se aşază liniştit peste amurgul vieţii ei. Iar pentru fiul în vârstă de şaptesprezece ani al măcelarului, Valdi Goodmansen, a cărui bicicletă (depăşind limita legală de viteză de opt mile pe oră) a fost vinovată de accident, religia este biberonul cu supă din care suge în toiul nopţii ca un bebeluş înfometat. *Cere iertare şi ţi se va da.* Pentru Abram Skutari, care i-a vândut băiatului bicicleta (pentru douăzeci şi cinci de dolari), religia este o fereastră deschisă, dar şi draperia cu care acoperă fereastra.

Pentru Magnus Flett din Tyndall, maistru pietrar şi soţ abandonat al lui Clarentine Flett, religia este şi recipientul, şi apa amintirilor care păstrează sfinte (adică lasă neatinse) frunzele ofilite ale unei anume plante de-ale ei din salon, numită steaua Bethleemului; dar şi amintirea vie, tactilă, a straturilor de piatră sfărâmicioasă din Insulele Orkney, ţinutul lui de baştină; dar şi o imagine pe care şi-o aminteşte cu mama şi tatăl său, pe înserat, mutând fânul în hambar, şi apoi tatăl lui oprindu-se să-i scoată soţiei sale un corp străin care îi intrase în ochi, aplecându-se şi scoţându-i-l cu vârful limbii.

Pentru directorul MacIntosh de la Wesley College religia este leacul care garantează gândul cinstit, viaţa corectă şi rugăciunea sinceră. „Singurul lucru pe care l-a reuşit războiul ăsta", scrie el într-o scrisoare către Free Press, „a fost să ne scoată din autosuficienţa noastră şi să ne aducă mai aproape de Creator."

Pentru Bessie Perfect, studentă la Wesley College, îndrăgostită pătimaş de profesorul ei de botanică, Barker Flett, religia e nodul dureros care i se pune în gât când îi rosteşte numele în pernă şi când cântă „Ţineţi focul în casă apriiiiiins, cât în inima noastră dorul e nestiiiins..."

În sinea lui, Barker Flett, profesor, om de ştiinţă, colecţionar al vreo şaptesprezece specii diferite de papucul-doamnei, crede că religia este o magnifică metaforă pentru dorinţele sufletului. Nu există nici Dumnezeu, nici Fiul lui Dumnezeu, nici Sfânta Familie, nici Învierea, nu există decât dorinţă. Dorinţă de mai mult. De perfecţiune. De autocunoaştere. Dorinţa de a poseda toate cele cincizeci de varietăţi cunoscute de papucul-doamnei. Dorinţa de somn şi de uitare. Dorinţa de bine şi rău. Dorinţa unei uniuni extatice al cărei obiect, ştie el foarte bine, poate fi, şi adesea chiar este, obţinut prin înşelăciune. A tot citit în ultima vreme despre un mecanism de polenizare prin care insecta mascul este atrasă de o anume specie de orhidee pitică a cărei buză inferioară simulează organele sexuale ale insectei femele. Pentru Flett, ca om de ştiinţă, fenomenul este vag neliniştitor, în special gesturile de împerechere pe care le face masculul pe marginea petalei. Îl mai nelinişteşte, deşi încă nu e conştient de asta, prezenţa lui Daisy, acum în vârstă de unsprezece ani, în casa lui, mişcările îndrăzneţe, sigure ale trupului ei, braţele ei goale în rochiţele de vară, dorinţa nenaturală pe care a simţit-o de curând, când a intrat în camera întunecoasă în care bolea fata şi i-a privit dulceaţa formelor care se conturau sub cearşaf.

Winnipeg, în 1916, e un loc agreabil. Un oraş în care se poate trăi decent – în ciuda izolării geografice, în ciuda războiului de dincolo de Ocean. Până şi iernile lungi şi grele sunt suportate cu voie bună de populaţia afabilă şi în general paşnică, şi într-adevăr iarna conferă o notă blândă şi curată înfăţişării aspre a clădirilor de lemn dispuse după nişte planuri de mântuială.

Şi totuşi, oraşul devine din ce în ce mai ordonat. S-a propus trasarea unei serii de bulevarde noi şi largi şi se lucrează la o nouă şi imensă clădire în stil neoclasic, care va adăposti instituţiile legislative. Şantierul a început în 1913. Uriaşele cantităţi de piatră necesare pentru un proiect atât de ambiţios au dat de lucru încontinuu Carierei Tyndall, ţinând pietrarii ocupaţi şi departe de războiul împotriva Kaiserului. Acum se înalţă biserici la majoritatea intersecţiilor din centru, uneori două sau trei culte diferite sunt prezente la aceeaşi răscruce. („Să sperăm că Dumnezeu are simţul umorului", a remarcat sarcastic un foarte respectat pastor baptist la o întâlnire civică recentă.) Bisericile acestea sunt făcute din piatră, aşa cum sunt şi numeroasele bănci şi sedii ale companiilor de asigurări, bine-cunoscutul Wesley College şi noile Curţi de Justiţie. Nu poţi să nu-ţi spui, când scrutezi orizontul municipal: nu-i aşa că e uluitor? Un oraş de piatră se ridică din lutul moale al preriei! (Un eminent arhitect din Chicago a declarat, după ce a văzut blocurile şlefuite de piatră de Tyndall, că toţi constructorii din America ar cere să lucreze cu un asemenea material dacă ar vedea cât e de frumos.)

În timpul iernii, Winnipegul oferă o largă varietate de spectacole de teatru, petreceri pe patinoar, baluri şi dineuri. Vara, cei înstăriţi fug de arşiţă şi se îndreaptă spre Lake of the Woods, iar cei mai puţin privilegiaţi se mulţumesc cu excursii de o zi la plaja Victoria sau alte atracţii din regiune. Printre cei mai tineri, cei, să zicem, între optsprezece şi douăzeci şi cinci de ani, o excursie cu trenul până în satul Tyndall a devenit o modă în ultima vreme. Preţul unui bilet de tren e moderat şi tinerii, la un picnic cu sendvişuri şi sticle de ceai rece, se veselesc foarte tare. În aceste vremuri de război, domnişoarele îi depăşesc cu mult în număr pe tinerii domni, dar acest dezechilibru, în loc să le strice starea de spirit, însufleţeşte în mod straniu petrecerile. Mulţi îşi aduc costumele de baie, pentru că în partea veche, abandonată a carierei se găseşte un bazin îngropat cu apă rece şi limpede, ideal pentru înotat. Dar de fapt vin cu toţii la Turnul Goodwill.

E adevărat, până la turn e un drum obositor de jumătate de oră pe jos, pe un drum de țară, și apoi încă o bucată spre est, pe o potecă. Dar efortul face parte din plăcerile excursiei pentru acești tineri plini de viață, care și-au petrecut ziua bând limonadă acidulată, înviorați de aerul proaspăt și ușurați că au scăpat pentru câteva ore de responsabilitățile mult mai serioase din oraș, ca să nu mai vorbim de ororile unui război care se poartă dincolo de Ocean.

Turnul se vede ușor peste câmpurile joase. „Iată-l", strigă câte unul. (Pentru unii dintre ei e a doua sau a treia vizită.)

Când soarele e sus pe cer turnul pare alb; mai târziu, spre seară, capătă o moliciune gri-albăstruie.

De fiecare dată, unul dintre tineri o ia la fugă. *Ultimul e un prost.* Ajung la zidul scund, de piatră al cimitirului, se cațără peste el – cui îi pasă de poarta cu belciugul ei ruginit –, evitând pietrele funerare și desișurile de mărăcini. Au ajuns! În sfârșit! Mângâie laturile accidentate ale turnului, surprinzător de calde de la razele soarelui și se cocoață pe pietrele cu rol de trepte – de obicei fetele trebuie să fie convinse, sau ajutate, ca să urce până în vârf, fie pentru că se tem de înălțime, fie pentru că le e frică să nu li se vadă lenjeria. Se învoiesc totuși pentru că se spune că priveliștea e superbă și nu e una care să nu fie curioasă să se uite în interiorul gol al turnului, la cercul de buruieni sub care se găsește o mică piatră funerară – sau cel puțin așa se spune.

Se râde și se țipă mult în excursiile astea. Cineva găsește piatra cu sirena. Altcineva identifică pisica cioplită și mica piatră din partea de jos, aproape de bază, pe care e înscris un singur cuvânt: „durere". Cel mai informat din grup va spune povestea turnului: o tânără și frumoasă soție moartă la nașterea copilului. Un soț tânăr și arătos, împietrit de suferință – bărbatul mai poate fi zărit din când în când lucrând la turn, în zorii zilei, deși nu mai e nici tânăr, nici arătos după standardele moderne și nici nu mai muncește cu fervoarea de la început; de fapt, se oprește bucuros din lucru să schimbe o vorbă cu vizitatorii. Dar copilul, ce s-a întâmplat cu copilul? Nimeni nu pare să știe. Te înduioșează. Chiar că da.

Şi ia uite cât s-a făcut ceasul; excursioniştii trebuie să se întoarcă în sat şi să prindă trenul. Soarele coboară spre asfinţit. Merg mai încet acum; unele cupluri se ţin de mână. Uneori, unul sau doi din ei se întorc, dintr-un impuls, să mai privească o dată turnul. Îi auzi comentând cu voce tare aspectul aproape medieval al structurii şi cât de ciudat e să vezi aşa ceva ridicându-se în mijlocul orizontului neîntrerupt al preriei. Se face o remarcă cu privire la frumuseţea calcarului, cât de tare seamănă cu marmura italienească. Unul dintre băieţi a băgat în buzunar o pietricică sculptată şi acum se joacă cu ea. Altcineva, una dintre fetele mai studioase, murmură ceva despre Taj Mahal, în îndepărtata Indie, cum că e tot un monument dedicat iubirii pierdute.

Cum ştie un poet când poezia e gata? Ştie pentru că e întinsă, tensionată; nu se mai poate adăuga sau scoate nimic.

Cum ştie o femeie când mariajul ei s-a sfârşit? Datorită felului în care viaţa i se împarte în doar două direcţii: trecut şi viitor. Întrebaţi-o pe Clarentine Flett.

Despre un război spunem că s-a încheiat cu o capitulare, cu un armistiţiu sau un tratat. Dar, în realitate, se epuizează singur, încetează să mai fie propria lui recompensă, pare dintr-odată josnic, un capitol din vasta lipsă de eleganţă a lumii.

Lucrurile încep şi se termină. Exact când pare ne-am liniştit, suntem luaţi pe sus, dintr-odată, prinşi între previzibilitatea lină, funcţională, a cărnii şi dorinţa de distrugere. Facem lucruri iraţionale, groaznice. Sau intervine ceva, un duşman inimaginabil. Abe Skutari, după ani şi ani în care a mers din uşă în uşă prin zonele rurale ale statului Manitoba vânzând mărunţişuri, e dat la o parte de Serviciile Poştale Eaton. Cine s-ar fi aşteptat la aşa ceva? Şi el nu face altceva decât să împrumute bani de la Royal Bank – primul astfel de împrumut acordat unui fiu al lui Israel –, şi să-şi deschidă primul magazin pe Selkirk Boulevard din Winnipeg, specializat în uniforme de lucru şi încălţăminte pentru bărbaţi, articole pentru grădină şi biciclete. O uşă se închide, alta se deschide; în cuvintele domnului Skutari.

Profesorul Barker Flett se găseşte, în 1916, la finalul capitolului Winnipeg al vieţii sale. Mama lui a murit. Credinţa i s-a epuizat. Trupul său de treizeci şi trei de ani îl sperie cu perversităţile lui. Îl sperie şi lumea, chiar în momentul în care îl cheamă cu voioşie, oferindu-i orice îşi doreşte, sau aproape orice. Trebuie să dea o pagină acum şi să meargă mai departe, spre Est, mai exact spre Ottawa, capitala dominionului.

Iar tatăl meu, Cuyler Goodwill din Tyndall, Manitoba, şi-a terminat turnul. Cum ştie că e terminat? I-o indică proporţiile, echilibrul plăcut dintre înălţime, lăţime, circumferinţă; încă un rând la vârf şi întreaga structură ar fi dezechilibrată; îl priveşte şi gândurile îi devin uşoare, aproape leneşe. Şi au fost atât de mulţi vizitatori în ultima vreme, şi atâţia ziarişti. (Bănuieşte că vizitatorii pleacă cu bucăţi din pietrele lui cioplite şi tot ce poate face când aude asemenea bârfe e să ridice din umeri.) Aceşti vizitatori l-au distras atât de tare, încât în ultima vreme a uitat impulsul care l-a făcut să înceapă turnul. E dispus, chiar dornic să stea de vorbă cu cei care vin să vadă construcţia, dar evită să discute despre originile obsesiei sale. Ce v-a făcut să perseveraţi în construirea turnului, domnule Goodwill? Păi, cum să spun, o persoană începe o lucrare şi apoi lucrarea preia controlul. Dumnezeu s-a retras, a devenit o simplă umbră, cât despre Mercy – mormântul ei e atât de copleşit de buruieni –, nu-şi mai aminteşte expresia feţei ei sau conturul trupului ei. Scurtul lui mariaj, convertirea – toate nu-i mai par decât simple intersecţii într-o viaţă care merge înainte.

A sosit o scrisoare de la profesorul Barker Flett din Winnipeg în legătură cu terminarea tutelei şi situaţia viitoare a lui Daisy.

O altă scrisoare a sosit, ieri, de la preşedintele Companiei de Exploatare a Calcarului din Indiana, cu sediul în Bloomington, Indiana, Statele Unite. Se menţionează un salariu exorbitant. Un apartament confortabil pe Cross Street, în Vinegar Hill (ce-o mai fi şi asta) este disponibil şi îl aşteaptă. Se vor face aranjamente de transport pentru el, familia lui

şi bunuri. Domnul Goodwill are familie? Se solicită răspuns imediat. Rugăm telegrafiaţi.

Bessie Perfect a fost învinuită că ar fi îmbolnăvit-o pe Daisy de pojar. Dacă avea febră şi dureri în gât ar fi trebuit să fie acasă, în pat, în loc să vină la uşa familiei Flett ca să-i dea personal lui Daisy lucrarea întârziată la botanică, cerându-şi scuze cu bolboroseli de fetiţă şi strănutând în faţa copilei sensibile de unsprezece ani.

Boala s-a propagat prin căile respiratorii ale lui Daisy şi în scurtă vreme avea toate simptomele. Mătuşa Clarentine (căci aşa i-a spus Daisy de la bun început) s-a uitat în gura fetei şi s-a îngrozit – pete peste tot. Biata copilă a fost pusă la pat într-o cameră întunecoasă. Uşa a fost ţinută închisă, iar mătuşa Clarentine era singura care avea voie să o viziteze şi nimeni n-ar putea spune că n-a fost o infirmieră devotată. Îi aducea copilei bolnave comprese ude, reci, să-i potolească febra, o soluţie borică cu care să-şi clătească ochii dimineaţa şi seara, creme făcute chiar de ea din ierburi, care să-i calmeze mâncărimea şi tăvi cu gustări uşoare din care să ciugulească – ouă răscoapte, compot de fructe –, după care Daisy era rugată să-şi cureţe gura cu un deget înfăşurat în vată. A început să se simtă mai bine şi, în acelaşi timp, să se plictisească. Şi apoi, dintr-odată, starea ei s-a înrăutăţit dramatic.

Doctorul – pe care nu pot, sau nu vreau, să-l învrednicesc cu un nume – a anunţat că e vorba de pneumonie bronhică şi a desenat, ca s-o lămurească pe mătuşa Clarentine, o schiţă a ramificaţiilor arborelui bronhial. Astăzi un tratament cu sulfamidă sau cu antibiotice ar fi vindecat-o imediat, dar la vremea aceea odihna la pat, lichidele şi căldura erau singurul tratament disponibil. A durat câteva săptămâni şi, cum nimeni nu şi-a amintit să tragă perdelele sau să aducă vreo altă sursă de lumină, Daisy Goodwill şi-a petrecut şi această a doua perioadă de boală în întuneric. În plus, mirosul stătut de praf şi perne de puf îi provocau o senzaţie de sufocare înecăcioasă, care avea să se transforme într-o alergie ce a chinuit-o toată viaţa.

Probabil că a dormit mult – cum altfel ar fi putut un copil activ să suporte o perioadă atât de lungă în care să nu facă nimic? – şi de fiecare dată se trezea cu tot corpul înţepenit şi mintea slăbită de o neliniştе fără nume. Provocată de golul pe care îl percepea dintr-odată în viaţa ei. Lipsea ceva şi i-au trebuit săptămâni întregi, petrecute în camera aceea slab luminată, săptămâni întregi de pături grele şi imaginea copacului răsturnat din pieptul ei, ca să-şi dea seama ce anume. Îi lipsea miezul de autenticitate, acel preţios minereu interior pe care toţi cei din jur păreau să-l posede. Mătuşa Clarentine, cu paşii ei uşori prin holul de la etaj, agitată, veselă şi izbucnind în râs din orice şi vorbind întruna, cu vocea ei voioasă, despre cât e de recunoscătoare că „Dumnezeu, care iubeşte atât de mult lumea", îi permisese să-şi aleagă singură drumul în viaţă. Şi unchiul Barker, cum îi spunea Daisy pe vremea aceea, care pleca în fiecare zi la colegiu cu bastonul din lemn de salcie, târşâindu-şi pantofii vechi şi scâlciaţi, cu un aer hotărât şi bărbătesc, chiar şi atunci când îşi exprima, prin oftaturi, reticenţa. Pe alţii îi ţinea drepţi capacitatea de a surprinde şi de a reflecta lumea – dar nu şi Daisy Goodwill, nu se ştie din ce motiv.

Nu reuşea să contemple această absenţă din interiorul ei decât câteva minute o dată. Era ca şi cum ar fi privit direct spre soare.

Ei, bine, aţi putea spune că din pricina febrei mă simţeam dezorientată, şi e adevărat că am avut nişte halucinaţii ciudate în locul acela întunecos şi că ochii mei umflaţi îmi provocau vedenii înfricoşătoare în lumina slabă din încăpere.

Lungile zile de izolare, de tăcere, plictiseala chinuitoare – toate astea m-au afectat, au afectat-o pe tânăra Daisy Goodwill şi au secătuit-o. Autobiografia ei, dacă aşa ceva ar fi imaginabil, ar constitui, dacă ar fi vreodată scrisă, o culegere de goluri întunecate şi rupturi ireconciliabile.

În timp ce zăcea la pat, era conştientă de viaţa care continua în jurul ei – ceea ce n-a făcut decât să-i accentueze sentimentul de doliu. Auzea câinii lătrând în vecini, ciripitul păsărilor şi pe lăptarul care îşi făcea livrările pe Simcoe

Street, cu calul lui care necheza de la colţul străzii şi tropăia şi făcea mizerie. Uşi care se deschideau şi se închideau, scrisori care soseau, oameni care veneau şi plecau din casă, voci care murmurau, ceainicul care începea să fiarbă, tic-tac-ul ceasului de pe hol şi aşa mai departe.

În stilul solipsistic al copiilor, Daisy se mira că toate astea pot să meargă mai departe fără ea. Şcoala Aberdeen nu-şi va întrerupe cursurile – nu, chiar nu – din cauza bolii ei; curtea şcolii va rămâne la fel de plină de viaţă ca întotdeauna, iar clopoţelul va suna iar şi iar, cu aceeaşi punctualitate feroce. Ştia şi că, până la solstiţiul de vară, grădina mătuşii Clarentine va fi plină de gura-leului chiar dacă, din întâmplare, ea nu va fi acolo să le rupă florile şi să le facă să o „muşte" de degete. Acestea sunt gândurile care îi tot reveneau în minte în timp ce zăcea în camera ei caldă şi întunecoasă: faptul că aici, în locul ăsta, va continua să-şi trăiască viaţa, aici unde, de fapt, trăise şi până acum – legată la ochi, sugrumată, ştearsă din arhivele propriei ei existenţe.

A înţeles că, dacă e să se agaţe de viaţă, atunci va trebui să o salveze printr-un efort de imaginaţie, înlocuind, modificând, făcând conexiunile necesare, invocând pastoralul sau eroicul sau ce-o fi, creând chiar în vis un turn de calcar, încurcând uneori detaliile, exagerând poate sau minţind pe faţă, inventând scrisori sau conversaţii imposibil de afectate, sau prezentând ipotezele într-o lumină favorabilă. (Când iubita ei mătuşă Clarentine a murit în iunie, după ce a zăcut o săptămână întreagă în comă, Daisy a făcut-o să urce la ceruri pe un pat de panseluţe şi în acelaşi timp a tradus privirile încărcate de dorinţă ale unchiului ei, căci asta erau, printr-o criză de indigestie.)

Şi-a impus să fie puternică şi când, în cele din urmă, l-a întâlnit pe tatăl ei biologic, Cuyler Goodwill – a apărut la uşa casei lor de pe Simcoe Street cu fruntea brobonită de sudoare, îmbrăcat într-un costum care nu-i venea, dezamăgitor de scund şi negricios –, şi s-a îmbărbătat pentru momentul în care avea s-o sărute. Dar nu s-a întâmplat, nu la prima întâlnire. Nu i-a luat nici măcar mâna într-a sa. Figura lui

avea o expresie de sărăcie, de durere, dar gura îi era blândă. Au stat jos, în salon, el în fotoliul de piele, iar ea pe canapea, doi străini într-o orbitoare tăcere. Daisy purta o rochie galbenă cu dungi, din bumbac egiptean. Tatăl ei şi-a dres glasul politicos. Pentru el, a fost destul ca să-i dezlege limba. După asta a vorbit întruna, explicându-i cum va fi călătoria cu trenul pe care urmau să o facă şi descriindu-i unde vor locui odată ajunşi în Bloomington, Indiana. Într-un apartament, aşa se cheamă. A rostit cu drag cuvântul, ca şi cum ar fi vrut s-o convingă de valoarea lui.

Amândoi beau limonadă din pahare înalte.

Cine a făcut limonada? Cineva trebuie să fi stors lămâile, să fi amestecat zahărul şi să fi adăugat gheaţă pisată, dar Daisy nu-şi dă seama cine ar putea fi această persoană. Dar degetele ei nu vor uita niciodată atingerea rece a acelor pahare, nici benzile palide pe sticla subţire şi rozalie, dar amintirea soarelui va fi cea mai puternică – cât era de galben, ca mălaiul, şi cum se cernea prin perdelele fine de vară şi umplea toată camera. Cel puţin astea erau lucruri în care putea crede: raza de soare pe braţul ei gol. Băutura rece şi dulce care îi aluneca pe gât. Nasturii de la cămaşa tatălui ei, sclipind ca un şirag de lacrimi.

Genunchii ei ca nişte mici deluşoare care împungeau pânza galbenă. Cuvintele tatălui ei veneau spre ea ca un vârtej de puncte.

În ziua aceea i-a plăcut lumea.

Căsătoria, 1927

Doamna Joseph Franzman a oferit ieri un prânz în onoarea domnişoarei Daisy Goodwill din Bloomington. S-a servit masa pentru zece persoane.

Doamna Otis Cline a avut invitaţi la ceai în onoarea lui Daisy Goodwill, care se va mărita în iunie. Domnişoara Goodwill este absolventă a Şcolii Tudor Hall şi a Colegiului Long pentru Femei.

Doamna Alfred Wylie a organizat joi după-amiază o petrecere la care s-au oferit în dar obiecte casnice, în onoarea lui Daisy Goodwill, care se va căsători în iunie. Încăperile au fost frumos decorate cu glicină, clopoţei şi steguleţe. Printre oaspeţi s-au numărat doamna Arthur Hoad, doamna Stanton Merrill, doamna A. Caputo, doamna B. Grindle, doamna Fred Anthony, domnişoara Labina Anthony, doamna Elfreda Hoyt şi domnişoarele Merry Anne şi Susan Colchester.

Domnişoara Grace Healy a încântat audienţa cu câteva piese vocale şi de pian.

Un dineu festiv în onoarea viitorului mire Harold A. Hoad şi a logodnicei sale Daisy Goodwill a avut loc aseară la Quarry Club. Meniul a inclus scoici, file de calcan de Dover, pui cu sos servit cu o garnitură de ceapă sote, iar la desert îngheţată cu cremă Chantilly modelată în forma a doi porumbei. Invitaţii au fost doamna Arthur Hoad şi fiii săi Lons Hoad şi Harold

A. Hoad, domnul şi doamna Horton Graff, domnul şi doamna Hector MacIlwraith, domnişoarele Labina Anthony şi Elfreda Hoyt, domnul Dick Greene, domnul şi doamna Stanton Merrill şi domnul şi doamna Otis Cline. În capul mesei aranjate artistic, cu un buchet amplu de flori de vară în centru şi luminate cu lumânări înalte, ivorii a stat domnul Cuyler Goodwill, amfitrionul serii şi tatăl viitoarei mirese. Domnul Goodwill, asociat la firma Lapiscan Incorporated şi un bărbat cu un minunat dar al vorbirii, a încheiat seara cu câteva cuvinte meşteşugite despre binefacerile timpului şi ale coincidenţelor care i-au pus pe gânduri pe meseni.

— Timpul, le spune Cuyler Goodwill celor cincisprezece ascultători, o adunare bonomă care stă acum comod pe scaunele trase cu câţiva centimetri mai departe de masă, în lumina blândă a lumânărilor care le înmoaie trăsăturile, timpul se aliază cu un curios tovarăş, norocul, pentru a da naştere unei întregi serii de miracole. La urma urmei – şi aici domnul Goodwill ridică un deget într-un gest expozitiv –, prezenţa oportună a unei mări calde, limpezi şi puţin adânci acum vreo trei sute de milioane de ani – gândiţi-vă numai, prieteni, această combinaţie a produs remarcabilul calcar de Indiana care ne-a prins atât de bine tuturor. (Urmează aplauze apreciative din partea mesenilor.) Acum, dacă această apă, continuă domnul Goodwill, ar fi fost doar puţin mai rece, e posibil ca miliardele şi bilioanele de creaturi marine să nu se fi născut şi atunci cochiliile lor nu s-ar mai fi depus pe fundul mării aşa cum ştim că s-a întâmplat. Şi dacă apa liniştitului ocean de pe vremuri ar fi fost mai puţin limpede, cu siguranţă ar fi existat mâl şi alte depozite care ar fi afectat sedimentarea. În fine, prieteni, dacă acele ape marine din vechime ar fi fost doar cu câţiva centimetri mai adânci, acţiunea valurilor nu ar fi sfărâmat atât de uniform cochiliile şi nu le-ar fi împrăştiat pe mii de kilometri pătraţi de fund de mare. Pe scurt, doamnelor şi domnilor, frumoasa noastră piatră albă de Salem, marele dar pe care ni l-a făcut pământul,

n-ar fi existat. A fost un miracol, şi cred că veţi fi de acord cu mine, întâlnirea dintre toate aceste elemente pe care le-am pomenit mai devreme şi faptul că ne-au dăruit glorioasa treime formată, din provocare – a făcut o pauză teatrală –, prosperitate – altă pauză – şi fericire.

Vinul de Porto a scăzut în pahare; frumoasele lumânări pâlpâie – pentru că a fost deschisă o fereastră ca să intre aerul răcoros al serii. Domnul Goodwill îşi trage în spate umerii mici şi compacţi şi îşi continuă expozeul.

— Un asemenea noroc a făcut, bunii mei prieteni, ca fiica mea şi cu mine să sosim în Bloomington în urmă cu exact unsprezece ani. Mă gândesc adesea cât de providenţial a fost momentul, căci ultima decadă, cum ştim cu toţii, a fost una de expansiune fără precedent pentru industria exploatării calcarului. Dar încă şi mai remarcabil mi se pare faptul că fiica mea şi cu mine ne-am simţit bine-veniţi – ridică braţele într-un gest mărinimos care sugerează o îmbrăţişare –, am fost întâmpinaţi cu prietenie şi ni s-au oferit multe oportunităţi. Şi, desigur, am fost onorat când, acum câţiva ani, domnii Graff şi MacIlwraith, amândoi prezenţi aici în această seară în compania fermecătoarelor lor soţii, m-au invitat să mă alătur la noul lor proiect şi, cred că sunteţi cu toţii martori, norocul a surâs afacerii la care ne-am încumetat. N-am putea pretinde că succesul ni se datorează. Timpului trebuie să-i mulţumim.

Aici se opreşte şi se uită de jur împrejurul mesei, privindu-i în ochi pe toţi, pe rând.

— Timpul. Şi norocul. Aceste vlăstare gemene ale destinului. Această miraculoasă ramificaţie a sorţii noastre.

Chelnerii se agită în umbră, nerăbdători ca seara să se încheie şi ei să poată pleca la casele lor, dar domnul Goodwill nu a terminat de vorbit.

— Şi, privind la tânăra pereche pe care o sărbătorim în această seară – Daisy, Harold –, cum am putea crede că ei nu sunt favoriţii timpului şi ai norocului? Trăim în extraordinarul an 1927 de la naşterea Domnului. Era modernă a început cu adevărat şi, dacă vreunul dintre noi a avut vreodată

îndoieli în privinţa viitorului, un anume Charles A. Lindbergh Jr. ne-a convins acum o lună că nu avem nici un motiv. (Această oportună aluzie atinge coarda cea mai sensibilă a celor de faţă şi Goodwill însuşi dă tonul unei runde de aplauze entuziaste, doamnele bătând din palme cu vioiciune, cu frumoasele lor mâini albe ridicate în aer, iar domnii lovind cu palmele în tăblia mesei.) Mai mult decât atât, prieteni – intensitatea vocii scade acum, cadenţa e splendid calculată –, chiar în acest moment al istoriei noastre, profilul remarcabil al unei noi clădiri e pe cale să se ridice în Empire State al naţiunii noastre – nici n-am fi putut visa o mai nobilă mărturie a tăriei calcarului de Salem şi a ingeniozităţii omeneşti. Din acest moment nu mai putem merge decât înainte.

Ura, ura!

— Şi acum, îmi permit să vă rog să ridicaţi paharul pentru fericirea tinerei perechi. Norocul i-a adus unul lângă celălalt şi timpul le-a zâmbit amândurora.

Cum a ajuns tatăl meu, Cuyler Goodwill, să aibă un asemenea dar al vorbirii?

La cincizeci de ani e sprinten, plin de vioiciune, dichisit şi ferchezuit. Poartă cămăşi superbe din bumbac subţire englezesc, de un alb strălucitor, spălate profesionist, pe care le schimbă în fiecare zi. Costumele sunt făcute pe comandă în Indianapolis sau Chicago şi îi vin ca turnate – nu vrea să audă de haine de-a gata: s-a lepădat de asemenea obiceiuri jenante aşa cum un şarpe îşi leapădă pielea, nu că figura deschisă şi energică, de om de afaceri a lui Goodwill ar avea ceva viclean sau perfid. Fizionomia lui, evident, s-a schimbat foarte puţin. Va fi mereu un bărbat cu picioare scurte şi umeri înguşti, dar nu corpul acesta oarecum abreviat îl remarcă lumea. Oamenii privesc figura mică, negricioasă şi compactă a lui Cuyler Goodwill, tensionată ca un arc, plină de forţă şi îndărătnicie şi îşi spun: iată un bărbat care trăieşte din plin.

Ochii lui emană energie – şi şi-au păstrat albeaţa tinerească, intensitatea privirii. E o figură impresionantă în

comunitate, respectat, admirat. Dar devine cu adevărat carismatic abia când deschide gura şi începe să vorbească.

Elocuţia – cum a căpătat-o? Întrebarea – oare mă contrazice cineva? – e oarecum impertinentă, de vreme ce toţi ne începem viaţa lipsiţi de limbaj; e de aşteptat ca un număr mic de fericiţi să fie mai fluenţi decât alţii şi ca din acest izvor al fluenţei să se ridice cei minunat de talentaţi. Să spunem că aşa împarte natura lucrurile – o izbucnire genetică ce le aşază unora o liră în gâtlej, o nestemată pe limbă. O copilărie searbădă nu-i descalifică neapărat pe cei coerenţi din naştere; ar fi o aroganţă să credem asta; o copilărie searbădă poate într-adevăr să conducă inteligenţa secătuită spre fântâna elocvenţei şi s-o îndemne să se adape.

Cuyler Goodwill însuşi crede (deşi nu vorbeşte despre asta şi nici măcar faţă de el însuşi nu recunoaşte) că darul vorbirii l-a dobândit în timpul scurtei lui căsnicii de doi ani cu Mercy Goodwill. Acolo, între cearşafurile de pe patul lor cu saltea de puf, când pielea lui aspră de bărbat a descoperit carnea moale şi abundentă a trupului soţiei lui, încercuindu-l, pătrunzându-l – acela a fost momentul în care piatra din gâtlejul lui s-a clintit. O explozie de uitare de sine i-a eliberat limba, sau mai degrabă o serie de explozii aprinse odată cu trecerea anotimpurilor: duminici de toamnă în micuţul sat Tyndall, din Manitoba, o răcoare proaspătă în aer. Sau un şir de nopţi reci de ianuarie. Şi serile de primăvară, cu briza umedă, cu soarele zăbovind încă pe cerul dinspre apus, intrând pieziş pe fereastră şi căzând pe feţele de pernă brodate şi apoi pe curbele trupului de soţie – scumpa, scumpa şi binevoitoarea lui Mercy. Atunci cuvintele îi veneau singure, cuvinte despre care nu ştia că fac parte din fiinţa lui. Îi ţâşneau de pe buze: recunoştinţa, ardoarea, dorinţele cele mai intime – le şoptea în urechea iubitei sale, iar ea, atât de impasibilă şi netulburată, îi oferea un fel de încurajare tăcută. Cel puţin nu se simţise jignită, nici măcar nu fusese surprinsă, nu păruse să găsească penibilă şi nefirească această modalitate de expresie a lui.

Eu, una, cred că tatăl meu şi-a găsit vocea, a găsit-o cu adevărat şi pentru totdeauna, în muzicalitatea retorică a Bibliei. În anii care au urmat convertirii sale, petrecută lângă mormântul mamei mele – acel curcubeu neaşteptat, acea ungere de octombrie –, s-a aplecat asupra Bibliei zi şi noapte. Poveştile, foarte sincer, îl zăpăceau – parada de regi bărboşi şi profeţi, aiurelile lor. Avertismentele şi imprecaţiile biblice nu aveau nici un ecou în gândirea lui construită pe judecăţi de bun-simţ. Dar ritmurile Scripturii îi pătrundeau direct în carne, sintaxa şi coloratura şi tonalitatea lor sugestivă. Cum altfel s-ar putea explica locuţiunile formale arhaice pe care le foloseşte, echilibrul şi jocul frazelor, inversiunile exotice, extravaganţa metaforică. Limbajul vorbea prin el, şi nu – cum se întâmplă de obicei – invers.

O altă teorie ar fi că bărbatul a ajuns să fie atât de elocvent ca urmare a mulţimii de vizitatori care au venit spre nord să vadă turnul pe care l-a construit în memoria soţiei sale, un turn pe care l-a ridicat cu propriile mâini. O parte însemnată a acestor vizitatori erau ziarişti, ziarişti care au stat lângă Cuyler Goodwill cu carneţelul şi creionul în mână. Doar câteva întrebări, domnule Goodwill, dacă nu vă supăraţi. Tineri, cu priviri limpezi, gata să fie uimiţi, veneau din toate colţurile continentului şi chiar de la Londra, din Anglia, aducând cu ei şirurile de întrebări despre cum, când, de ce. Cuyler Goodwill devenise persoană publică. Excentric poate, un artizan *naif*, dar nu inabordabil, nicidecum. Dimpotrivă, era un bărbat de la care se puteau scoate multe, dacă aveai timp. Acesta era momentul lui şi el trebuie să-şi fi dat seama de acest lucru. Limba lui a învăţat să danseze atunci, să se descurce cu complicaţiile eschivării şi teatralităţii, ale ficţiunii şi distragerii. Vocea lui, am putea spune, a devenit locul în care trăia, aşa cum alţi oameni trăiesc în mobila sau în gesturile lor. În acelaşi timp şi-a dezvoltat, ca orice orator, rezistenţa, a învăţat să vorbească şi să vorbească fără să se epuizeze, nu întotdeauna (trebuie să recunoaştem) cu miez.

Din ce în ce mai mult în ultima vreme vitalitatea de care dă dovadă la tribună a devenit motiv de exclamaţii uimite,

ce plămâni, ce foale, aceste organe de eliminare a aerului, ce piept plin de suflu înflăcărat. Mâinile acompaniază viguros dansul vocii. Iarna trecută, la prânzul pentru oameni de afaceri din Lawrence County a vorbit liber şaizeci de minute, fără ca remarcabilul său instrument de tenor să dea semne de oboseală. Iar în faţa adunării anuale, exclusiv bărbăteşti, a Camerei de Comerţ din Bedford a vorbit – încântător, conform publicaţiei *Star-Phoenix* – timp de o oră şi un sfert. Şi în urmă cu un an, într-o frumoasă dimineaţă de iunie, a ţinut un discurs inspirat în faţa studentelor din ultimul an de la Colegiul Long pentru Femei, pe malul râului Ohio, prilej cu care fiica lui, Daisy, s-a numărat printre cele care au primit diploma *artium bacheloreus*. Discursul său, intitulat *Moştenire în piatră*, o îmbinare mitopoetică între comerţ şi geologie, s-a întins pe durata nemaivăzută până atunci de două ore şi s-a spus ulterior că mai puţin de jumătate dintre domnişoare au aţipit în tot acest timp. „Ce laringe are omul ăsta!" a remarcat directorul colegiului la recepţia cu biscuiţi cu căpşuni care a urmat. „Ce exuberanţă, ce ardoare!"

Dar cel mai lung discurs al lui Cuyler Goodwill, pe departe cel mai lung, l-a ţinut în 1916 într-un tren care mergea de la Winnipeg, Manitoba, la Bloomington, Indiana, o distanţă de cam o mie trei sute de mile. Publicul consta dintr-o singură persoană, fiica lui, Daisy, care avea pe atunci numai unsprezece ani. Au călătorit, în timpul zilei, într-un vagon de clasa întâi, prin amabilitatea companiei Indiana Limestone, noul patron al lui Cuyler Goodwill. Scaunele tapiţate cu pluş verde erau ample, luxoase şi se puteau mişca în faţă şi în spate pentru mai mult confort. O tăblie din mahon, ingenios fixată, se putea lăsa în jos şi se transforma în masă şi puteai cere să ţi se aducă ceai la această masă, ceai cu o felie de lămâie cocoţată pe marginea farfurioarei. Unul lângă altul au stat tatăl şi fiica, şi între ei nu era decât braţul de lemn al scaunului. Erau practic doi străini şi prin urmare amândoi evitau să-şi sprijine braţul pe bariera de lemn lăcuit. Călătoria a durat trei zile întregi – au schimbat trenul la Fargo şi la Chicago, şi apoi la Indianapolis, într-o mare zăpăceală

şi aglomeraţie –, şi în tot acest timp tatăl a vorbit, a vorbit şi iar a vorbit.

I se activase un comutator în creier, provocat, poate, de simpla stare de nervozitate, cel puţin la început. Nu mai „călătorise" până atunci. Peisajul lumii, aşa cum se vedea pe fereastra trenului, era mai larg decât îşi imaginase şi mult mai dens. Priveliştea l-a neliniştit, dar l-a şi incitat. Pădurile şi câmpurile din Dakota de Nord, Minnesota şi Wisconsin păreau să explodeze de vegetaţie, verzi şi pline, învăluite într-o ceaţă strălucitoare. Terenul cobora şi se ridica ameţitor şi îl uimea să descopere că se coseau fâneţele atât de devreme. Oraşele ieşeau ca din pământ, unul după altul, cu distanţe şocant de mici între ele şi cu nume necunoscute. Era jenat să observe cu câtă uşurinţă bărbaţii (dar şi femeile) păşeau din tren pe peron, de pe peron în tren – relaxaţi, nonşalanţi, râzând şi vorbind şi salutându-se, de parcă nu erau conştienţi de bruştele salturi geografice pe care le făceau şi nu aveau nici un respect pentru distanţele şi diferenţele pe care le presupunea călătoria. Mulţi dintre ei nu purtau pălărie şi aveau haine viu colorate. Genţile pe care le duceau păreau, după felul cum le cărau, uşoare ca pana şi făcute din materiale – paie, pânză – care luau în râs vechiul lui geamantan de piele maro-închis, achiziţionat cu numai câteva zile înainte de plecare şi încă nezgâriat.

Trenul mergea mereu spre sud, o săgeată argintie care tăia peisajul indiferent. Soarele strălucea cu putere. În vreme ce lăsau în urmă milele, lui Goodwill i se părea că seriozitatea lumii era în retragere. Se auzeau cântece din vagon-restaurant: *Nu-i aşa că e o scumpă?* iar şi iar, în timp ce treceau din Illinois în Indiana. Râuri, dealuri rotunjite, drumuri pavate, câmpuri împrejmuite cu gard. Pe pereţii şoproanelor apăreau reclame la tutun de mestecat. Oraşele deveneau tot mai mari şi mai murdare. Cabluri electrice sfâşiau ca nişte lame aerul limpede.

Prima zi a fost cea mai rea. A vorbit nestăpânit, ştiind că peste puţin timp el şi fiica lui vor fi invitaţi în vagonul-restaurant pentru a doua oară şi îi era groază de această nouă

emoţie. Curând după aceea soarele avea să dispară de pe cer şi el va trebui să facă faţă aberaţiei de a dormi într-un pat Pullman, nevoii de a-şi aşeza corpul într-un compartiment cu perdele, lăsându-l la cheremul particulelor timpului şi spaţiului în mişcare.

Şi ca să facă faţă acestei terori, vorbea.

I-a povestit fetiţei despre copilăria lui în Stonewall, descriindu-i cum se întindeau străzile oraşului, unde se găsea casa părinţilor lui, lângă cuptoarele de var, mirosul pe care îl emanau acestea în dimineţile de iarnă, cum uneori se simţea absolut nefericit şi alteori vesel. I-a mărturisit simplele lui distracţii, faptul că îi place să aibă sarcini de îndeplinit, cât de repede s-a adaptat la munca în carieră, felul straniu în care se simte legat de rocă şi de pământ.

Şi aşa mai departe. Cina a venit şi a trecut. Fetiţei îi era uşor rău, de la zgâlţâiala trenului şi de la puiul cu sos care îi picase greu. În vagonul-restaurant vărsase o tavă cu acest sos gălbui pe faţa de masă albă, iar tatăl ei şi-a scos şervetul de in pe care şi-l prinsese la gât şi a acoperit cu el pata, fără să-şi întrerupă nici o clipă şirul vorbelor. Povestea acum despre răposata sa soţie, mama copilului; o chema Mercy – Mercy Goodwill, o tânără incredibil de pricepută la plăcinte, dulceţuri şi organizarea gospodăriei.

Daisy a priceput unele din aceste informaţii, pe altele nu. Era târziu. Aţipea din când în când, dar chiar şi când era trează gândurile îi alunecau înapoi la suprafeţele din casa de pe Simcoe Street din Winnipeg, în care trăise aproape toată viaţa, cu ferestrele şi uşile care se închideau bine şi scările cu trepte de lemn care duceau în jos în pivniţă sau înspre grădină, unde florile mătuşii Clarentine creşteau în rânduri ordonate. Chipul mătuşii Clarentine plutea pe lângă ea, zâmbitoare. (Pesemne acum chipul acesta se preface în praf, un gând liniştitor, pentru că praful îi e familiar, e peste tot, e prietenos şi deloc ameninţător.) Unchiul Barker îşi strânge probabil instrumentele şi exemplarele de plante şi se pregăteşte pentru călătoria spre Ottawa, tot un drum cu

trenul, dar spre est, nu spre sud. Îi arătase pe hartă unde se află Ottawa, un mic punct negru într-o încrengătură de ape.

Călătorind înapoi în timp prin vis, readucând la viaţă imagini, fetiţa şi-a dat seama cu mirare că cei absenţi sunt mereu prezenţi, că nu-i faci să dispară pur şi simplu pentru că te-ai urcat într-un tren şi te îndrepţi într-o anumită direcţie. Această observaţie i-a dat speranţe în legătură cu viitorul ei alături de un părinte pe care nu-l cunoscuse niciodată, un părinte care o încredinţase altora când avea doar două luni.

I se închideau ochii de somn, dar tatăl ei nu s-a oprit din vorbit. I s-a părut că vocea lui a continuat să se audă toată noaptea, dar era imposibil, pentru s-a trezit o dată sau de două ori şi a descoperit că era singură, pe un cearşaf răcoros de bumbac şi o saltea minunat de groasă, înconjurată de întuneric.

De dimineaţă au luat-o de la capăt, au mâncat micul dejun în vagonul-restaurant (ouă fierte moi, triunghiuri de pâine prăjită cu unt), iar tatăl ei a vorbit fără încetare. Neliniştea lui Cuyler Goodwill fusese stârnită, stârnită atât de rău, încât nimic n-o mai putea potoli. Copilul avea nevoie să-şi astupe urechile; avea nevoie de calm, nu de acest val de amintiri de-a valma. Închizându-se în ea, a reconstituit în minte peticele de iarbă şi de pietriş din spatele şcolii Aberdeen din Winnipeg şi autobuzele care se hârşâiau de gardul aspru care împrejmuia curtea şcolii. Tatăl ei vorbea acum despre complexitatea cioplitului în piatră, despre cum trebuie să alegi dalta potrivită, cum trebuie s-o mânuieşti cu atenţie, cum dacă apeşi prea tare, aplicată în locul nepotrivit, dalta poate să despice şi să distrugă bunătate de material, cum fiecare bucată de piatră din lume are propriul ei miez în care e închis ceva.

Lanuri de porumb încă verde umpleau câmpurile care treceau pe lângă ei, rânduri perfecte care într-o clipă nu se mai vedeau, fiecare păpuşoi un gentleman sau o doamnă cu frunze lungi care se apleca spre vecinii, pălăvrăgind în briza uşoară, atât de înalţi şi de politicoşi. Tatăl ei îi explica diferenţa dintre gresie şi calcar, dintre granit şi marmură. Simţea

cum vocea lui se filtrează şi îi pătrunde în vene şi artere, împrăştiindu-i-se în memorie.

Cuyler Goodwill cobora tot mai adânc în izvorul vieţii sale: un curcubeu, o piatră de mormânt, o rază piezişă de lumină matinală.

Vorbea ca să umple tăcerea înfricoşătoare şi ca să ţină la distanţă nesiguranţa viitorului, dar mai ales vorbea ca să-şi revendice propriul copil. Simţea, pe bună dreptate, că îi datora fetei explicaţii complete pentru anii în care fusese absent. Îi datora toată povestea lui, viaţa lui desprinsă de câmpul fosilifer şi scoasă la lumină. Era dator cu fiecare minut, cu fiecare senzaţie trecătoare. Şi era atât de mult. Niciodată nu va reuşi să-şi plătească toată datoria.

Când ne gândim la trecut avem tendinţa să presupunem că oamenii erau fiinţe mai simple, modelate de forţe primare şi ireductibile. Ni se pare de la sine înţeles că pe înaintaşii noştri îi mânau scopuri mult mai înalte decât ale noastre, că erau altfel construiţi; credem, de pildă, că oamenii de ştiinţă din vechime îşi urmăreau ţelul cu nezdruncinat „devotament" şi că artiştii lucrau consumaţi de flacăra unei perpetue „inspiraţii". Dar nimic din toate astea nu e adevărat. Cei dinaintea noastră erau la fel de imprevizibili şi de neînţeles cum suntem noi acum. Cea mai uşoară vibraţie, fie ea sexuală sau psihologică – sau chiar o vibraţie reală, care aduce cu ea oxigen şi energie proaspătă – are puterea de a ne abate de la drumul nostru. Cuyler Goodwill, ca să oferim un exemplu, a trecut în lunga lui viaţă de la o incarnare la alta. La douăzeci şi ceva de ani era prizonierul lui Eros, după treizeci de ani îi aparţinea lui Dumnezeu, iar mai târziu Artei. Acum, la cincizeci de ani, este apărătorul comerţului. Aceste perioade caracterizate de diverse preocupări sunt aproximative, căci există, firește, o mulţime de suprapuneri, fie nişte rămăşiţe spirituale în activităţile lui comerciale, fie amintirea unei iubiri trupeşti care îi îndulceşte arta. Dar în ansamblu, obsesiile lui, născute cum sunt din aceleaşi încâlcite rădăcini biografice şi apoi ramificate şi proliferate, sunt

permanent însoţite de abstinenţă: „Fiecare lucru la timpul lui" e o regulă pentru Cuyler Goodwill. În privinţa asta e ca un copil.

Şi e ciudat că nu simte nevoia să se scuze pentru aceste metamorfoze, rareori priveşte înapoi şi niciodată nu cade în plasa nostalgiei, această prostească irosire. „Oamenii se schimbă", spune uneori, sau „Cutare chestiune n-a fost decât un capitol în viaţa mea". Ridică din umeri, antrenându-şi parcă trupul mărunt şi călit şi zâmbeşte din mijlocul feţei ca o pungă de piele. La urma urmei, de-a lungul unei vieţi de pietrar, a văzut cum freza e înlocuită cu maşina de tăiere cu abur şi fierăstraiele manuale cu cele cu cuplu mecanic. În 1916 fusese angajat spărgător de piatră la compania Indiana Limestone, iar acum e partener principal la propria firmă subcontractoare. A văzut cum calcarul a luat locul gresiilor mai moi şi a devenit materialul de construcţie preferat al întregii naţiuni. (Anul trecut, în 1926, s-au extras şi s-au vândut un milion şi jumătate de metri cubi de calcar de Indiana, mare parte mergând spre noile şi ameţitoarele monumente din New York şi Washington D.C.) Lucrurile derivă unul din altul, aşa e în viaţă.

Ar trebui să vă spun că atunci când vorbeşte, aşa cum face adesea acum, despre faptul că „trăieşte într-o lume care progresează continuu" sau că este un cetăţean al „unei naţiuni libere şi mândre", Cuyler Goodwill se referă la Statele Unite ale Americii, şi nu la Dominionul Canadei, unde s-a născut şi a trăit până la maturitate. Canada, cu pădurile, lacurile şi spaţiile ei largi şi aerisite, se găseşte acum de cealaltă parte a lumii, ca şi puţinătatea scurtei şi inertei ei istorii. Există persoane în Bloomington care au făcut şcoală – le întâlneşte în fiecare zi –, dar nu au auzit niciodată de provincia Manitoba sau, dacă au auzit, nu ştiu să scrie numele corect sau s-o aşeze pe hartă. Au impresia că Ottawa e un oraş în zona central-sudică a statului Illinois şi că Toronto e undeva în districtele de nord din Ohio. E ca şi cum o radieră uriaşă ar fi coborât din cer şi ar fi şters partea de sus a continentului. Dar tatăl meu, ocupat cu contractele, şi

investiţiile, şi programarea discursurilor publice, n-a irosit nici un minut plângând după ţara lui pierdută.

Ţara, desigur, nu e pierdută cu totul, cu toate că veştile din ţinutul acela ajung numai ocazional în cotidienele din Chicago şi Indianapolis. Nimeni nu se poate aştepta de la publicul cititor de ziare din America, atât de preocupat de propriul său etos vital şi inflamabil, să fie interesat de creşterea înceată a politicosului vecin de la nord, oricât ar fi el de uriaş, cu regele lui bătrân şi excentric (face şaizeci şi doi de ani săptămâna asta) şi cu temperatura relativ redusă a creuzetului său de naţiuni. Canada e o ţară unde pare să nu se întâmple niciodată nimic. O ţară îmbrăcată permanent în hainele de duminică. O ţară pe care n-ai mai invita-o la un al doilea vals. Curată. Creştină. Anostă. Liniştită. Dar în creştere. Da, trebuie să recunoaştem, dominionul creşte.

Şapte sute de colonişti, reprezentând aproape toate naţiunile Europei, au ajuns săptămâna trecută la Montreal, la bordul a patru vase cu aburi destul de pestriţe: *Letitia*, *Athiaunia*, *Pennland* şi *Bergenfjord*. Dar ce pot să facă, o să spuneţi, şapte sute de cetăţeni în toată acea imensitate? Un grăunte de nisip în plus la un deşert. O linguriţă de apă picurată într-un ocean. Mai cu seamă, trebuie luată în calcul şi emigraţia, acei colonişti care, nereuşind să se adapteze, după un an sau doi, sau uneori douăzeci sau treizeci, se întorc în ţările lor de origine.

O astfel de persoană este Magnus Flett din Tyndall, Manitoba, muncitor la carieră pensionar, care e în drum „spre casă", spre Insulele Orkney. Ce jale a fost existenţa acestui om – acestea sunt exact cuvintele pe care le-au spus despre el cel puţin o duzină de cunoştinţe, căci nu mai are pe nimeni pe care să-l poată numi prieten. Bietul om, suflet nefericit, ce viaţă tragică şi singuratică! O viaţă care poartă în sânge o răceală romantică, sau cel puţin aşa s-ar putea crede.

Născut în 1862, omul are acum şaizeci şi cinci de ani – cu sufletul îndurerat, fără dinţi, suferind de artrită, surd de urechea stângă, chinuit de ulcer duodenal, cu silueta masivă adusă de spate, părul cărunt, pielea crăpată, muşchii atrofiaţi,

testiculele micşorate, picioarele îngălbenite. Trăieşte în dominion de când era flăcău. Aici şi-a adus trupul tânăr şi puternic, adică singura lui posesiune, şi îndemânarea de a lucra cu piatra. Aici şi-a căutat norocul. Aici a cunoscut-o şi a cerut-o de soţie pe o anume Clarentine Barker din parohia Lac de Bonnet, fiică de fermier. Aici a avut trei fii, Barker (care e acum funcţionar civil în Ottawa şi vorbeşte simandicos), Simon (maşinist în Edmonton şi beţiv) şi Andrew (preot baptist, trăieşte în prezent în Climax, Saskatchewan şi are la rândul lui o fiică). S-ar crede că bătrânul Magnus Flett are rădăcini în această ţară, că legăturile de familie şi vocaţie îl ţin în loc, că şi-ar dori, când va veni vremea, să fie îngropat în solul subţire şi salin din Manitoba sub o bucată de piatră marmorată de Tyndall. În schimb, şi-a dat o bună parte din economii, deşi nu cu inima uşoară, pe un bilet spre ţinutul lui natal din Insulele Orkney, un loc unde nu ştie să-i mai fi rămas vreo rudă de sânge şi despre care mai are, oricum, foarte puţine amintiri.

Nu ştie cum o să se descurce când ajunge acolo. Şi-a făcut curaj să plece din Canada, dar aşteaptă ca peisajul golaş din Orkney să se ridice în faţa lui şi să-l inspire, să-l sfătuiască ce trebuie să facă mai departe. Ceva va ieşi din acest trecut, e sigur de asta, vreun fel de înţelepciune care să-i salveze ultimele zile. Credinţa se naşte dintr-un vid, din absenţa amintirilor, cu toate că el îşi aminteşte vag dealurile şi văile dezgolite de acasă, unghiurile lor bruşte, minuscule şi prospeţimea vântului, ca şi alte senzaţii, dar nici una mai puternică decât atmosfera sufocantă, plină de fum, din bucătăria părinţilor lui, tavanul înnegrit şi felul cum respiraţia i se oprea în gât, ca o promisiune de siguranţă, dar şi o ameninţare. Erau multe certuri zgomotoase sub tavanul acela scund, e sigur de asta, certuri care au continuat ani de zile, dar despre ce era vorba? Părinţii lui şi un frate mai mare sunt îngropaţi în cimitirul din Sandwick şi el îşi închipuie că li se va alătura şi el mai devreme sau mai târziu. Pământ eşti şi în pământ te vei întoarce. O adunare de spirite. Ceva, în orice caz.

Mai întâi a călătorit până la Montreal cu trenul, un drum de patru zile, apoi s-a îmbarcat pentru traversarea de opt zile până la Liverpool. Are economiile, care nu sunt de neglijat. Are un cufăr în care a pus haine călduroase, destule cât să-i ajungă pentru tot restul vieții, și câteva amintiri din cei patruzeci și șase de ani petrecuți în Canada: câteva eșantioane de piatră, dolomit de Tyndall, niște frumuseți, învelite cu grijă în lenjeria de lână. Uneltele lui. Pipa. Cinci livre din tutunul lui preferat. Patru cărți – protejate cu trei straturi de hârtie de ziar – de care nu s-a despărțit niciodată. Și niște documente de familie, certificate de imigrare, certificatele de naștere (ale fiilor, urmașii lui, singurul lucru pe care îl lasă în urma sa pe lumea asta) și biletul de adio al soției lui, pe care i l-a lăsat sub presa pentru batiste în 1905. Adio, spunea; atâta tot, după douăzeci și cinci de ani de căsnicie; adio. Mâzgălit cu creionul.

Sunt și câteva fotografii. Fotografia de la nuntă: postură formală, 1880, tânăra lui mireasă așezată pe un scaun sculptat din studioul fotografic, cu mâinile țepene în poală, părul pieptănat lins pe spate, privirea goală. Iar el, un bărbat bine – n-o putem nega –, un metru nouăzeci, stătea în picioare în spatele ei, cu mâna stângă ridicată până la lobul urechii, jucându-se cu el sau poate scărpinându-se. Oare fotograful îi ceruse să se prostească în felul ăsta? Și dacă da, de ce îl ascultase?

Altă fotografie: cei trei băieți. Barker, la șase ani, privind spre obiectiv fix și posac; Simon, la patru ani (în pantaloni scurți de catifea, incredibili pantaloni, de unde îi scoseseră?), picior peste picior pe o bancă cu perne; și Andrew, la doi ani, zvârcolindu-se – da, fără îndoială se zvârcolea – la picioarele lui Simon. Fiii lui. Fiii lui dragi. Pierduți.

Și încă una.

E o fotografie de grup, nedatată, dar el crede că a fost făcută în 1901 sau 1902. Înainte ca soția lui să devină „ciudată". Înainte ca totul să se schimbe. Pe spatele fotografiei cineva – scrisul îi e necunoscut – a scris „Clubul de ritm și mișcare al doamnelor". Sunt șase femei în fotografie. O

recunoaşte pe soţia doctorului, doamna Spears. Le recunoaşte pe Maud Little şi Mamie Heftner în spate. Le recunoaşte pe toate aceste doamne care privesc fix spre obiectiv. Ah, ce pline de ele sunt. Te pufneşte râsul. Au bluze şi corsaje identice, cu un fel de bordură colorată la guler, şi o panglică lată care merge de la umăr până la şold. Au expresii nătângi, dar ciudat de severe în acelaşi timp, spunând cu buzele şi cu dinţii şi cu felul cum îşi ţin umerii ridicaţi: nu-i aşa că suntem grozave, nu-i aşa că suntem nemaipomenite? Clarentine Barker Flett, soţia lui, e în rândul din faţă, puţintel mai scundă decât celelalte, subţire, frumuşică, neastâmpărată, neruşinată; e greu de crezut că are puţin peste patruzeci de ani şi a născut trei copii, arată ca o fetişcană. Îşi muşcă buza de jos, de parcă viaţa ar fi o distracţie minunată. Fericită, da, pare neruşinat de fericită.

Magnus Flett a privit de o mie de ori această fotografie a Clubului de ritm şi mişcare al doamnelor, cercetând pe rând toate figurile, de la dreapta la stânga, de sus în jos şi de fiecare dată ajungea la aceeaşi concluzie: fotografia era o dovadă că soţia lui era fericită.

Picturile mint, dar obiectivul aparatului de fotografiat insistă asupra adevărului, aşa a auzit el. Tovarăşa lui chinuită, oasele ei mici şi acoperământul de carne moale, ocupa în vremea aceea un loc sub soare; nici un om în toate minţile n-ar putea, privind această fotografie, să nege acest lucru. Se ridicase, o arată dovezile, deasupra momentelor de exaltare sau poate de prosteală; în definitiv era tot una. Soţia lui. Zâmbetul ei neruşinat, genunchii îndoiţi, eşarfa în care se răsfrânge lumina. Nu pare în nici un caz nevasta unui bărbat violent. E imposibil să fi fost chinuită şi maltratată douăzeci şi patru de ore pe zi, timp de douăzeci şi cinci de ani, aşa ceva e de neconceput.

Se consolează cu acest gând.

Îşi aduce aminte şi că ea avea un soi de mândrie, de respect pentru munca ei; refuza, de pildă, să scoată sâmburii prunelor uscate pe care le punea în budinca cu prune, lăsându-i pe cei care mâncau ofrandele ei aburinde să se lupte

singuri cu sâmburii. O admira pentru asta, pentru această stranie lipsă de inclinaţie spre epuizare.

Şi neagă cu toate puterile – dar cine să-l asculte? – că i-ar fi interzis să meargă la doctorul Spears să-şi trateze abcesul de la măsea în toamna lui 1905. Nu e adevărat. Nici vorbă. Ar fi plătit bucuros cei doi dolari şi cincizeci de cenţi. I-a amintit doar, când a apucat-o atât de brusc durerea de măsea, că infecţia pe care o avusese el la ureche cu o primăvară în urmă se vindecase de la sine, fără să fie nevoie de tratamente medicale costisitoare. (Lucru foarte adevărat, dar la fel de adevărat e că până la urmă a rămas aproape surd de urechea cu pricina.)

În toţi anii cât au fost soţ şi soţie i-a asigurat un cămin respectabil şi a avut mereu grijă să alimenteze stiva de lemne şi să aducă în casă surcele uscate pentru foc în fiecare dimineaţă, înainte să plece la carieră. Spre deosebire de mulţi bărbaţi, îi dădea în fiecare săptămână o sumă de bani pentru alimente. Şi a fost atent la confortul ei şi la dorinţele ei femeieşti. Odată i-a cumpărat din Winnipeg un pahar încrustat împodobit cu fundă, şi ea ce-a făcut? I l-a dat grasei de Mercy Goodwill, vecina de alături. Ce fel de soţie face aşa ceva? I-a făcut o surpriză şi a cumpărat un răcitor, cel mai nou model, o frumuseţe, dar pe ea au apucat-o pandaliile şi l-a acuzat că aruncă banii pe fereastră.

De două ori s-a oferit să o primească înapoi în casa lui, fără să-i pese de ce-ar fi spus vecinii, fără să-i pese de cum s-ar fi uitat lumea la el. De câteva ori, în anii de după ce ea a plecat de acasă, a luat trenul până la Winnipeg şi a pândit ca un infractor la răspântia străzilor Simcoe şi Aberdeen ca s-o zărească trecând şi lucrând în grădina aia a ei, aplecată până la pământ cum fac galiţienele. O dată a văzut-o apărând în pragul casei ăleia – încă suplă, înfăşurată într-un şorţ mare şi alb – şi a auzit-o strigând-o pe fata aia, Daisy, să intre în casă, că e gata cina şi ar face bine să vină la masă fuguţa-fuguţa. Avea vocea stridentă, voioasă, afectuoasă, complet schimbată – iar copilul nu e nici măcar sânge din sângele ei, e o fetiţă din vecini căreia i-a murit mama.

O femeie care îşi părăseşte soţul trebuie să aibă un motiv, trebuie să fie în stare să dea un motiv, dar nevasta lui n-a spus decât că el era zgârcit. Şi că ea îşi dorea cuvinte drăgăstoase şi dulcegării. Păi, ştiuse bine când s-a măritat cu el că nu înghiţea trăncănelile şi fandoselile muiereşti.

La un an de la plecarea ei a întors pe dos tot salonul, a scuturat şi a aerisit covorul, scaunele, totul şi pe fundul coşului ei de cusut a găsit patru cărticele. Cărţi romanţioase, a bănuit el că se cheamă, cărţi pentru femei, cu coperţi fine de hârtie. Nouă cenţi bucata, preţul era imprimat pe spate. Biblioteca de nouă cenţi. Nu era sigur cum îşi făcuse ea rost de cărţile astea, dar bănuia că le cumpărase de la Bătrânul Jidan care vindea mărunţişuri, le cumpărase şi le citise pe furiş, de parcă el i-ar fi interzis vreodată o plăcere atât de mică.

S-a apucat şi el să le citească în serile de iarnă. Era mai bine decât să se uite la ceas ca să-i treacă timpul. Să-l audă cum ticăie. Sau să asculte cum cade gheaţa de pe crengi pe acoperiş. Instalase deja o sobă micuţă cu lemne în salon ca să alunge frigul, din aceea din care nevastă-sa spunea întruna că vrea. Citea încet pentru că, la drept vorbind, nu mai citise niciodată o carte întreagă, nu din scoarţă în scoarţă. Îi făcea plăcere gândul că poate să descifreze majoritatea cuvintelor, dând paginile încet, una câte una, atent la ce citeşte: *Lupta pentru o inimă* de Laura Jean Libby, *Ce nu se poate cumpăra cu bani* de o oarecare doamnă Alexander, *La mila lumii* de Florence Warden şi *Jane Eyre* de Charlotte Brontë. Aceasta din urmă era preferata lui; povestea avea nişte întorsături care îi provocau junghiuri, dulci suferinţe şi în momentele acelea simţea că soţia lui e la numai câteva bătăi de inimă de el, atât de aproape, că practic ar fi putut întinde mâna să-i mângâie pielea mătăsoasă de pe coapse. L-a uimit să descopere că aceste cărţi erau înţesate de oameni. Fiecare era ca o mică lume, populată şi mobilată. Şi cum vorbeau oamenii ăştia din cărţi! Vorbeau, vorbeau, practic trăiau din datul din gură. Cele mai multe vorbe pe care le rosteau erau prosteşti, dar şi unele de bun-simţ. Vorbitul îi ajuta cumva să nu se înfurie. Schimbau între ei vorbe de parcă ar fi fost bani

sau mărfuri. Unele propoziţii erau ca nişte poezii, n-aveau nici o legătură cu felul cum vorbesc oamenii de fapt, dar totuşi le citea cu voce tare şi le memora ca, dacă cumva soţia lui se hotăra să se întoarcă acasă şi să-şi ocupe încă o dată locul, să fie pregătit. Dacă vorbăria asta tembelă era nevoia ei cea mai mare, atunci să fie pregătit să o întâmpine, un rezervor înţesat de cuvinte pline de delicateţe şi înţelegere: o, ochi minunaţi; o, chip desăvârşit; o, piele fără cusur. Sau cu fraze despre preaplinul inimii, despre pieptul care tresaltă de dorinţă, despre brusca înţelegere a două trupuri care se întâlnesc sau chiar simpla declaraţie de dragoste: te iubesc, îi şoptea la urechea care asta aştepta să audă. Îţi venerez întreaga fiinţă.

Sau, dacă aceste fraze se vor dovedi prea dificile pentru el, şi bănuia că aşa va fi, o va privi simplu în ochi şi îi va rosti numele: Clarentine. A făcut încercări în salonul intim, mirosind a lemn şi a simţit cum se înroşeşte din cap până în picioare: Clarentine. Îl spunea mai întâi uşor, ca atunci când încerci să calmezi o creatură îndărătnică, forţându-şi vocea să rămână blândă, adresându-se direct figurii care aparţinea pe veci Clubului de ritm şi mişcare al doamnelor, şi nu lui, acelei figuri dragi care îl privea fix. Clarentine. Clarentine.

Iar mai târziu – asta a fost după ce ea a fost accidentată de un biciclist nesăbuit în oraşul Winnipeg şi proiectată în zidul clădirii Royal Bank – cuvântul s-a transformat într-un strigăt frânt: Clarentine, vino acasă, vino acasă, scumpa mea, singura mea iubire.

Cu o săptămână înainte de nunta lui Daisy Goodwill din Bloomington, Indiana, mama mirelui, doamna Arthur Hoad, a avut o idee foarte drăguţă: o s-o invite la prânz pe viitoarea mireasă, numai ele două la o masă de joc de pe terasa laterală. Vesela obişnuită, faţa de masă de in sidefie, cu şervete asortate şi poate un singur bujor roz plutind într-un bol de sticlă. Lobelia-May, care a venit miercuri să facă curat şi să coacă, va servi una dintre celebrele ei salate cu ton şi o carafă de ceai rece, după care buna femeie se va retrage, lăsându-le

pe cele două, soacră şi noră în devenire, să vorbească despre acele lucruri pe care femeile trebuie să le rezolve între ele.

Nevrând să o copleşească pe fată, doamna Hoad s-a îmbrăcat obişnuit, cu o rochie de vară cu imprimeu floral şi pantofi uşori din piele de ren.

— Sper să nu consideri că întrec măsura, Daisy. Simt o mare afecţiune pentru tine, dar sentimentele mele ţin cont şi de faptul că ai crescut fără mamă, lucru care, cum bine ştim, se poate dovedi un handicap pe drumul vieţii. Tatăl tău e un gentleman, un părinte care te adoră, nici nu-ţi puteai dori un tată mai bun, dar în anumite aspecte ale vieţii femeile deţin controlul. În primul rând, aş vrea să-ţi spun că, într-adevăr, tu ai beneficiat de educaţie superioară şi te simţi în largul tău pe tărâmul artelor liberale, dar sper totuşi că nu vei permite ca acest avantaj să afecteze armonia conjugală. Vreau să spun, sper că nu vei fi tentată să-ţi afişezi cunoştinţele în faţa celor care nu au ales aceeaşi cale. Pentru mine a fost o mare dezamăgire că Harold a luat hotărârea să abandoneze studiile de inginerie după numai un an, dar el a fost mereu un bărbat foarte practic şi e limpede că şi-a dat seama că locul lui e în afacerea familiei, mai ales după moartea timpurie a tatălui lui. Apropo, Daisy, întotdeauna e preferabil să spui „a murit" în loc de „a răposat" sau „s-a dus". La fel – simt că trebuie s-o spun –, invităm lumea *la* cină, nu *pentru* cină. Când aranjezi masa, fie că e vorba de micul dejun, prânz sau cină, ai grijă ca lama cuţitului să fie îndreptată spre interior. Nu spre exterior. Furculiţele de salată, evident, se pun la dreapta furculiţei pentru felul principal. Harold mănâncă întotdeauna Grape-Nuts la micul dejun. Din considerente de digestie şi pentru sănătate în general. Cred că trebuie să spun lucrurilor pe nume. E vorba de t.i. Tranzitul intestinal. Încă de mic a avut probleme la capitolul ăsta, astfel că Grape-Nuts sunt o necesitate, nu numai un fel de mâncare foarte economic. Nu trebuie să ne ruşinăm niciodată să facem economii, Daisy. Apropo, nu trebuie servit niciodată suc de roşii la micul dejun, numai înainte de prânz sau de cină. La micul dejun e de preferat sucul de portocale.

Se poate şi conservat, dacă nu e sezonul portocalelor sau dacă lipsa de timp e un considerent. Harold ţine foarte mult ca periile şi pieptenii lui să fie curăţaţi regulat. Îi place să folosească un pieptene din cauciuc tare. Eu am mereu la îndemână unul sau doi în plus, în caz că îl rătăceşte pe al lui. Nu ştiu dacă ai descoperit crema Venitian Velva pentru piele. Nu cred că la vârsta ta te preocupă prea tare tenul, dar pielea feţei se înăspreşte foarte repede după douăzeci de ani. Dă-te cu ea înainte de culcare şi masează pielea cu grijă, cu mişcări circulare. Şi să nu foloseşti niciodată săpun, niciodată. De ce nu? o să mă întrebi. Pentru că săpunul usucă extrem de tare. Ca prafuri de baie, îţi sugerez Poudre de Lilas. Unele prafuri au un parfum puţin copleşitor. Bărbaţilor nu le plac mirosurile tari. Văd că nu mănânci măsline. Dacă se întâmplă să ai în farfurie ceva care nu îţi e pe plac, încearcă să nu jigneşti gazda şi ascunde-le sub altceva. În cazul acesta, frunza de salată e tocmai bună. Ştiai că cearşafurile se pot comanda la metru şi tivitul se face în general gratis? Pantofii albi se poartă numai între Ziua Eroilor şi Ziua Muncii[1]. Ai grijă la termenul „antreuri". Nu e vorba de felul principal, cum cred mulţi, ci de felul care precede felul principal. Harold e foarte sensibil la aspectele legate de tatăl lui. Mă refer la moartea lui timpurie şi cred că ţi s-au adus la cunoştinţă detaliile necesare. Pe Harold îl supără foarte tare să i se amintească de acest trist eveniment. Cred că e cel mai bine să nu pomeneşti deloc de tatăl lui. Noi n-o facem niciodată. Duminica seara stăm întotdeauna în casă. E o foarte, foarte puternică tradiţie în familia noastră. Nu ieşim din casă sub nici un chip. Ai grijă să mulţumeşti pentru cadourile de nuntă în cel mult două luni. Unii permit şi trei luni, dar eu sunt mai de modă veche în privinţa asta şi insist să fie două luni. Cartolinele simple sunt cele mai potrivite, poate cu o bordură în relief. O dată Harold s-a înecat cu popcorn. Eu sunt mereu cu ochii pe el când mâncăm

1 Ultima zi de luni din mai şi, respectiv, prima zi de luni din septembrie.

popcorn. Şi, în sfârşit, vreau să-ţi mai spun ceva despre luna de miere. N-ai mai fost în Europa şi probabil o să te surprindă o piesă destul de stranie din camerele de hotel. Vorbesc de Franţa şi Italia, nu Anglia, evident. Acest mic vas de porţelan nu e ce pare a fi, dar e folosit pe continent pentru igiena personală. Trebuie să ai grijă să nu atingi obiectele astea, pentru că sunt pline de microbi, absolut pline. Microbi din cei mai răi cu putinţă. Genul de microbi care îţi pot provoca suferinţe pe viaţă, suferinţe care se transmit de la o persoană la alta şi chiar de la o generaţie la alta. Odată măritată, o femeie trebuie să fie tot timpul cu ochii în patru la posibile pericole. Pentru că nu se mai gândeşte numai la ea. Din momentul în care s-au rostit jurămintele la altar, soţul devine grija cea mai sfântă a unei femei.

— Vrea să spună bii-deu, i-a explicat Elfreda Hoyt lui Daisy. Un vas pentru spălatul la fund. Îl umpli cu apă şi te aşezi pe vine deasupra lui şi te freci la poponeţ.

Ea şi Daisy şi Labina Anthony s-au reunit, cu câteva zile înainte de nuntă, în camera de probă, despărţită cu o perdea, a magazinului de haine de damă Marshall, pentru ultimele retuşuri. Croitoreasa a plecat la magazie să mai aducă bolduri. E o după-amiază caniculară, dar un mic ventilator electric le umflă fetelor fustele vaporoase, răcorindu-le. Elfreda (Fraidy) şi Lebina (Beans), cele două domnişoare de onoare, urmează să poarte rochii identice din *crêpe de Chine* cu dantelă sidefie la decolteu şi la mâneci. Rochia lui Daisy e din satin dublat cu *crêpe*, *en traine*, brodată, cu perle şi briliante. Voalul este din şifon şi dantelă. Buchetul va fi compus din lăcrămioare, orhidee şi ferigi.

Fraidy fusese în Europa cu o vară înainte. Avusese două aventuri romantice la bordul vasului, una la dus şi alta la întoarcere, iar între ele studiase istoria artei la Florenţa timp de cinci săptămâni şi o dată participase la o şedinţă de crochiu în timpul căreia un bărbat tânăr pozase gol şi cu picioarele desfăcute pe un podium. Pe lângă asta, a fost şi la Paris

şi a urcat în vârful Turnului Eiffel, a stat lângă flacăra eternă de la Arcul de Triumf şi a mâncat o anghinare într-un bistrou franţuzesc, rupându-i frunzele una câte una, înmuindu-le într-un castronel cu oţet şi frecându-şi viguros cu ele dinţii de jos.

— Ce trebuie să ştiţi despre franţuzoaice, le spune lui Daisy şi lui Beans, e că sunt absolut murdare în unele privinţe. Şi exagerat de *propre* în altele. Pentru ele un bideu e o necesitate. Înainte. Şi după.

— Înainte de ce? a întrebat Beans. Şi după ce?

— Înainte şi după contactul sexual.

— Oh.

— Au multe contacte, mult mai des decât femeile americane. Sau decât englezoaicele, dacă stau să mă gândesc.

— De ce? a întrebat Daisy. De ce o fac?

— Au o sexualitate mult mai puternică. Sunt convinse că sexul e o parte foarte importantă a feminităţii. Le place foarte mult, sunt foarte creative.

— În ce sens, creative?

— O fac şi în alte feluri.

— Cum?

— Altfel decât normal, vreau să spun. Vara trecută, la unul dintre hotelurile unde am stat – în sertarul unui birouaş –, am găsit o carte, un fel de broşură. Cu poze. Cupluri, înţelegeţi voi, făcând dragoste. În diferite feluri.

— Nu ne-ai mai spus asta.

— Nu m-aţi întrebat.

— Ce făceau mai exact?

— Cine?

— Cuplurile, în poze.

— Da, ce făceau?

— Păi – Fraidy îşi priveşte unghiile proaspăt date cu ojă –, din pozele din carte părea că – face o pauză –, că se sărutau. Acolo jos.

— Unde?

— Aici, zice arătând spre poală.

— O, Doamne sfinte!

— Adică bărbaţii le sărutau pe femei acolo jos, sau ele pe ei?

— Şi una, şi alta.

— Oh, Dumnezeule!

— Eu n-aş putea.

— Mi s-ar face rău. Aş vomita.

— Mie mi-e rău deja, numai când mă gândesc.

— Lor li se pare absolut natural. Nu sunt nici pe departe la fel de puritani cum suntem noi aici, în America. Sunt obişnuiţi cu asta. Şi, bineînţeles, e o modalitate să, ştiţi voi. Să eviţi să rămâi însărcinată.

— Sper că Dick nu ştie nimic despre lucrurile astea, spune Beans.

Urmează să se mărite cu Dick Greene în prima sâmbătă din iulie.

— Dumnezeule, doar nu credeţi că Harold va încerca să – Daisy priveşte mai întâi către Fraidy şi apoi către Beans.

Urmează un moment de tăcere palpabilă, conspirativă, şi apoi toate trei izbucnesc în râs.

Nici una dintre ele nu înţelege motivele acestei izbucniri; e ceva care vine peste ele din când în când, ca schimbările de vreme.

— Nu mă mai faceţi să râd, spune Beans printre hohote, că-mi pocnesc cusăturile de la rochie.

— Iar eu o să-mi ud chiloţeii, strigă Fraidy.

Mereu râd mult în perioada asta, râd de se prăpădesc – cum spune mama lui Fraidy. Uneori Daisy se gândeşte că ea şi Fraidy şi Beans sunt ca o singură persoană, trăiesc în acelaşi corp, respiră acelaşi aer şi le vin aceleaşi idei năstruşnice. Aşa a fost întotdeauna, încă de când erau la Liceul Tudor Hall din Indianapolis şi pe urmă, când au intrat împreună la Colegiul Long şi s-au înscris în aceeaşi frăţie şi şi-au luat diplomele în aceeaşi dimineaţă de iunie. Iar Daisy, de câte ori se gândeşte la luna ei de miere, la cum va sta în faţa Turnului Eiffel sau a Colosseumului din Roma, îşi închipuie cumva că Fraidy şi Daisy vor fi acolo cu ea, lângă ea, gălăgioase, râzând şi ţipând ca nebunele.

Dar în această după-amiază, lângă ventilatorul electric care îi umflă juponul de mătasc, își dă seama că evident n-o să fie așa. Va fi singură în toate locurile alea necunoscute. Numai ea și soțul ei, Harold A. Hoad.

Inițiala din numele lui Harold A. Hoad, A, vine de la Arthur, care era numele tatălui lui, care s-a împușcat când Harold avea șapte ani, în pivnița castelului lui de piatră de pe East First Street.

Aceasta e strada pe care locuiesc cei mai importanți proprietari de cariere, o stradă răcoroasă, dreaptă, cu un aspect sănătos, cu copaci ale căror coroane țes o boltă și casele așezate mult în spate. Reședința Hoad, care se găsește chiar vizavi de casa familiei Kinsay, e construită în stilul neodomestic englez, cu acoperiș ascuțit și coșuri conice. Structura e din piatră solidă, nu numai îmbrăcată în dale. Ferestrele au geam cu plumb. Ușa masivă de la intrare e din stejar, iar brâul atât de delicat sculptat din jurul ușii a fost realizat de Horton Graff, cel mai cunoscut dintre cioplitorii în piatră din Bloomington, care mai târziu a devenit partenerul lui Hector MacIlwraith și Cuyler Goodwill. (Graff a executat lucrarea când era încă tânăr și modelul cu frunze, cârcei și ciorchini împletiți e considerat un frumos exemplu de art nouveau adaptat.)

După sinuciderea din pivniță, în primele ore ale unei seri de duminică, doamna Hoad și-a chemat cei doi fii, Lons și micul Harold, și le-a spus ce-i ajunsese la urechi.

— Bietul vostru tată consultase de curând un specialist în boli de ochi, care i-a spus că în scurtă vreme va orbi complet. N-a suportat gândul de a deveni o povară pentru mine, așa că a ales această cale de salvare.

De unde știa ea de iminenta orbire? Specialistul confirmase diagnosticul? Sau poate mortul lăsase familiei o scrisoare în care își explica fapta? (Abia la câțiva ani de la eveniment lui Harold i-au trecut prin minte aceste întrebări.) Dar nu. Din „rațiuni de siguranță", Arthur Hoad permisese ca moartea lui să rămână întru câtva învăluită în

mister. Dar doamna Hoad a jurat întotdeauna că ştie ea mai bine. Şi l-a înţeles şi l-a iertat, cum trebuie să facă şi ei, cei doi fii ai mortului.

Mai târziu, când locuia în aceeaşi casă (cariera pe care o deţinea familia a continuat să prospere până la recesiune), Harold avea să audă zvonuri despre nereguli financiare făcute de tatăl său şi despre o „prietenă" din Bedford şi nici un strop din aceste informaţii nu l-a surprins prea tare. În inimă i s-a cuibărit un cinism congenital. De care n-a mai scăpat niciodată. E sigur că toată viaţa lui va fi o lungă aşteptare a unui adevăr crunt pe care îl va primi deopotrivă cu groază şi cu bucurie.

Între timp, e însetat de detalii, dar toate îi sunt refuzate sau, mai degrabă, simte că nu are dreptul să le solicite. Ar vrea să ştie, de exemplu, cu ce pretext a coborât tatăl său în pivniţă în acea seară de duminică. Anume ce tip de armă folosise, o cumpărase special pentru acest act de autodistrugere? Cât de mare era gaura făcută de glonţ şi unde anume era? În cap? În piept? Dar sângele? Cât sânge cursese şi cine primise sarcina să-l cureţe? Apăsase pe trăgaciul fatal în locul acela mic şi întunecos din spatele cuptorului, sau în pivniţa pentru fructe, sau poate lângă boilerul de sub fereastra mică cu perdea? Murise pe loc, sau agonizase o oră sau două, regretându-şi hotărârea şi strigând cu voce slabă după ajutor?

Cum anume se succedaseră evenimentele din seara aceea? Avea nevoie să ştie, dar în acelaşi timp se ruşina de această nevoie. Cât de morbid era? Nu era indecentă, nesănătoasă, grotesc această anormală cerşeală de informaţii? Nu era, ei bine, nu era ceva nebărbătesc? Lipsa de bărbăţie – la asta se reduceau în definitiv toate întrebările.

Mama lui transformase rapid sinuciderea tatălui într-un sacrificiu – un soţ şi un tată iubitor care şi-a scutit familia de suferinţă. Cam în acelaşi fel susţinea şi că fiul ei Lons era „o fire artistică", mai degrabă decât uşor retardat şi a dat vina pentru exmatricularea lui Harold de la Colegiul de inginerie (pentru copiat) pe faptul că un anume profesor

nevrotic avea pică pe el. Efectul explicațiilor ei creative asupra lui Harold a fost că se simțea întruna beat. Îl copleșea irealitatea fanteziilor ei. Își simțea capul tulbure aproape tot timpul. I-a fost din ce în ce mai greu pentru el, pe măsură ce s-a maturizat, să gândească limpede și, curând după douăzeci de ani, a început cu adevărat să bea, whisky cu sifon după-amiaza, o sticlă de vin seara, adesea chiar două, urmate de coniac. La propria lui nuntă cu Daisy Goodwill, în iunie 1927, a venit la biserică beat – biserica episcopaliană Sfântul Luca de pe Second Street – și, spre mirarea lui, a fost primit înăuntru. Cavalerul de onoare, Dick Greene, l-a ajutat să se țină pe picioare în timpul ceremoniei. I se părea că invitații, masa aceea rozalie și lătăreață, cască spre el din strane și unii varsă lacrimi sentimentale din ochii lor tâmpiți.

Un bărbat așa frumos, cel mai frumos tânăr din Indiana, se spunea despre el. Un exemplu tipic de tânăr american destoinic. Prosper și cu un viitor care promite. Dragoste și familie. Dumnezeu și datorie. Binecuvântat, binecuvântat.

Există în viața fiecăruia capitole care nu sunt citite niciodată, sau în orice caz nu cu voce tare.

La primirea unei scrisori de la Daisy Goodwill care îl anunță despre căsătoria ei cu un tânăr pe nume Harold A. Hoad, Barker Flett din Ottawa simte o durere ușoară, dar persistentă în piept, asemănătoare cu durerile provocate de neliniște sau de vină. Își amintește clar când a văzut-o ultima dată, o fetiță de unsprezece ani cu pălărie de pai, care se urca într-un tren, dar refuză să simtă din nou – și de ce ar face-o? – dorința perversă, trecătoare, de a-i strânge în brațe trupul tânăr, umerii delicați și sânii abia înmuguriți. A ascuns această rușine în spatele unei uși închise bine undeva în mintea lui. O ușă încuiată.

Se spune despre Barker Flett, care a fost de curând numit director al Institutului de Cercetări Agricole, că până și spiritul lui, coloana lui vertebrală sunt latinizate. Are acum patruzeci și trei de ani, e un burlac despre care se crede că are rețineri mari în legătură cu sexul, intimitatea și *la vie*

personelle. Din când în când, la picnicuri cu colegii sau la dineuri, are câte un acces de vivacitate, întotdeauna reprimat. „Am mâncat amărăciune", a scris el destul de pompos în jurnalul lui, „şi am descoperit că îmi place". Manierele lui în societate sunt stângace, dar par ciudat de înduioşătoare, un bărbat serios care încearcă să pară mai puţin serios decât e de fapt, iar figura lui palidă şi flămândă e considerată atrăgătoare de către femei. Poate să vorbească la nesfârşit despre colecţia lui de papucul-doamnei, douăzeci şi şapte de varietăţi, toate superb conservate, dar nu ştie nimic despre importanţa foxtrotului în America şi e prea prins de propriile lui preocupări ca să fi înregistrat mai mult de câteva impresii vagi în legătură cu cele mai recente fapte de vitejie ale lui Charles Lindbergh. Cel puţin, hoinărelile lungi şi solitare de la sfârşit de săptămână l-au ajutat să rămână în formă şi chiar şi după patruzeci de ani are părul des şi închis la culoare. (Sub pantalonii de lână şi lenjeria de corp se găseşte un desiş pubian cât o grădină particulară.) Ani de zile au circulat prin oraş zvonuri că ar fi homosexual, zvonuri care, din fericire, nu i-au ajuns la urechi, căci ar fi fost uluit de asemenea presupuneri. Nu simte nimic pentru trupurile altor bărbaţi. Faţă de femei simte deopotrivă o profundă reverenţă şi o nerăbdare fluctuantă, iar din ce a citit la întâmplare despre acest subiect, înţelege că nerăbdarea vine dintr-un resentiment faţă de o mamă care l-a pedepsit, i-a refuzat afecţiunea şi l-a făcut să se simtă slab, genul de mamă care îţi dă ţâţă şi imediat ţi-o ia înapoi.

Dar când îşi aminteşte de propria lui mamă, cu pieptul ei îngust, tot timpul agitată, mereu atentă la preţul tuturor lucrurilor, atentă să-şi născocească propria viaţă, nu simte pentru ea decât căldură. Clarentine Flett a avut lipsuri la capitolul onestitate. Da, îşi distorsionase şi îşi reinventase propriul trecut, abandonându-şi soţul şi îndatoririle maritale. Creşterea ei spirituală se încheiase în copilărie, cu o uşoară antipatie faţă de Dumnezeul creaţiei, Dumnezeu Tatăl capricios, care bântuie prin grădina ei şi îi calcă în picioare florile preferate. Dar cu toate astea...

Oh, da, se gândeşte adesea la mama lui şi de fiecare dată cu afecţiune. La fel cum se gândeşte şi la micuţa Daisy şi la anii, a căror amintire se şterge, în care el şi mama lui aveau grijă de ea.

Astăzi, când s-a aşezat să-i scrie lui Daisy o scrisoare cu urări de bine, pune în plic şi un cec de 10 000 de dolari, explicându-i că e vorba de suma rezultată din vânzarea în 1916 a afacerii mamei lui, multiplicată de patru ori graţie plasamentelor chibzuite. „Aceasta este zestrea ta, draga mea Daisy", îi scrie. „Asta şi-ar fi dorit ea pentru că era convinsă că orice femeie, măritată sau nu, trebuie să aibă nişte bani ai ei. Bani de cheltuială, cum ar fi spus ea, în stilul ei simplu."

Din partea lui îi trimite lui Daisy o ediţie completă, cu desene colorate de mână, a albumului lui Catherine Parr Traill *Flori sălbatice din Canada*. Nici nu-şi poate imagina un dar mai frumos sau mai potrivit pentru o tânără care acum îşi începe viaţa.

Darurile sunt aranjate să le vadă toată lumea în sufrageria din casa lui Cuyler Goodwill de pe Hawthorne Drive. Patru vase cu încălzitor. Un set de pahare de cristal pentru douăsprezece persoane. Două servicii de porţelan. Piese din argint, atât masive, cât şi placate. Un aparat pentru napolitane. Pături groase de lână. O jardinieră chinezească. Vase pentru dulciuri, pentru nuci, pentru sos, sfeşnice, un serviciu de cafea, unul de ceai. De la mire pentru mireasă, un ceas de platină. De la Cuyler Goodwill pentru fiica lui, un spiriduş ornamental pentru gazon din calcar, înalt de un metru.

A cioplit chiar el această creatură, prima sculptură pe care a încercat-o după ani de zile şi pare să nu-şi dea seama deloc cât de jenant de trivială şi grosolană e – făcută de aceeaşi mână care a sculptat mica şi sprinţara sirenă de pe turnul din Manitoba, acum erodat din păcate, şi îngerul din piatră de Salem pe care se sprijină coloana centrală a Capitoliului din Iowa. Darul sculpturii l-a părăsit. Sensibilitatea i s-a tocit. S-a transformat într-un om de afaceri prosper, e foarte adevărat, dar a pierdut legătura cu meşteşugul lui, nu înţelege

deloc încrengăturile moi ale stilului art nouveau, care e acum la mare modă, şi nici nu se pricepe să folosească noile unelte mecanizate ale meseriei. „Miracolul pietrei", a spus cu un an în urmă în discursul de deschidere de la Colegiul Long, „este acela că putem să scoatem din pământ o masă rigidă şi inertă şi să-i dăm aripi."

Da, dar e nevoie de miracolul pe care îl reprezintă imaginaţia sculptorului. Şi o prospeţime a viziunii.

Nici imaginaţia, nici prospeţimea nu caracterizează acest ridicol spiriduş de grădină. Rânjeşte ghiduş – gura rotundă, ochii veseli care sclipesc deasupra obrajilor durdulii de piatră –, iar capul androgin, supradimensionat e aşezat în echilibru în vârful unui trup care pare oarecum diform. În plus, obiectul arată de parcă ar fi fost turnat din ciment, atât de netedă şi inexpresivă e textura de la suprafaţă. Această „operă de artă" va fi un cadou de nuntă dintre acelea comice şi lipsite de gust, ca platourile ceramice pentru homar şi decoraţiunile oribile din lut nesmălţuit, care sunt ascunse repede în pivniţă sau în garaj şi în cele din urmă ajung subiect de glume sau anecdote în familie.

Dar nu contează. A fost făcut cu dragoste şi cu o inocenţă înduioşătoare. Cuyler Goodwill are ochii în lacrimi când îi oferă fiicei lui adorate micul şi urâtul gnom.

Şi lui Daisy i se umplu ochii de lacrimi, dar oftează, ştiind că tatăl ei e pe cale să ţină un discurs din acelea bombastice şi goale.

Cuyler Goodwill nu-si dă seama că şi darul vorbirii i-a secat. A intrat în perioada barocă. Fluenţa la care a ajuns s-a întors împotriva lui, aşa cum mai târziu în viaţă se va întâmpla şi cu arterele. Inveţiile limbii lui au devenit un fel de capcană. Chiar şi discursul de la Colegiul Long de acum un an a fost un moment foarte jenant pentru Daisy, care s-a fâţâit întruna şi s-a scărpinat pe sub roba şi boneta gri – cadenţă ca de predică, fraze greoaie şi stil ceremonios, învechit. Se apropia de piatră nu ca un estet – ceea ce ar fi fost tolerabil –, ci ca un moralist. Cuvintele curgeau cu miile, cu zecile de mii, ca o smântână, prea bogate, prea păstoase.

Nu vede auditoriul care cască, nu aude oftaturile plictisite, nu observă ruşinea care o copleşeşte pe fiica lui? Uitaţi-vă la el cum îşi aruncă braţele în aer. Un pitic parvenit, pompos, lipsit de profunzime. Cum se petrece o asemenea contaminare? Ea ştie răspunsul. Conexiuni greşite. Înţelegere greşită.

A vorbit la nesfârşit în dimineaţa aceea de iunie, ridicat pe vârfuri ca să vadă peste pupitru, lansându-şi şi amplificându-şi metaforele preferate. Calcarul de Salem, le spune ascultătorilor lui captivi, e una dintre acele remarcabile raritǎţi, un calcar oolitic – asta înseamnă că poate fi spart la fel în orice direcţie, că nu are nici un fel de prejudecată naturală. „Şi vă spun vouă, stimate domnişoare care acum porniţi în viaţă, gândiţi-vă că acest material miraculos e substanţa vieţii voastre. Voi sunteţi cioplitorul în piatră. Uneltele inteligenţei sunt în mâinile voastre. Puteţi să faceţi din viaţa voastră orice doriţi. Puteţi fi dulceaţă sau amărăciune, lumină sau întuneric, energie sau indolenţă, luptătoare sau leneşe. Puteţi să eşuaţi tragic sau să vă ridicaţi ca un soare. Alegerea, tinere cetăţene ale lumii, vă aparţine."

— Nu mai, îşi aminteşte Daisy că i-a spus.

— Nu ce?

— Nu mai face asta.

Daisy Goodwill şi Harold A. Hoad ieşiseră la plimbare în grădina publică din Bloomington cu câteva zile înainte de căsătorie.

— Nu mai face aşa cu băţul, i-a spus ea.

Flutura alene o nuia de salcie, retezând toporaşii, garofiţele, năsturaşii şi stânjenii.

— Cui îi pasă? a răspuns el privind-o pieziş, cu figura lui mare, elastică, în mişcare.

— Mie îmi pasă, a spus ea.

Cu un gest amplu, Harold a rupt trei flori dintr-odată. Maci orientali. Petalele s-au împrăştiat pe aleea asfaltată.

— Încetează, a spus ea, şi el a încetat.

El e conştient de câtă nevoie are de ea. Îşi doreşte să fie corectat, îşi doreşte o dragoste ca un bisturiu, ca un bici, ceva care să-i potolească impulsurile nestăvilite şi morbide.

Ea crede sincer că îl poate schimba, că îl poate lua în mâinile ei ca să scoată ceva nobil din firea lui sălbatică. El are nevoie, şi ea ştie bine asta, să i se înăbuşe pornirile. I-o spune gura lui moale, masculină şi privirea umedă, plină de umilinţă. Acesta este, de fapt, singurul motiv pentru care a acceptat să se mărite cu el, acesta şi faptul că e „timpul" să se căsătorească – are, la urma urmei, douăzeci şi doi de ani. Simte că viaţa ei prinde contur, se coagulează în jurul dorinţei de a simţi o chemare. Vrea să vrea ceva, dar nu ştie la ce are dreptul. Ar vrea să fie pregătită, să fie puternică.

Dar e incapabilă să-l împiedice pe tânărul ei soţ să bea în noaptea nunţii. Toată noaptea, în trenul care îi duce spre Montreal, ia câte o duşcă de gin direct din sticlă, bea şi doarme şi sforăie, şi vomită în chiuveta mică din compartimentul lor din clara întâi. Se opreşte de băut în timpul celor opt zile cât durează traversarea Atlanticului, dar numai pentru că îi e rău întruna, ca şi ei. E sfârşitul lui iunie, dar în nordul Atlanticului vremea e cumplită în perioada asta. Valurile se umflă şi îi leagănă, ploaia toarnă neîncetat. Ajung la Paris zdruncinaţi. Franceza pe care Daisy a învăţat-o la colegiu se dovedeşte inutilă, dar se descurcă cumva să găsească hotelul de pe Rue Victor Hugo unde, pe un pat lat şi ţeapăn, dorm amândoi treizeci şi şase de ore. Când se trezesc, înţepeniţi şi cu gura uscată, el îi spune că nu poate să sufere nenorocitul de Paris şi îi urăşte pe negroteii ăştia străini care trăncănesc pe franţuzeşte şi fac pipi pe stradă.

Într-o oră reuşeşte să închirieze o maşină imensă, un Delage Torpedo, neagră ca un dric şi cu ferestre pătrate în spate, ca nişte ochi speriaţi. Cu mâinile pe volan, pare pentru moment să-şi fi revenit, cântă tare şi fals, ca şi cum ar fi scăpat de un mare pericol, cu toate că gura lui tânjeşte după gin: Daisy, Daisy, spune-mi mie, nebun sunt de drag de tine. Trec ca fulgerul prin suburbiile Parisului şi se îndreaptă spre zona rurală, claxonându-i pe oamenii care traversează strada,

vacile şi găinile, aerul palid şi gol al Franţei. Aleargă pe drumuri nesfârşite de ţară printre copaci, pe lângă câmpuri cu maci uluitori şi rapiţă aurie şi într-un târziu, după ore şi ore, ajung la munte.

Ea îl tot roagă să oprească, scâncind, apoi ţipând la el că nu e bine să conducă nebuneşte şi să bea vin în acelaşi timp, că le pune vieţile în pericol. El aproape geme de plăcere la auzul acestor cuvinte, iubita lui mireasă care îl ceartă, atât de hotărâtă să-l schimbe.

Se opresc, în cele din urmă, în adormitul orăşel Corps din Alpi, frânând cu scârţâit de roţi pe pietrişul compact, şi se cazează la Hotel de la Poste. Un valet cocoşat le urcă valizele pe scările înguste până în camera austeră de la etajul doi, cu tavanul înclinat şi o singură fereastră, acoperită de draperii grele.

Daisy se întinde, epuizată, pe patul cam gloduros. Rochia de mătase subţire, şifonată şi pătată, i se răsfiră în jur. Nu ştie ce caută în această cameră slab luminată, cu un aer stătut, dar în acelaşi timp are senzaţia că a mai fost aici, că toate suprafeţele şi adâncimile îi sunt familiare, fac parte dintr-un peisaj schiţat într-un jurnal apocaliptic. Somnul o cheamă, dar ea se opune, privind în jur, la pereţi, în căutarea unui semn încurajator. Camera are un fel de tapet cu motive florale, observă, care îi conferă un farmec ponosit, reconfortant. Şi acesta i se pare cunoscut. E şapte seara. Stă întinsă pe un pat de hotel în mijlocul Franţei. Lumea trece pe lângă ea, trece şi nu se opreşte. Tânărul ei soţ, acest străin, a deschis larg fereastra, a dat la o parte obloanele, şi acum soarele străluceşte în cameră.

Iată-l cocoţat pe pervazul ferestrei, în echilibru, o umbră mare şi corpolentă care blochează lumina. Într-o mână ţine o sticlă de vin din care ia din când în când câte o înghiţitură; în cealaltă are câteva centime pe care le azvârle copiilor adunaţi în piaţeta pavată cu piatră cubică. Râde cu un chicotit dement, pe o singură notă.

Daisy aude sunetul muzical al monedelor care lovesc piatra şi ţipetele ascuţite, cântate, ale copiilor. O parte din ea

alunecă spre somn, unde va fi în siguranţă, dar o atrage şi altceva, o forţă pe care mai târziu o va numi, destul de pompos, obligaţia tragediei şi stăruinţa ei de a merge înainte. Se uită fix, sever, la tavan, la tencuiala murdară, aşteptând.

În momentul acela simte că îi vine să strănute şi îi e imposibil să se abţină – vechea ei alergie la perne de puf. Strănutul e zgomotos, puternic, neaşteptat, o explozie care îi blochează respiraţia şi o obligă să închidă ochii pentru o fracţiune de secundă. Când îi deschide la loc, Harold nu mai e pe pervaz. Nu vede decât dreptunghiul gol de lumină orbitoare. Trece o clipă infimă, prea scurtă pentru ca mintea să o înregistreze; clipeşte ca să-şi alunge neîncrederea, apoi aude un trosnet, ca un pepene care se sparge, un zgomot ud şi jignitor urmat de ţipetele copiilor şi paşii oamenilor care vin în grabă.

Îşi aminteşte că a rămas întinsă pe pat cel puţin un minut înainte să se ridice şi să vadă ce s-a întâmplat.

Mercy și Cuyler , 1902

Clubul de ritm și mișcare al doamnelor

Hannah Goodwill (mama lui Cuyler Goodwill)

Bessie McGorgon, matroana Orfelinatului din Stonewall

Mătușa Clarentine, 1916

Clarentine Barker

Doamna Arthur Hoad

Harold A. Hoad

„Beans" Anthony

Maria

„Fraidy“ Hoyt
(schiță de A. Popov)

„Fraidy“Hoyt

Warren

Victoria

Driveway nr. 583

Alice

De la stânga la dreapta: doamna Mannerly, Beverly, domnul Mannerly, Angus Mannerly, Warren, Alice

Alice Downing

Judith Flett Downing

Beth Taylor

Rain Taylor

Lissa Taylor

Jilly Taylor

Sophie Flett-Roy

Hugh Flett-Roy

Dragostea, 1936

Adevăratele necazuri din lumea asta se reduc de obicei la lipsa de înţelegere dintre femei şi bărbaţi – asta e părerea mea, umila mea părere, cum am învăţat demult să spun.

Dar ce ne mai place să trecem cu vederea aceste nedreptăţi! Suntem obişnuiţi să acceptăm unele lucruri, pornind de la ideea că bărbaţii se comportă într-un fel, femeile în altul. S-ar putea spune că e un mic spectacol pe care îl punem în scenă pentru noi înşene, un fel de a ne uita chiorâş la comportamentul omenesc, o formă de complicitate. Gândiţi-vă numai cum zâmbim şi facem cu ochiul şi încuviinţăm din cap cu resemnare sau ridicăm din umeri cu sinceră uimire! Ei bine, spunem cu înţeles, ăsta e bărbatul care ţi se potriveşte. Sau, aşa sunt femeile. Acceptăm, ca pe o glumă cosmică, faptul că femeile şi bărbaţii au firi diferite, niveluri diferite de prosteală. Cel puţin aşa era în anul 1936, în vara în care am împlinit treizeci şi unu de ani.

Mi se părea la vremea aceea că bărbaţii se simţeau deosebit de onoraţi de evenimentele care erupeau în vieţile lor, pe când femeile erau mai degrabă sufocate de ele. De ce? De ce o fi aşa? De ce bărbaţii să aibă voie să umble ţanţoşi, privilegiaţi de aventurile din viaţa lor, fălindu-se cu ele de parcă ar fi medalii, în timp ce femeile devin şterse şi tăcute sub povara propriilor aventuri? Poveştile femeilor se umflă ca nişte baloane şi le pun în umbră măsura de zi cu zi a vieţii, amplificându-se şi apăsându-le cu atâta putere, încât până şi cele mai simple diviziuni ale timpului – ore, săptămâni, luni – sunt pierdute din vedere. Ei bine, această ironie îi bântuie existenţa lui Daisy Goodwill Hoad, o tânără văduvă

din Bloomington în preajma celei de-a treizeci şi una aniversări – ea, care trăieşte încă suferinţa primei sale poveşti de viaţă: mama care i-a murit la naştere, urmată de un al doilea capitol sinistru – soţul care i-a murit în luna de miere. În luna lor de miere, presupun că aşa ar trebui să spun.

Probabil că are inima frântă, biata de ea, spun oamenii, dar nu e adevărat. Inima i-a fost doar stoarsă şi uscată o vreme, ca o cârpă veche.

Şi totuşi, oriunde merge, povestea ei o precedă. O anunţă. O declară şi îi anulează identitatea. Oh, ea îşi dorea să fie fericită, dar avea oare de ales, păşind în umbra acestei poveşti încurcate?

Desigur, acelaşi lucru se poate spune şi despre celebrii cvintupleţi Dionne, cinci fetiţe născute într-o familie obişnuită de fermieri din Canada cu doar doi ani în urmă. În primul rând, trebuie să ţinem cont de originile modeste ale copiilor. Dacă adăugăm la asta supravieţuirea miraculoasă, obţinem o poveste atât de puternică şi de irezistibilă, încât fetiţele însele se pierd şi vor rămâne pierdute pentru totdeauna, asta e părerea mea, între încrengăturile ei.

Alt exemplu, mai puţin dramatic, dar mai la obiect: o femeie pe nume Bessie Perfect Trumble (1896-1936) a murit ieri, la miezul nopţii. A scris în ziarele de dimineaţă, chiar şi în *Bloomington Phoenix*, nu ştiu din ce motiv – în fine, era vară şi ştirile adevărate erau rare. Se pare că această femeie a căzut, sau a sărit, dintr-un vagon de marfă al companiei Canadian Pacific la nici o milă distanţă de Transcona, Manitoba. Ce căuta în triajul ăla pustiu? Braţul şi piciorul stâng i-au fost retezate. A murit la câteva minute după accident, iar ultimele ei cuvinte au fost: „Sunt atât de plină de sânge". Frumuseţea, inteligenţa ei, anii cât fusese profesoară în Transcona, căsătoria ei cu pompierul Barney Trumble din Transcona – toate s-au şters. Ea va fi mereu „femeia aceea care a sărit sau a căzut" (ce chinuitoare imprecizie!), şi nu oricum, ci la miezul nopţii, ora aceea atât de neverosimilă, ora vrăjitorească, iar braţul şi piciorul – închipuiţi-vă! – după care au mai fost şi cuvintele acelea îngrozitoare, finale,

enigmatice „Sunt atât de plină de sânge". Restul nu e decât tăcere. Dăm din cap în direcţia lui, dar rămânem cu ochii pe punctul de interes.

Ce nedreptate că un singur episod dramatic poate să elimine detaliile vieţii unei femei. Dar lumea e vrăjită de posibilitatea unei întorsături bruşte, de sânge, de nevoia stringentă de remodela situaţiile simple. Tragedia petrecută în luna de miere a lui Daisy Goodwill Hoad, cu întorsături atât de stranii, atât de greu de anticipat, şterge contururile obişnuite ale vieţii ei care continuă de atunci şi care, de ce să nu spunem adevărul, e liniştită, plăcută şi cu nimic diferită de a celor din jur. De la tragedia din Franţa a continuat să locuiască cu tatăl ei, şi el văduv, în casa mare şi sumbră de pe Vinegar Hill cu aleea ei circulară, coloanele de piatră şi piticul acela oribil şi născut dintr-o gravă eroare care rânjeşte pe peluza din faţă, lângă hortensie.

Poate v-ar plăcea să credeţi că lui Daisy Goodwill nu i-a mai rămas nici un pic de veselie, dar nu e adevărat, pentru că ea trăieşte şi în afara poveştii ei, nu numai înăuntru. Anotimpurile vin şi trec: golf, tenis, prietenele ei, grădina – toate astea şi dragostea aceea neajutorată, secretă, pe care o are pentru corpul său. Are ceva emoţionant, de fapt, felul în care a învăţat să anunţe durerea şi să o îndepărteze – totul dintr-o singură suflare, reuşind astfel să dispară, am putea spune, din propria ei viaţă. Are un talent aparte pentru anularea de sine. Au trecut deja nouă ani, nouă ani de când „s-a întâmplat", şi Daisy s-a detaşat tot mai mult de valurile şi ecourile şi variaţiunile propriei poveşti. Dar totuşi ele persistă.

— Nu e femeia aceea care...?

— Într-un mic hotel din Franţa, sau era cumva în Elveţia? La etajul doi, în orice caz.

— În vara lui 1927. Îmi amintesc nunta de parcă ar fi fost ieri.

— Superbă.

— Un bărbat superb, debordând de sănătate, frumos ca un star de cinema.

— Bogat ca Cresus. Amândoi de fapt. Evident, asta a fost înainte de crah. Dar la ce te-ajută banii dacă...?

— Ea a auzit când s-a întâmplat. Capul lui. Cum s-a spart. Ca un pepene copt, a spus ea. Sau era un bostan? Bineînţeles că a fost o anchetă, sau cum i s-o spune acolo.

— Dumnezeule, ea trebuie să fi avut puţin peste douăzeci de ani atunci...

— ...şi într-o ţară străină.

— Nu cunoştea pe nimeni. Nu vorbea o iotă limba.

— El împărţea bani, ştii, unor copii săraci de pe stradă, le arunca monede de la fereastră...

— Când s-a întâmplat...

— Nici măcar nu despachetaseră. Valizele erau încă...

— Ea se odihnea. Pe pat. Când dintr-odată a auzit...

— Uite-o.

— Ea e?

— Ce coşmaruri trebuie să aibă femeia asta.

— Chiar dacă a trecut atâta vreme.

— Nu-ţi revii niciodată de tot după...

— Biata de ea.

În afară de Daisy, mai sunt doar două persoane pe lume, Fraidy Hoyt şi Beans Anthony Greene, care ştiu că nu s-a consumat căsătoria ei cu Harold Hoad.

— Era beat tot timpul, le-a spus ea direct, curând după ce s-a întors din Europa. Sau îi era rău. Sau pur şi simplu nu era prea interesat.

Le-a povestit detaliile intime ale lunii de miere, stând pe marginea patului lui Fraidy, boţind între degete cuvertura croşetată cu găurele. (Biata Fraidy era la pat din cauza unei răceli de vară.) Daisy le-a spus totul dragelor ei prietene din şcoală, în care avea atâta încredere – totul mai puţin faptul că a strănutat chiar înainte ca Harold să cadă de la fereastră şi că a rămas paralizată pe pat un minut sau mai mult după aceea, cu ochii ţintă la tavan, simţind cum alunecă deja spre capătul îndepărtat al acestei catastrofe.

Aceste confidenţe la căpătâiul lui Fraidy Hoyt le-au readus pe buze râsul lor de demult – timid la început, ca o tuse nervoasă, apoi ca o explozie; Fraidy şi Beans au schimbat câteva priviri îngrijorate, dar a fost divin când în sfârşit şi-au dat drumul, hohotele sălbatice de fetişcane. Lui Daisy i s-a luat o greutate de pe suflet – sau mai degrabă din stomac, pentru că acolo, în mijlocul abdomenului, îşi înmagazinase şocul şi durerea.

Durere? Durere pentru ce? Pentru Harold? Ei bine, nu. Pentru faptul că ea însăşi făcuse o treabă de mântuială. Pentru ce permisese să se întâmple. Pentru marea poveste pe care o lăsase să se materializeze şi să o sufoce.

— Doamne, înseamnă că eşti încă virgină, a spus nevirginala Beans Greene, cu ochii ieşiţi din orbite de râs.

— Singura virgină dintre noi, a spus Fraidy, care „testase" de curând contactul sexual cu un bine-cunoscut profesor de arte din Bloomington, un bărbat căsătorit şi destul de bătrân ca să-i fie tată.

Ce binecuvântare pentru Daisy că nu ştie că mai sunt şi alţii în Bloomington care sunt la curent cu starea intactă a himenului ei! Chiar destul de mulţi, de fapt: bătrânul doctor Maldive, în primul rând, care i-a făcut un control după ce s-a întors în Bloomington. La puţin timp după aceea, acelaşi doctor Maldive, de bună-credinţă, i-a comunicat curioasa descoperire tatălui lui Daisy, Cuyler Goodwill (i s-a părut că e de datoria lui s-o facă, aşa, de la bărbat la bărbat), după care bunul doctor, cu conştiinţa mai puţin curată, a vorbit despre asta cu soţia lui, Gladys, care a lăsat să-i scape informaţia, sub forma unei speculaţii însoţite de o ridicare din sprâncene, prietenei ei de la clubul de bridge, doamna Arthur Hoad, care a concluzionat, şi şi-a comunicat concluzia cu fiecare ocazie pe care o oferea calendarul monden din Bloomington, că tânăra Daisy Goodwill era o femeie anormală, de o frigiditate incredibilă, care l-a prins în capcană şi l-a frustrat pe un tânăr cu dorinţe sănătoase, fiul ei, şi poate că l-a şi împins astfel spre un act care trebuie să rămână pe veci nerostit.

Daisy nu ştie decât că soacra ei o tratează cu răceală. Se văd foarte rar. Niciodată, de fapt. Daisy a fost încurajată să renunţe la orice pretenţie la averea familiei Hoad, ceea ce a făcut bucuroasă. Nu are nevoie de bani. Îi e bine aşa cum e; e încă destul de tânără; şi nu e neapărat nefericită.

Cu ceva vreme în urmă, în timpul războiului, afacerea mătuşii mele, Clarentine Flett, care vindea flori en-gross, s-a dezvoltat pe neaşteptate. Iar acum, în 1936, când industria calcarului e întoarsă pe dos şi majoritatea vechilor cariere au fost închise, meşteşugul cioplitului în piatră prosperă. E ca şi cum în vremuri grele oamenii au nevoie de ceva drăguţ şi decorativ care să contrabalanseze neplăcerile pe care le oferă viaţa. Ce paradox că, în plină recesiune mondială, tatăl meu, Cuyler Goodwill, şi partenerii lui de la firma Lapiscan Limited sunt mai ocupaţi ca niciodată. Contractele prestigioase curg. Noua Bibliotecă Universitară din Ohio. Uriaşul memorial din Little Rock, Arkansas. Friza clădirii bursei de cereale din Chicago. Şi lista ar putea continua.

Domnul Goodwill se plânge întruna că nu are de unde angaja destui cioplitori buni. Vechea generaţie e pe ducă, iar tinerii sunt prea nerăbdători. De curând, Goodwill a călătorit până în Italia în căutare de noi talente şi s-a întors în Bloomington cu trei noi meşteşugari pentru firmă şi o nouă soţie pentru el.

O cheamă Maria. Cum altfel s-ar putea numi o tânără nevastă napoletană? Dar cât de tânără e, de fapt? Nimeni nu ştie sigur şi nimeni nu ştie cum s-ar putea pune o asemenea întrebare. Douăzeci şi opt e vârsta de pe documentele de imigrare, dar cine are încredere în informaţiile oficiale, mai ales când documentele însele par false – hârtia e prea nouă şi sunt prea pline de sigilii şi semnături. Ar putea să aibă între treizeci şi cinci şi patruzeci de ani, în orice caz nu mai mult de patruzeci şi cinci, dar oricum e mult mai tânără decât soţul ei, care se apropie de şaizeci de ani.

El o adoră, asta e limpede ca lumina zilei.

De când soţia lui a murit la naştere, în 1905, s-a lipsit de consolarea sexului. Nu-şi poate explica nici cum, nici de ce alesese să trăiască toţi aceşti ani departe de mângâierea femeilor. A fost prea ocupat, ar putea răspunde, dacă ar fi întrebat. Alte griji i-au ţinut mintea ocupată: afacerea, transformarea într-un personaj important, faptul că avea o fată de crescut. Dacă l-ai întreba, ar ridica din umeri, ar zâmbi, şi-ar da ochii peste cap în stilul lui dulce, năuc; majoritatea celor care se hotărăsc să nu mai aibă nimic de-a face cu dragostea se aruncă singuri în braţele minciunilor, ipocriziei şi deznădejdii, dar Cuyler Goodwill pare să fie o fiinţă dintre acelea rare care sunt fericite să ajungă acolo unde îi duce soarta. Şi acum vântul norocului i-a adus-o pe Maria.

O femeie al cărei trup e plin de complicaţii şi enigme. Cu piept bogat, glezne subţiri, talie îngustă, şolduri late. E într-adevăr o aberaţie când păşeşte pe străzile decente, acoperite cu frunze, din Bloomington, Indiana, mergând mereu repede, cu aerul că are un scop – pentru că nu a ieşit numai să ia aer, nu, a plecat să facă târguielile, plină de speranţă că va descoperi noi curiozităţi şi chilipiruri. Se întoarce spre casă cu un sac de pânză atârnat pe braţ, iar sacul e greu de comori – cepe de apă, pătrunjel proaspăt, conopidă, roşii. Le duce pe toate de parcă ar fi fulgi. Gambele musculoase sugerează că a avut de-a face cu drumurile aspre de ţară. Faţa, pe de altă parte, are trăsături dulci, ochi mereu umezi, un nas mare, dar subţire şi gură frumos conturată. O cicatrice urâtă cuibărită pe obrazul stâng aproape că dispare când zâmbeşte. Dispreţuieşte rujul. Târfele se dau cu ruj. Dar părul ei greu, negru, cu tonuri de henna, e cu siguranţă vopsit. Cuyler Goodwill povesteşte, de câte ori cineva are amabilitatea să întrebe, cum s-au cunoscut – la un restaurant pescăresc din Napoli, unde ea era angajată ca recepţioneră. „O singură privire", le spune el, cu inocenţă, prietenilor lui din Bloomington, „şi asta a fost".

Ea trăncăneşte întruna şi nimeni nu înţelege un cuvânt – cu excepţia soţului ei care pretinde că de regulă prinde „ideea". Aparent „ideea" îi e de ajuns. Limba lui a tăcut dintr-odată.

Priveşte la mireasa sa, dă din cap cu uimire şi zâmbeşte cu zâmbetul unui om fericit, mai ales când ea se apleacă – pentru că e mai înaltă decât el cu cel puţin şapte centimetri – şi îl sărută cu zgomot pe chelia din creştet. Treaba asta cu aplecatul şi pupatul o face chiar şi în public, la Quarry Club unde merg să ia cina, la Fundaţia Bloomington unde participă la o recepţie, şi în toate aceste ocazii stânjenitoare el nu face decât să zâmbească iar şi iar, ca şi cum acesta ar fi comportamentul firesc între soţ şi soţie.

Cora-Mae Milltown, care atâţia ani a fost menajera familiei Goodwill, tatăl şi fiica, le dă dintr-odată preavizul. Nu e vorba că nu o place pe Maria, spune ea, doar că se simte inutilă. Maria, cu efervescenţa şi vioiciunea obositoare a copiilor, se scoală de la şase şi jumătate şi începe să robotească; îi place să spele podeaua din bucătărie înainte să coboare ceilalţi la micul dejun. Apoi aspiră toată casa timp de o oră şi ceva, îmbrăcată într-un halat din mătase roşie care îi lasă la vedere adâncitura dintre sânii cu vinişoare maronii. Mai târziu, mult mai târziu, se mai schimbă într-o rochie largă de casă, din bumbac, peste care îşi pune un şorţ şi adesea răspunde la uşă cu şorţul pe ea, uneori ţinând încă în mână cuţitul de curăţat, sau pământuful de praf, sau peria de toaletă, sau orice se întâmplă să folosească în momentul respectiv, gura ei cu dinţi mari e gata să întâmpine pe oricine, nu că ar fi în stare să spună vreun cuvânt în engleză. „Alo", strigă, fluturându-şi braţele în faţă şi în sus cu mişcări haotice. Bea toată ziua cafea neagră, tare, pe care o fierbe pe partea din spate a plitei, iar seara le serveşte soţului şi fiicei ei vitrege, Daisy, porţii mari de mâncare fierbinte, moale, ca o tocană. Mesele se servesc în bucătărie, nu în sufragerie, pentru că masa din sufragerie e acum plină de materiale şi tipare pentru rochiile pe care le începe mereu, dar nu le termină niciodată. Vorbeşte, vorbeşte, vorbeşte, dând din mâini, gesticulând: mai vrea cineva o porţie? Încă una, poate? Se îmbufnează când cineva refuză mâncarea făcută de ea, se luminează ca un înger când o acceptă. O adevărată combinaţie de italiancă

şi nevastă de indian, spune unul dintre asociaţii lui Goodwill, la Quarry Club. Crud. Răutăcios.

Între Daisy şi Maria se dezvoltă un complicat dans al rivalităţii care niciodată, dar niciodată nu poate fi dat pe faţă.

Ai zice că e singură, le spune Daisy lui Fraidy şi Beans, ai zice că se simte pierdută într-o ţară străină a cărui limbă nu o vorbeşte şi unde nu are nici măcar un singur prieten.

— Îl are pe tatăl tău, spune Fraidy. Poate nu-i trebuie nimic altceva.

— O, Doamne, răspunde Daisy, dând ochii peste cap şi gândindu-se la zgomotele pe care le aude noaptea, strigătele sălbatice ale iubirii. Şi ale lui, nu numai ale ei.

— Oamenii au nevoi diferite.

Asta e observaţia lui Beans. A doamnei Dick Greene.

— Nu stă locului nici o clipă, le spune Daisy. Găteşte, spală, coase. Tot vrea să-mi facă o rochie. Mă trage de fustă, mă trage şi atât, apoi scoate nişte sunete lătrate şi strâmbă din nas şi pe urmă îşi aduce tiparele de rochie, Butterick, şi mi le arată.

— Poate ar trebui s-o laşi, dacă asta ar face-o fericită, spune Beans care, de când şi-a luat în serios viaţa de femeie măritată şi are şi doi copii, încearcă întruna să-i facă şi pe alţii fericiţi.

— Poate ar trebui să te gândeşti să-ţi cauţi o casă numai a ta, spune Fraidy. Eu, una, n-aş suporta să trăiesc în mijlocul unei operete continue.

— Mă sărută întruna. Dimineaţa, la prânz şi seara, mă sărută.

— Pe gură?

— Da.

— Uh!

Beans se înfioară pentru că aşa cer manierele politicoase.

Fraidy o priveşte fix.

— Păi, spune-i că nu vrei să fii sărutată dimineaţa, la prânz şi seara.

— Desigur, gesturile fizice de afecţiune sunt firesti la anumite popoare, vine contribuţia lui Beans pe tonul dulce

şi expozitiv pe care l-a adoptat în ultima vreme şi care pe Fraidy o face să verse.

— Eu zic să te muţi. E timpul. Ai trecut de treizeci de ani, pentru numele lui Dumnezeu.

— O să fie aşa de jigniţi amândoi.

— O să le treacă. Mama a plâns o lună când m-am mutat în propriul meu apartament, iar acum ar enerva-o groaznic dacă aş veni înapoi.

— Păi, de fapt...

— Da?

— De fapt... Daisy se uită de la una la cealaltă, aşteptând aprobare, încurajare, dar şi sperând să le surprindă... mă gândeam să plec într-o călătorie.

— Singură?

— Da.

— Ce norocoasă eşti!

— Unde?

— În Canada.

A fost o surpriză şi pentru ea însăşi. A luat un teanc de orare de trenuri şi broşuri de călătorie şi a plănuit o vacanţă de două săptămâni. Itinerarul era excentric şi pe câteva porţiuni mergea de mai multe ori înainte şi înapoi: mai întâi cascada Niagara, apoi Callander, Ontario, ca să vadă cvintupleţii, apoi Toronto, ca să viziteze, la rugămintea tatălui său, o mare clădire în care se găseşte o bancă, şi în cele din urmă Ottawa, să-l viziteze pe unchiul Barker, pe care nu l-a mai văzut din copilărie. Aranjamentele erau modeste, turistice chiar, şi totuşi Daisy îşi privea programul cu mirare, ca şi cum această mică aventură ar fi fost cine ştie ce voiaj mitic – şi poate chiar era, pentru că niciodată nu mai călătorise singură şi, cu excepţia celor câteva ore petrecute în Montreal înainte de a se îmbarca pe vapor pentru luna de miere, nu mai vizitase niciodată Canada, ţara unde-şi trăise primii ani ai copilăriei. „Mă simt de parcă m-aş îndrepta spre casă", a scris în jurnalul de călătorie, apoi, tăind sentimentalismul, l-a înlocuit cu „Simt că în Canada o să mi se întâmple ceva".

Era vară. Trenul mergea spre nord prin orăşelele luminoase din estul Michiganului. Între ele se întindeau câmpuri cultivate şi crânguri. Dincolo de dealurile astea, îşi spunea ea, imediat după dealurile şi norii ăştia, se întinde Dominionul Canadei. Dominionul; repetă cuvântul solemn, în gând, rulându-l pe limbă: do-mi-ni-o-nul.

Te rog, te rog, să se întâmple ceva.

Un loc curat şi răcoros, aşa şi-l imaginează, cu rege şi regină, şi poliţişti călare cu tunici roşii, şi oameni care beau ceai şi îşi vorbesc pe un ton politicos, nu contează că aceste imagini nu se potrivesc de nici un fel cu amintirile reale despre forfota gălăgioasă din curtea şcolii din Winnipeg şi praful şi balegile de cal de pe Simcoe Street. În ziua aceea de iunie, când trenul a trecut graniţa statului Michigan şi a intrat în Canada, a avut senzaţia că pătrunde într-un regat al vindecării.

Nimeni de aici n-ar fi putut ghici care e situaţia ei. Nimeni nu-i cunoştea povestea. Aici nu era decât o tânără ca oricare alta, îmbrăcată cu o rochie de in şi jachetă asortată, lângă parapetul de la cascada Niagara, lăsându-se stropită pe faţă de picăturile fine.

Se simţea chinuitor de atentă în timp ce încerca să se pătrundă de bubuitul şi măreţia acestei minuni a naturii. Dar de ce o întrista această incredibilă frumuseţe? O întrebare bună. Pentru că nu era îndeajuns de frumoasă, nici aşa de mare cum îşi imaginase. În plus, stâncile răspândite la bază lăsau o impresie de neîngrijit. Ceva părea să lipsească din designul general. În orice caz, nu era „copleşită de extaz", aşa cum promisese broşura turistică. În clipa următoare însă, s-a înveselit, pentru că a remarcat un bărbat care stătea lângă ea, atât de aproape că îi simţea pânza jachetei cum îi zgârie braţul gol.

— Frate, a spus el senin, cu o voce cu accent de New York, ţi se face sete cân' te uiţi la toată apa aia, nu?

Daisy i-a privit cu plăcere partea de sus a mânecii şi umărul, dincolo de care pluteau nori şi se zărea o pată mare de cer albastru. Şi-a controlat impulsul de a se sprijini de pieptul bărbatului, de a căuta adăpost lângă el, strigându-şi

în gura mare fericirea de a fi dat peste o aşa neaşteptată intimitate. În loc de asta, s-a aplecat spre veselia lui, gândindu-se cât de repede s-ar înveseli întreaga lume dacă i-am permite. Voioşia acestei întâlniri, privirile şi zâmbetele intime şi observaţiile împărtăşite i s-au fixat în memorie mai puternic decât cronologia tragicei ei luni de miere; sunt cuvinte care însoţesc această scenă de lângă Niagara, o briză proaspătă, un amestec de dezamăgire şi bucurie, expresivitatea mânecii unei haine bărbăteşti de gabardină care îi atinge din întâmplare pielea.

Două zile mai târziu în Callander, Ontario, s-a aşezat la coadă în soare împreună cu sute de alţi turişti. Când s-au apropiat în sfârşit de zona din care puteau privi, li s-a cerut să facă linişte ca să nu-i deranjeze pe micuţii cvintupleţi care se jucau în grădina împrejmuită. De-abia a zărit rochiţele albe şi scufiile pe fundalul ierbii de un verde bogat. Cel puţin unul dintre copii scâncea. Oamenii din jur o îmbrânceau şi a fost obligată să înainteze. I se părea că e în mijlocul unei turme de fiinţe absurde care urmăreau alte fiinţe absurde şi într-o parte a minţii ei stăruia nevoia de a se îndepărta de aceşti oameni însoriţi şi vorbăreţi, femei în rochii de bumbac, cu jachete aruncate peste umeri, bărbaţi fercheşi cu sacouri de in, hotărâţi să se distreze. Era ceva comic în toată această scenă şi totodată ceva profund degradant, dar de ce să se mire? A venit să vadă spectacolul ştiind foarte bine că va pleca de aici plină de o satisfăcătoare indignare – şi aşa a fost.

În Toronto, într-o sală de şedinţe corporatistă solemnă-ca-o-biserică, a predat un sul de schiţe din partea firmei tatălui ei şi a fost tratată de sus de către preşedintele băncii – „Ce fetiţă drăguţă eşti tu, să vii până aici" –, iar vicepreşedintele i-a făcut propuneri indecente – „Uită-te la noi, doi oameni singuri într-o frumoasă după-amiază de vară".

— Dar plec, i-a răspuns ea. Cu trenul de patru.

— De abia ai venit.

— Merg spre Ottawa, a spus ea, să văd un prieten vechi.

— Un prieten sau o prietenă?

Ea l-a privit dur. Îi venea să întindă mâna și să-l plesnească, să-i șteargă zâmbetul de pe fața tembelă și lucioasă de bărbat între două vârste. În același timp, n-ar fi vrut ca această conversație să se termine, ca să vadă unde poate ajunge.

— Prieten, a răspuns cu curaj.

— Știam eu, știam eu.

— De unde știai?

Era obscen să continue așa. Și înfricoșător.

— După figura ta. După parfum. După felul cum ai spus „prieten". Am fler pentru lucruri din astea.

— De care? De care lucruri?

— Cred că știi ce vreau să spun.

— Ei bine, nu, a spus ea, întorcându-i spatele.

— Ba cred că știi.

Evident că Barker Flett a așteptat-o pe Daisy la tren. De fapt, și-a spălat și și-a lustruit noul Hudson special pentru această ocazie și a condus spre gară încet, de parcă s-ar fi temut să nu explodeze, de parcă mașina l-ar fi purtat spre locul de ispășire a unei pedepse de proporții biblice.

Era o seară caniculară, deși dinspre canal venea o adiere înviorătoare care intra prin geamurile mașinii. De regulă nu-i plăcea să conducă, dar învățase, cum i-a povestit mai târziu lui Daisy, să aprecieze senzația pe care i-o dădea volanul lustruit pe care îl ținea în mână și îi plăcea și cum acest vehicul mare și silențios despica aerul cu tonuri de violet, bordat la vârf cu un mov mai închis, atât de complet diferit de cerurile copilăriei lui, de lumina bruscă a înserării din Manitoba.

Gândindu-se la Daisy, la cum o va întâmpina, curajul îi creștea și îi scădea, un ecou, a presupus el, al felului în care îl subjugau și îl eliberau amintirile. Și-o amintea clar din vremea când era bebeluș, își amintea cum dormise timp de câteva luni în sertarul căptușit cu vată al unei comode și cum, cine știe de ce, acest episod era mereu pomenit ca o glumă sentimentală, copilul și cazarea lui improvizată. După asta, în amintirile lui urmează un gol mare, insipid, searbăd, pentru că Daisy are dintr-odată unsprezece ani și zace într-o

cameră întunecoasă, în convalescenţă după o boală gravă (pojar, sau ce?), privindu-l cu ochi care nu mai par ochi de copil. Pe de altă parte, e foarte posibil să-şi fi imaginat el toată scena, obişnuit cum e cu insulta existenţială a memoriei care îl dezamăgeşte – şi totuşi nu prea crede să fie aşa: trupul tânăr, poate gol, al lui Daisy sub cearşafuri –, nu reuşeşte să şi-o scoată din minte. Repetă momentul iar şi iar, nu lasciv, ci în speranţa că s-ar putea înşela. Are cincizeci şi trei de ani. Au trecut nouăsprezece ani de când n-a mai văzut-o pe copilă. Nu, nu mai e copilă. E o femeie de treizeci şi unu de ani. Văduvă.

„Dragă Daisy", i-a scris cu mai puţin de o lună în urmă, „a trecut atât de mult timp. Îmi face mare plăcere că te-ai hotărât să vii la Ottawa."

Ce altceva ar fi putut să scrie?

Nu-şi aminteşte şi nu e genul care să păstreze copii după corespondenţa personală – e adevărat că e foarte tipicar, dar nici chiar aşa –, dar probabil că formulase acelaşi ghiveci de amabilităţi cu care o pedepsea mereu. Sentimente curtenitoare. Întrebări politicoase despre sănătate, despre preocupările ei. Rezumate plictisitoare despre propriile lui activităţi, despre vremea din Ottawa (extrem de caldă sau insuportabil de rece), supărările birocraţiei, din când în când gânduri mai elaborate despre natură, viaţă, progres, secolul XX şi, din ce în ce mai des în ultimii ani, paragrafe pline de sfaturi părinteşti ipocrite. Sfaturi din partea lui, cel mai în vârstă decât ea, avocatul ei, cel care călătoreşte o dată pe lună la Montreal ca să-şi elibereze trupul de tensiunile sexuale, el, un bărbat de cincizeci şi trei de ani, care încă mai adoarme uneori plângând în pernă, care se vede obligat să se readucă la viaţă cu un pahar de tărie la sfârşitul unei zile pline de hârţoage, şi de întâlniri, şi de potolit mărunte crize administrative, el, care păstrează o perdea de uimire şi teamă între el şi femei, simulând reverenţa, dar cerând de fapt protecţie. El, care se luptă cu scrisorile către ea, către Daisy Goodwill, singura legătură pe care o simte cu acest pământ, o fiinţă care nu-i e înrudită prin sânge, care a intrat în viaţa lui printr-un

bizar accident (moartea mamei ei, intervenţia mamei lui) şi a cărei prezenţă mângâietoare pâlpâie permanent la marginea câmpului său vizual.

În afară de Daisy nu mai e nimeni. Fraţilor lui le scrie o dată pe an, de Crăciun. Simon, care e în Edmonton, răspunde foarte rar; Andrew îi scrie regulat, adesea ca să-i ceară bani. Cât despre tatăl lui Barker Flett, Magnus, pe acesta pare că l-a înghiţit pământul. Dacă bătrânul ţap mai e cumva în viaţă, ar trebui să aibă peste şaptezeci de ani, dar a plecat de ani de zile din Canada, s-a întors în Insulele Orkney şi nimeni nu mai ştie nimic de el. Nimeni n-a mai primit nici o veste de la el, nici măcar o adresă. Dar, dacă ar fi să spunem adevărul, nimănui nu-i pasă pe unde e Magnus Flett, sau care îi e starea de spirit, sau dacă bătrânul arţăgos mai trăieşte ori nu.

Se spune adesea despre Magnus Flett că a avut o viaţă lipsită de noroc. Ghinionul l-a urmărit în căsnicie şi în relaţia cu fiii lui şi s-a ţinut după el şi pe *Louisa*, vasul care l-a dus de la Montreal la Liverpool în vara lui 1927.

Toată lumea ştie că Atlanticul e liniştit la începutul verii – e un lucru sigur –, dar cele opt zile în care l-a traversat Magnus Flett au fost bântuite de furtuni ciudate. Bătrânul n-a putut nici să doarmă, nici să mănânce şi a petrecut cât de mult timp a putut pe puntea deschisă, vomitând într-un vas emailat. Zilele şi nopţile s-au contopit într-o nesfârşită suferinţă. Dacă l-ar fi întrebat cineva ce-şi doreşte în clipa aceea, ar fi declarat că-şi doreşte să moară. Într-o dimineaţă, în timp ce stătea aplecat peste parapet şi se forţa să verse, i-a venit în minte imaginea carierei de piatră din Tyndall, cu soarele care lovea şi încălzea suprafaţa marmorată a pietrei şi o zi bună de lucru care îl aştepta; a înţeles în clipa aceea ce prostie făcuse plecând. A vomitat ca să scape de amintire, să o şteargă. A vomitat şi a scăpat de durere şi dezamăgire, de cei trei fii, de soţia necredincioasă; şi-a vomitat toată umilinţa, astfel încât în clipa în care *Louisa* a ancorat în cele din urmă în Liverpool, a coborât pe ţărm uşor ca

un copil. Trecând în grabă de putoarea docurilor cu vase de pescuit, a mâncat o porţie sănătoasă de carne de vită fiartă şi piure de cartofi, a dormit într-un aşternut curat şi s-a trezit mai în putere şi mai plin de viaţă decât se simţise vreodată în ultimii ani.

Şi-a trimis bagajul înainte spre Thurso cu trenul, păstrând numai un rând de haine, câteva mărunţişuri şi exemplarul lui din *Jane Eyre*. Într-un magazin din Liverpool şi-a cumpărat o pereche de ghete solide şi o butelie cu alcool, pentru că se hotărâse să traverseze pe jos nordul Angliei şi întinderile sălbatice ale Scoţiei. Un asemenea gest i se păruse mai întâi o sfidare, apoi o obligaţie. Şi pe urmă ceva la fel de simplu şi firesc ca aerul. Cu toate astea, fiecare muşchi din corp îi zvâcnea la gândul drumului care îl aştepta.

Vremea ţinea cu el, zile şi seri lungi şi liniştite, pământul uscat şi ascultător. Se orienta după soare, numai atât. Acasă; cuvântul îi răsuna în urechi în timp ce mergea spre nord pe drumuri de ţară, mai dulce decât orice ciripit de păsări, săturându-l mai bine decât o masă cinstită cu pâine şi unt din cel bun. Într-un şanţ a găsit un toiag de lemn neted care i se potrivea ca o mănuşă şi a început să bată cu el ritmul pe suprafaţa prăfoasă a drumului. Perciunii i-au devenit lungi, şi albi, şi moi.

Dealurile Angliei, atât de rotunjite şi de orânduite, au devenit mai pieptişe odată ce a lăsat în urmă oraşul Carlisle, dar de câte ori simţea că nu-l mai ascultă picioarele, se întindea la umbra unui copac pentru o oră, deschidea cartea şi citea ca să uite de dureri şi de băşicile din tălpi. Chiar să fie toată asta numai o insulă, îşi spunea, privind spre cer, în zare peste păşunile înconjurate cu gard viu, pe care păşteau vite şi oi. Acest pământ întins, verde, pietros, această bogăţie de întuneric şi lumină. S-a gândit cu bucurie la iernile fără număr care trecuseră peste aceste câmpuri, zăpezile şi apoi lenta încălzire a primăverii. Mai târziu, când a ajuns la mlaştinile în care nu creştea nici un copac, dincolo de Inverness, i se părea că păşeşte direct pe fruntea lată şi peticită a lui Dumnezeu. După asta a urmat o nivelare, o

senzație lejeră de coborâre, iar mintea lui era minunat de goală și de calmă.

Hanurile de țară de pe drum îl întâmpinau direct, democratic și, cu toate că nu obișnuia să bea, a învățat să savureze halba de bere la capătul unei zile de mers. Se apleca peste pahar, adulmecând întâi și de-abia apoi bând. Tavernele erau propice conversațiilor tihnite – „Și cum e în Canada?" întrebau fermieri cu fețe roșii și grosolane; și o dată, în orășelul Jedburgh, proprietăreasa unei pensiuni a venit la el în pat pentru câteva ore. Avea pielea aspră și plină de falduri de grăsime, dar mirosea proaspăt, a săpun. Uneori copiii se luau după el la ieșirea din oraș, curioși și băgăcioși. O femeie tânără cu o tuse hârșâită l-a însoțit o zi sau două, vorbind întruna despre Isus, vorbind incoerent, și el a fost atât de mișcat, încât i-a dat câțiva șilingi înainte să se despartă.

Când a ajuns în cele din urmă la Thurso, într-un ținut sălbatic și ud, cu un cer care apăsa greu peste orizont, și-a găsit bagajul pe care-l trimisese înainte depozitat într-un colț al magaziei gării. Urmându-și un impuls de moment, s-a hotărât să nu-l ridice – doar nu era altceva în el în afară de nimicuri de care se putea lipsi foarte bine. Nu dovedise că se poate descurca și fără? A luat vasul *St. Ola* până la Stromness, un drum scurt peste o mare din fericire calmă. Ajunsese acasă. A tras aer în piept cu lăcomie și în clipa aceea i s-a conturat în minte gândul că, la urma urmei, viața poate fi plăcută. O să-și găsească o casă modestă la marginea câmpurilor din East Bigging, unde-și petrecuse copilăria, și o s-o transforme într-un cămin confortabil, cu un boiler pe cărbuni, un pat cald și lumină electrică, dacă o să reușească. Și o ascunzătoare în care să-și țină economiile. O să trăiască regește în cuibușorul lui. Și o să trăiască la nesfârșit.

În toți acești ani, Barker Flett i-a scris tinerei Daisy Goodwill din două în două luni.

Păi, asta înseamnă șase scrisori pe an timp de douăzeci și doi de ani, adică o sută treizeci și două de scrisori, sau pe-acolo. Își spune, și uneori le spune și altora, că simte că

are o responsabilitate față de copilă. Nu folosește cuvântul datorie, așa cum ar fi făcut poate dacă ar fi fost născut cu o generație în urmă; dar, cu toate astea, el e un om cu simțul datoriei. E și calm, predispus la reflecție și la autocritică. Știe foarte bine ce se ascunde sub latura compulsivă a firii sale; e dorința de a scăpa de ce nu poate pricepe, căutând siguranța într-o înstrăinare nesupusă. Înțelege perfect – și se mândrește cu asta – cum sihaștrii de pe vremuri erau în stare să-și petreacă toată viața într-o peșteră, iar călugării, în chiliile lor austere. Chiar și când e în Montreal, într-una dintre vizitele periodice, în brațele unor femei în ale căror trupuri și-a eliberat pasiunea, tânjește după simplitatea unui pat îngust și după o singurătate chinuitoare. Împotriva acestor lucruri trebuie să lupte – sălbăticia, haosul. Când încetează să lupte, îl amețește pesimismul născut din conștiința unei lumi ieftinite. Nu de fiecare dată, dar uneori, după câte un dineu în Ottawa, stă fără vlagă în pat, simțindu-și gura uscată, gândindu-se: ce absurd sunt, cum rezist ca un actor bătrân pe tonuri de bucurie falsă. Și cum, după aceea, îndepărtez de mine lumea cu un pahar de whisky cald, încercând să scap de ea.

E prea serios, e conștient de asta, prea dornic să creadă – și surd la comedia cuplurilor nepotrivite și a cărnii indecente. Ca să se consoleze, își imaginează diferitele straturi ale creierului său; există spații acolo, cavități așezate între forțele sexului și muncii. Ce să facă el cu aceste viduri fixe? Alții știu. El n-a știut niciodată.

Tatăl lui, bărbatul acela auster, insensibil și neînvățat, ținea morțiș ca fiii lui să-și lustruiască ghetele în fiecare seară. Flett a învățat să-i fie recunoscător pentru această disciplină timpurie. L-a ținut în viață în copilărie, i-a dat un impuls, a adus ordine în imensa lui lipsă de înțelegere. Mai târziu a descoperit alte modalități.

Nu-și amintește când a învățat numele tuturor plantelor din grădina mamei lui, dar își amintește că adesea găsea alinare în exactitatea denumirilor. Și-a dat seama devreme că e una dintre acele persoane fără un reper moral, care au

nevoie de notaţii speciale pentru plante, animale şi constelaţii. În scurtă vreme, pe lângă plantele domestice ale mamei sale, stăpânea şi flora pădurilor şi câmpiilor. Le-a învăţat repede pe de rost, atât numele populare, cât şi denumirile latine. De fiecare dată când reuşea să identifice un exemplar printre ilustraţiile din *Spotton's Botanical Note Book* simţea un spasm de putere. Lumea vegetală, în toate formele ei diverse, scotea la suprafaţă toleranţa exotică din el şi îl ajuta să-şi păstreze calmul. Descoperirea, la vârsta de doisprezece sau treisprezece ani, că întreaga lume naturală fusese clasificată l-a lovit ca o ghiulea de fericire. Iubea mai ales buzunarele dinăuntrul altor buzunare, marile diviziuni botanice revelate şi descompuse în cele mai mărunte ramuri, cele mai mici, mai peninsulare forme de viaţă, care rezistau cu curaj în colţurile îndoite ale evoluţiei. Această lume în miniatură, protozoare, alge, a devenit limba lui preferată – genetica plantelor, frumuseţea ei stranie, riguroasă. Din colecţia lui de papucul-doamnei – una dintre cele mai complete din lume, îi place să creadă – o iubeşte cel mai tare pe aceea care e cea mai rară, iar din floarea ei preţuieşte mai ales petalele cele mai mici, pe care le studiază respectuos la microscop, memorând forma celei mai mititele celule, omagiindu-i poziţia şi funcţia şi acordându-i demnitatea numelui ei latinesc.

Ca o schemă pe un perete, are suspendată în conştiinţă organizarea completă a lumii botanice. Poate doar să presupună că minţile altor oameni sunt ocupate de sisteme asemănătoare, de filozofii, istorii, tabele logaritmice, texte, convingeri sau pofte cartografiate care îi ajută să meargă mai departe, aşa cum face panoplia lui de clase, ordine, familii, specii şi subspecii. Iar în acest sistem, care nu e nici pe departe atât de ordonat şi de logic pe cât crezuse cândva, s-a strecurat noţiunea de Daisy. Se găseşte departe, la capătul uneia dintre ramuri, râzând, chemându-l. Uneori închide ochii şi îşi doreşte ca ea să dispară, dar ea rămâne acolo, neclintită, o parte integrantă a naturii, confundându-se cu cârceii subtili ai memoriei sexuale; n-ar putea să-i ignore prezenţa, la fel cum n-ar putea să şteargă cu buretele o întreagă subspecie de orhidee

sau de rogoz. Îşi cultivă legătura de la distanţă, scriindu-i regulat şi aşteptând răspunsurile ei. Ritmul s-a împământenit acum în viaţa lui – un sprijin şi o distracţie, modul în care îşi confirmă cele mai umane sentimente.

Pentru el, scrierea misivelor are aspecte rituale. Îşi ia stiloul, un Waterman roşu-închis, duminica după-amiaza, în prima duminică din fiecare lună pară – februarie, aprilie, iunie şi aşa mai departe. Dacă l-ar privi cineva, ar observa că linia spatelui său aplecat şi a umerilor are ceva din poziţia ghemuită a unui fetus. În biroul lui cu ferestre înalte e linişte. Are lângă el o cană cu cafea slabă, care se răceşte repede. Mintea îi e chinuită de stânjeneli pe care nu le împărtăşeşte nimănui şi coşmaruri supărătoare, dar pentru moment le dă pe toate la o parte. E un bărbat care scrie o scrisoare, îndeplineşte un act obligatoriu. Data o scrie frumos în colţul din dreapta al paginii şi, ca un fel de glumă de unchi, strânge din buze şi pune d.Chr., între paranteze, după ea.

Apoi trage aer în piept şi scrie: Draga mea Daisy. Acest „mea" îl tulbură, dar ar atrage atenţia asupra sa dacă ar schimba asta acum. Trece apoi la paragrafele monotone şi detaliate, iar monotonia şi detaliul reuşesc să astâmpere dorinţa pe care o simte. Umple o pagină şi o începe pe a doua, înaintând cu greutate, dar această greutate îl linişteşte, pentru că o ia ca pe un semn de reţinere. Singurătatea latentă în obiecte ca stiloul lui Waterman sau farfurioara de porţelan nu trebuie lăsată la vedere. Dar figura lui aplecată asupra foii de hârtie e gata să comită o erezie. Tânjeşte să acopere foaia cu săruturi şi să semneze scrisoarea cu Barker al tău, care te iubeşte. Al tău pentru totdeauna. Numai al tău.

Ce scrie în realitate e simplu: al tău, Barker Flett. Cel puţin n-a fost niciodată atât de neinspirat, încât să semneze Unchiul Barker. Cu toate că Daisy aşa i se adresează în răspunsurile ei.

Răspunsurile vin repede, cu prima poştă. Se pare că şi ea are acelaşi simţ al responsabilităţii, al datoriei, ca şi el.

Inima îi bate tare şi dureros în timp ce deschide plicul albastru, pătrat. Hârtia ei de corespondenţă e tot albastră,

cu o bordură cu flori stupide, stilizate, pe care nici o carte de botanică n-ar catadicsi să le recunoască. Dragă unchiule Barker. Scrie mult, pagini peste pagini, copilăreşte, frivol. Cel puţin jumătate dintre propoziţiile ei sunt catastrofal de incomplete, construite cu cratime şi puncte pline de infatuare, care îl zguduie, îl excită, îl exasperează. Sintaxa ei e lejeră, vocabularul inconstant. Chiar şi după tragedia din luna de miere îi scrie (cu curaj?) că se simte „destul de dărâmată", dar speră să se simtă „fabulos" în curând. El e mereu abătut după ce îi citeşte scrisorile; banalităţile copilăreşti. Dezamăgirea persistă zile întregi, dar săptămânile trec, o lună, două luni şi, până vine momentul să ia din nou stiloul în mână, devoţiunea i-a revenit. E inevitabil ca fiecare dintre noi să fie neînţeles; asta, se pare, face parte din înţelepciunea secolului XX.

Să menţionăm că Daisy Goodwill a păstrat toate scrisorile lui Barker Flett; încă le mai are, deşi i-ar fi foarte greu să spună exact unde sunt. Într-un sertar, undeva. Sau într-o cutie de carton.

Scrisorile ei către el nu au supravieţuit.

Şi nici nu există fotografii de-ale ei din această perioadă.

Totuşi, vă puteţi închipui cum trebuie să fi arătat când se apropia de finalul călătoriei spre Ottawa – deşi, fiind prizonier al propriei sale drame, probabil că va retuşa destul de mult această imagine; de exemplu, se imaginează deja fără pălărie – ştiind foarte bine că o femeie nu călătoreşte niciodată fără pălărie – şi, mai ştii, poate următorul pas va fi să-şi scuture părul castaniu-roşcat cu reflexii aurii. Ultimele raze ale soarelui intră pe fereastra vagonului şi se adună în pliurile rochiei ei de in. (Croită în clini. Elegantă după standardele din Bloomington, Indiana.) Îşi ţine mâinile în poală, împreunate strâns, cam ca Barbara Stanwyck în *Femeia în roşu*, semnul unei femei hotărâte, pline de viaţă. Şi speră că linia maxilarului, ca a lui Garbo, sugerează aceeaşi atitudine.

Ce o să-i spună lui Barker Flett? Care vor fi primele ei cuvinte?

I se oferă un scenariu: el îi întinde mâna, ea i-o strânge cu gravitate, rămânând puţin distantă, ca să nu-l sperie. Îi povesteşte încet, sincer, despre călătoria ei. Nu, nu e foarte obosită. A fost chiar foarte plăcut. Un peisaj de vis. Milele au trecut pe nesimţite. E dornică să demonstreze bunăvoinţă, aşteptând totodată cu răbdare ca sinceritatea să-şi reintre în drepturi.

Dacă nu au nici un subiect de conversaţie? Nimic în comun? Ei bine, trebuie să găsească ea ceva. O să-şi pună mintea la contribuţie.

Îşi apropie iar palmele. Fără mănuşi. Fără inele. Un necunoscut ar putea crede că e cufundată într-o rugăciune tăcută şi într-un fel chiar e, căci concentrarea ei are o intensitate religioasă. Se îndreaptă spre Barker Flett ca spre un refugiu. La asta se rezumă totul. Nu se poate întoarce în casa de pe Vinegar Hill să fie fiica lui Cuyler Goodwill şi fiica vitregă a Mariei, nu în casa aceea, nu în Bloomington, nu la vârsta ei, nici nu se pune problema. În ultimul an a fost în pericol de a se transforma într-o excentrică sau într-o persoană din acelea care nu se obosesc să pună o farfurioară sub ceaşcă. Obositoarea metaforă a tatălui ei cu piatra care poate fi tăiată în orice direcţie îi vine în minte iar şi iar, cu tot balastul ofrandei ei evanghelice: aşa cum faci cu o bucată de calcar de Indiana, spune el, fiecare persoană îşi poate sculpta viaţa într-o direcţie sau în alta, alegerea îi aparţine.

Dar ea nu are la dispoziţie nici o astfel de alegere în acest moment al vieţii ei, când mai are puţin şi va fi o femeie între două vârste – sau aşa crede ea. O persoană al cărei nume a fost ales la întâmplare. O persoană rătăcită accidental. Cum s-a întâmplat asta? E prinsă într-o versiune a vieţii ei, închisă în ea.

Îi trece prin minte că în ultima vreme nu se mai întreabă ce e posibil, ci mai degrabă ce posibilităţi au mai rămas. În clipa asta e limpede că se găseşte pe un drum numai dus, cu toate că biletul de întoarcere e pus bine în buzunarul poşetei de piele. E curios că nu se teme, conştientă fiind că dragostea e în cea mai mare parte evitarea suferinţei şi, în

plus, e obişnuită cu obstacolele şi cu felul în care le poate depăşi concentrându-şi privirea sau aglomerându-şi grijile într-un colţ întunecos.

Închide ochii pentru o clipă – nu ochii lui Garbo, nu, nimic atât de curajos şi de rece – şi se gândeşte la acestea din urmă. Tot ce a văzut sau a făcut are marginile zimţate. Conversaţiile cu diverşi necunoscuţi i se învârt în minte, vesele, dar şi obositoare – bărbatul acela de la cascadă a fost culmea! Şi nu numai el.

De la prisos la lipsă e o distanţă scurtă. Nu se poate întoarce. Va trebui să-şi facă noi planuri. Planurile acestea prind contur în mintea ei, nebuneşti cum sunt, întinzând tentacule, scene, conversaţii întregi.

Cât mă bucur să te revăd, unchiule Barker!

Buzele i se mişcă fără un sunet pe fundalul ferestrei. Un braţ subţire se întinde, dând mâna cu aerul. Ce plăcere. După atâţia ani.

Poate că acum e momentul să vă spun că Daisy Goodwill are o oarecare dificultate să spună lucrurilor pe nume, cu adevărul, adică.

A avut o copilărie minunată, îi face plăcere s-o spună. Iubitoarea „mătuşă" Clarentine, care a adoptat-o, iubitorul „unchi" Barker. Căldură, siguranţă. Picnicuri pe malul râului. O grădină plină de flori. Şi apoi, la vârsta de unsprezece ani, şi-a regăsit tatăl biologic, un bărbat remarcabil (aşa spune toată lumea) care s-a realizat singur şi care o copleşea atât cu bunăstarea materială, cât şi cu dragostea lui.

Ei bine, copilăria este ceea ce vrea fiecare să-şi amintească din ea. Nu lasă în urmă fosile, decât poate în literatură. De asta ar trebui să priviţi descrierile lui Daisy cu rezerve, cu mari rezerve.

Relatările ei nu sunt întotdeauna de încredere când e vorba de detaliile vieţii ei; cele mai multe lucruri sunt speculaţii, exagerări, teribil de improbabile. (V-aţi dat seama deja că nimeni pe lumea asta n-ar putea fi atât de insensibil, de crud, cum e descrisă soacra ei, doamna Arthur Hoad.) Perspectiva

lui Daisy Goodwill e deviată. În plus, aplică vocea viitorului la evenimente din trecut, provocând tot soiul de distorsiuni ciudate. Face mari salturi în timp, lăsând deoparte chestiuni importante (educația ei costisitoare, în instituții particulare – Tudor Hall, Colegiul Long). Faptele din viața ei formează o succesiune de definiții, asta își spune. Când îi scrie unchiului Barker, alege limbajul copilăriei, deliberat naiv, nostalgic, iresponsabil, sigur. Uneori privește lucrurile de aproape și alteori de la distanță și insistă să se pună pe sine într-o lumină strălucitoare, nearătându-ne aproape niciodată acele negre premoniții pe care le avem cu toții. Și, of, Doamne, suferă de blestemul femeilor singure, imaginația romanțioasă, care nu acceptă decât finaluri fericite.

Și totuși, relatarea ei e singura care există, scrisă în aer, scrisă cu cerneala invizibilă a imaginației.

Pentru că îl citise pe Bertrand Russel, Barker Flett a renunțat de mult să mai creadă în moralitatea convențională, dar, ca funcționar public de rang înalt în guvernul Maiestății Sale (director executiv la Departamentul de Cercetări Agricole), e obligat să respecte un anumit nivel de decență. O femeie tânără în casa lui? Ce impresie ar lăsa?

E o nepoată, ar putea explica, dar Daisy nu e de fapt nepoata lui. Pupila lui? Nu, tutela nu a fost niciodată oficializată. Ce să facă? Cum să explice prezența ei?

Îi trece prin minte că poate doamna Donaldson, care vine zilnic să facă curat și să-i pregătească o cină rece, ar putea fi convinsă să rămână la ei peste noapte pe perioada vizitei lui Daisy. O întreabă, expunând delicat problema. Ea refuză categoric. Doar are și ea familie; ceea ce îi cere el e imposibil.

Oftează de ușurare. După care începe iar să se îngrijoreze. Viața lui cu Daisy nici n-a început și deja au apărut toate aceste probleme supărătoare.

„Într-o oră ajung acolo", scrie Daisy în jurnalul ei de călătorie, subliniind „acolo" de trei ori.

E insuportabil de cald în tren, dar a reuşit, cu ajutorul conductorului, să deschidă o fereastră. Rezultatul a fost că îi zboară părul în toate părţile, iar soarele care apune se reflectă în el, astfel încât pare că poartă un halo sau o pălărie din blană arsă.

Ca să-şi potolească bătăile nebuneşti ale inimii pune bine jurnalul, sau aşa crede cel puţin, şi îşi pune mănuşile. Stă cu spatele drept, ţeapăn. O nemişcare care purifică. Barbara Stanwyck cu păr roşcat.

O copleşeşte uneori – şi acum e una dintre acele ocazii – dorinţa de a cere iertare.

Se întunecă treptat, şi cerul de deasupra provinciei Ontario se umple de praf de diamante. Simte că aceste particule nu au nici o legătură cu ea. Satele pe care le lasă rapid în urmă sunt străine şi neclintite. Par să-i întoarcă spatele. La capătul vagonului, de cealaltă parte a intervalului, patru bărbaţi joacă zgomotos cărţi – gin-rummy, cel mai probabil – şi atât sunt de prinşi de distracţia lor voioasă şi de plăcerea aspră a companiei celorlalţi, încât, dacă ea ar dispărea dintr-odată dintre ei, nici măcar n-ar arunca vreo privire înspre ea. Ştie că atunci când trenul va ajunge în Ottawa toţi aceşti bărbaţi se vor întoarce în grabă la vieţile lor reale cu legăturile lor reţinute, în timp ce ea se va arunca în braţele norocului sau întâmplării. Va accepta acest lucru fără să protesteze, fără să pună întrebări, căci are oare de ales?

E lipsită de putere, de sprijin, e făcută dintr-un ţesut moale – e femeie. Poate că despre asta e vorba, despre faptul că e femeie. Da, desigur.

Îi trece prin minte că ar trebui să imortalizeze această bruscă revelaţie în jurnalul ei – altfel o va uita sigur, pentru că învaţă întruna şi uită şi e obligată să înveţe din nou –, dar această operaţiune necesită scoaterea mănuşilor, scotocitul prin poşetă după stilou şi după carneţel. Nu e în stare să le facă pe toate. Aşa că se forţează să stea liniştită, cu sângele pulsându-i nebuneşte, în timp ce trenul se apropie de

periferiile blajine, întunecoase ale oraşului Ottawa, capitala Dominionului (Do-mi-ni-o-nu-lui) Canadei.

El ajunge la gară cu zece minute înainte de sosirea trenului ei. Şi-a luat această rezervă, ştiind că are nevoie de o perioadă-tampon, de calm, în care să-şi pună în ordine gândurile, dar şi trupul. „Aşa, carevasăzică", plănuieşte să-i spună, eliminând prin entuziasm dramatismul momentului, „ai ajuns întreagă."

Sau ceva despre vreme. Sau poate...? Nu ştie ce. Totul pare dintr-odată instabil. Până şi picioarele îi tremură.

Nici nu se gândeşte, cu toate astea, să se aşeze pe una dintre băncile acelea lungi şi lăcuite. Nu, îşi îndreaptă umerii, spinarea, cu mâinile la spate şi se plimbă de colo până colo pe pardoseala de marmură plină de oameni. Se opreşte, cu ochii aţintiţi spre cupolă. O clădire arătoasă, într-adevăr. O studiază atent, friza ornamentată şi coloanele de granit canelate, cu frontoane clasice. Memorează aceste suprafeţe de piatră, privindu-le atent, de parcă s-ar putea să nu mai aibă niciodată ocazia să le vadă.

Viaţa lui e în pragul schimbării. Dragostea, acea bruscă dizolvare a artei şi naturii, a limbajului însuşi, e pe cale să-i copleşească simţurile. Trage adânc aer în piept şi se uită spre ceasul din gară. Da, trenul vine la timp. La fix. Exact. E un lucru foarte mulţumitor. Dar şi îngrijorător.

Şi iat-o. Vine spre el.

Despre unii bărbaţi se spune că le fug ochii după tot ce mişcă. Dar nu şi lui Barker Flett. Lui îi fuge pământul de sub picioare. Nu are idee ce i se cuvine sau ce şi-ar putea dori. Acest moment, această întâlnire, a fost stabilită cu ani în urmă.

Iat-o că vine, apropiindu-se de el cu mâna întinsă, înmănuşată, şi pentru o clipă îşi imaginează că îi va strânge mâna, într-un gest politicos, murmurând cât mă bucur să te văd, şi a fost aglomerat trenul? Ai găsit loc la fereastră? Eşti obosită?

În loc de asta, o îmbrăţişează. Nu o îmbrăţişare adevărată, pentru că nu se pune problema ca trupurile lor să se atingă. Nu. Mâinile lui întinse îi şterg uşor umerii, apoi coboară spre braţe (braţele astea goale de la cot în jos şi uşor umede), apoi în sus spre faţa ei, atingându-i-o cu vârfurile degetelor, luându-i-o în palme. A uitat de toate deciziile pe care le-a luat. Sângele îi clocoteşte.

Ei îi tremură genunchii după atâtea ore petrecute în tren. Lumina puternică din gară o ameţeşte şi nu-i vine în minte nici o replică.

— Daisy? murmură el peste părul ei pieptănat, sub formă de întrebare. De hohot aproape. Nu mai ştie ce a spus mai departe.

La vârsta lui n-ar putea face faţă agitaţiei, şi zarvei, şi emoţiilor pe care le presupune o nuntă mare, aşa că s-au căsătorit repede, discret, în biroul judecătorului. 17 august 1936. Telegrama trimisă lui Cuyler şi Mariei Goodwill, în Bloomington, cu câteva minute înainte de ceremonie, era formulată la trecut: „Tocmai ne-am căsătorit. Urmează scrisoarea".

Atât Daisy, cât şi Barker Flett simţeau că anunţul fusese făcut cu oarecare laşitate, aşa că aşteptau jenaţi răspunsul.

Pe tărâmul erotismului ne apropiem cel mai tare de jumătatea sălbatică a naturii noastre. Aşa crede Barker Flett. Există o parte a firii omeneşti care e imposibil de clasificat. Asta trebuie să înveţe să accepte. Şi să fie deschis asalturilor pasiunii fără ca ruşinea să se furişeze pe fiecare fereastră. De ce trebuie să fie totul nivelat de bine şi de rău? De ce?

Îi mărturiseşte lui Daisy că în trecut a plătit pentru atenţiile femeilor. Ea, la rândul ei, mângâindu-i delicat părul, îi mărturiseşte adevărata ei situaţie: că e neatinsă (cu cuvintele ei), că ceva n-a mers cum trebuie în timpul scurtei ei căsnicii cu Harold A. Hoad; nu e sigură ce anume, dar e posibil să fi fost vina ei. El nu vrea să audă aşa ceva; în acest moment

al vieţii lui are nevoie ca toate sentimentele puternice ale lui Daisy să fie îndreptate înspre el.

Aceste confesiuni, aceste datorii de onoare, sunt aproape de fiecare dată comice când sunt privite de aproape – şi la fel de comice când sunt văzute de la distanţă. Această umilinţă şi această onestitate dichisită nu sunt deloc necesare. Şi după ele vine regretul. Chiar era necesar? Sigur că nu.

Un lucru îl nedumereşte pe Barker Flett: nu poate să înţeleagă cum şi-a petrecut Daisy cei nouă ani de când a rămas văduvă (la fel cum Daisy nu reuşeşte să înţeleagă cum şi-a petrecut tatăl ei tinereţea în Stonewall – an după an după an). Şi-o imaginează pe Daisy străbătând Bloomingtonul ca o săgeată, bine îmbrăcată, frumos încălţată, elegant înmănuşată, o tânără americancă sănătoasă şi plină de viaţă, care înoată, se plimbă, dansează şi joacă golf. Dar ea ce făcea?

— Presupun că ai urmat cursuri de vreun fel. Ai mers la prelegeri.

Ea scutură din cap.

— Ai citit?

Scutură iar.

— Bineînţeles, trebuia să ai grijă de casa tatălui tău.

— Păi – face o pauză –, o aveam pe Cora-Mae Milltown, ştii. Toţi anii ăştia. Şi apoi a venit Maria.

— Nu se poate să nu-ţi fi folosit timpul în nici un fel, o îndeamnă el. Opere de caritate? Crucea Roşie?

Ea îl priveşte inexpresiv, apoi dintr-odată se luminează.

— Grădina, spune. Am îngrijit grădina.

— Grădina?

— Da.

— Ah, spune el, ah.

O săptămână mai târziu face o ofertă pentru cumpărarea unei case mari la şosea, lângă lacul Dow.

Casa, o construcţie solidă din piatră şi cărămidă, e aşezată pe o parcelă triplă şi are o grădină care a văzut şi zile mai bune.

Ce a avut de spus lumea despre relaţia Flett-Goodwill

Prim-ministrul Dominionului, el însuşi burlac, a spus la aflarea veştii despre căsătoria dintre Barker Flett şi Daisy Goodwill: „Căsătoria e cea mai luminoasă vocaţie, după care vin paternitatea şi conducerea ţării".

Ministrul agriculturii a exclamat către soţia sa, când a citit în ziar anunţul de căsătorie: „Doamne sfinte, Flett s-a însurat. Şi eu care credeam că e tipul cel mai ciudat pe care îl cunosc".

Doamna Donaldson, menajera lui Barker Flett, a spus: „Din lac în puţ", dar nimeni n-a înţeles de ce.

Simon Flett, din Edmonton, i-a trimis fratelui său o bancnotă mototolită de cinci dolari şi un singur cuvânt: „Bravo". Andrew Flett, din Climax, Sackatchewan, a scris: „Fie ca lumina lui Isus să se pogoare asupra voastră".

Doamna Dick Greene din Bloomington, Indiana, a scris într-un mesaj călduros, de felicitare, pentru Daisy: „Iată, pe scurt, reţeta mea pentru o căsnicie fericită: « ţine în tine şi reţine »".

Fraidy Hoyt (şi-)a spus: „I-a luat minţile, nu a luat-o pe sus. O credeam mai deşteaptă. O soţie tânără şi un soţ în vârstă – reţeta sigură pentru dezastru, dacă e să credem în înţelepciunea poveştilor din bătrâni".

Doamna Arthur Hoad a spus: „Dezgustător. Incestuos. Obscen. Fără îndoială omul are bani".

Telegrama de la Cuyler Goodwill spunea: „Felicitări şi urări de bine acum, când porneşti pe drumul fericit al vieţii".

În sinea lui, Cuyler Goodwill şi-a spus: „E aproape la fel de bătrân ca mine. Va fi adesea plecat de acasă. O privire sau un cuvânt de-al lui va fi destul să ucidă pasiunea. Biata Daisy".

„Bambini, bambini", a strigat Maria, făcând un leagăn cu braţele şi măcar de data asta toată lumea a înţeles ce voia să spună.

Gândurile lui Daisy Goodwill despre propria ei căsătorie nu ne-au parvenit, pentru că a renunţat la obiceiul de a ţine un jurnal. Pierderea recentă a jurnalului ei de călătorie – nu a mai fost găsit niciodată – i-a provocat o oarecare suferinţă pe care n-a împărtăşit-o nimănui; se înfioră la gândul că au căzut în mâinile cine ştie cui toate mâzgălelile alea îngăduitoare cu ele însele, care aparţin, de drept, copilăriei – un tărâm în care ea a încetat să mai trăiască.

Maternitatea, 1947

Oamenilor din lumea întreagă le place să considere Canada o țară a gheţurilor şi a zăpezii. Aceasta e imaginea de care preferă să se agaţe, chiar şi atunci când ştiu că nu e aşa.

Dar adevărul este că în Ottawa, în luna iulie, e uneori la fel de cald ca în împărăţia lui Hades – şi tocmai de aceea familia Flett va lua cina în această seară pe veranda închisă. La masă au drob de viţel în aspic, felii de roşii, salată de cartofi, iar la desert zmeură cu zahăr, servită în boluri mici de sticlă.

Ar trebui să ştiţi că zmeura e din grădina familiei Flett, culeasă cu nici o oră în urmă de copii. Unul dintre ei, Warren, în vârstă de şapte ani, s-a pătat de zmeură pe piepţii cămăşii şi mama lui tocmai l-a trimis sus să se schimbe.

— Fuguţa-fuguţa, îi spune. Tatăl vostru ajunge acasă într-o clipită.

Cele două fete, Alice, de nouă ani, şi Joan, de cinci, au fost încurajate să culeagă un bucheţel pentru masă şi să folosească vasul ciobit de lapte pentru cafea pe post de vază. Rezultatul e un aranjament destul de dezechilibrat, un amestec de flori cu coadă lungă şi cu coadă scurtă la un loc, şi deja unele dintre ele şi-au cam pierdut prospeţimea.

— Foarte drăguţ, declară doamna Flett, dar imediat atenţia îi e distrasă de drobul în aspic care s-a prins de fundul tăvii, refuzând să se răstoarne frumos pe platoul de sticlă pe care l-a pregătit ea.

— La naiba, spune ea în barbă, ca să n-o audă copiii, dar bineînţeles că aud. La naiba, la naiba!

Reţeta asta e ruptă din paginile revistei *Ladies Home Journal*, numărul de luna trecută, un editorial intitulat „Mese răcoroase pentru zile fierbinţi". A urmat meticulos instrucţiunile complicate, până la garnitura din fâşii de ardei roşu şi felii de măsline umplute.

— De ce n-oi fi cumpărat nişte şuncă rece? se întreabă ea cu voce tare.

— Îmi place şunca, spune Warren visător, şi e adevărat. Îi place mai ales să ia câte o felie de jambon, s-o împăturească de mai multe ori cu degetele şi apoi să şi-o îndese în gură, astfel încât carnea moale şi dulce i se contopeşte cu limba şi obrajii.

Faţa de masă e din bumbac, în carouri albe şi albastre. Locul mamei e la unul din capete, al tatălui, la celălalt; e o familie care tinde să adere la uzanţele şi practicile convenţionale. În dreptul fiecărui loc, imediat lângă lingura pentru desert, e un pahar înalt pentru ceai rece – chiar şi copiii vor avea voie azi să bea ceai rece, ca răsplată pentru că au fost cuminţi.

Au fost cuminţi – ce înseamnă asta în familia Flett? Alice şi Warren au fost cuminţi pentru că şi-au făcut paturile de dimineaţă fără să fie nevoie să li se amintească şi, în plus, Alice a ajutat-o pe mama ei: a şters praful pe scara din faţă şi pe cea din dos, micile părţi laterale din lemn care nu sunt acoperite de covor. Înainte de război familia avea o femeie care venea la curăţenie de două ori pe săptămână (o oarecare doamnă Donaldson, celebră pentru indolenţa şi sarcasmul ei, care a fost redusă între timp la dimensiuni comice), dar acum asemenea ajutor – cu excepţia domnului Mannerly, care vine să ajute în grădină – nu găseşti să dai cu tunul, sau cel puţin aşa a auzit-o Warren pe mama lui spunând.

Micuţa Joan a fost cuminte pentru că şi-a mâncat la prânz pâinea prăjită cu sos şi ou (a lăsat numai o bucăţică) şi s-a dus la culcare după masă fără nazuri şi pentru că şi-a amintit, de cele mai multe ori, să spună te rog şi mulţumesc. Şi certurile au fost minime astăzi. Doamna Flett, mama copiilor, s-a răstit la Alice o singură dată; sunt zile când Alice simte

că mama ei o iubește și zile când e sigură că nu. Alice încearcă mereu să le facă pe plac celor mari, dar a observat că atunci când se străduiește cel mai mult se simte ca o ticăloasă și efortul o obosește.

În sfârșit. Jumătatea superioară a drobului cade, cu un sunet supt și târșâit, pe platou; restul e aranjat repede cu o spatulă – „la naiba, la naiba!" – și gaura e camuflată cu fâșii de ardei și salată creață. Apoi acoperă platoul cu o hârtie cerată și îl pune înapoi în Frigidaire, ca să nu se înmoaie până la cină. Doamna Flett aruncă o privire către ceasul din bucătărie, un ceas în formă de ceainic cu o gură zâmbăreață, și vede că e cinci și un sfert. Trage aer în piept.

— Duceți-vă bicicletele în șopron, le spune celor trei copii. Tata o să vină acasă cât ai bate din palme.

Cam acum dispare și ea să „se pună la punct" pentru cină. Pe Warren îl surprinde întotdeauna cum această dispariție se produce fără ca el să-și dea seama, ca o bucățică tăiată din zi, atât de iute, că pare furată. Acum e lângă el, în rochia de casă și cu fața umedă de sudoare, iar în clipa următoare poartă fusta largă, alb cu roșu, și o bluză albă, proaspăt călcată, cu șnur la gât. Va avea părul strâns și buzele date cu ruj roșu ca mărgeanul, lucios ca o bomboană deja suptă. Arată ca scoasă din reclamele la Oxydol, sau cel puțin așa i se pare lui Warren – plină de viață, cu ochii scăpărând, cu buzele roșii zâmbitoare și vocea moale și alunecoasă. Uneori își pune și o pereche de cercei argintii, cu clipsuri care îi strâng tare lobii urechilor. Warren nu se poate abține să nu fie mândru de ea când arată așa, când o vede coborând pe scara acoperită cu covor, pusă la punct.

„Pusul la punct" e una dintre expresiile ei din adolescență, unul din regionalismele culese din Indiana, cum spune tatăl ei. Mai spune și alte lucruri ciudate, ca „a aștepta după" cineva în loc de „a aștepta pe", sau „a moțăi puțin" în loc de „a trage un pui de somn". Are o voce puțin spartă, mai lentă, dar și mai cristalină decât vocile altor mame.

— Doar o cină ușoară în seara asta, îi spune soțului ei, vrând parcă să-i stăvilească așteptările. Câteva nimicuri.

Uneori el îi ia copilăriile în serios, alte ori nu. O sărută pe obraz, simțindu-i prospețimea, după care se apleacă și îi sărută pe copii pe creștetul capului, rând pe rând. Să fie adevărat că toate aceste corpuri mici și luminoase sunt legate de al lui, că sângele lui bătrân le curge prin venele tinere și măduva lui se înrudește cu a lor? Părul lor periat miroase a soare și a praf. Zâmbetele lor au o sclipire minunată, dar sunt totuși nesigure. Îl emoționează de fiecare dată cum de la micul dejun până acum expresiile lor au devenit timide. Își atinge nodul cravatei de in, se gândește să și-o scoată înainte de masă, apoi se hotărăște să nu.

Deceniile de solitudine stearpă l-au transformat într-un voyeur în propria viață, chiar și acum se privește cu un ochi critic: *pater familias*, un bărbat care se întoarce în sânul familiei după o zi de muncă, privind la fețele copiilor lui și dincolo de ele, spre veranda unde a fost pusă masa pentru cină. Un ochi de geam din ușa pliantă prinde o rază de soare și el o urmărește cu o privire aproape seniorială, veranda *lui*, pătratul *lui* de lumină aurie.

— Te-ai spălat pe mâini? se aude întrebând-o pe cea mai mică și ea le întinde imediat, gata pentru inspecție.

Micuța lui Joanie are numai cinci ani – emoția momentului îi taie fetiței respirația și dă din mânuțe, gata să explodeze.

— Perfect, spune el aprobator, ca un anunț, dar și ca un secret, și ea țopăie într-un picior și apoi se lansează într-o rotație descentrată, care îi amintește tatălui ei de o jucărie dintre acelea japoneze cu arc, de dinainte de război.

— Ai grijă, scumpo, spune el.

A lui e vocea care plutește spre ea?

— O să te lovești cu capul de tocul ușii.

— Ba nu.

Bineînțeles că nu.

În familia Flett, conversația la cină nu e solicitantă. Copiilor nu li se cere să povestească ce au făcut în ziua respectivă sau să discute „chestiuni de actualitate" sau, cum se întâmpla într-o familie care locuia pe Torrington Crescent, să vorbească numai în franceză. Conversația curge în voie, nestructurată,

despre cât de cald a fost la prânz, ce să facă cu paraziţii care atacă tufele de trandafiri, cui i-a venit rândul să strângă masa. Un oftat uşor scapă de pe buzele doamnei Flett (Daisy), care se simte dintr-odată extenuată şi care nu poate să nu remarce că nimeni nu a cerut a doua porţie de drob de viţel în aspic, cu toate că e destul pentru toată lumea.

— Obosită? o întreabă repede soţul ei (Barker).

— De la căldură, răspunde ea, făcându-şi vânt cu palma – de parcă asta ar ajuta cu ceva – şi el îi aminteşte că de mâine căldura ar trebui să se domolească, aşa spun ziarele de seară, va începe să bată un vânt mai rece dinspre vest.

— Mai bine las pe mâine-seară tunsul gazonului, spune el.

Ea îl priveşte cu o expresie imposibil de descifrat. Tandreţe? Exasperare?

E dintr-odată mult mai bătrân decât şi-a închipuit vreodată că va fi. În doar câteva luni va împlini şaizeci şi cinci de ani şi va fi obligat să renunţe la funcţia de director al Institutului de Cercetări Agricole. Se plănuieşte un banchet de adio, cu discursuri şi cadouri şi tot felul de prosteli inutile – cum probabil că va spune soţia lui. Şi după asta ce va urma? Gândul îl înspăimântă. Tatăl lui s-a cam sonat când a făcut şaizeci şi cinci de ani, şi-a luat catrafusele fără să spună nimănui nimic şi s-a întors în Insulele Orkney, unde se născuse, rupând orice legături cu familia – nu că ar fi fost vreodată prea strânse. Bătrânul diavol ar avea optzeci şi cinci de ani acum, dacă ar mai trăi, deşi era îndoielnic. Vânturile aspre din nord trebuie că i-au venit de hac deja, sau otrava din propria lui minte, cu toate că se spune că furia te ţine în putere. Cum ar arăta acum? Barker Flett nu se poate abţine să nu se întrebe. Îi despart numai douăzeci şi unu de ani, doar atât. O diferenţă care părea înainte un hău uriaş devenise acum insignifiantă. Structura lor genetică, a lui şi a tatălui lui, trebuie să fie aproape identică, membre lungi, păr negru şi aspru, gura tristă. Nimic nu-i mai desparte acum decât geografia; dacă n-ar fi Oceanul Atlantic, ar putea sta unul lângă altul la bătrâneţe, mai degrabă ca doi fraţi decât ca tată

şi fiu, cu sângele subţiat ca apa şi membrele atrofiate de inactivitate.

Inactivitate – cuvântul îl sperie, ca şi vechile lui tentaţii – solitudinea, tăcerea.

Ce se întâmplă cu bărbaţii când li se ia munca? Barker Flett se gândeşte la socrul lui, Cuyler Goodwill, căruia, deşi e perfect sănătos, nu i-au mai rămas decât deşertăciunile călătoriilor şi falsul entuziasm al proiectelor domestice. Nu, el nu va permite să cadă în genul ăsta de senilitate. Câţiva prieteni dragi i-au sugerat să înceapă să-şi scrie autobiografia, dar nu, timpul i-a netezit şi i-a nivelat atât de tare amintirile, încât au devenit aproape neinteligibile; de unde să înceapă? O să se concentreze în schimb asupra colecţiei de papucul-doamnei, au trecut ani de zile de când n-a mai adăugat nici un exemplar. În plus, mai sunt şi câteva articole pe care de mult vrea să le scrie şi – ceva mai puţin academic – redactorul ziarului *Recorder* din Ottawa l-a rugat să contribuie cu câteva articole, poate chiar o rubrică săptămânală, despre horticultura din regiunea Ottawa-Carleton. Şi îşi va relua vechiul obicei de a ieşi cu copiii la plimbare la sfârşit de săptămână, verificându-le cunoştinţele despre arbuşti şi copaci în timp ce hoinăresc pe străzile liniştite. Nu poate pricepe de ce aceste progenituri ale lui sunt incapabile să reţină nişte informaţii atât de simple despre universul naturii.

Se întreabă, de fapt, cu ce îşi umplu mintea. Se întreabă şi dacă nu cumva le e ruşine să fie văzuţi cu un părinte atât de în vârstă. Un bărbat destul de bătrân ca să le fie bunic, un bărbat care a trecut prin două războaie mondiale fără să lupte în nici unul. Care aproape niciodată nu joacă prinselea cu ei în curte. Care rareori îi dă în leagăn sau le umple capul cu prostii la culcare. Un bărbat prea obosit ca să mai tundă gazonul la sfârşitul zilei.

Ziua se va încheia la ora unsprezece pentru familia Flett. Copiii vor fi în pat mult mai devreme, înveliţi numai cu un cearşaf uşor, deşi la picioarele patului vor avea o pătură pliată în evantai, pe care s-o tragă peste ei spre dimineaţă, când se face mai răcoare. Luna se va fi ridicat deja, o piersică rotundă

şi palidă la fereastră. Ramurile ulmilor ating uşor geamul, iar sunetele şoptite le pătrund direct în vise. Ce dulceaţă în aer! Ce rai, acest oraş nordic în mijlocul verii! Ce binecuvântaţi sunt membrii familiei Flett, nu contează vârstele lor diferite, gândurile ascunse sau faptul că au atât de puţin în comun!

Domnul şi doamna Barker Flett se aşază în patul lor dublu, mare, cu tăblie Hollywood, el cu ultimul număr din *The Botanical Journal*, ea răsfoind *Better Homes and Gardens*. Linişte, decenţă. O molie singuratică zboară între veioza ei şi a lui. O jumătate de oră mai târziu, ca la un semn, se întorc unul spre celălalt, se îmbrăţişează cordial şi întind mâna spre întrerupătorul veiozei. În ciuda căldurii, somnul îi ia repede, fiecare plin de încredere în celălalt, dar au toate motivele, nu-i aşa?

Somnul lor, cum îi place lui Barker Flett să creadă, e făcut dintr-o materie mai moale, mai densă decât al altor oameni. Are ceva curat, ca lâna spălată. Asta o fi dragostea, se întreabă el, substanţa asta dintre ei, atât de neutru colorată şi totuşi atât de palpabilă, încât nu mai are nevoie să fie amintită? Sau poate dragostea e altceva, ceva alunecos şi inodor, un gaz transparent dus de o adiere de vânt, sau poate – şi de asta e din ce în ce mai convins – doar un cuvânt care încearcă să-şi amintească alt cuvânt.

Visează ierburi încâlcite pe malul unui lac, sânii unei fete tinere, sfârcurile lor tari, un animal imens şi miţos care îl urmăreşte pe străzile unui oraş pustiu.

Alice

Lui Alice i-a explicat mama ei secretele procreaţiei. Sunt nişte noutăţi teribile, şocante de la un cap la altul, cocoşelul bărbatului care se vâră în locul pe unde femeile fac pipi. Explicaţia, expusă în timpul unei discuţii lungi şi tensionate la masa din bucătărie, e mai dezgustătoare în felul ei decât povestea pe care a auzit-o Alice de la Billy Raabe, care locuieşte

cu câteva case mai încolo, căci după spusele lui Billy bărbatul face pipi în interiorul femeii.

— Nu, spune cu fermitate mama lui Alice, această – face o pauză – treabă nu are nimic de-a face cu urinatul. Fluidul în chestiune conţine seminţele necesare pentru ca mama să crească un bebeluş în corpul ei.

Mecanica acestui schimb i se pare imposibilă lui Alice.

— Mama şi tatăl stau întinşi pe pat, spune mama ei, cu un oftat, îmbrăţişaţi strâns.

— Când? întreabă Alice.

Propria ei voce îi sună aspru.

Doamna Flett pare enervată de întrebare, cele trei riduri dintre ochi se adâncesc ca un evantai, dar îşi drege glasul şi răspunde:

— Păi, de obicei noaptea.

— Noaptea? Chiar aici? La noi în casă?

— Te rog, Alice.

Mama ei îşi priveşte acum pieliţele de la unghii. Ceasul în formă de ceainic de deasupra aragazului arată trei şi jumătate. O prăjitură pufoasă cu nucă de cocos, proaspăt glazurată, stă pe un platou de sticlă roz.

— Deci? Alice aşteaptă răspunsul.

Nu vrea să renunţe.

— Nu ştiu ce să spun, Alice. Nu-mi place felul cum vorbeşti, atitudinea ta, privirea asta încruntată.

E din ce în ce mai rău. Dar Alice nu se poate abţine:

— E aşa scârbos! De ce trebuie să facă lumea un lucru atât de scârbos?

— Te rog, Alice.

— E groaznic.

— Nu, nu e groaznic. E un lucru frumos care se întâmplă între un bărbat şi o femeie.

— Mi se face greaţă.

— Ei bine, trebuie să mă crezi când îţi spun că e frumos, e un lucru frumos.

Alice aude cum îi bolborosesc intestinele, dar reuşeşte să ascundă zgomotul. Ziua senină de vară e distrusă. Nimic

nu va mai fi la fel. Casa e pângărită, mai ales dormitorul de sus al părinţilor, cu mirosul lui misterios, prăfuit şi stătut, şi patul mare, cu saltea tare şi tăblia împodobită cu ciucuri. Bărbaţii şi femeile sunt murdari, totul e grotesc, mama ei, care se îmbracă în fiecare dimineaţă în toaleta ei, cu uşa întredeschisă ca să intre lumina, trăgându-şi lenjeria şi portjartierul, cu spatele spre uşă, şi prinzându-şi ciorapii de nailon. Mama ei îşi oferă trupul noaptea acelei părţi întunecoase şi păroase a tatălui ei – Alice a zărit această zonă întunecată din când în când – şi permite acest lucru incalificabil. E ca o glumă murdară, cea mai murdară glumă pe care a auzit-o vreodată.

Frumos, spune mama ei, dar ea spunea şi despre statuile goale de la galeria de artă că sunt frumoase.

Probabil că şi alţii fac acelaşi lucru – doamna Raabe, doamna Hassel, profesoara ei, doamna Strong. Oare şi Esther Williams, sau Deborah Kerr, sau regele şi regina Angliei? Poate chiar şi bunica Goodwill din Indiana. Ea şi bunicul.

— Femeile, a întrebat ea cu grijă, mai fac asta şi când nu mai vor să aibă copii?

— Păi – a urmat o pauză din ce în ce mai amplă – păi, unele da, unele nu.

Alice simte că echilibrul din cameră se schimbă. Ea şi mama ei s-au aşezat la masă dornice să vorbească, să lămurească chestia asta pe care Billy Raabe o împrăştia prin tot cartierul. Dar acum discuţia pare să se apropie de sfârşit. Mama ei se concentrează pe unghia de la degetul mare, smulgând o pieliţă desprinsă, apoi îşi ridică privirea spre fereastră, unde vântul face perdelele să se umfle. Alice simte că i se mai permite o singură întrebare.

— Dar tu... şi tati... o mai faceţi?

— Păi...

Alice îşi ţine răsuflarea şi aşteaptă.

— Păi, da, aude şi apoi mama ei adaugă o continuare scurtă, încordată, care pare să se strângă ca şnurul unui sac: Uneori.

Alice o să vomite supa-cremă de sparanghel pe care a mâncat-o la prânz, ştie că aşa se va întâmpla. Se gândeşte dacă nu e mai bine să se ducă lângă chiuvetă, ca să nu facă mizerie.

— Dar, Alice, trebuie să-mi promiţi că n-o să le spui nimic lui Warren şi lui Joanie despre ce am discutat. Nu înainte să fie destul de mari ca să poată înţelege.

Warren şi Joan se joacă de-a regii şi reginele în curtea din spate. Alice îl aude pe Warren cum strigă la Joan să-i aducă coroana şi apoi o aude pe Joan răspunzând „Da, Măria Ta, iat-o, Măria Ta".

E rândul lui Alice să fie regina, dar n-are chef să iasă. Să se joace ce vor.

Ah, ce mult îi iubeşte, pe sora şi fratele ei, niciodată până acum nu şi-a dat seama cât de mult îi iubeşte. Sunt sănătoşi, frumoşi, perfecţi şi nevătămaţi de această groaznică realitate. Ei vor putea continua să-i privească în faţă pe părinţii lor, să-i privească în faţă, şi să zâmbească, şi să vorbească, şi să se poarte ca şi cum nimic nu s-ar fi întâmplat.

Warren

— Câţi ani ai? o întreabă Warren pe mama lui.

Ea împăturește cearşafuri, feţe de pernă şi şervete de bucătărie pe masa din sufragerie.

— Treaba mea.

— Păi, în ce an te-ai născut?

Ea se gândeşte o clipă, apoi răspunde:

— 1905.

— Şi acum suntem în 1947.

— Da.

El se gândeşte puţin.

— Eu în ce an m-am născut?

A mai pus şi în alte dăţi această întrebare, dar de fiecare dată uită răspunsul.

— Tu te-ai născut în 1940. La începutul războiului.

Acum își amintește de ce își tot bate la cap mama cu aceeași întrebare. Ca să audă cuvintele acelea înfiorate – la începutul războiului. În fața ochilor îi plutește imaginea unui soare care se ridică pe cer, roșu-sângeriu ca steagul japonez pe care Billy Raabe și l-a prins în pioneze pe peretele din dormitor. Își imaginează liniștea tensionată, speriată, a nopții, spartă de răpăitul ascuțit al gloanțelor, și tot acest zgomot fragmentat se aude pe fundalul unui bubuit mai adânc, mai tunător, de mitraliere. Războiul. Cel de-al Doilea Război Mondial.

— Atunci a fost Pearl Harbour?

Îi plac cuvintele Pearl Harbour. Îi place de el însuși pentru că le-a ținut minte, pentru că reușește să le spună corect.

— Asta a fost înainte de Pearl Harbour, cu un an înainte.

— De ce m-am născut atunci? întreabă el.

— Așa.

— Alice s-a născut înainte de război.

— Da.

— Și Joan? Ea când s-a născut?

Mama lui are capul micșorat azi, cu părul strâns cu rânduri de clame. Clamele reflectă razele de lumină care intră pe fereastra din nișă. Vede cum socotește cu vârful limbii și în același timp degetul ei coboară pe teancul ordonat – una, două, trei, patru, cinci.

— Joan? spune ea cu mintea în altă parte. Joan s-a născut la mijlocul războiului.

Războiul e ca un râu lat, maroniu și călduț, în care lumea a înotat o vreme, numai că acum, de la victorie, nu mai e nimic. Lui Warren pacea nu i se pare ceva nemaipomenit. Corpul lui e același pe care l-a avut întotdeauna, gambele zgâriate și genunchii și labele osoase, iar fața pe care o vede în oglinda din hol are aceeași expresie rotundă de uimire. Dar uneori se trezește noaptea de durere de stomac și o strigă pe mama lui, care îi dă să bea un pahar cu ceva acidulat și îi spune că suferă de indigestie și că n-ar avea nimic dacă n-ar mai înfuleca mâncarea așa de repede. Dar el știe că

războiul îi provoacă durerile de stomac, faptul că războiul s-a terminat şi nu mai e nimic care să-l ţină treaz şi optimist.

El şi Alice şi Joan sunt uniţi ca păpuşelele alea pe care le decupează Alice din ziar, aşa vede el relaţia dintre el şi surorile lui. El e aşezat acolo la mijloc, mereu la mijloc, cel care s-a născut la începutul războiului, şi ăsta e gândul de care trebuie să încerce să se agaţe. E ceva în informaţia asta care îl tulbură. Şi e şi un omagiu, un loc rezervat lui, Warren Magnus Flett, născut în zorii sângerii ai războiului.

Nu se gândeşte aproape niciodată la viitor, dar înţelege, deşi e ceva ce nu poate formula, că în cele din urmă va creşte, îşi va pieptăna părul pe spate cu apă şi li se va alătura băieţilor mai mari care joacă un fel de baseball pe uliţa din spate. Şi brusc îi trece prin minte că s-ar putea să se mai nască un copil în familie, un copil de-după-război. Nu-şi dă seama de ce nu s-a mai gândit niciodată la această posibilitate şi i se face greaţă, cum păţeşte de obicei înainte să-l apuce durerea de stomac. Se gândeşte dacă s-o întrebe pe mama lui despre un nou bebeluş, dar întrebarea pare prostească. Nu-şi dă seama cum ar putea aborda subiectul, ce cuvinte ar putea folosi. S-ar putea să râdă de el sau ar putea să lase jos şervetul pe care îl împătureşte şi să spună păi da, sigur că va veni încă un bebeluş, ce credea?

Încă un bebeluş ar strica lucrurile. Unde ar dormi? Ce nume i s-ar da? S-ar naşte fragil, fără muşchi, prea slab şi bolnav şi pierdut ca să poată supravieţui.

Mama lui pare să-i citească gândurile. A mai făcut-o şi altă dată, şi astăzi, în această după-amiază somnoroasă de vară, o face din nou.

— Tatăl tău şi cu mine suntem prea bătrâni să mai avem copii, spune ea.

La auzul acestor cuvinte simte cum îl cuprinde fericirea, nu pentru că l-a asigurat că nu va veni nici un copil de-după-război, ci pentru că mama lui i-a oferit această informaţie pe un ton liniştit şi serios pe care nu l-a mai auzit la ea. S-a dus vocea ei care îl tachina, cu care îl certa şi îl linguşea de obicei, tonul ei cântat, murmurat şi ciripit. Noua voce ţâşneşte

printre celelalte, e o aberaţie, şi totuşi el înţelege din start că aude, poate pentru prima dată, adevărata ei personalitate.

— Ce? spune el.

— Vrei să spui „poftim?"

— Poftim.

Ea îl priveşte atent, îl recunoaşte şi o spune încă o dată:

— Tatăl tău şi cu mine suntem prea bătrâni să mai avem copii.

Joan

Joan e atât de plină de secrete, încât uneori are impresia că o să explodeze. Seara, când o culcă, mama ei se apleacă şi o sărută pe fiecare obraz şi îi spune „bombonica mea" şi nici nu visează câte secrete se ascund în capul fetiţei ei.

Deja, la vârsta de cinci ani, Joan înţelege că destinul ei e să trăiască două vieţi, o existenţă vizibilă celor din jur şi una care înfloreşte în secret în căpşorul ei de fetiţă.

Ştie tot felul de lucruri, lucruri pe care nimeni nu şi le imaginează.

Radioul, de exemplu. Într-o zi a reuşit să se strecoare în locul acela îngust şi plin de praf din spatele dulapului din camera de zi pe care stă radioul Northern Electric, un radio pe care tatăl ei îl numeşte antebelic, şi a văzut prin spatele de plasă luminiţele roşii şi bâzâitoare ale unui sat aşezat pe panta unui deal. Fireşte că nu a spus nimănui despre asta, cu excepţia mamei ei, căreia i-a şoptit câte ceva.

A descoperit cum îşi poate umple timpul în care nu are nimic de făcut, dacă s-ar întâmpla să aibă aşa ceva. Se poate duce la intersecţia dintre Torrington Crescent şi şosea şi acolo, în faţa casei mari şi maro a doamnei Bregman, se poate rostogoli pe deluşorul acoperit de iarbă care traversează gazonul. Nimeni nu i-a spus că nu are voie, nimeni nu pare să se fi gândit la asta. De fapt, nu se duce aproape niciodată la intersecţie ca să se rostogolească pe iarbă, dar îi place să păstreze această variantă ca rezervă. Sau poate să sară de-a lungul trotuarului din faţa propriei case. Faptul că a învăţat

să sară a ajutat-o să-şi controleze viaţa. De câte ori se simte tristă trece la mersul acesta absolut fericit, alunecând, ţopăind, alunecând din nou; când face asta are senzaţia că i se desparte capul de corp, ameţind-o şi alungându-i gândurile negre. Oare mai e cineva pe lume care să ştie trucul ăsta? se întreabă. Probabil că nu, deşi uneori mama ei îi face cu mâna de la geam, îi face cu mâna şi zâmbeşte.

Pe capacul coşului de rufe din baie e un abţibild – o lebădă neagră care înoată printre trestii verzi. Îşi aminteşte că a privit-o pe mama ei când l-a lipit, umezindu-l mai întâi în apă, apoi trăgând cu grijă suportul transparent, aşezând lebăda chiar în centrul capacului prins în balamale şi netezind-o cu o cârpă udă. Lui Joan momentul i se păruse minunat. Cu toate astea, de câte ori e singură în baie râcâie lebăda cu unghia de la degetul mare. A reuşit deja să dezlipească marginile de jur împrejur şi se aşteaptă să fie acuzată din clipă în clipă, dar în acelaşi timp ştie că deţine o mare putere, că poate să scape de orice pericol.

Nepoata doamnei Flett

Cei trei copii ai doamnei Flett par să se certe întruna – asta e impresia ei, în orice caz. I se rupe sufletul când îi aude, spune ea, pentru că ea a crescut fără fraţi sau surori cu care să se joace.

Dar, de fapt, Alice, Warren şi Joan au lungi perioade de armonie, mai ales vara, când ceilalţi copii din cartier sunt plecaţi în vacanţă. Se implică toţi trei în jocuri elaborate şi proiecte de construcţii – săptămâna trecută au atârnat pături de bolta de viţă şi au mobilat cortul astfel creat cu cutii de carton şi lăzi de portocale şi bucăţi de material vechi găsite în dulapul de cusut al mamei. Aici, în lumina slabă filtrată prin pături, îngenuncheaţi toţi trei în jurul unei mese făcute dintr-o ladă de portocale, mănâncă biscuiţi de graham şi beau căni de apă rece şi se lasă furaţi de o nostalgie amiabilă.

Nostalgia aceasta a lor e extraordinară, fiecare dintre ei simte cât e de bogată. Vorbesc întruna; trece câte o după-amiază

întreagă în timp ce ei povestesc pe rând, comparându-şi şi repetându-şi amintirile separate sau comune, tremurând de plăcere de fiecare dată când dezgroapă un nou fragment din trecut. Li se pare minunat să trăiască printre aceste vechi aventuri. Ţineţi minte cum am înotat în lacul Buffalo, ce nisipos era fundul şi ce caldă era apa, ca în cadă, şi cum am mers pe urmă la dozatorul de sucuri şi ne-am luat câte o limonadă? Ţineţi minte cum ne-am dat în roata mare la Expoziţie şi Joanie s-a înverzit? („Pe bune? se minunează ea, şi gândul o încântă.) Mai ştiţi când am fost în vizită la domnul Wrightman, care era conectat la aparatele de respirat şi i se scurgea saliva pe bărbie şi el nici nu-si dădea seama? Ţineţi minte când a căzut Billy Raabe de pe bicicletă şi şi-a spart dinţii din faţă şi mama lui l-a dus cu maşina la spital, cum a umplut de sânge bancheta din spate a maşinii şi n-au mai reuşit niciodată să scoată petele? Mai ştiţi când ne-am bătut cu scaieţi cu fraţii Jackson, şi mama lor a trebuit să-i taie lui Jeannie părul ca să-i scoată scaieţii, şi avea părul lung şi blond, ca de prinţesă?

La marginea fiecărei experienţe e lumina refractată a amintirii, prinsă acolo ca o imagine într-o oglindă înclinată.

Alice, autoritară, hotărâtă, preia iniţiativa în aceste incursiuni de recuperare, iar Warren şi Joan i se alătură, confirmând, întărind, dar şi inventând. Se cutremură de intensitatea propriei lor drame, uluiţi de duplicitatea memoriei, a puterii pe care o are asupra lor, la fel de misterioasă ca firele de telefon sau haloul din jurul capului copilului Isus. Memoria – puteai s-o înfigi într-un băţ, s-o sugi ca pe o acadea şi nu te mai săturai de ea.

Şi ţineţi minte când a venit la noi verişoara Beverly? Fac ce fac şi tot la vizita verişoarei Beverly ajung, o vizită care s-a petrecut în trecutul îndepărtat, cu un an, sau poate doi ani în urmă.

Nimeni nu ştia că vine. A apărut într-o după-amiază de toamnă îmbrăcată cu uniforma ei de membru al Corpului Regal de Marină al Femeilor, a sunat pur şi simplu la

uşă şi a spus: „Bună, eu sunt Beverly, verişoara voastră din Saskatchewan".

Evident că auziseră de Beverly, una dintre cele şase verişoare ale lor – celelalte erau Juanita, Rosalie, Arleen, Lillian şi Daphne. Locuiau într-un loc care se chema Climax, Saskatchewan. Mama lor era mătuşa Fan, care era măritată cu unchiul Andrew, care era fratele tatălui lor, şi era pastor la biserica baptistă. În fiecare an doamna Flett, mama copiilor, pregăteşte un pachet mare de Crăciun pentru verişoarele din Saskatchewan – un joc nou, cămăşi de noapte din flanel, mănuşi de lână, o prăjitură cu fructe mare şi rotundă – şi de fiecare dată, când prinde etichetele cu nume, scutură din cap şi spune „Familia asta, nu pare să le meargă prea bine".

Şi acum iat-o pe Beverly, adultă – fraţii Flett nu se aşteptaseră la asta. S-a cocoţat în mijlocul canapelei capitonate şi a băut o ceaşcă de ceai.

— E delicios, i-a spus mătuşii cu o voce voioasă şi relaxată, de parcă se cunoşteau de când lumea şi luau adesea ceaiul împreună. Alice şi Warren s-au cocoţat şi ei pe canapea, câte unul de fiecare parte a ei. (Unde era tatăl lor în după-amiaza aceea? La Toronto, probabil, sau la Montreal – mereu se urca în câte un tren şi dispărea pentru câteva zile.)

Chipiul de uniformă îi stătea frumos pe cap, dar se vedea că are părul cârlionţat scurt, probabil un permanent sau poate că avea părul creţ de la natură, ca Shirley Temple. Tocmai se întorsese din Anglia, unde fusese chiar „în miezul luptelor". A râs zgomotos când a spus asta, că fusese în miezul luptelor.

— Frăţioare, a spus, continuând să râdă, ce ne-a mai deschis ochii povestea asta!

I-a dat voie lui Alice să-i probeze chipiul. Trebuia prins cu clame, dar n-a deranjat-o deloc, a mers până la capăt.

— Hei, ce drăguţă eşti, i-a spus, ca o păpuşă vie.

— Ai salvat vieţi? a întrebat-o Warren. Mai întâi în şoaptă şi pe urmă încă o dată, tare.

Ea a râs imediat.

— Păi, cred că mi-am salvat pielea de câteva ori.

A fost o glumă? Alice nu era sigură.

Dar figura verişoarei Beverly şi-a pierdut dintr-odată expresia glumeaţă. S-a întristat preţ de câteva minute, le-a povestit despre soldaţii din Ziua Z, avioanele care plecau în misiune la adăpostul întunericului, aruncând bombe peste duşmani. Le-a povestit despre pilotul doborât deasupra Canalului Mânecii.

— Bietul om, a spus ea, nu a găsit şnurul de la paraşută, nu se ştie de ce, şi cei care i-au găsit corpul au spus că făcuse o gaură în jacheta de piele, cu atâta disperare îl căutase.

O mână omenească făcând o gaură într-o jachetă de piele în minutele disperate în care căzuse din cer! Cum explici aşa ceva? Păi, a fost o minune, a spus verişoara Beverly, doar că nu una fericită, cum sunt de obicei. Altul a rămas fără picioare în urma unei explozii, dar cel puţin era în viaţă, cel puţin nu i-a strivit capul, ca altuia pe care îl ştia...

Ar fi putut s-o asculte vorbind despre război o zi întreagă, dar mama i-a întrerupt.

— Spune-mi ce mai fac părinţii tăi, a zis, şi surorile tale care au rămas acasă. După care a adăugat: La ce oră îţi pleacă trenul? Să fim siguri că ajungi la gară cu destul timp înainte.

După aceea Alice nu s-a mai gândit decât la verişoara Beverly. Vizita verişoarei Beverly i se derula în minte ca un film. Frumuseţea ei. Cârlionţii ei. Gura ei roşie. Ciorapii maronii şi pantofii lustruiţi. Uniforma ei de marină, cu fustă scurtă, râsul scurt şi zgomotos, felul cum ridica din umerii mici când vorbea despre pilotul care a fost doborât şi a făcut o gaură în jacheta de piele. Verişoara Beverly ştia nişte poveşti groaznice, dar cu toate astea reuşea să umble prin lume şi să fie veselă şi elegantă. Sosise neanunţată, a venit pur şi simplu pe strada lor şi a sunat la uşă şi a spus: iată-mă. Dar imediat – într-o oră sau două – a şi plecat. („Pa, copii. Ne vedem în filme.") Cât de departe era Saskatchewan? Când stă în pat, seara, lui Alice i se pare că aude zumzăitul continuu al distanţelor mari, o goliciune vibrantă. I se pare că simte mirosul unei adieri de aer din Saskatchewan, un miros de mirodenii şi de frig.

— Verişoara Beverly o să se mai întoarcă? a întrebat-o odată pe mama ei. Din cine ştie ce motiv îi luase mult timp să abordeze chestiunea.

— N-aş băga mâna-n foc, a spus doamna Flett, vorbind rar.

— Nu-i aşa că e minunată? a spus Alice într-un suflet.

— Păi, a spus într-un târziu doamna Flett, e foarte atrăgătoare.

A spus-o uitându-se în sus ca atunci când încerci să-ţi aminteşti finalul unei poveşti vechi, apoi a scos un oftat lung.

Când analizează acel oftat, sau aerul din jurul lui, Alice îşi dă seama că e ceva reţinut în sunetul acela, şi ceva nespus, o informaţie vitală păstrată pentru „când va fi destul de mare". Coşmar, ruşine, revelaţie, judecată, tensiunea eşecului – toate astea sunt undeva în viitor. E ca şi cum te-ai concentra asupra propriei respiraţii: odată ce începi să te gândeşti la aerul care îţi intră şi îţi iese din corp, respiraţia face ce face şi ţi se opreşte în gât ca să înţelegi ce uşor ar fi să cazi jos şi să mori.

O scrisoare împăturită în sertarul de la comoda doamnei Flett

Dragă Daisy,

Îţi scriu să te anunţ că fiica noastră Beverly a ajuns acasă ieri după-amiază după călătoria lungă cu trenul, trenul era plin de militari care se întorceau acasă şi apoi încălzirea s-a stricat când ieşeau din Winnipeg, aşa că Beverly a răcit îngrozitor, îi curge nasul şi o doare rău în gât. Trebuie să-ţi spun că a fost extrem de jignită de felul cum a fost tratată la voi acasă, că nu a fost invitată să rămână la cină şi nici să stea peste noapte, ai expediat-o repede, în fine, ea aşa a simţit. Poate că dacă unchiul ei ar fi fost acasă lucrurile ar fi stat altfel, cine ştie. Dacă ar fi luat trenul de dimineaţă poate că nu s-ar fi îmbolnăvit în halul ăsta. Nu înţelege de ce a fost tratată aşa, credea că o să fii cum nu se poate mai fericită să o cunoşti pe nepoata ta din vest pe care n-ai mai văzut-o niciodată şi care şi-a servit patria. Nici eu, nici tatăl ei nu

înţelegem, poate că manierele din est sunt diferite decât aici, la noi, unde îi primim pe toţi cu braţele deschise.

Cu cele mai sincere gânduri, cumnata ta,
Fan Flett

Vârstnicul tată al doamnei Flett

Cuyler Goodwill are şaptezeci de ani, vârsta aceea talismanică, iar soţia lui, Maria (a doua soţie, adică), tocmai şi-a sărbătorit cea de-a... mă rog, nimeni nu ştie câţi ani are Maria. Domnul Goodwill, cioplitor în piatră de profesie şi, mai târziu, cunoscut antreprenor în statul Indiana, e acum pensionar. El şi soţia lui şi-au vândut de curând casa cea frumoasă din Bloomington şi şi-au cumpărat una mai mică la lacul Lemon, la vreo douăzeci şi cinci de mile de oraş. De ce au renunţat la casa aceea confortabilă pentru această cabană pe malul lacului? Pentru că Maria voia să locuiască la ţară, unde putea să cultive legume în grădina din faţă fără ca vecinii să cârâie până înnebunesc. Iar Cuyler Goodwill îşi dorea să aibă destul spaţiu în curtea din spate ca să construiască o piramidă.

Se gândeşte de un an la piramida asta, încă de când el şi Maria s-au întors din croaziera de pe Nil. Cât a stat în Egipt le-a trimis vederi aproape în fiecare zi nepoţilor din Ottawa, Canada. „Dragă Alice (sau Warren, sau Joannie), ar trebui să vedeţi ce piramide au aici. Cea mai mare e făcută din două milioane de blocuri de calcar şi fiecare dintre ele cântăreşte două tone şi jumătate."

I-a trimis o scrisoare fiicei lui, Daisy, în care îi spunea că forma clasică a piramidei vine de la felul în care se împrăştie razele soarelui când cad pe pământ.

— Prostii, a spus soţul lui Daisy, razele soarelui cad drept, nu în unghi.

— Ei, nu contează, a spus Daisy nedesluşit. Măcar are o preocupare.

Piramida lui va avea aproape doi metri pătraţi, o copie în miniatură a celei adevărate. A calculat proporţiile folosind

drept model Marea Piramidă. Atât sunt de reduse, la scară, blocurile lui de piatră (mai mici decât buricul degetului, trei optimi dintr-un ţol pătrat), că îi încap cinci sau şase în palmă. La exterior va fi îmbrăcată în calcar de Indiana, dar are de gând să folosească gresie, marmură, granit, ardezie şi ce-o mai fi, în interior. Şi mortar? S-a hotărât că va folosi şi va fi un amestec foarte fin, mai degrabă un clei. Egiptenii puteau să construiască fără mortar, dar pietrele lui sunt prea mici şi, ca atare, prea uşoare. S-a hotărât să folosească piatră din toată lumea. A adus piatră vulcanică din Hawaii, unde el şi Maria au petrecut Paştele, şi a primit mostre de piatră din Manitoba, Ontario, Tennessee, Michigan, Vermont, Franţa (Burgundia), Italia, Finlanda şi Insulele Britanice. A auzit de straturile de calcar din Africa de Sud, unde el şi Maria sunt chiar acum în vacanţă, vizitând obiectivele şi atenţi să descopere noi cariere şi noi varietăţi de piatră. Îi strălucesc mereu în minte, şi în vise, suprafeţele încălzite de soare ale straturilor de rocă încă neatinse. Aici, în aceste locuri proaspăt descoperite, îşi doreşte să lovească cu ciocanul şi să disloce o mostră pe care s-o învelească în straturi de ziar şi s-o ia cu el acasă. (Gluma lui preferată e despre un hamal dintr-o gară care l-a întrebat dacă are pietre în valiză, de e aşa de grea.)

— E obsedat, spune fiica lui, Daisy, dar o spune cu bucurie.

Una peste alta, e de părere că bătrânii e mai bine să fie obsedaţi decât goliţi pe dinăuntru.

Pentru ce construieşte piramida? Mulţi îi pun lui Daisy această întrebare şi ea nu ştie ce să spună. Are de gând să şi-o facă piatră de mormânt? Nu, el şi Maria şi-au cumpărat deja locuri în cimitirul din Bloomington. E un fel de monument? Păi, se poate; nimeni nu a îndrăznit să-l întrebe.

Are siguranţa de sine a celui care se aşteaptă ca restul să-i aplaude cele mai extravagante proiecte. Şi nici nu se grăbeşte; e o construcţie majoră, puţin peste două milioane de pietricele de aşezat la locul lor. Exact în centru, îngropată sub fundaţie, e o capsulă a timpului. Le-a scris celor trei nepoţi din Ottawa şi le-a cerut să contribuie fiecare cu ceva.

Ceva mic, le-a spus, şi reprezentativ pentru perioada pe care o trăiesc. Micuţa Joan, încurajată de tatăl ei, a trimis un timbru de doi penny cu regele. Warren a trimis o frunză de arţar presată. Iar Alice, după ce s-a gândit îndelung, a trimis un titlu decupat din ziarul local: PRINŢESA ELISABETA SE VA CĂSĂTORI ÎN NOIEMBRIE CU PRINŢUL PHILIP.

Cuyler Goodwill a aşezat aceste obiecte – timbrul, frunza şi tăietura din ziar – într-o cutie de metal închisă etanş. Contribuţia Mariei, cea de-a doua lui soţie, a fost un pliculeţ cu seminţe de chimen. Goodwill însuşi, bătrân nebun şi excentric, a adăugat, în ultima clipă, verigheta primei lui soţii.

Verigheta e din aur galben, cu marginea zimţată fin. Data nuntii, 15 iunie 1903, e gravată înăuntru, ca şi iniţialele mirelui şi miresei. Goodwill îşi aminteşte exact cât a costat verigheta, patru dolari şi douăzeci şi cinci de cenţi. Şi era aur de optsprezece carate, comandate din catalogul Eaton. Îşi aminteşte că, atunci când soţia lui a murit la naştere, doi ani mai târziu, i-a fost îngrozitor de greu să hotărască dacă să-i scoată sau nu inelul de pe deget înainte de înmormântare. Cum se obişnuia? Cum proceda lumea? Habar n-avea.

Soţia doctorului, doamna Spears, l-a convins să păstreze verigheta ca amintire; tot ea l-a ajutat să i-o şi scoată, frecând întâi degetul soţiei lui moarte cu puţină slănină, ca să alunece mai uşor. În tot acest timp, doamna Flett îi vorbise cu multă blândeţe. „Păstreaz-o, domnule Goodwill", a spus ea, cu o expresie în care nu se ghicea nici un gând pragmatic, „ca să i-o poţi da fiicei dumitale când se face mare".

Şi asta îşi dorise să facă, să i-o ofere copilului lui drag, transformând momentul într-o ceremonie, o clipă de iluminare în care ar putea să unească, măcar o dată, firele separate ale existenţei lui şi să recunoască ce binecuvântată a fost.

Dar de la o vreme simte că şi-a pierdut direcţia în viaţă. Bătrâneţea a adus cu ea o stângăcie atât a trupului, cât şi a spiritului şi nu e în stare să transforme scena în realitate sau măcar, în ultima vreme, să şi-o imagineze. Ce cuvinte ar putea găsi ca să-i dea momentului semnificaţia cuvenită? Şi cu ce

cuvinte i-ar răspunde fiica lui? Mulţumesc nu ar fi de ajuns. Recunoştinţa în sine n-ar fi suficientă. Vorbele şi gesturile n-ar fi destul, nu în eterul subţire al lumii în care trăieşte el acum. Mult mai puţină bătaie de cap să îngroape această comoară sub greutatea pietrei – piramida lui, densă, grea, complexă, plină de secrete, un soi de maşinărie. Declaraţia lui de încheiere. Ori asta, ori recunoaşterea înfrângerii.

Prietena din şcoală a doamnei Flett

Fraidy Hoyt şi Daisy Goodwill Flett au fost colege de şcoală în Indiana. Stăteau împreună pe veranda familiei Flett şi mâncau cartofi prăjiţi Jay din pungă. Au mers împreună şi la colegiu şi au intrat în aceeaşi frăţie, Alfa Zeta, şi au ţinut legătura după absolvire. Adică au corespondat de trei sau patru ori pe an şi şi-au trimis cadouri în glumă la aniversări şi la Crăciun. Nu s-au mai văzut de ani de zile, dar în cele din urmă, în august 1947, Fraidy s-a urcat în tren şi s-a dus la Ottawa pentru o vizită de o săptămână.

Cât a stat acolo, îşi spunea: iat-o pe Daisy Goodwill, cu un soţ distins şi o gospodărie bine pusă la punct şi trei copii frumoşi. Daisy are tot ce ne-am dorit mereu noi toate. În timp ce eu am ratat totul, nu am nici bărbat, nici copii şi nici casă, de fapt, doar un apartament mic şi banal, fără o grădină măcar. Ah, ce grădină are Daisy! Grădina asta e nemaipomenită. Poate să se scoale de dimineaţă şi să-şi petreacă toată ziua, dacă are chef, tunzând, şi plivind, şi transplantând, şi aducând pe lume frumuseţe. În timp ce eu stau la serviciu. Legată de birou şi de ceas. Ratând tot ce înseamnă să fii femeie. Ratând totul.

Sau poate îşi spunea: oh, biata Daisy. Dumnezeule, s-a îngrăşat. Şi a devenit o femeie respectabilă. Deşi cum ar putea să fie respectabilă când umblă cu fustele alea cloş – oare ar trebui să-i spun ceva? Şi pieliţele de la unghii. Nu cred că a mai citit o carte de zece ani. Şi, Doamne, uită-te la camera asta de oaspeţi. Scoicile astea roz, oribile, peste tot. Mă sufoc. Încă patru zile! Şi cuvertura asta croşetată,

e atât de mândră de ea, nimeni nu mai are cuverturi croşetate, ai coşmaruri numai dacă o atingi. Îmi vine să o deşir pe toată, şi aş putea, ar trebui numai să trag puţin de ea. Copiii ăştia mă scot din minţi, scâncesc şi se furişează toată ziua, apoi se împopoţonează ca nişte păpuşi şi aştcaptă întoarcerea marelui om la sfârşitul zilei. Joacă teatru în fiecare zi ipocrită a vieţii lor.

Şi: ce pot să-i spun? Ce a mai rămas de spus? Văd că mai eşti în viaţă, Daisy. Văd că încă te mai dai cu pudră Woodbury. Observ că soţul tău e mereu plecat la „întâlniri" în Toronto sau Montreal şi mă întreb dacă ai habar ce face acolo. Văd că tu continui să te scoli dimineaţa şi să te culci seara. Foarte interesant. Cred că viaţa ta merge mai departe, continuă să ţi se întâmple, nu-i aşa? Măi, să fie.

Relaţiile intime ale doamnei Flett cu soţul ei

Dorindu-şi tare, fierbinte, sincer, să fie o soţie şi o mamă bună, doamna Flett citeşte fiecare număr al revistei *Good Housekeeping*.

Ca şi *McCall* şi *The Canadian Home Companion*. Şi din când în când, printre reclame la cosmetice şi rubricile cu reţete, dă peste articole despre modalităţi în care o femeie poate să-şi satisfacă bărbatul în pat. Adesea sunt şi scrisori ale unor femei care cer sfaturi pentru anumite probleme sexuale. Una dintre ele scria de curând: „Soţul meu vrea să avem momentele noastre de hârjoneală luni seara, după ce vine el de la bowling. Din păcate, eu lunea spăl şi seara sunt prea obosită ca să fiu o parteneră prea entuziastă". Sfatul pe care l-a primit era scurt şi la obiect: „Spală marţea". Lui Daisy i-a venit să zâmbească. A râs tare, de fapt, şi i-a părut rău că nu e şi prietena ei Fraidy acolo, să o audă cum râde. Altă femeie scria: „Soţul meu are un libido incredibil şi vrea să avem relaţii intime în fiecare seară. E normal?" Răspuns: „Nu există tipare sexuale normale sau anormale. Ce se petrece în dormitorul unui cuplu e sfânt". Lui Daisy sfatul

nu i s-a părut satisfăcător, de fapt, nici nu e sigură că a înţeles ce a vrut să spună.

E de părere totuşi că „în fiecare noapte" ar fi prea mult.

Cu toate acestea se pregăteşte de fiecare dată, pentru orice eventualitate – diafragma la locul ei, cu toate că i se pare respingător aspectul ei vechi, îngălbenit şi gelul rece şi scârbos pe care îl întinde pe margini. E o bătaie de cap şi e inutilă de nouă din zece ori, dar e de părere că e un lucru pe care trebuie să-l suporte. „Încercaţi să-l faceţi pe soţul vostru să creadă că sunteţi mereu gata pentru avansurile lui, chiar dacă faceţi dragoste numai sporadic şi ocaziile sunt imprevizibile."

Imprevizibile, da, deşi există două situaţii în care doamna Flett e absolut sigură că va avea loc un episod erotic: înainte ca soţul ei să plece din oraş (ca un soi de vaccinare, îşi spune ea uneori) şi la întoarcere. Iar astăzi, într-o miercuri de la mijlocul lui septembrie, se va întoarce cu trenul de noapte după ce a petrecut câteva zile în Winnipeg. În casă e ordine, copiii dorm, ea e îmbăiată, pudrată, diafragmată şi delicat încămăşată. „Soţiile care poartă pijama i-au făcut pe mulţi bărbaţi să caute afecţiune în altă parte."

Se întreabă în ce stare de spirit va fi el la întoarcere.

A fost deprimat în ultima vreme. Nu că i-ar fi spus ceva, dar ea simte. Se apropie cea de-a şaizeci şi cincea lui aniversare; ea ştie că pensionarea îl îngrijorează, întinderea goală de timp care îl aşteaptă; ce va face cu el? Mai rău decât lipsa de activitate însă, este sentimentul că va fi rupt de lume. În ultima vreme vorbeşte tot mai des despre cei doi fraţi ai lui din vestul Canadei şi de fiecare dată le pomeneşte numele cu un strop de amărăciune. Cu Simon, care locuieşte în Edmonton şi a ajuns un beţiv, a pierdut legătura de ani de zile, iar între Barker şi Andrew, fratele lui din Saskatchewan, a intervenit o răceală. Pe vremuri Andrew scria des, e adevărat că de obicei ca să ceară de pomană, dar de vreo doi ani n-au mai venit decât din când în când câteva cuvinte sau câte o felicitare de sărbători.

Doamna Flett ştie şi că soţul ei se gândeşte adesea la tatăl lui din Insulele Orkney. Ştie că se întreabă dacă ar trebui să scrie şi să facă investigaţii, dar lunile trec şi el tot amână, ca şi cum n-ar suporta să afle ce s-a întâmplat. Şi ea se gândeşte adesea la socrul ei, Magnus Flett, pe care nu l-a întâlnit niciodată, dar care i-a rămas în minte ca o figură tragică, abandonat de soţie, alungat de cei trei fii, dispreţuit, nelegat de nimic. Într-un fel simte mai multă afecţiune pentru el decât pentru soţul ei, Barker. Ce anume făcuse Magnus Flett ca să merite asemenea pedeapsă? Întrebarea îi zgândăre în sentimentele caritabile, nu dispare niciodată complet.

Şi totuşi acum – prea târziu – fiul bătrânului, Barker, tânjeşte să-l revadă.

De curând, Barker Flett a reaprins flacăra încă unei legături de sânge, cea mai importantă din viaţă – cea dintre mamă şi fiu. În ultimele zile Barker a mers la Winnipeg nu pentru obişnuitele runde de întâlniri legate de muncă, ci pentru a participa la ceremonia de inaugurare a Centrului Horticol Clarentine Flett, o structură amplă, cu un dom de sticlă, aflată în mijlocul Parcului Assiniboine. Donatorul este un oarecare Valdi Goodmansen, celebru milionar, finanţist şi proprietar de fabrici de mezeluri. (Clarentine Flett, mama lui Barker Flett, a murit după ce a fost lovită de o bicicletă, în anul 1916, iar cel vinovat de accident era chiar Valdi Goodmansen, la vremea aceea un flăcău de şaptesprezece ani.)

— Vina cumplită pe care am simţit-o atunci nu a dispărut niciodată, i-a spus domnul Goodmansen domnului Flett la cină, la Clubul Manitoba. Un moment de neatenţie şi o viaţă omenească s-a dus. Dacă aş fi coborât de pe bicicletă înainte să iau curba... Sau dacă aş fi mers cu viteză mai mică... Imaginea mă va urmări toată viaţa, şi în vis, şi când sunt treaz, trupul neajutorat al bietei dumitale mame izbit de zidul clădirii Royal Bank, cu capul lovindu-se de muchia pietrei de la colţ. Dacă măcar piatra aia ar fi fost rotunjită, dar, vai!, era ascuţită ca o lamă de cuţit. Întâmplarea mi-a schimbat viaţa. M-am rugat la Dumnezeu, am încercat în felul meu să le fiu de folos altora şi m-am gândit mult la

construirea unui monument adecvat. (La aceste cuvinte a scos o batistă efectiv albă ca zăpada şi a suflat în pliurile apretate un claxon zgomotos, plin de mândrie.) Şi de fiecare dată mă întorceam la gândul că mamei dumitale îi plăceau florile. S-ar putea spune că ea e cea care a adus florile în marele nostru oraş, ne-a făcut conştienţi de ce binecuvântare e frumuseţea naturii într-un climat inospitalier. Bineînţeles că nu voi putea niciodată să-mi răscumpăr vina, dar sper din tot sufletul că această mică ceremonie va stă mărturie pentru remuşcările mele continue. Îmi pare rău doar că soţia dumitale, Daisy dacă nu greşesc, nu a putut să ni se alăture astăzi. Desigur, înţeleg întru totul cât îi este de greu să lase acasă trei copii mici şi să traverseze continentul şi înţeleg, da, înţeleg, şi ce şoc emoţional ar reprezenta pentru dumneaei o asemenea experienţă. Suntem legaţi pentru totdeauna de cei care ne-au îngrijit în primii ani ai vieţii. Nimic nu poate compensa pierderea lor. Legăturile care ne unesc sunt indestructibile.

Dar doamna Flett din Ottawa, care stă întinsă în pat şi îşi aşteaptă soţul, nu se gândeşte atât la Clarentine Flett, draga ei mătuşă Clarentine care a adoptat-o, ci mai degrabă la propria ei mamă care a murit la câteva minute după ce a adus-o pe lume. Ce subţire şi lipsită de substanţă pare acum legătura dintre ele, aproape arbitrară, căci ce are doamna Flett de la mama ei în afară de o fotografie ştearsă de la nuntă şi o mică monedă străină, prea tocită ca să se mai înţeleagă ce scrie pe ea, care, după spusele tatălui ei, i-a fost aşezată pe frunte la naştere – nu-şi poate imagina de către cine şi de ce. Ea nu a avut niciodată plăcerea aceea obişnuită, pe care toţi o consideră de la sine înţeleasă, de a atinge un obiect pe care l-a atins şi mama ei. Nu există nici un jurnal, nici un voal de nuntă, nici o rochiţă de botez frumoasă şi brodată de mână, nici o amintire de nici un fel. Odată, cu ani în urmă, tatăl ei a pomenit de o verighetă care va fi a ei într-o zi, dar de atunci n-a mai adus vorba de ea. Poate că i-a dat-o soţiei lui, Maria. Sau poate că pur şi simplu a uitat de ea. Astă-seară, stând în pat, acoperită cu o pătură subţire şi aşteptându-şi soţul, un bărbat pe nume Barker Flett, resimte pierderea

acelei verighete, pierderea, de fapt, a oricărei legături pe care a avut-o pe lume. De propriii ei copii a uitat pentru moment, a uitat şi de vârstnicul ei tată, până şi din numele lui n-a mai rămas decât o sumă de silabe estompate. O apucă brusc tremuratul, de parcă ar avea o infecţie.

Nu e prima oară când e copleşită subit de durere. Boala de care suferă e situaţia ei de orfană – o recunoaşte aşa cum recunoşti o migrenă care îţi dă târcoale: uite că o apucă iar... şi iar – şi zace în pat părăsită, fără sex, fără vârstă, singură.

Ochii i s-au umplut de lacrimi şi le şterge cu cearşaful. Întunericul din cameră se strânge în jurul ei.

Sunt momente înfricoşătoare pentru doamna Flett, momente în care se simte miruită de singurătate, îi simte întreaga greutate. Întrebătoare, se gândeşte la momentul când, tânără fiind, privise cascada Niagara; mâneca ei atinsese mâneca hainei unui bărbat, unui străin care stătea lângă ea; el spusese ceva care o făcuse să râdă, dar ce? Ce?

Pierderile de memorie îi provoacă un nou val de panică.

Şi totuşi, în mijlocul neliniştii ei, păstrată ca o piatră preţioasă, se găseşte forţa calmă şi curioasă de a putea din când în când să privească lumea cu însufleţire. Limpezimea se revarsă asupra ei, ca o ploaie de steluţe. Înţelege asta şi o priveşte ca pe un truc al conştiinţei; are ceva aproape luxos. Labirintul narativ se deschide şi îi permite să treacă mai departe. Poate că a fost dată afară din propria viaţă – ştie sigur că aşa e şi a ştiut întotdeauna –, dar are, în compensaţie, o uimitoare capacitate de a formula versiuni alternative. Simte, de pildă, forţa comportamentului secretos al copiilor ei, a negocierilor stângace ale tatălui ei cu lumea, a amestecului de dispreţ şi invidie cu care o priveşte Fraidy Hoyt (nu a scris nici măcar un simplu bilet de mulţumire după vizita ei din vară). Astă-seară, simte chiar şi un firicel de senzaţie care o leagă de mama ei, Mercy Stone Goodwill; desigur, momentul e scurt şi vag, doar impresia unei răsuflări sau a unui gest sau a unei nuanţe de lumină care nu are un loc al ei în amintire şi care, dintr-odată, în mod straniu, se

răstoarnă şi lasă să se vadă o sclipire distorsionată – ideea că doamna Flett i-a dat naştere mamei ei, şi nu invers.

Cât despre soţul doamnei Flett – păi, ce-i cu el? Soţul ei va ajunge acasă într-o oră, venind, cum face de obicei, cu taxiul de la gară. Îşi va scoate pantalonii în dormitor, pe întuneric, şi îi va atârna cu grijă pe spătarul scaunului. Pantalonii aceştia au o mireasmă de sanctitate, ca şi un model simetric de cute subţiri în partea din faţă. Apoi cravata, cămaşa şi lenjeria. Pe urmă, neştiind nimic despre lacrimile ei care udă cearşaful şi despre profunzimea singurătăţii ei în această seară de septembrie, se va culca peste ea, atent că nu o strivească („Un domn se sprijină întotdeauna pe coate"). Va ţine ochii închişi, îşi va scoate penisul cald şi-l va îndrepta spre ea, după care vor urma câteva minute de hâţâială ritmică.

Va continua în timp ce doamna Flett va încerca, într-un vârtej de cuvinte tipărite şi neatenţie, să-şi amintească exact ce sfătuia ultimul număr din *McCalls*, ceva despre responsabilitatea soţiei de a demonstra o creştere a dorinţei; asta era – dorinţă şi abandon exprimate simultan prin gestica subtilă a trupului; dar cum se poate aşa ceva?

Creierul, inima şi pelvisul doamnei Flett se străduiesc să înţeleagă această contradicţie.

Resturile căsniciei se împrăştie în jurul ei, aniversările, sarcinile, vacanţele, mesele, bolile şi însănătoşirile, dând la o parte originile dramatice – unii ar spune incestuoase – ale relaţiei cu partenerul ei, zeul masculin al copilăriei sale. I se pare că toţi aceşti ani s-au calcifiat într-o decizie fermă: că nimic, niciodată, n-o va mai surprinde. A devenit aproape o ambiţie. Nu asta i-a promis scenariul iubirii, cel care putea schimba lucrurile în bine? Nu asta a creat şi menţine acum dragostea ei pentru Barker, faptul că e la adăpost de surprize neplăcute? Panta pe care o creează coapsele alungite ale soţului ei, propriile ei fese – ca un fruct moale care se întinde sub ea, pe salteaua tare – nu-i dau o anumită cadenţă? Plantele de interior, la urma urmei, o duc foarte bine într-un vid geografic şi climatic – ea de ce n-ar face acelaşi lucru?

E foarte probabil ca, în timp ce Barker Flett se hâţână deasupra sa, gândurile ei să zboare spre un film pe care s-a dus să-l vadă în vară, când Fraidy Hoyt era în vizită la ei, *Cei mai frumoşi ani ai vieţii noastre*, o epopee postbelică în care un soldat se întoarce de la război cu cârlige în loc de mâini.

Cum ar fi să te atingă nişte bucăţi reci de metal în loc de degete? Cum ar fi să simtă greutatea solidă a unui bărbat deasupra ei, legând-o strâns de lume? Se va gândi la toate astea, savurând spirala subţire a posibilităţilor, dar gândurile îi vor fi întrerupte de o explozie de fluid, urmată de o a doua explozie – de această dată de gratitudine. Gratitudinea va fi amestecată cu tresărirea de jenă a soţului ei, jenă provocată de trupul lui palid, îmbătrânit şi de anemicele cuvinte afectuoase pe care reuşeşte să le îngaime. De ce trebuie bărbaţii şi femeile să fie legaţi în felul ăsta? Ce prost e organizată realitatea!

— Somn uşor, draga mea, va spune el, vrând de fapt să spună „Iartă-mă, iartă-ne".

Casa şi grădina doamnei Flett

Casa mare şi pătrată de la şosea, de la numărul 583, e copleşită de un soi de confuzie. Mobila, perdelele, covoarele, podeaua din bucătărie – toate au ajuns destul de ponosite în timpul războiului. Iar acum, în reforma postbelică, e o criză mondială de linoleum, dar previziunile spun că se va rezolva curând. (Doamna Flett visează deja la un anume model Armstrong, cu pătrate roşii, negre şi albe suprapuse.) Perdelele din sufrageria ei au fost spălate de prea multe ori, dar ea (doamna Flett) zicea că o să comande nişte drapaje care se trag pe o sârmă (sau draperii, cum a învăţat să le spună) cu model înflorat, ca să mai „învioreze" camera, s-o facă mai veselă. În plus, s-a săturat până peste cap de tapetul cu zorele din camera de zi cu dungile lui albastre, galbene şi roz care îţi taie tot cheful; are de gând să aleagă unul într-o

singură culoare data viitoare, poate verde Williamsburg, cu lemnărie albă, lăcuită, pentru contrast. Şi covorul ăla vechi şi jerpelit o deprimă, cum s-a rărit pe la cusături de i se zăreşte întăritura de pe dos, groaznic, ca un scalp văzut de aproape. La drept vorbind, întreaga cameră arată subnutrită şi subiubită, cu toate că nu poate să nu se mândrească măcar puţin cu măsuţa de cafea pe care a modificat-o de curând, acoperind tăblia de nuc lăcuită cu un geam dedesubtul căruia a aşezat fotografii de-ale copiilor şi o copie, uşor îngălbenită, a anunţului de căsătorie:

Domnul şi doamna Barker Flett
au plăcerea să-şi anunţe recenta căsătorie
care a avut loc în Ottawa, la 17 august 1936

Ideea cu măsuţa de cafea a luat-o din *Canadian Homes and Gardens*, un articol intitulat „Cum să decorezi folosind ceea ce te defineşte".

Toate încăperile, inclusiv baia de la etaj, au la fereastră câte un desiş de ferigi, părul-fetei, ferigi-de-piatră, feriguţă-dulce, laba-iepurelui. (Aceste soiuri de ferigi de interior dau, în anul 1947, un aer demodat de nervozitate, deşi, pe la mijlocul anilor '68, vor ajunge să fie considerate extrem de şic şi să fie foarte răspândite.) Adevărul e că, în afară de plante şi de măsuţa de cafea, doamna Flett nu e prea interesată de casa ei. Simte că ceva din insuficienţa fiinţei sale se reflectă în austeritatea structurală a casei. Cele opt camere înalte, patru la parter şi patru la etaj, au o oarecare banalitate rurală, cu suprafeţe perfect pătrate şi ferestre exagerat de mari. Lumina care intră prin aceste ferestre e surprinzător de tăioasă, iar iarna pereţii sunt reci şi în colţurile camerelor de jos trage curentul.

Ea trăieşte pentru vară, pentru căldura soarelui – pentru grădina ei, dacă ar fi să spunem adevărul. Şi ce mai grădină!

Casa, mare, de cărămidă, destul de urâtă, a familiei Flett e cuibărită în mijlocul unei întinderi verzi: în faţă, în spate şi pe laterale, o parcelă triplă, rară în această parte a oraşului,

iar primăvara capetele rotunjite ale brânduşelor răsar de peste tot. O iederă sănătoasă de Boston, *p. tricuspidata*, acoperă acum trei sferturi din zidurile de cărămidă (nu i-a mers bine pe faţada nordică, dar ce importanţă are?); mai sunt şi jardinierele de la ferestre, debordând de culoare şi, pe lângă ele, doamna Flett a găsit o soluţie ingenioasă de a ascunde fundaţia urâtă de calcar plantând tisă japoneză, ienupăr, pin-de-piatră, molid pitic şi merişor din soiul cel nou, coreean. Şi liliacul! Unii, ştiţi bine, se duc şi cumpără pur şi simplu orice fel de liliac şi îl pun în pământ, dar doamna Flett a luat în calcul dimensiunile arbuştilor şi culoarea florilor, combinând liliacul alb, „Madame Lemoine", cu liliacul persan roz-deschis şi soiul albastru-cenuşiu „Preşedintele Lincoln". Aceste soiuri diferite sunt „grupate", nu „aruncate" la nimereală. Pe o latură a casei, prin stratul de garofiţe albastre au fost amestecate margarete galbene şi această combinaţie este, fără exagerare, opera unui adevărat artist. Mănunchiuri de cerceii-doamnei au fost aşezate – aşezate, nu e nici o întâmplare – lângă albastrul-pal al campanulelor: perfecţiune! Merii din curtea din spate sunt stropiţi în fiecare primăvară împotriva cărăbuşilor brazilieni, astfel încât frunzele lor lungi creează toată vara modele caleidoscopice pe gazonul fin. Aici, ultimele raze ale soarelui se joacă printre plopi. Şi daliile! – domnul Flett face glume despre dimensiunile daliilor ei, spunând că florile trebuie băgate pe uşă de-a-ndărătelea. O alee pietruită şi bordată cu pufuleţi duce spre bolta de viţă şi mai departe şerpuieşte spre grădina cu flori de piatră, plină de plante perene pitice şi soiuri alpine comandate special din Europa. Grădina doamnei Flett e luxuriantă, măreaţă şi intimă – încântătoare ca o grădină englezească, ordonată ca una franţuzească, minimalistă ca una japoneză –, dar mai e ceva, în aleea sinuoasă, în straturile curbe, în piticul rânjit cioplit din calcar de Indiana şi neaşteptatul perete sculptat de *syringa vulgaris*, care debordează de o inteligenţă gravă şi chiar, s-ar putea spune, de spirit. Şi zmeura; nu trebuie să uităm zmeura. Oare înţelege doamna Barker Flett ce minune a adus la viaţă în oraşul Ottawa de

pe continentul nord-american, în acest dificil oraş nordic în anii meschini, toxici şi zgârciţi ai mijlocului de secol? Da, de data asta înţelege pe deplin.

Ce minune, spun bunii ei prieteni – dar se pare că nu am amintit deloc de numeroşii prieteni buni ai doamnei Flett, de parcă ar fi prea neinteresantă şi prea puţin promiţătoare ca să merite prietenia cuiva. (Biografia, chiar şi autobiografia, e plină de erori de legătură, de găuri unite ca o reţea de pâraie subterane.) Adevărul e că sunt multe persoane în acest oraş cărora le e sincer dragă doamna Flett, care nu rămân indiferenţi la modestia ei şi îi admiră iscusinţa, mai ales degetele pricepute la grădinărit. Grădina ei, susţin aceşti prieteni, e atât de parfumată, de verde, de liniştită, atât de încântătoare e senzaţia de stabilitate şi succesiunile mângâietoare de umbră şi lumină, încât atunci când pătrunzi în ea laşi în urmă toate grijile lumeşti. Vizitatorii care se plimbă prin grădină simt uneori cum le stă inima pentru o clipă şi le trec prin faţa ochilor imagini neclare, primare, ale creaţiei – raiul însuşi, paradisul adevărat.

Aproape că am putea spune că e copilul ei, cel mai iubit copil al ei, cel mai frumos vlăstar al ei, ascultător, dar pe deplin conştient de spaţiile sale, de voinţa sa încăpăţânată, vegetală. Poate că tânjeşte să cunoască adevărata stare a grădinii, dar şi mai mult îşi doreşte să-i pătrundă misterele. Îi înţelege, poate, pe sfert, secretele verzi, nu mai mult. În schimb, grădina nu percepe nimic despre ea, nici istoria ei, nici numele, nici dorurile ei, nimic – şi tocmai de aceea reuşeşte să-şi iubească grădina atât de mult, să o primească cu braţele deschise, aşa cum e, cu fiecare frunză, tulpină, fiecare rădăcină şi fiecare semn.

Munca, 1955-1968

W.W. KLEINHARDT, AVOCAT
Ottawa, 25 aprilie 1955

Dragă doamnă Flett,

Sunt bucuros să vă anunţ că testamentul răposatului dumneavoastră soţ a fost înregistrat şi toţi beneficiarii au primit ce li se cuvenea. Totul a fost rezolvat destul de rapid, pentru că documentul, aşa cum v-am explicat la telefon, explica remarcabil de limpede intenţiile soţului dumneavoastră şi nu punea nici un fel de condiţii dificile. Am încredere că veţi găsi totul în ordine.

Vă rog să nu ezitaţi să mă consultaţi pentru orice nelămuriri. Ataşez la raportul nostru final un plic sigilat care, conform instrucţiunilor pe care soţul dumneavoastră mi le-a lăsat în scris, trebuie să vă parvină.

Al dumneavoastră,
Wally (Kleinhardt)

Ottawa, 6 aprilie 1955

Draga mea,

Timpul e scurt. Doctorul Shortcliffe spune că e vorba de câteva zile, nu-i aşa? Desigur că mie îmi spune altceva, dar am auzit ce ţi-a zis ţie aseară, în şoaptă, pe coridor, după ce am fost mutat la Spitalul General. Ciudat ce bun mi-a rămas auzul!

Inima mea, deşi nu mai e la fel de bună, e liniştită în privinţa situaţiei financiare pentru tine şi pentru copii. Casa, desigur, e plătită – pentru că sunt sigur că nu ai vrea să părăseşti mediul care îţi e familiar, mai ales grădina ta – şi există fonduri suficiente, aşa cum bine ştii, pentru educaţia copiilor.

Dar vei avea nevoie de bani pentru călătorii – de ce oare nu am călătorit niciodată împreună, noi doi? – şi pentru mici extravaganţe, aşa că m-am gândit că s-ar putea să doreşti să oferi spre vânzare colecţia mea de papucul-doamnei. Sunt convins că vei obţine un preţ bun. Îţi sugerez să îl contactezi pe dr. Leonard Lemay de la Universitatea din Boston, a cărui adresă o găseşti în agenda mea de buzunar. Sunt sigur că vei ofta la citirea acestei sugestii, pentru că ştiu bine că *cypripedium* nu e un gen pe care să-l admiri, cu precădere speciile *reginae* şi *acaule*. O să-ţi aduci aminte cum ne-am certat – singura noastră ceartă, din câte îmi amintesc – din cauza repulsiei pe care ţi-o provoacă morfologia papucului-doamnei, tulpina lui lungă şi sumbră (spuneai tu) şi petala inferioară ca o pungă, despre care ai declarat că e grotescă. Ţi-am atras atenţia, nu că ar mai fi fost nevoie, cât de şiret de eficientă este, cum o insectă poate pătrunde în ea cu uşurinţă, dar îi e foarte dificil să scape. Ei bine, am avut asemenea discuţii în toţi aceşti mulţi ani, iar vocea mea pedagogică a apăsat greu peste tot ce era uşor şi plin de fantezie. Oftez şi eu când aştern aceste cuvinte pe hârtie, deplângând vorbele irosite între noi şi gândul la lucrurile asupra cărora ne-am fi putut concentra dacă am fi fost mai direcţi – ai simţit vreodată asta, draga mea, că discursul nostru ocolea lucrurile serioase?

Amintirea discuţiei noastre despre papucul-doamnei m-a făcut, desigur, să mă întreb dacă nu cumva tu ai privit şi căsnicia noastră la fel, ca pe o capcană din care nu era uşor de ieşit. Noi doi n-am spus aproape niciodată cuvântul iubire. M-am întrebat uneori dacă diferenţa de vârstă dintre noi îl făcea să pară prostesc sau dacă latura rigidă şi timidă a firilor noastre ne-a oprit să-l rostim. Acesta e unul dintre lucrurile pe care le regret. Copiii noştri, mi-ar plăcea să cred,

vor folosi cuvântul din plin şi, în plus, vor fi deschişi la forţa lui. (Alice mă îngrijorează totuşi cu ferocitatea sentimentelor ei.)

Ţii minte ziua aceea din octombrie când am avut prima durere îngrozitoare de cap? Te-am găsit în bucătărie, purtai unul dintre şorţurile acelea noi şi cumplite, de plastic. M-ai îmbrăţişat imediat şi ai ridicat mâinile să-mi masezi tâmplele. Te-am iubit teribil în momentul ăla. Pocniturile şorţului tău presat de corpul meu erau ca un răspuns muzical la dorinţa pe care o simţeam chiar şi atunci. Era ca ceva care ne şoptea să ne grăbim, să nu mai pierdem timpul, şi aş fi vrut să ies cu tine din casă dansând, în grădină, pe stradă, dincolo de linia orizontului. Oh, draga mea. Am crezut că vom avea mai mult timp.

Al tău, Barker, care te iubeşte

Ottawa, 20 mai 1955

Dragă doamnă Flett,

Vă rog să primiţi condoleanţele mele cele mai sincere pentru trista pierdere suferită. În aceşti ultimi ani am avut *onoarea* de a-l cunoaşte pe răposatul dumneavoastră soţ şi foarte repede am ajuns să îi preţuiesc contribuţiile săptămânale la *Recorder*. Puteţi fi sigură că numeroşii cititori ai rubricii sale – şi sunt o mulţime – îi vor simţi lipsa stimatului lor domn Degete Verzi. Tonul său plin de demnitate aducea un *rar* aer academic acestor pagini, fără să fie niciodată condescendent.

Ca o recunoaştere a contribuţiei soţului dumneavoastră, colectivul redacţiei noastre a făcut două volume legate conţinând articolele sale, dintre care unul va fi depus la Arhiva Naţională, cu permisiunea dumneavoastră, desigur, iar al doilea vă va fi oferit, dumneavoastră şi familiei, cu ocazia ceremoniei informale pe care dorim să o organizăm la sediul

nostru din Metcalf Street. M-aţi putea anunţa dacă 1 iunie, orele 16.30, e un moment convenabil pentru dumneavoastră?

Al dumneavoastră, cu compasiune,
Jay W. Dudley, redactor

P.S. Trecerea în nefiinţă a domnului Flett pare cu atât mai dureroasă acum, când oraşul e plin de lalele. Articolele dumnealui despre Festivalul Anual al Lalelelor erau printre cele mai lirice.

Climax, Saskatchewan, 24 mai 1955

Dragă mătuşico,

Ne-am întristat tare când am primit scrisoarea ta despre moartea unchiului Barker. Mama şi tata şi fetele vă transmit condoleanţe şi vă asigură că se vor ruga pentru voi toţi şi pentru el. Dar, cum spune mama, nu poate să fi fost un şoc prea mare pentru tine, dat fiind că el era cu mult mai în vârstă. M-am gândit în ultima vreme că n-o să-ţi fie uşor cu trei copii care nu sunt încă mari şi casa aia mare de îngrijit, un conac în toată regula dacă îmi amintesc bine, dar e adevărat că am fost acolo o singură dată. Aşa că în următoarele luni, dacă vei vedea că ai nevoie de ajutor în casă, scrie-mi câteva rânduri. Aş vrea să mă mut în est, acum că soţul meu şi cu mine am rupt-o. Băutura era principala problemă. Şi lenea în general. O persoană energică, aşa ca mine, se urcă pe pereţi lângă cineva care nu face decât să zacă de colo-colo. Aş fi dispusă să muncesc pentru casă şi masă şi patruzeci de dolari pe lună. Sunt o gospodină destul de bună, dacă îmi permiţi s-o spun, şi îmi place la nebunie să coc prăjituri, plăcinte, chifle, orice. Şi să spăl, să calc etc. Şi pot să şi bat la maşină, după cum poţi vedea, treizeci şi cinci de cuvinte pe minut, am făcut un curs prin corespondenţă, altfel aş fi putut să ajung la şaizeci.

Cu dragoste, nepoata ta
Beverly

P.S. Mama nu ştie că-ţi scriu despre asta, aşa că, dacă îmi răspunzi, trimite scrisoarea la căsuţa poştală 422, ca să nu ajungă la ei acasă.

Bloomington, Indiana, 29 mai 1955

Draga mea Daze,

Cât mi-ar plăcea să pot să torn nişte veselie lichidă în plicul ăsta. Ştiu cât de tristă şi nefericită trebuie să te simţi. De fapt, nu, nu prea ştiu – cum aş putea? –, dar îmi imaginez ce groaznic trebuie să fie să te trezeşti singură după atâţia ani în care aţi fost împreună. Câţi au fost? – mie îmi ies douăzeci. Doamne, cum mai trece... timpul vreau să zic, hoţul ăsta nenorocit. Şi Alice pleacă la colegiu la toamnă! Şi încă atât de repede după ce i-a murit tatăl.

În fine, n-o să bat câmpii despre cum „o să mă rog pentru tine" (ha!), şi cum „timpul le vindecă pe toate", şi toate prostiile astea –, o să auzi destule de la draga de Beans – care e tot mai pioasă şi mai plicticoasă pe zi ce trece. Când a murit mama, m-a împroşcat cu atâtea clişee parfumate, că mi-a înfundat sinusurile pentru o lună. Eu îţi scriu, vechea mea prietenă, ca să-ţi amintesc că mai ai mulţi ani în faţă. Mie, uneia, mi se pare că să ai cincizeci de ani nu e nici pe departe aşa de rău cum s-ar crede – poate că bătrâna faţă e mai umflată şi mai brăzdată de linii, dar tot „ce contează" e încă în stare de funcţionare şi nici blestemul nu ne-a ajuns încă. Aşa că să nu te prind că te îngropi în văduvie şi te ofileşti, puştoaico! Ce-ai zice să ne facem cadou o săptămână la Chicago iarna asta? Vedem câteva spectacole, stăm la Palmer House, mâncăm ca spartele. Mie mi-ar conveni ianuarie – galeria de aici plănuieşte să se închidă în ultima săptămână a lunii şi suntem „încurajaţi" să ne cărăm. Doamne, mai ţii minte ce ne-am mai distrat în New York acum trei ani, sau a fost acum patru ani? – chelnerul ăla ridicol şi homarul lui ţopăitor! Sunt curioasă, i-ai povestit totul lui

Barker, punct cu punct? Da, sau nu? Nu te obosi să-mi răspunzi – îmi închipui.

Aşa că hai în Chi, să ne înviorăm puţin viaţa, ce zici? Sigur găseşti pe cineva care să aibă grijă de Warren şi Joanie câteva zile. Gândeşte-te.

Cu dragoste,
Fraidy

Ottawa, 29 mai 1955

Dragă doamnă Flett,

Suntem *încântaţi* că puteţi fi de faţă la ceremonia prin care îi vom aduce un omagiu soţului dumneavoastră. Aş vrea să adaug că ne-am bucura dacă ar participa şi copiii.

Şi vă mulţumesc foarte mult pentru sugestiile privind articolul despre Festivalul Lalelelor. Ar fi o onoare să includem câteva vorbe din partea dumneavoastră; un text de cinci sute de cuvinte ar fi ideal. Îmi pare rău că n-am fost destul de inspirat să fac eu această sugestie, pentru că lumea spune că sunteţi la rândul dumneavoastră un grădinar excelent.

Cu cele mai bune gânduri,
Jay W. Dudley, redactor

Bloomington, Indiana, 1 iunie 1955

Draga mea prietenă,

Inimile noastre suferă pentru tine. Povara ta a fost incredibil de grea, ţi-ai pierdut tatăl în aprilie, Dumnezeu să-l odihnească, şi acum pe iubitul tău tovarăş de viaţă. Sunt încredinţată că amintirile fericite îţi vor fi un sprijin în perioada următoare, ca şi prezenţa celor dragi şi rugăciunile prietenilor apropiaţi. Timpul vindecă, asta trebuie să ţii minte, deşi sigur că nu-i uităm niciodată pe cei care au jucat un rol atât de important în vieţile noastre. Dick îţi transmite

şi el cele mai sincere condoleanţe. (După multe insistenţe, a acceptat un transfer la sediul principal din Cleveland, aşa că acum trebuie să ne scoatem vechea casă la vânzare – din păcate piaţa nu e înfloritoare. Se pare că acum calcarul s-a transformat într-un calcan.)

Cu dragoste,
„Beans"

Ottawa, 5 iunie 1955

Dragă doamnă Flett,

Doar un bilet de mulţumire pentru cuvintele amabile pe care le-aţi rostit la mica noastră ceremonie de ieri. Cred că vorbesc în numele tuturor când spun că ne-au emoţionat remarcile dumneavoastră, mai ales cele privitoare la părerea soţului dumneavoastră despre revista noastră şi rolul ei în comunitate.

Pentru mine personal a fost o mare plăcere să vă cunosc, pe dumneavoastră şi pe cei trei copii încântători, şi vă rog să nu vă imaginaţi nici o clipă că m-am simţit jignit de ce a spus Alice despre cravata mea. Ştiu bine că adolescenţii spun uneori ce gândesc şi pe urmă regretă. Sunt *nerăbdător* să vă citesc articolul despre Festivalul Lalelelor. Cinci sute de cuvinte ar fi tocmai bine, aşa cum cred că v-am spus deja, dar vă rog să nu ezitaţi să scrieţi mai mult sau mai puţin de atât, dacă simţiţi nevoia. Avem mulţi cititori care v-ar citi cu bucurie comentariile.

Al dumneavoastră,
J.W.D., redactor

Ottawa, 9 iunie 1955

Dragă doamnă Flett,

Vă scriu să vă anunţ că *voiajul inaugural*, cum i-aţi spus, va *ancora* sâmbăta viitoare în secţiunea Sport şi gospodărie

a revistei. Articolul pe care ni l-aţi trimis este cât de poate de solid, în cel mai bun înţeles jurnalistic al termenului, şi totuşi plin de formulări foarte inspirate, dintre care preferata mea este descrierea pe care o faceţi lalelelor plantate la distanţă, care par nişte „găgăuţe pe drum spre picnic". Chiar că da.

Dacă sunteţi de acord, ne-am gândit că am putea folosi „Doamna Degete Verzi" ca pseudonim. Nu mă simt foarte confortabil să vă fac această sugestie, mă întreb dacă nu pare cumva insensibilă, aşa că vă rog să-mi spuneţi dacă aveţi orice fel de rezerve.

Al dumneavoastră,
Jay Dudley

Ottawa, 15 iunie 1955

Dragă doamnă Degete Verzi,

Vă felicit pentru articolul despre Festivalul Anual al Lalelelor din frumosul nostru oraş. Mi se pare un material corect, cuprinzător şi flatant. De ce flatant? Pentru că aţi menţionat drept demnă de laudă o anume grădină de pe Fenton Boulevard, unde spuneţi că aţi zărit un strat de „lalele Rembrandt superbe, pe fundalul unui gard vopsit în gri" (paragraful patru). De când am citit aceste rânduri, doamna mea şi cu mine ne-am convins că trebuie să fie o referire la propriile noastre lalele Rembrandt şi la gardul nostru proaspăt vopsit în gri, care v-au atras atenţia şi au fost astfel imortalizate prin tipar.

Se întâmplă să aveţi vreo opinie în legătură cu modul de folosire a fungicidelor pentru sterilizarea solului după un atac de mană care a afectat pomii fructiferi?

Cu mulţumiri,
Alvin A. MacIntosh

Ottawa, 18 iunie 1955

Dragă doamnă Degete Verzi,

Mă bucur că în sfârşit putem vedea Festivalul Lalelelor şi prin ochii unei femei. Mi-a plăcut ce ai scris despre lalelele albe cu picăţele mov. Păcat că nu spun mai mulţi ce cred despre subiectul cu pricina. Sper că o să continui cu rubrica din *Recorder*. Sincer, mie întotdeauna mi s-a părut că cel care scria înainte rubrica de grădinărit, domnul Degete Verzi, nu lua foarte în serios subiectul soiurilor pătate. Era cam slăbuţ şi la capitolul fertilizatori.

A dumitale,
Doris Griswold

P.S. Sunt complet de acord cu dumneata în legătură cu amestecurile de soiuri pure şi soiuri pastelate.

Climax, Saskatchewan, 25 iunie 1955

Dragă mătuşică,

Am ţinut pumnii strânşi să primesc o scrisoare de la tine, dar zilele trec şi până acum n-am avut noroc. Ca să spun drept, cred că sunt eu tot mai neliniştită şi motivul e, ce să mă mai ascund, că o să am un copil, doar că aici nu ştie nimeni, mai ales ai mei, care ar exploda dacă ar afla ceva. E o poveste lungă, cum s-a întâmplat şi aşa mai departe, dar începe să se vadă şi trebuie să fac ceva repede, înainte să înceapă lumea să se prindă. Ce vreau e să plec de aici şi s-o iau de la capăt în altă parte. Pe urmă, când vine momentul, o să dau copilul spre adopţie şi o să-mi găsesc o slujbă, folosindu-mă de faptul că mă pricep să dactilografiez. Ştiu că până la urmă se vor aranja toate, problema e că nu ştiu de unde să încep, dacă înţelegi ce vreau să spun. E ca şi cum aş avea o roată mare pe care trebuie s-o pun în mişcare, dar parcă nu am forţa necesară să-i dau drumul. De asta speram că poate m-ai putea ajuta pentru câteva luni. Când ţi-am scris prima dată am vorbit de masă, casă şi patruzeci de dolari, dar de fapt

n-am nevoie decât de masă şi casă. Aş fi foarte recunoscătoare pentru atât.

Cu drag,
nepoata ta, Beverly

Ottawa, 29 iunie 1955

Dragă doamnă Flett,

Cum se poate vedea din scrisorile ataşate, articolul dumitale despre Festivalul Lalelelor a fost un mare succes. Toată lumea, inclusiv eu, a părut să reacţioneze la pledoaria dumitale în favoarea unor aranjamente mai curajoase şi la remarca de încheiere: „Pentru frumuseţe e nevoie de curaj. Iar pentru curaj e nevoie de curaj". Bine spus!

Sperăm cu toţii – vorbesc în numele întregii redacţii – că o să repeţi prestaţia. De fapt, crezi că ai putea să scrii o rubrică lunară, chiar săptămânală, pentru revistă? Îmi dau seama că solicitarea vine la foarte puţină vreme după decesul soţului dumitale, şi că poate nu te simţi în stare să-ţi iei un angajament ferm. Dar experienţa proprie (soţia mea a murit cu numai trei ani în urmă) mi-a arătat că activitatea continuă este *cea mai* eficientă metodă de a face faţă durerii.

Îţi returnez cecul, pe care, într-un gest atât de fermecător, mi l-ai returnat. Dar, bineînţeles, *insistăm* ca *toţi* colaboratorii noştri să fie plătiţi. Îmi pare rău doar că nu e mai generos.

Al dumitale,
Jay

Climax, Saskathewan, 7 iulie 1955

Dragă mătuşică,

Îţi scriu în mare grabă. De abia aştept să vă văd, pe tine şi pe copii, şi n-am cuvinte să-ţi mulţumesc pentru biletul de tren pe care mi l-ai trimis.

Pupici mulţi. Am o senzaţie stranie în coşul pieptului că sunt pe cale să încep o nouă viaţă. Aşa că pe miercuri.

Beverly

Universitatea din Boston, 12 iulie 1955

Dragă doamnă Flett,

Apreciez faptul că mi-aţi scris despre frumoasa colecţie de *cypripedium* a soţului dumneavoastră, pe care am văzut-o şi am admirat-o, dar mă tem că nu este suficient de completă ca să putem lua în calcul achiziţionarea ei, şi nici nu îndeplineşte standardele de conservare acceptabile pentru muzeul nostru, mai ales specimenele mai vechi, de pildă *montanum* şi *calceolus*.

Cu cele mai bune gânduri şi sincere condoleanţe,
Leonard Lemay, Şeful Catedrei de botanică

Ottawa, 17 august 1955

Dragă doamnă Degete Verzi,

Am făcut ce ai spus în rubrica de săptămâna trecută, am cultivat în jurul arbuştilor de ceai hibrizi şi în jurul tufelor de trandafiri hibrizi şi ţi-am urmat şi sfaturile în legătură cu făina de oase folosită ca fertilizator. Până acum, toate bune. Acum aş vrea să ştiu ce părere ai despre ochiul-boului perene: se pot propti pe araci atât de devreme?

Toate cele bune,
S.J. Provost

Ottawa, 18 august 1955

Dragă doamnă F,

Multe mulţumiri pentru un nou articol minunat – şi dactilografiat profesionist pe deasupra! Chiar ai talent la

exprimare: „Suculenţa şi pocnetul crocant al unei frunze de măr". Foarte frumos.

Sper că faci faţă valului de căldură.
Cu bine,
Jay

Perth, Ontario, 12 septembrie 1955

Dragă doamnă Degete Verzi,
Uite un sfat util pentru cititorii dumitale: dacă sunt tăiaţi, rujii galbeni vor înflori încă o dată. De fapt, eu tot vreau să fac asta din august. Mulţumesc pentru instrucţiunile legate de crinii Madona. I-am pus pe ai mei în pământ, i-am binecuvântat cu un strop de fertilizator şi le ţin pumnii strânşi.

Noroc,
doamna Donald Fourtier

Colegiul Smith, Northampton, Massachusetts,
15 septembrie 1955

Dragii mei,
Uf, am trecut în sfârşit de înscriere, aşa că acum simt că aş putea să trec de orice. Am intrat la cursul de literatură rusă până la urmă. Profu' – toată lumea îi spune Zeus – a zis că nu-i vine să creadă că am reuşit să ajung la nivelul ăsta după ce am făcut numai doi ani de rusă în liceu.

Da, e adevărat, toată lumea poartă pantaloni scurţi până la genunchi, la cursuri şi peste tot. Nu mi-ar strica încă vreo două perechi, dacă se uită Beverly după nişte materiale. (Salut, Beverly, sper că te simţi bine.) Mă gândeam că un tweed maro drăguţ (o nuanţă de tabac) ar merge bine cu puloverul meu de lână, şi poate ceva cu carouri albe şi un albastru potolit, dar nu foarte mari carourile.

Se pare că „Doamna Degete Verzi" devine tot mai celebră pe zi ce trece. Şi e grozav. Pe bune, nu glumesc. Chiar nu vorbeam serios când am zis ce am zis despre faptul că îl înlocuieşti pe tata şi că îl uiţi şi toate alea. Am fost într-o stare groaznică toată vara, pentru că stăteam degeaba în casă, pe căldura aia şi îmi făceam griji în legătură cu plecarea. Cred sincer că treaba asta cu rubrica e ca un fel de împlinire pentru tine, ştii ce vreau să spun, pentru că n-ai făcut nimic până acum, dacă nu punem la socoteală gătitul şi cărţile de bucate. Poate chiar ai un talent latent, la scris vreau să spun.

Tre' să fug până nu se închide biblioteca. Chiar simt că încep să-l înţeleg pe adevăratul Cehov. Pe limba lui, vreau să spun, fiindcă dintr-odată are SUBSTANŢĂ şi PROFUNZIME, care nu se văd nici pe departe în prostiile alea de traduceri cu care se mulţumeşte lumea.

Vă iubesc,
Alice

Ottawa, 5 octombrie 1955

Dragă doamnă Degete Verzi,

Mamă, ce mi-a mai plăcut articolul de săptămâna trecută despre dăunătorii de grădină, inclusiv „băieţeii din cartier care atacă merii". Mersi şi pentru sfaturile utile despre merele pădureţe. Ultima sugestie mi-a plăcut cel mai tare – aruncaţi-le şi gata. Minunată idee!

Betty Singer (O Adevărată Admiratoare)

Bloomington, Indiana, 6 octombrie 1955

Stimată doamnă Flett,

Sperăm că nu va mai trece mult până când detaliile moştenirii tatălui dumneavoastră vor fi puse în ordine, dar, aşa cum ştiţi, portofoliul său de investiţii era dintre cele mai complicate. Încerc de câteva zile să o găsesc la

telefon pe văduva sa, dar nu am primit nici un răspuns. I-am urmat instrucţiunile în legătură cu împărţirea bunurilor, acordând toată atenţia protejării piramidei tatălui dumneavoastră, ca un „monument etern" ridicat în memoria sa. Avem nevoie să obţinem semnătura doamnei pe o serie de documente legate de testament. Ştiţi cumva dacă e plecată în vreo călătorie şi, dacă da, când se va întoarce în Bloomington?

Al dumneavoastră,
Calvin K. Kopps
(Bregnam & Kopps)

Bloomington, Indiana, 1 noiembrie 1955

Dragă Daze,

Doar câteva rânduri. Nu am reuşit să dau de urma Mariei. Giorgio (noul meu prieten) şi cu mine am mers duminică cu maşina la lacul Lemon şi am găsit casa închisă ca o scoică. Vecinii spun că n-au mai văzut-o pe acolo de cel puţin o lună. Spune-mi ce să facem mai departe.

Eu sunt gata să plecăm la Chicago şi am rezervat deja camera, una foarte luxoasă, şi de ce nu, la urma urmei? Ţi-ai cumpărat biletul de tren?

Cu dragoste,
Fraidy

Ottawa, 4 noiembrie 1955

Dragă doamnă F.,

Textul pe care ni-l propui despre serele de flori din Chicago sună *perfect* pentru ianuarie, ca şi cel despre Morton Arboretum[1]. Eu, unul, n-am fost niciodată în renumitul

1 Parc botanic din Lisle, Illinois, întins pe şapte kilometri pătraţi şi compus din mai multe grădini cu plante şi arbori din diverse zone geografice.

oraş, dar înţeleg că e extraordinar de frumos, în ciuda reputaţiei de oraş al gangsterilor şi contrabandei. Aş vrea să ştii că, dacă vreodată nu reuşeşti să scrii un articol (din pricină de boală sau alte probleme), îl putem ruga oricând pe Pinky Fulham, din redacţie, să-ţi ţină locul. Cu toate că în mod obişnuit el se ocupă de evenimentele civice, e un grădinar entuziast şi, *întâmplarea face*, un mare admirator al rubricii dumitale.

Al dumitale,
J.

Northampton, Massachusetts, 8 noiembrie 1955

Dragă mamă,

Vreau să-ţi spun de la bun început că îţi lipseşte o doagă în povestea asta cu copilul. Credeam că ideea era ca Beverly să-l dea spre adopţie şi pe urmă să înceapă o nouă viaţă. Warren are aproape şaisprezece ani şi Joan paisprezece, ultimul lucru care îţi trebuie acum în casă e un bebeluş plângăcios. Mai au puţin şi pleacă la colegiu şi atunci o să fii şi tu liberă să faci excursii cu vechile tale prietene, cu „fetele", că doar asta ţi-ai dorit mereu. Cred că Beverly profită de bunătatea ta. Ştiu că te ajută, mai ales acum, că pleci la Chicago, şi îţi bate textele la maşină, dar gândeşte-te ce primeşte ea în schimb. Masă şi casă gratis şi o mulţime de avantaje. Şi nu înţeleg de ce copilul trebuie să stea în camera mea. Ce-o să se întâmple când vin acasă de Crăciun? Unde anume o să dorm, dacă nu e o întrebare prea impertinentă? Cât despre numele Victoria, dacă tot m-ai întrebat ce părere am, mi se pare pretenţios. E o Victoria aici, la cămin, şi e o înfumurată.

Poţi să-mi trimiţi te rog jacheta roşie, *repede*?

Vă iubesc,
Alice

Ottawa, 14 decembrie

Dragă doamnă Degete Verzi,

Articolul despre plantele de Crăciun a fost minunat şi am râs de mi-au dat lacrimile când am citit cum te-ai luptat cu crăciuniţa-cu-picioroange. Uite un sfat pe care poate vrei să-l dai mai departe cititorilor dumitale: ţineţi blestemăţiile departe de aragaz, de curent şi de calorifere şi o să reziste toată iarna. De fapt, o să vă săturaţi de ele. Ha! Şi încă ceva: afânaţi solul din când în când cu o furculiţă.

Sărbători fericite şi mulţumesc pentru sfaturile înţelepte din fiecare săptămână.

Hollis Sanderson

Bloomington, Indiana, 29 decembrie 1955

Daze,

Doar câteva rânduri, ca să te previn că o să primeşti o scrisoare de la Beans, care s-a hotărât că vrea să meargă cu noi la Chicago. Trebuie să mă crezi că n-am găsit nici o cale s-o refuz. M-a luat pe nepregătite, dar o să afli tu toată povestea – cred că mai bine o las pe ea să-ţi spună cum a fost.

Mai vreau să te asigur că am primit de la avocat cheia casei de la lacul Lemon şi am scotocit peste tot foarte atent. Nu am găsit nici un indiciu despre ce s-ar fi putut întâmpla cu Maria, nici un bilet, nimic, deşi o parte dintre hainele ei s-ar putea să lipsească (umeraşe goale în dulap şi aşa mai departe). Ştii deja de banii pe care i-a retras din cont – cel puţin douăzeci de mii, deşi s-ar putea să fi luat mult mai mult, după câte spune avocatul. Apropo, piramida tatălui tău, din grădina din spate, arăta destul de drăguţ sub un strat de zăpadă proaspătă. Giorgio e de părere că s-ar putea să se fi aciuat veveriţe înăuntru. Ce zici de asta? Nişte mici faraoni veveriţoşi.

Cadoul de Crăciun a fost foarte tare. Cred că sunt singura persoană din tot statul Indiana, sau din toată emisfera de vest, care are o veioză făcută dintr-un picior de girafă – unde Doamne sfinte l-ai găsit (sau ai găsit-o)? Cred că ai redevenit Daze cea de pe vremuri – dar sper că ştii ce faci, să ai grijă de copilul ăla. He!

Pe curând,
Fraidy

Bloomington, Indiana, 10 ianuarie 1956

Fără îndoială că Fraidy ţi-a spus deja ce s-a întâmplat: „prietena" lui Dick din Cleveland, în fine, n-o să intru în detalii într-o carte poştală. Trebuie să plec pentru două săptămâni – departe de toate amintirile astea. Am retras casa de la vânzare – asta e o primă decizie. Ne vedem marţea viitoare la Palmer House.

Cu dragoste,
Beans

Ottawa, 2 februarie 1956

Dragă doamnă Degete Verzi,

Voiam doar să vă spun că articolul dumneavoastră despre grădinile din Chicago a funcţionat ca o vrajă pentru soţul meu. Măria Sa urăşte călătoriile cum nu s-a mai văzut, dar după ce a citit despre Morton Arboretum a hotărât că trebuie să mergem şi noi să vedem cu ochii noştri, aşa că ne ducem acolo în aprilie. Mă bucur că v-aţi întors. Pinky cum-îl-mai-cheamă nu ştie „nimicuţa" despre diferenţa dintre un trandafir galben Harrison şi unul persan.

Cu cele mai bune gânduri,
o cititoare fidelă

Northampton, Massachusetts, 6 aprilie 1956

Dragii mei,

Scuze că n-am mai scris de ceva timp, dar am avut o perioadă oribilă cu literatura rusă, la fel şi cu profesorul (un încuiat) şi cu colega mea de cameră, Shirley, care e deprimată din cauza prietenului ei, alt încuiat. În plus, a plouat o grămadă. Mă gândesc să-mi schimb specializarea principală, poate cu spaniola. Sau sociologia. Sau pedagogia. Toate lucrurile la care mă gândesc par lipsite de importanţă.

Vă iubesc,
Alice

Northampton, Massachusetts, 20 aprilie 1956

Dragă mamă,

Voiam doar să-ţi spun că mă simt mult mai bine şi chiar îţi mulţumesc că ai venit să mă vezi, mai ales că ştiu că n-ai mai zburat niciodată cu avionul şi ţi-e groaznic de frică să nu te prăbuşeşti. Cred că ai dreptate, că mă simţeam aşa din cauza lui tata, că a trecut doar un an de când a murit, un an fix. Am avut o discuţie lungă pe tema asta cu profu de rusă, care a spus că înţelege perfect cum mă simt şi că aceste comemorări de un an pot să te lovească puternic din punct de vedere emoţional şi că nu e nici o problemă dacă întârzii cu lucrarea de sfârşit de semestru.

Am hotărât să rămân la rusă. Am ajuns la Gogol. Ce suflet are omul ăsta, marele suflet al Rusiei înseşi!

Sărută-i din partea mea pe Warren şi Joan şi Beverly, şi mai ales pe Victoria, şi spune-le că o să le scriu în curând.

Alice

P.S. Am uitat să-ţi spun despre noua ta coafură, care e cea mai super. Îţi face şi gâtul mai subţire. Te-ai gândit vreodată să te vopseşti pe unde ai încărunţit?

Ottawa, 3 septembrie 1956

Dragă doamnă F.,

Mă întrebam dacă ţi-ar face plăcere să te alături redacţiei noastre pentru cina anuală de la Clubul Presei, pe 20 septembrie, la ora şapte. Pinky Fulham pregăteşte de fiecare dată un meniu splendid şi un program minunat de cântece şi scheciuri. Poate, dacă ţi-ar plăcea să vii, aş putea să trec pe la dumneata şi să mergem împreună. Anunţă-mă, te rog.

J.

Ottawa, 14 noiembrie 1956

Dragă doamnă Degete Verzi,

În sfârşit mi-a rezolvat cineva problema cu râia neagră a cartofului. Vreun sfat pentru molii?

Un cititor fidel

Northampton, Mass., 20 noiembrie 1956

Salut tuturor. Sunt îngropată până la gât în examene. Voiam doar să-i spun la mulţi ani Victoriei pentru prima aniversare. De-abia aştept s-o revăd.

Alice

Bloomington, Indiana, 20 decembrie 1956

Sper să primeşti vederea asta până la Crăciun. Sărbători fericite tuturor. Beans şi cu mine ne gândeam să mergem la New Orleans în februarie. Ce zici? Am terminat-o cu Giorgio. Mă săturasem să-mi sug burta mereu şi să mă prefac că sunt fetişcana pe care şi-o dorea el.

Bucurie, linişte etc.

Fraidy

Ottawa, 15 ianuarie 1957

Dragă D.,

Tuturor din redacţie ne-a plăcut la nebunie articolul tău despre cum se altoiesc cactuşii – subiectul perfect pentru grădinarii de iarnă. Pinky Fulham a făcut câteva desene (pe care ţi le trimit, ca să-mi spui dacă eşti de acord cu ele), pentru că s-a gândit că i-ar putea ajuta pe cititori să urmeze etapele mai dificile. El e iubitor de cactuşi de multă vreme, aşa mi-a spus. E foarte bun şi la copaci.

Cu drag,
J.

Ottawa, 7 februarie 1957

Dragă doamnă Flett,

Îţi mulţumesc pentru cuvintele amabile despre ilustraţiile cu cactuşi. Cred, deşi nu vreau să mă laud singur, că cititorilor noştri le lipseau, parcă înviorează pagina. Cât despre perioada cât o să fii la New Orleans, va fi o plăcere să scriu rubrica în locul dumitale. Intervin oricând cu bucurie. Te cam saturi să tot scrii despre alegerile locale şi certurile din consiliile şcolare.

Al dumitale,
Pinky Fulham

Ottawa, 30 iunie 1957

Dragă doamnă Degete Verzi,

Mi-a plăcut „Fiţi duri cu floxul". Am decupat articolul ca să-l păstrez şi am mai cumpărat un exemplar din revistă şi pentru cumnata mea din Calgary, o să-i placă la nebunie.

Cu cele mai bune gânduri,
Rose Henning,
un-timid-dar-hotărât-grădinar-începător

Colegiul Hanover, 19 septembrie 1957

E aşa o gălăgie în cămin, că nu pot nici să gândesc, dar voiam să-ţi spun că m-am instalat şi supravieţuiesc. Vremea e grozavă aici. Ce veste bună că Beverly face cursul de comerţ, o să se descurce de minune.

Vă iubesc pe toţi, mai ales pe Vicky,
Warren

P.S. Ai spus că e în regulă dacă trimit cărţi poştale

Ottawawawa, 2 decembrie 1957

O, dragă doamnă verde, draga mea doamnă degeţel
cât te iubesc te iubesc pentru
bunătatea ta verdeaţa ta priceperea ta
stropitoarea ta grăunţele de fertilizator şi oh cât îmi place
să frunzăresc paginile astea mototolite şi să te găsesc
mereu între timbre şi rubrica de bridge
între reţete şi religie acolo mereu acolo
cu verdeaţa ta blândeţea ta şi oh săptămâna trecută
cu cârpa ta umedă
ştergeai frunzele verzi verzi
curăţând şi lustruind aşa de blând şi deschizându-le
porii verzi ca să intre aerul era ca şi cum ai spăla
mânuţele unui bebeluş aşa ai spus
dragă doamnă degete verzi dacă aş putea
să fiu copilul tău
spălat şi pur scăldat în aer curat şi bunătate
aş fi fericit şi nu mi-ar mai lipsi nimic
cum te iubesc am nevoie de tine dulce bună doamnă degete verzi

Anonim

Bloomington, Indiana, 15 ianuarie 1958

Daze, o să mă omori, dar nu pot să ajung în Florida în februarie. Ghici de ce? Mă mărit. Mda, mă mărit. Sper că n-ai leşinat. Beans zice că mi-am pierdut minţile, dar cred că o să-ţi placă de Mel. E tehnician de laborator, divorţat, are păr frumos, e bariton într-un cvartet bărbătesc, asta ar trebui să spună totul. Aşa că în loc să stai la soare în Florida, ce-ar fi să vii în Indiana pentru nuntă? O să fie o ceremonie scurtă la Starea Civilă, fără ţinută de gală, dar urmată de cea mai mare petrecere pe care ai văzut-o vreodată. Găleţi de şampanie. Oceane.

Cu dragoste,
Fraidy

Bloomington, Indiana, 17 ianuarie 1958

Doar trei rânduri. Absolut trebuie să vii la NUNTĂ şi pe urmă noi două domnişoare bătrâne (*toi et moi*) putem să plecăm spre sud să stăm o săptămână în Florida. (Fraidy spune că ţi-a trecut frica de avioane.) Am nevoie de nişte soare. Sper ca Mel să fie bărbatul potrivit pentru Fraidy, e un dulce, dar a trecut deja prin DOUĂ divorţuri!!!

Beans

Ottawa, 4 martie 1958

Dragă D.,

Minunat articolul despre palmier, „copacul misterios", şi am primit reacţii bune şi la desenele lui Pinky.

Mă întrebam dacă ţi-ar face plăcere să vezi un spectacol cu piesa *Tea and Sympathy*. Am primit două bilete pentru 15 martie.

J.

Ottawa, 2 iunie 1958

Dragă doamnă Degete Verzi,

Omagiul pe care l-ai adus muşcatelor m-a impresionat profund. Aceste minuni rezistente şi viguroase mi-au ţinut companie în cei cincizeci de ani de căsnicie, înveselindu-mă din ghiveciul lor de pe pervaz în timp ce curăţam cartofii pentru cină. Soţul meu era unul dintre acei bărbaţi care nu concepeau cină fără cartofi în farfurie. Ei bine, acum locuiesc în ceva care se cheamă azil pentru bătrâni, la Sunset Manor, dacă-ţi vine să crezi, aşa că s-a terminat cu corvoada curăţatului, dar pervazul meu e încă plin de aceste frumuseţi colorate. Ca şi ţie, îmi place să frec între degete frunzele moarte ca să le simt mirosul, doar că n-am spus niciodată nimănui că fac una ca asta, părea aşa o nebunie.

Toate cele bune,
doamna Alice W. Keefer

Ottawa, 27 aprilie 1959

Dragă Dee,

Îţi mulţumesc foarte mult pentru invitaţia la cină în ziua de Paşti. Cu ce familie frumoasă ai fost binecuvântată: Alice cu nimbul ei de păr roşu, timidul Warren, scumpa de Joan şi nepoata ta Beverly şi micuţa Victoria. Aproape uitasem ce plăcut e să stai la masă, în zi de sărbătoare, cu o familie adevărată – şi ce masă *splendidă* a fost! Şi te rog să nu-ţi închipui pentru o clipă că am fost stânjenit când Alice a cerut să „mă verifice".

Al tău,
J.

P.S. Sper că a rămas aşa pentru marţea viitoare.

Bloomington, Indiana, 14 noiembrie 1959

Daze,

M-a sunat săptămâna trecută avocatul tău, în legătură cu proprietatea de la lacul Lemon. A găsit în sfârşit un cumpărător interesat, dar numai dacă i se permite să intre cu buldozerul peste piramidă şi să reumple zona cu pământ. Spune-mi, te rog, ce părere ai. Să-i dăm drumul? Se pare că nu au nevoie de semnătura Mariei pentru vânzare. Dacă mai apare vreodată, i se va da un fel de compensaţie.

Cu drag,
Fraidy (salutări de la Mel)

Bloomington, Indiana, 13 decembrie 1959

Daze,

Crăciun fericit din partea lui Mel şi a mea. Le-am transmis comentariile tale celor de la agenţia imobiliară, şi nu, nu cred că eşti nebună. De ce să te grăbeşti să vinzi, dacă nu ai nevoie de bani, deşi poate ar trebui să te previn că piramida pare să fi atras nişte vandali, sau dacă nu e asta, înseamnă că a fost afectată de îngheţ. Toate cele bune pentru deceniul următor. Cine şi-ar fi imaginat că eu o să devin „soţioară" şi tu „femeia de carieră". Oricum, ţi se potriveşte. Beans şi cu mine suntem de aceeaşi părere, cel puţin ţi-ai găsit un *métier*!

Te iubim,
Fraidy

Ottawa, 3 aprilie 1960

Dragă doamnă Degete Verzi,

Dom'le, chiar că ai spus lucrurilor pe nume în „Mâncare pentru plante – da sau nu". Soţia mea şi cu mine ne ciondănim pe tema asta de ani de zile. Prin urmare, ca să-mi arăt

recunoştinţa, îţi trimit (alăturat) reţeta mea pentru cum să scapi de algele din heleşteul cu nuferi (pentru cine are aşa ceva) şi să nu mai revină niciodată! Spune-le cititorilor dumitale să cumpere sulfat de cupru de la orice pepinieră sau magazin de feronerie.

Pe curând şi mulţumesc,
Roman Matrewski

Ottawa, 12 august 1960

Dragă doamnă Degete Verzi,

Mi-a plăcut teribil lupta dramatică pe care ai dus-o cu colonia de furnici. Ca şi explicaţiile edificatoare despre gândacul verde european. Ai un adevărat talent de a transforma orice informaţie într-o poveste.

Al dumitale, cu recunoştinţă,
Grădinarul-din-Ottawa-de-Sud-
sătul-de-buruieni-şi-gândaci

Bloomington, Indiana, 4 noiembrie 1960

Salutare, tocmai am primit invitaţia la nunta lui Alice. Vin negreşit. Iau în serios ce ai spus despre „însoţitor". O să venim cu avionul, în loc de tren. E plin de bani.

Beans

Ottawa, 15 decembrie 1960

Dragă Dee,

Tocmai am vorbit cu Pinky, care spune că preia bucuros rubrica până după nunta fiicei tale. Îmi dau seama că evenimentele astea presupun o organizare extrem de complicată.

Pinky are un material interesant despre ferigi, care par să se bucure de un nou interes. Spune-mi dacă te pot ajuta cu ceva.

Al tău,
J.

Ottawa, 22 ianuarie 1961

Draga mea Dee,
Iartă-mă, dar trebuie să pun asta în scris. Îţi mulţumesc, îţi mulţumesc, îţi mulţumesc.

J.

Hampstead, Anglia, 20 aprilie 1961

Dragă mamă,
Suntem atât de fericiţi în căsuţa asta. Nici n-am visat vreodată că aş putea fi aşa de fericită. Până şi adresa sună ca un poem: Aleea Berarilor numărul 1. Ce zici de asta? Cred că am fost cam nebună toată viaţa şi acum, dintr-odată, nu mai sunt. O să rămân aici pentru totdeauna şi o să am copii şi o să scriu despre Cehov şi o să am o viaţă confortabilă şi sănătoasă. Îţi mulţumesc pentru instantaneele minunate cu Victoria. Mi se umple inima de bucurie numai când mă gândesc la ea. Ce bine că tu şi Beans şi Fraidy v-aţi hotărât să mergeţi în Bermude anul ăsta! Ben îţi transmite şi el toate cele bune.

Alice

Bloomington, Indiana, 25 mai 1962

Daze,
Mă bucur că am reuşit să ajungem la botez. Alice arăta minunat – mamă, ce s-a cuminţit! –, iar Ben junior e superb. (Presupun că s-au întors în Hampstead.) Şi a fost o plăcere

să-l cunosc în sfârşit pe Jay. Da, ai avut dreptate, chiar că are un râs bogat şi monden. În plus, nu poţi să nu-l îndrăgeşti pe un bărbat care ştie toate versurile din *Ivan Skavinsky Skavar*[1]. M-am bucurat foarte mult că el şi Mel au atâtea în comun. Ce ciudat, cum ne-am găsit toate amorezi la vârsta noastră, deşi presupun că Mel nu mai poate fi numit amorez acum, că a devenit soţ. Apropo, Beans şi Brick au început să vorbească de clopotele de nuntă. Aş vrea să-mi fie mai simpatic, dar nu ştiu de ce nu reuşesc. Tu ce părere ai? Nu e vorba doar de nume şi de cravatele alea oribile, nu-i aşa? Poate e de vină felul cum zâmbeşte batjocoritor când se vorbeşte de familia Kennedy. Sau poate e inelul ăla de la frăţia Sigma Chi. Poate totul e de vină.

Cu dragoste,
Fraidy

Ottawa, 6 iunie 1963

Dragă doamnă Degete Verzi,

Sunt absolut de acord că bujorii sunt frumoşi, dar tembeli. Cea mai mare tâmpenie e faptul că nu le place să fie mişcaţi – şi tocmai din acest motiv soţul meu şi cu mine ne-am bucurat de sugestia pe care aţi oferit-o în rubrica de săptămâna trecută. Multe mulţumiri. Sunteţi minunată.

(dna) Audrey LaRoche

Ottawa, 15 august 1963

Dragă doamnă Degete Verzi,

Articolul despre nalbe a fost grozav. Mi-a plăcut partea cu „rochiţele lor cloş franjurate", şi „tulpinile timide şi

1 Referire la poemul *Abdul Abulbul Amir*, scris în 1877 de Percy French şi transpus ulterior pe muzică. Contele rus Ivan Skavinsky Skavar este unul din personajele principale ale acestei epopei.

scămoşate". N-am mai avut nalbe în grădină de ani de zile, dar după ce ţi-am citit rubrica m-am dus glonţ şi am cumpărat un pumn de seminţe, cu toate că anul ăsta e prea târziu să le mai plantez.

Mersi mult de tot,
Lydia Nygaard

Ottawa, 25 noiembrie 1963

Draga mea Dee,

Nu am reuşit să te prind la telefon, de asta îţi scriu câteva rânduri. Săptămâna viitoare cea mai mare parte a rubricii de „sport şi gospodărie" va fi anulată ca să facem loc articolelor despre Kennedy – aşa că o să folosim articolul tău despre grădina alpină săptămâna următoare. În ce lume trăim, toate se duc de râpă!

Al tău,
J.

Ottawa, 25 ianuarie 1964

Dragă Dee,

Îmi pare foarte rău pentru neînţelegere. Îmi dau seama acum, bineînţeles, că a fost o greşeală să-ţi spun la telefon. Ştiam că o să fii dezamăgită, dar *nu* mi-am imaginat că o să reacţionezi aşa. Ai tot spus în ultima vreme că îţi doreşti mai mult timp pentru tine, mai mult timp pentru călătorii, poate să mergi în Anglia să-ţi vezi fiica. Sper că ne putem întâlni ca de obicei marţi şi să vorbim pe îndelete ca doi oameni *raţionali*.

Al tău,
J.

Ottawa, 6 februarie 1964

Dragă doamnă Flett,

Ţi-am citit scrisoarea cu atenţie şi te asigur că înţeleg cum te simţi. Dar cred că Jay ţi-a explicat care e politica ziarului, faptul că redactorii cu normă întreagă au prioritate la alegerea rubricilor. Aşa cum bine ştii, ţi-am ţinut locul din când în când la rubrica de grădinărit, de fiecare dată când ai fost plecată şi, ca să spun drept, am primit multe scrisori de apreciere din partea cititorilor, cărora le place mai ales că rubricile mele sunt ilustrate şi abordează problemele dintr-un punct de vedere bărbătesc. Eu, unul, cred că un ziar regional este un organism viu, care se opune rutinei. Gândeşte-te aşa: cititorii noştri se schimbă mereu şi noi trebuie să facem la fel. După nouă ani în care ai fost doamna Degete Verzi sunt convins că şi dumitale ţi-ar prinde bine o schimbare.

Cu cele mai bune gânduri,
James (Pinky) Fulham

20 februarie 1964

Dragă Dee,

Îmi pare *atât* de rău pentru toată povestea asta şi sunt de acord că politica ziarului e ridicolă, dar se aplică încă de pe vremea predecesorului meu. Nimic din toate astea nu are de-a face cu competenţa ta, ştii bine. Problema e că Pinky, în calitate de angajat cu normă întreagă, are dreptul să-şi aleagă orice rubrică permanentă atâta timp cât poate demonstra că e capabil în domeniul respectiv. N-am cuvinte să-ţi spun cât de *mult* regret ce s-a întâmplat, dar am mâinile legate.

Te rog, hai să ne vedem în curând şi să vorbim despre alte lucruri. Exagerezi, dacă-mi permiţi să spun aşa, considerând decizia asta o ofensă personală.

Al tău,
J.

28 februarie 1964

Dragă doamnă Flett,

Îţi mulţumesc pentru scrisoare. Mă tem însă că nu intenţionez deocamdată să mă răzgândesc. Sincer, mă ocup de politici locale de vreo zece ani şi am nevoie de o schimbare. Până şi medicul meu personal m-a sfătuit să fac o schimbare. Aş crede că şi dumneata ai fi dornică de o schimbare după atâţia ani. Schimbarea ne ţine în priză.

Al dumitale,
Pinky Fulham

P.S. Aşa cum am mai spus, sper că acest dezacord nu va afecta prietenia noastră.

Bloomington, Indiana, 28 martie 1964

Daze,

Beans şi cu mine ne întrebam dacă ţi-ai rupt cumva mâna. Nici una dintre noi n-a mai primit veşti de la tine de o veşnicie. Ce-ai zice să ne scrii câteva rânduri?

Fraidy

Hampstead, Anglia, 10 aprilie 1964

Nu mi-ai mai scris de săptămâni întregi. Sper că totul e bine. În Anglia a venit primăvara, e superb şi Judy a ajuns deja la şase kilograme. E totul în ordine? Sunt puţin îngrijorată. N-am mai primit nici o scrisoare de săptămâni bune. S-a întâmplat ceva?

Cu dragoste,
Alice, Ben, Benje şi piticul Jude

Durerea, 1965

1965 a fost anul în care doamna Flett a căzut într-o depresie profundă.

S-a întâmplat peste noapte, mai mult sau mai puţin. Familia şi prietenii au privit neputincioşi cum stăpânirea de sine cu care îi obişnuise s-a transformat în tulburare, apoi în retragere şi în fine într-o furie bălmăjită care părea să se hrănească dintr-o nedreptate. A fost neatrăgătoare toată această perioadă. Disperarea nu-i venea bine. Bunătatea nu poate face faţă răutăţii – e prea bună, înţelegeţi, ridicol de bună. O persoană care nu reuşeşte să doarmă mai mult de o oră sau două în fiecare noapte şi ale cărei obiceiuri alimentare sunt date peste cap – acest gen de persoană se prăbuşeşte în scurtă vreme în depresie; aţi văzut astfel de oameni, i-a văzut şi doamna Flett, târşâindu-şi picioarele pe la marginea parcurilor sau aşezaţi sub uscătoarele de păr. Pielea de pe faţă le atârnă. Hainele curg de pe ei şi arată mereu de parcă le-ar trebui o dichiseală bună. Îţi vine să te repezi la aceste suflete pierdute şi să le oferi alinare, dar au o aură de eşec care te descurajează, aproape ca un miros.

Primăvara şi vara anului 1965 – au fost nişte luni cumplite pentru doamna Flett, care aluneca pe zi ce trecea pe o traiectorie care a început cu resemnarea, apoi a căpătat duritatea tăcerii, şi în cele din urmă, dintr-un salt, s-a transformat într-o înstrăinare acră şi plină de reproş faţă de cei din jurul ei, de copii şi nepoţi, de numeroşii prieteni buni şi cunoştinţe.

Ce anume a schimbat-o atât de drastic pe doamna Flett?

Fenomenul menopauzei e probabil un răspuns la îndemână, dar nu e asta. Daisy Flett are cincizeci şi nouă de ani

în 1965, aproape şaizeci, iar structura ei hormonală, niciodată deosebit de volatilă – potrivit unora –, e reglată ca un ceas – potrivit altora – de la vârsta de patruzeci şi nouă de ani. Şi nici nu pare să sufere de „doliu întârziat", cum ar vrea să creadă unii membri ai familiei. Îşi aminteşte cu duioşie de dragul, scumpul de Barker, bineînţeles că da, îi cinsteşte memoria, orice ar însemna asta; şi se gândeşte la el, cu un surâs, de fiecare dată când îşi unge palmele cu un strop de loţiune Jergens, retrăind momentul – un moment foarte intim, despre care nu vrea să vorbească cu nimeni, deşi îl consemnează aici – când el i-a proslăvit degetele cu articulaţii fine, comparându-le cu nişte minunaţi peşti mlădioşi, de mătase.

Peşti? Ce idee şocantă; a luat-o prin surprindere; la momentul respectiv nu era complet convinsă de asemănare, dar cel puţin a înţeles tentativa nesigură, curajoasă, a soţului ei către poezie. Dar oare se stinge ea de dorul partenerului ei dispărut? De dorul calmului pe care îl oferea oboseala simplă a iubirii lor? Cât timp petrece ea rememorând uniunea lor, cei douăzeci de ani conjugali?

La drept vorbind, foarte puţin. Gata, am spus-o.

Tristeţea ei de acum, dezordinea din gândurile şi sentimentele ei, eşecul raţiunii, declinul sănătăţii ei fizice – toate se trag dintr-un sâmbure misterios de suferinţă pe care cei din jur nu pot decât să-l remarce, să-l cântărească şi să facă speculaţii.

Teoria lui Alice

S-a întâmplat ceva cu mine. La nouăsprezece ani eram pe care să devin un anume tip de persoană, dar apoi m-am schimbat, am luat-o în altă direcţie.

Personalitatea nu e ceva sculptat pe un frontispiciu. Am citit nu de mult – probabil în ziarul de duminică – despre o femeie americană care s-a sculat într-o dimineaţă şi s-a hotărât să-şi schimbe scrisul, să aplece literele spre stânga în loc de dreapta, concentrându-se să facă bucle mai mici şi mai dese. Era aproape ca un desen. Şi-a scris numele de zeci

de ori în acest nou fel. A scris preambulul Constituției și apoi Discursul de la Gettysburg, și până la prânz devenise o altă persoană.

Schimbarea petrecută cu mine a constat în ceva mai profund decât grafia și mult, mult mai profund decât decizii superficiale precum o nouă tunsoare sau un regim alimentar – deși e adevărat că la aceeași vârstă am hotărât să-mi las părul lung, lucru care nu era la modă la mijlocul anilor '50 și am renunțat la carne și la zahărul rafinat și la fumat.

Era vară. Tocmai mă întorsesem acasă după primul an de colegiu. Era prima dimineață, de fapt, și m-am trezit devreme, în casa noastră mare, tăcută și ponosită din Ottawa și m-am uitat drept la tavan, unde era o crăpătură circulară, ca o cocoașă pe spinarea unei cotoroanțe, înaltă și rotunjită la vârf și conică în rest. Crăpătura cu pricina era acolo de când eram foarte mică, nu-mi aminteam o vreme când să nu fi fost. Era primul lucru pe care îl vedeam dimineața și ultimul pe care îl vedeam seara înainte să adorm, această amenințătoare inscripție în tencuială care mă acoperea de groază. Nu e vorba că-mi era teamă de configurația vrăjitorească, Doamne sfinte, sigur că nu – știam foarte bine că asemenea antropomorfisme sunt solipsisme născute din fantezie; mai știam și că alți oameni, oameni mai fericiți, ar putea să vadă un râu în loc de o coloană diformă, sau harta unui subcontinent scufundat sau, cu putină imaginație, un munte cu o pagodă chinezească în vârf, la rândul ei acoperită de un morman de frișcă. Vedem ce vrem să vedem. Percepțiile noastre sunt rezultatul direct al dorințelor noastre cele mai profunde, asta se învață la cursul de Introducere în psiho, care e obligatoriu la facultatea mea. Nu, ce mă umplea de groază la crăpătura din tavan era persistența. Faptul că era mereu acolo. Hotărâtă să mă însoțească. Să facă parte din mine.

Am târât scara afară din beci, sperând că o să fie destul de lungă. (Camerele din casa aia a noastră erau ridicol de înainte.) Pe un raft din șopronul din grădină am găsit o cutie cu chit pentru tencuială și l-am amestecat singură, obținând un aluat lipicios pe care l-am întins, cu ajutorul unei spatule

din bucătărie, pe toată lungimea crăpăturii din tavan, mutând scara puțin câte puțin. Nu mai făcusem niciodată așa ceva, dar am citit cu atenție instrucțiunile de pe cutie și am lucrat foarte îngrijit. Întotdeauna am fost excepțional de îngrijită. „Foarte îngrijită prezentare", scriau profesorii mei la sfârșitul lucrărilor trimestriale, de asemenea „foarte organizată" și „plină de vervă".

În jumătate de oră chitul s-a uscat și l-am șmirgheluit, lăsând particulele fine de praf să-mi cadă în păr și pe față, inspirând pulberea cretoasă, gustând-o cu limba. Senzația nu mi s-a părut neplăcută, dimpotrivă. La ora patru terminasem de zugrăvit tot tavanul, folosind un trafalet cu mâner telescopic, și chiar înainte să mă culc am dat și a doua mână.

Apoi am stat întinsă pe întuneric, probabil puțin amețită de la vaporii grei de latex care coborau în rotocoale din tavan și convergeau în aer ca o adiere nebună, proleptică, de fericire. Somnul m-a cuprins repede și l-am primit cu bucurie; eram nerăbdătoare să vină dimineața; voiam să mă trezesc în lumina zorilor și să studiez, cu mintea limpede, transformarea pe care o adusesem.

Chiar așa s-a întâmplat. Acest eveniment, această revelație! Nici unul dintre numeroșii membri ai familiei nu a avut vreo obiecție la decizia mea de a-mi zugrăvi tavanul camerei. Nimeni nu m-a luat la întrebări – la ce-mi trebuie scara, de ce cotrobăi prin șopron după trafalet, dacă e un moft trecător sau un gest cu încărcătură simbolică. Asta m-a surprins, aerul general de permisiune. Mama, desigur, era preocupată de rubrica săptămânală despre grădinărit pe care e scria pentru ziarul local (Doamna Degete Verzi era pseudonimul pe care-l folosea). Fratele și sora mea au privit cu interes, poate chiar cu o urmă de invidie – lor de ce nu le-a venit ideea să-și îmbunătățească aspectul tavanului? –, iar verișoara Beverly, care se mutase la noi cu un an în urmă, m-a ajutat să întind ziare pe jos și mi-a dat niște sfaturi utile cum să ajung în colțurile mai greu accesibile. Cât despre tatăl meu, dacă ar mai fi trăit, probabil că m-ar fi descurajat să mă apuc de o treabă așa de plicticoasă și murdară, mai ales

în prima zi petrecută acasă, dar sunt convinsă, cumva, că ar fi înţeles impulsul care mă făcea să acţionez.

Într-o singură zi îmi modificasem viaţa: viaţa mea, aşadar, era modificabilă. Această simplă axiomă nu necesita exegeză; nu, mi-a intrat în sânge direct, cu puterea heroinei; o simţeam cum se umflă şi îmi aleargă prin vene, dându-le o strălucire ca de sticlă. Când mă trezisem, de dimineaţă, mă aştepta o nouă zi de limite şi predestinare, iar acum, adormeam în vârtejul propriei mele voinţe. A doua zi aveam să deschid ochii spre un câmp alb şi neted plin de posibilităţi. Tavanul care mă şicanase atâta vreme dispăruse acum, devenind doar amintirea unei amintiri. Nu îl acoperisem doar. Îl anulasem. Era ca şi cum n-ar fi existat niciodată.

După asta m-am hotărât să devin mai amabilă. Nu eram o persoană amabilă, dar eram convinsă că pot învăţa.

Primul pas a fost să-mi ard vechile jurnale în şemineu, împreună cu scrisorile pe care le trimisesem acasă în primul an de facultate, pline de izbucniri şi născociri. Mama m-a surprins când făceam asta şi şi-a arătat îngrijorarea. S-ar putea să regreţi, mi-a spus, poate că o să vrei să priveşti în urmă şi să vezi cum erai la zece ani, la doisprezece sau la şaisprezece.

Dar eu ştiam că n-o să am nevoie de jurnale sau scrisori ca să-mi stârnesc amintirile. Fusesem un copil răutăcios şi autoritar. Eram egoistă. Îmi plăcea să jignesc lumea. Îi spuneam surorii mele, Joan, Fricoasa, iar fratelui meu, Warren, Bubosul. Îi dădeam ordine verişoarei Beverly de parcă ar fi fost servitoare şi mă văitam de faptul că fetiţa ei plângea în primele luni; avea colici, nimic altceva, dar eu am reuşit să insinuez că era prost îngrijită, sau că avea leziuni cerebrale, sau aşa ceva. Tăiam mereu din ziare articolele despre diete pentru mama şi i le citeam tare, cu o voce rece şi vicleană, şi spuneam întruna de ziarul pentru care scria ea că e „o fiţuică parohială". Îmi amintesc cum eram. Oamenilor le place să creadă că memoria e ca un estuar cu ape joase, dar amintirile mele sunt mai degrabă ca un lac învolburat ale

cărui valuri se izbesc de persoana în care m-am transformat. O persoană drăguță. O persoană grijulie.

Am fost atentă; am ascultat motorul care se pornea și se oprea în capul meu; era ca și cum aș fi înșirat mărgele pe ață, o muncă foarte migăloasă. Eram o fetiță când la începutul verii lui 1955 și devenisem femeie când s-a terminat. Femeile, am învățat, trebuie să piardă sânge, dar nu trebuie neapărat să fie rele.

Reverberațiile în familia mea au fost surprinzător de neînsemnate, ca dangătul nonșalant al unor clopote îndepărtate – ca și cum toți anii ăștia mi s-ar fi acordat prezumția de nevinovăție: Alice s-a mai maturizat, au spus. Alice și-a venit în fire. Alice s-a liniștit. Alice a scăpat de ranchiună, nu mai face pe grozava, s-a îmblânzit. Dar de fapt Alice a fost mereu o scumpă pe sub aparența aia, nu-i așa? Ce mai, s-a dovedit o dulceață! Oh, putem să contăm pe Alice, ca întotdeauna.

Ca să vezi!

Iată o diagramă a familiei noastre înainte și după moartea tatălui meu.

Înainte să se prăpădească (tumoare pe creier, malignă) eram o familie perfectă: doi părinți iubitori și trei copii sănătoși. Tatăl nostru era directorul Institutului de Studii Agricole, unde cercetările sale în domeniul cerealelor hibride erau universal recunoscute (diplome onorifice de la Guelph și de la Universitatea din Iowa), iar după ce s-a pensionat, cum nu era genul care să stea degeaba, a scris o rubrică săptămânală despre horticultură în ziarul *Recorder* din Ottawa. Mama era cu douăzeci și trei de ani mai tânără decât tata; iar diferența de vârstă a devenit pentru ea un hobby și o profesie, faptul că era soția tânără a unui soț în vârstă o ajuta să-și păstreze prospețimea de fetișcană, făcea din ea un fel de chiriaș în turnul tinereții. Și acolo a rămas, în siguranță, îngrijită. A stat acasă și a avut grijă de copii, a dereticat și a spălat – cu toate că și-ar fi permis să angajeze ajutoare – și s-a ocupat de grădină. Grădina aia a ei funcționa ca un fel de metaforă în viața ei de zi cu zi, și în a noastră la fel.

Pregătea cina – carne friptă, legume fierte, plăcinte şi budinci sau chestii din jeleu cu diferite forme la desert. Aceste mese erau plănuite, nu se întâmplau pur şi simplu. Familia noastră se aşeza la o masă aranjată. Mama născocea mereu noi aranjamente florale, făcea parte din acel eşalon de femei de la mijlocul secolului care credeau în aranjamentele de pus în centrul mesei. Noi, copiii, ne purtam frumos la masă. Aveam grijă să nu ridicăm vocea. De fiecare dată, după ce spălam vasele, Warren şi Joan şi cu mine ne apucam de teme fără să fie nevoie să ni se reamintească. Luam lecţii de pian miercurea seara cu o femeie pe nume Myrna Rassmunssen, Zmeura Regală, cum îi spuneam noi pe la spate – şi blândeţea acestui epitet spune mult despre cine eram şi de ce eram în stare. Sâmbăta mergeam la plimbare cu toată familia – nimeni altcineva nu mai făcea aşa ceva –, şi părinţii noştri ne învăţau, dar fără să ne facă să ne simţim ca la scoală, cum să recunoaştem diverşi arbuşti, copaci, plante şi flori care creşteau în cartier sau în pădurile de la Ferma experimentală.

După ce a murit tata – şi chiar şi în lunile de după ce i s-a pus diagnosticul –, lucrurile s-au schimbat rapid. Cina era gata târziu sau prea devreme. Uneori mâncam în bucătărie în loc de sufragerie, feluri improvizate, carne direct din conservă sau sendvişuri cu brânză. Mama părea că nu-şi mai scoate niciodată şorţul, trebuia să-i amintim noi, altfel ar fi ieşit din casă cu el. A rămas foarte în urmă cu aspiratul prin casă. Cu toate. Până şi iubitele ei violete africane s-au uscat, chiar şi ferigile. În parte, neglijarea gospodăriei se poate explica prin suferinţă sau dezorientare, lucruri absolut firești, dar altceva a produs toată această schimbare. La doar două luni după înmormântarea tatălui meu, mama a preluat rubrica lui despre horticultură din *Recorder*, devenind Doamna Degete Verzi. Era, dintr-odată, alt om, un om care muncea. Care muncea „în afara casei", cum se spunea în zilele alea afectate, cu toate că, de fapt, scria acasă, sub propriul acoperiş, şi îşi trimitea articolul la ziar prin poştă, se ducea pe jos până la colţul Torrington Crescent Street miercurea după-amiaza ca să-l pună în cutia poştală, la timp

ca să apară în ediţia de sâmbătă. N-am ştiut niciodată dacă redactorul ziarului a invitat-o să preia rubrica sau s-a oferit ea, dar dintr-odată am văzut-o stând la biroul micuţ dintr-un colţ al camerei de zi, fostul birou al tatei, muncind la articole, tăind ce a scris cu pixul cu tuş, ridicând privirea din când în când şi frecându-şi fruntea ca şi când şi-ar căuta prin minte un răspuns care să îi amuze pe cititori, dar să rămână şi fidel adevărurilor botanice. Uneori se ridica de pe scaun, se ducea absentă până la fereastră, unde rămânea o clipă, apoi se întorcea la birou, aşezându-şi confortabil pe scaun şoldurile largi, gata să înceapă iar. Se pare că avea talent la acest fel de scriitură. A fost o surpriză pentru toată lumea. Era ca şi cum ar fi schimbat direcţia şi ar fi intrat, accidental, în propria ei viaţă.

Apoi verişoara Beverly din Saskatchewan a sosit cu trenul, însărcinată în şase luni, mare cât casa, şi s-a instalat în debaraua de la etajul doi. Planul era ca Beverly să dea copilul spre adopţie, dar n-a fost aşa. Subiectul n-a mai fost deschis niciodată. Victoria s-a născut la termen, un copil frumos, şi a rămas în familie. La început a dormit într-un coş în camera mea, dar apoi Beverly a transformat sera de la parter în cameră pentru copil, acoperind tapetul cu iederă cu unul cu mieluşei şi păstoriţe.

Toate astea s-au întâmplat repede. În 1954 eram o familie frumoasă, obişnuită, domnul şi doamna Barker Flett şi cei trei copii docili ai lor. Apoi am avut senzaţia că un trăsnet a lovit casa – nu mai era decât un părinte (dus pe gânduri, preocupat) şi o mamă singură cu un bebeluş cu colici şi trei adolescenţi: şireata Joan, ursuzul Warren şi răutăcioasa Alice.

Ai zice că pe mama au tulburat-o foarte tare toate astea, dar ar fi o presupunere greşită. A lăsat haosul care ne-a lovit gospodăria în 1955 să o înghită ca un val mare, prietenos, cuprinzător. A ieşit la suprafaţă, cu faţa ei rotundă în sus, spre soare, fericită.

Nu că nu l-am plâns pe tata.

Era, chiar şi la şaptezeci de ani, un bărbat înalt, adus de spate, arătos şi şi-a păstrat părul des. Păr pe care şi-l pieptăna pe spate, într-un stil straniu, continental. Avea fruntea netedă,

albă, pietroasă şi curată. Avea gâtul suficient de gros ca să arate bine cu cămaşă şi cravată, dar braţele şi picioarele lungi şi atitudinea corectă, destul de greoaie, aminteau că fusese la origine un băiat de la ţară, crescut în partea rurală a Manitobei, născut în altă lume. În ciuda blândeţii şi răbdării sale, mi s-a părut întotdeauna că mă pune în situaţii jenante, prea politicos, prea dedat la dresul glasului, prea incomod în propriul trup, prea bătrân, prea, prea bătrân, dar după ce a murit mi-a lipsit.

Şi mamei i-a lipsit. În primele zile de după înmormântare a fost vlăguită şi înceată, de parcă se chinuia să respire printr-o membrană impermeabilă, istoria ei, mariajul ei, totul se dusese pe apa sâmbetei. Dar apoi, uite aşa, a devenit doamna Degete Verzi. Fosta ei personalitate a alunecat de pe ea ca o haină prea mare.

De ani de zile deja se aşază în fiecare dimineaţă la biroul ei, îmbrăcată încă în halat şi papuci, scriindu-şi articolul pe lung, întâi o primă variantă, apoi a doua, apoi a treia, şi pe urmă verificând versiunea bătută la maşină de verişoara Beverly. Cârlionţii cărunţi-ruginii îi atârnă pe frunte şi pe lângă urechi – uneori se piaptănă înainte să se apuce de lucru, alteori nu. Se cufundă în munca ei şi nici măcar nu aude când sună telefonul; nici unul dintre noi nu-şi închipuise vreodată că e în stare să le lase absorbită în asemenea măsură de o preocupare. Scrie, să zicem, într-o săptămână despre înmulţirea crinilor, iar în următoarea despre cum trebuie afânat pământul arborelui de cauciuc. Când nu scrie la articol, răspunde la scrisorile venite de la cititori – primeşte în medie cel puţin douăzeci pe săptămână –, sau se gândeşte la noi subiecte, sau adaugă fişe cu informaţii despre grădinărit în vechiul fişet al tatei. Face asta de nouă ani, dar acum, dintr-odată, s-a terminat.

Şi-a pierdut slujba. Un bărbat pe nume Pinky Fulham a preluat rubrica, iar mama mea, în vârstă de cincizeci şi nouă de ani, a fost dată afară. I s-au dat papucii. A fost concediată – şi a căzut din această cauză într-o disperare mai adâncă şi mai acută decât cea pe care o suferise la moartea soţului

sau din pricina faptelor urâte ale copiilor. Cu un an în urmă stătea la biroul ei, cu părul vâlvoi, ca o ființă vie, și cu pixul alergând pe hârtie. Era doamna Degete Verzi, un bine-cunoscut personaj local, iar acum a redevenit doamna Flett. A știut, pentru scurtă vreme, ce înseamnă să ai o slujbă. Satisfacția de a crea. Senzația pe care ți-o dă foaia scrisă la mașină, împăturită într-un plic. Și apoi plata care venea prin poștă sub formă de cec. Acum e ca un mare magazin universal de tristețe, cu vitrine de respingere și lipsă de atenție, și geamuri mari, tăcute, cu obloanele trase și un lacăt pe ușă.

Eu locuiesc la mii de kilometri distanță, în Anglia – în Hampstead, mai precis –, dar l-am lăsat pe iubitul meu soț Ben singur pentru trei săptămâni, pe el și pe cei doi prichindei ai noștri, Benje și Judy, și am bătut drumul până acasă să văd cum stau lucrurile. O găsesc pe mama așezată în grădină, cu mâinile strângând brațele unui fotoliu de răchită, cu bărbia ciudat de zbârcită și de bătrână, cu gura rotundă, neajutorată, spunând „Nu mă pot obișnui cu asta. Nu pot să trec peste asta".

Teoria lui Fraidy Hoyt

Nu vă așteptați ca Alice Flett Downing să creadă în existența reală a mamei ei, nu-i așa?

E adevărat că își iubește mama și e o fiică bună – doar a bătut atâta cale peste apă ca să încerce să-o scoată din depresie. Problema e că Alice nu știe de unde să înceapă. Realitatea stranie, ironică, e că nu-și cunoaște mama de suficientă vreme, n-o cunoaște cum o cunosc eu, încă de când eram copile amândouă, în Bloomington, Indiana, de când nu eram decât niște puștoaice de unsprezece ani cu codițe – mă rog, de fapt eu eram cea cu codițe, Daze avea păr creț de la natură, pe care îl ura – Doamne! –, un pămătuf ambulant, așa își spunea. Mai târziu, când a venit moda tunsorii „pudel", a fost fericită, dar la momentul ăla, sfârșitul anilor '40, locuia deja în Canada, era măritată cu un bărbat pe nume Barker Flett și avea trei copii, dintre care Alice era cea mai mare.

Alice nu se poate abţine, are o fixaţie cu munca. Nu e cum erau tinerele pe vremea noastră, care pendulau între convenţionalism şi accese de răzvrătire; ea are interese serioase şi uneori e puţin sentenţioasă în legătură cu ele. Are douăzeci şi opt de ani, ai zice că e un copil din ăia *flower-power*, care bat câmpii despre pace şi iubire, pierd timpul prin locuri publice zdrăngănind la chitară şi fumând marijuana, lăsându-şi viţele să se ducă naibii. Dar nu, ea s-a măritat cum se cuvine cu un profesoraş de economie, locuieşte în Anglia într-o căsuţă ca în poveşti, a făcut doi copii perfecţi, a publicat o carte care s-a bucurat de un succes moderat intitulată *Imaginaţia lui Cehov* şi lucrează la încă una, care explorează latura feminină a lui Cehov – acest nou proiect mi l-a expus într-o scrisoare pe care a strecurat-o în felicitarea de Crăciun. Şi încă ceva despre Alice: trimite felicitări de Crăciun; are această pornire a a-şi ţine familia împrăştiată şi prietenii într-o îmbrăţişare strânsă, iar această atitudine caritabilă se aplică şi vechilor prietene ale mamei ei, în principal eu şi Labina Greene Dukes, care s-a mutat de curând în Florida şi care mi-a descris-o odată pe Alice drept Sfânta Domnişoară Virtute.

Alice mi se adresa în scrisorele şi în felicitări cu „mătuşa" Fraidy, şi eu citesc în această adresare mătuşească pretenţii de proprietate. Dar şi respect binevoitor. Şi dragoste. Ultima dată am văzut-o la botezul micuţei Judy în Ottawa – asta e încă o ciudăţenie de-ale lui Alice: e agnostică, dar îşi botează copiii; îi aduce peste Ocean ca să fie unşi cu pura şi sfânta apă canadiană în prezenţa rudelor şi prietenilor puri şi impuri. Ceremoniile, spune ea, sunt cimentul societăţii; ceremoniile ne dau un cadru larg de desfăşurare pentru cele mai sumare impulsuri; ceremoniile reprezintă legătura dintre creierul mare şi cerebel. Alice are o teorie în legătură cu fiecare tufă, şi nasture, şi gest omenesc, uneori chiar mai multe teorii.

După stropirea ecleziastică a lui Judy în grădina aceea minunată din Ottawa, Alice şi cu mine ne-am luat paharele de şampanie şi am trăncănit despre *Mistica feminină*. Mi-am dat seama că era mirată că o citisem. Ca mulţi alţi tineri, şi

ea crede că noi, ăştia în vârstă, ne-am închis de mult toate valvele şi ne mulţumim să acceptăm în linişte ce ne mai aduce viaţa. A făcut ochii mari când am început să atac afirmaţiile exaltate ale lui Betty Friedan cum că munca ar fi o mântuire. „Noi suntem ceea ce muncim!", a strigat Alice. „Munca şi eul nu pot fi separate."

Oh, Doamne. Am deschis gura ca să protestez.

— Uită-te la mama, m-a întrerupt Alice, cu voce scăzută, dar nu îndeajuns de scăzută şi arătând spre tufa înflorită de liliac lângă care stătea Daisy, înconjurată de prieteni, cu corpul ei solid, măsura patruzeci şi opt, şi cu micuţa Judy cuibărită în braţe. Înainte să înceapă să scrie la ziar mama nu avea nici un fel de simţ al propriei valori. Nici unul! Serios, dacă stai să te gândeşti, era ca un fel de sclav în societatea noastră. Nu era plătită. Era subapreciată. Era un nimeni. Şi uită-te la ea acum. A devenit – Alice îşi căuta cuvintele, dând din mână în direcţia ciorchinilor de liliac –, a devenit, înţelegi tu, un om în toată puterea cuvântului.

Munca e muncă, am vrut să-i spun lui Alice, şi eu ştiu foarte bine. Munca nu înseamnă doar să stai în colţurile unor biblioteci întunecoase şi să produci monografii drăguţe la fiecare doi ani. E ceasul deşteptător care sună în dimineţile de iarnă când e întuneric şi frig şi ai uitat să calci bluza verde care merge cu taiorul gri şi maşina e stricată pentru că nu-ţi permiţi s-o repari luna asta pentru că au trecut patru ani de când Consiliul galeriei de artă din provincia Monroe nu s-a mai gândit să-ţi mărească salariul sau măcar să-ţi spună câteva vorbe de laudă şi peste toate astea mai sunt şi dimineţile în care nu intră nimeni în galerie, sau, dacă intră, stau şi se uită la exponate şi se hlizesc cu un aer atoateştiutor la picturile abstracte, dându-ţi de înţeles că preţioşii lor copii de grădiniţă s-ar descurca la fel de bine cu nişte tuburi de vopsea şi, în plus (îşi dreg glasul cu afectare), galeriile astea sunt ţinute din banii contribuabililor, când de fapt oamenilor le plac, doar că sunt prea intimidaţi s-o spună, peisajele drăguţe, cu câmpuri, şi cer, şi orizonturi care arată ca un orizont, ce mama naibii! Şi mai ce? Păi, mai sunt şi întâlnirile

de consiliu, şi registrele de cheltuieli şi venituri, şi publicitatea care, nu ştiu de ce, îşi greşeşte ţinta de fiecare dată, şi fondurile care sunt pe sfârşite, şi solicitările de sprijin financiar care se rătăcesc, şi cataloagele care vin cu întârziere de la tipar, şi nebunii care te sună la orice oră implorându-te să arunci o privire la portofoliul lor, le eşti datoare, cine naiba eşti la urma urmei, doar o banală funcţionară!

Şi apoi – cel puţin în ultima vreme, de când a plecat Mel – te întorci acasă la un pahar de whisky şi o omletă, sau poate te opreşti la bibliotecă să vezi ce le-a mai adus nou, şi te culci devreme pentru că ai o durere de cap ucigătoare şi uneori, chiar înainte să închizi ochii, te gândeşti la vechea ta prietenă Daze, acolo, în Canada, cu copiii ei şi zilele în care poate face ce vrea, cum îşi vede de treabă în ritmul ei, propovăduind în patru vânturi evanghelia gospodăriei şi primindu-şi răsplata prin intermediul realizărilor altora care o vor încununa negreşit cu lauri şi îi vor spune, privind retrospectiv, cât îi sunt de recunoscători că a fost o mamă adevărată, că nu s-a spetit muncind ca să câştige bani cum a făcut amica ei Fraidy Hoyt din Bloomington, Indiana.

Ei bine, din când în când o familie trebuie să se supună analizei unei persoane din afară. Familiile se pot îngropa uşor în propriul praf şi asta duce direct, după părerea mea, la minciuni şi invenţii născute din fragmentele neînsemnate de istorie endogamă. În cazul familiei Flett, de pildă, etica muncii a fost întotdeauna sfântă. Barker şi cerealele lui hibride. Alice şi ruşii ei. Warren şi muzica. Joan şi... ce naiba o face ea acolo în New Mexico –, aşa că e firesc să pună căderea nervoasă a lui Daze pe seama faptului că i s-a luat rubrica de la ziar. Am crezut şi eu acelaşi lucru în prima lună, dar treptat am ajuns să mă conving că pierderea „slujbei" n-a fost decât impulsul care a declanşat un dor teribil pe care şi l-a înăbuşit toată viaţa.

La sex mă refer, la ce altceva?

Nu că Daze şi cu mine am discuta vreodată despre sex. Adică n-am mai discutat de mult, de când eram amândouă foarte tinere şi încercam să dezlegăm misterele copulaţiei:

cât durează? Cât de tare doare? Trebuie să vorbeşti în timp ce o faci, să şopteşti cuvinte drăgăstoase şi aşa mai departe? Ce simţi la „orgasm" şi cum poţi să fii sigură dacă ai avut sau nu, şi oricum, ce contează, şi dacă e înşelăciune să spui că ai avut când de fapt nu e aşa. Genul ăsta de lucruri.

Apoi, dintr-odată, a devenit *lèse-majesté* să vorbim despre viaţa noastră sexuală.

Cred că amândouă ne doream să vorbim; de fiecare dată când eram împreună făceam amândouă aluzii stângace în direcţia respectivă, dar n-am reuşit niciodată să găsim un punct de pornire comun. E prea mult spaţiu între noi, o prea mare disproporţie, s-ar putea spune. Dezechilibrul nostru cumplit. Daze cu greoiul de Barker, acea prezenţă nedefinită – şi poate, sau poate nu, o scurtă aventură cu redactorul ziarului, Jay Dudley îl chema, care s-a dovedit până la urmă un nenorocit, i-a dat altcuiva slujba ei, ca un rege care învesteşte un nou lord –, cam asta e experienţa erotică a lui Daze, cam cât o ceapă degerată dacă mă întrebaţi pe mine. Pe de altă parte, iată-mă pe mine cu cei cincizeci şi trei de amanţi ai mei, poate cincizeci şi patru. Eu am ales zgomotul, tensiunea, agitaţia şi îi mulţumesc stelei mele norocoase şi ridic paharul în cinstea armatei mele de cincizeci şi patru – aşa îi văd eu, o armată mică şi care mărşăluieşte elegant cu soarele sclipindu-le în părul frumos şi pe umeri.

Am ţinut socoteala. Poate că e o confesiune perversă, aceea că am un jurnal micuţ de buzunar în care mi-am notat datele, iniţialele, referinţe geografice şi detalii codate, încă din 1927, cum ar fi durata, poziţiile, numărul de repetări, gradul de reacţie şi altele.

Cel de-al cincizeci şi patrulea amant-„fantomă" l-am întâlnit în trenul spre Ottawa, nu am făcut schimb de nume, doar de povesti lacrimogene. Băuserăm amândoi prea mult whisky în vagonul-restaurant, era târziu şi poate că am făcut sex, sau poate nu, înainte să adormim, îngrozitor de goi pe pătura aspră de pe patul meu de jos. Mi-a rămas senzaţia unei burţi de bărbat, roz şi încreţite, care se împingea în mine. Îmi revin în minte, ca într-un film alb-negru, câteva

imagini – am fost zgomotoşi, ne-am dat în spectacol. Plecase deja – slavă Domnului! – când am deschis ochii de dimineaţă. Iar corpul meu, corpul meu de şaizeci de ani (Isuse!), refuza să spună ce se întâmplase, în afară de o senzaţie dureroasă „acolo jos", care ar fi putut însemna orice, o uscăciune care mă nedumerea. În jurnal a apărut un semn de întrebare în loc de obişnuitele informaţii. În semnul de întrebare am citit posibilul final al vieţii mele sexuale. Ceva având de-a face cu ruşinea, cu toate că deocamdată refuz s-o recunosc.

Ce îşi doresc femeile? întreba Freud. Nebunul, şarlatanul. Ştia foarte bine ce îşi doresc femeile. Nu îşi doresc nimic. Nimic nu e îndeajuns de bun. Toată lumea ştia asta. Mai puţin eu.

Motivul pentru care mă îndreptam spre Ottawa era să-i ofer mângâiere unei prietene care suferea. Îmi scrisese, spunându-mi să nu vin, că o avea pe nepoata ei Beverly care să aibă grijă de ea, că nu era o companie prea plăcută în momentul de faţă, dar bineînţeles că m-am dus oricum. Credeam, în mod greşit, că o pot face să-şi amintească vremuri mai senine, scoţând de la naftalină poveşti vechi, tembele sau sentimentale, sau care să trezească vreo urmă de afecţiune dintre noi. Şi am crezut că poate, după câteva zile, o să deschidem şi subiectul interzis al sexului, lăsându-ne gândurile libere şi proaspete.

Vine o vreme în viaţa fiecărei femei, am văzut cu ochii mei, când se oferă să se lase descifrată. Toată compasiunea şireată a lui Alice n-ar însemna nimic comparată cu o revelaţie împărtăşită între două vechi prietene. Eul este curbat ca spaţiul, am încercat să-i spun prietenei mele din şcoală, şi astfel fiinţele umane se pot întoarce iar şi iar la forţa primelor impulsuri. Spasmele sexuale, în ciuda faptului că sunt oribil de jenante şi de incomode, sunt poarta prin care pătrundem în împărăţia extazului. Singura poartă. E o forţă mult mai întunecată şi mai puternică decât ne imaginam când eram nişte fetişcane şi vorbeam despre „orgasme" şi duşuri saline. Am vrut să-i povestesc despre profesorul Popkov, primul care m-a sedus, despre Giorgio şi nesfârşitele lui

variaţii *sportive* (Gonada Regală îi spuneam), despre bietul Mel care a rezistat numai patru ani înainte să dispară în stilul lui abstract. N-aveam de gând să-i ascund nimic, nici măcar întâlnirea jalnică din tren. M-am păcălit singură că o confruntare deschisă ar da la o parte motivul, oricare ar fi el, care o împiedică pe Daze să fie fericită şi o transformă într-o nebună.

Dar săptămâna a fost un dezastru. Nu s-a lăsat convinsă cu nici un chip să iasă din dormitorul ei întunecos; stătea întinsă pe spate, cu muşchii gâtului şi ai umerilor contractaţi dureros, iar kilogramele ei regeşti scădeau văzând cu ochii. „Nu mă obliga să mă prefac că sunt vioaie", mi-a spus odată, când i-am dus prânzul în cameră. „E un efort prea mare."

M-am întors acasă în Bloomington şi i-am scris o scrisoare monstruos de veselă. Despre viitor. Despre cum iese soarele printre nori. Fericirea viitoarelor generaţii. Şi tot aşa.

Săptămâna următoare a venit un plic cu adresa scrisă de mâna ei. Nici un bilet înăuntru, numai micul meu jurnal cu însemnările lui cifrate. Probabil că îmi căzuse pe covor când mi-am făcut valiza.

Teoria verişoarei Beverly

Acum zece ani, când locuiam încă în Saskatchewan, m-am trezit într-o situaţie delicată. Nu era destul că eram o femeie divorţată şi, frăţioare, asta era o adevărată infracţiune pe vremea aia, daţi-mi voie să vă spun, dar partea mai rea avea să vină. La numai doi ani după ce l-am dat afară pe soţul meu Jerry (un beţiv din prima zi), m-a lăsat însărcinată Leonard Mazurkiewich, care lucra la fabrica de conserve (însurat, normal) şi care înţelegea prin a face dragoste – mi se face rău numai când mă gândesc, în fine, nu a meritat – trei minute de gâfâieli şi respiraţie urât mirositoare şi, bingo, urma să am un copil.

Aş fi putut să mă duc la Calgary, dar mi-era prea teamă. Eu, speriată, imaginaţi-vă, după ce am servit în Corpului Regal de Marină al Femeilor în timpul războiului, tocmai în Marea Britanie. Bombe şi tot tacâmul. Am trecut prin

toate astea. Eram plină de curaj când eram tânără. După care m-am întors în Saskatchewan, la sfârşitul războiului, şi mi-am pierdut suflul. Acolo era Jerry, care mă hăituia să ne căsătorim. Şi părinţii mei. Şi surorile mele. Toată lumea. Mi-au distrus viaţa, şi s-a întâmplat foarte repede. Partea amuzantă din căsătoria cu Jerry e că nu am reuşit să rămân însărcinată, indiferent la câte tertipuri am apelat. Ha! Şi după o singură tăvăleală cu Leonard Mazurkiewich, am încurcat-o. Unele fete se sinucid când ajung într-o situaţie ca asta, dar eu nu m-am gândit la aşa ceva nici o clipă, motivul fiind că încă mai puteam să închid ochii când croiam şi să-mi amintesc cum era în Marea Britanie, cât de curajoasă şi plină de viaţă eram – imaginea asta îmi revenea în minte ca o scenă dintr-un jurnal sau dintr-un film, cum eram înainte, şi poate m-am gândit că pot să fiu din nou aşa, numai că nu puteam, nu şi dacă mă sinucideam, asta e sigur.

Mătuşa Daisy din Ottawa m-a luat la ea. Am devenit un membru al familiei. Mi-a dat voie să zugrăvesc camera de depozitare din pod în roz şi alb şi să pun perdele – propriul meu dormitor, fără nimeni care să facă dezordine, şi mai târziu, când s-a născut Victoria, mi-a spus: „De ce nu aranjezi sera de la parter pentru copil?" Şi aşa am făcut.

Victoria Louise cântărea trei kilograme opt sute la naştere, uimitor când te gândeşti că eu am numai patruzeci şi cinci, pentru că sunt slabă precum cei din latura Flett a familiei şi scundă precum cei din partea mamei. A fost un copil foarte cuminte după ce a trecut de perioada cu colici. S-a născut cu un păr superb, moale şi galben. Acum are nouă ani şi e o păpuşă! Slavă Domnului că n-am dat-o spre adopţie, cum voiam iniţial. O îngrijesc, îi cos chiar eu hăinuţele, mă duc la şedinţele de la scoală şi vorbesc cu profesorii, toate chestiile astea, şi îi spun să nu facă gălăgie în casă, ca să n-o enerveze pe mătuşa Daisy. Tot eu mă ocup şi de gospodărie, aproape numai eu gătesc şi mai şi câştig câte ceva scriind la maşină poliţe de asigurare. Şi în ultima vreme o îngrijesc pe mătuşa Daisy, care suferă de epuizare nervoasă.

Eu, una, nu cred că schimbările din viaţa ei i-au provocat-o, şi nici alergiile ei. După părerea mea, copiii au terminat-o. Pentru că a rămas văduvă, se simte şi mai răspunzătoare pentru ei, şi în plus unii sunt din fire predispuşi la îngrijorare. Pe vremuri îşi făcea griji pentru fiica ei Alice, care e foarte directă – uf, şi încă cum! Apoi, o vreme, şi-a făcut griji în legătură cu Warren, care e un copil bun, dar cam pămpălău. În adolescenţă avea o acnee îngrozitoare şi asta l-a făcut să fie timid şi plângăcios, dar chestia e că, după o anumită vârstă, nimeni nu mai e pămpălău, poate doar mai dulce sau poate „individualist". Am observat treaba asta. Acum Warren e un tânăr ca lumea – e în Rochester, New York, studiază pentru masteratul în teorie muzicală, e primul din an, a luat medalia de aur. Mătuşa Daisy avea de gând să meargă la absolvire, şi-a cumpărat chiar şi o pălărie cilindrică foarte drăguţă, verde-crud, dar acum nu se mai pune problema. Abia dacă se poate da jos din pat, zace acolo pe întuneric şi plânge mult şi mototoleşte cearşafurile în mâini, strânge cearşafurile alea de parcă ar strânge pe cineva de gât. Cred că pentru Joan îşi face griji acum, mica Joanie, prinţesa familiei, cumplit de răsfăţată, dar isteaţă foc, numai că acum fumează iarbă şi face nu ştiu ce, ce fac hippioţii. Ea zice că vinde bijuterii acolo, în New Mexico, dar pun pariu pe ultimul meu bănuţ că vinde mai mult de atât. Oricum, îi frânge inima maică-sii. Mă doare să văd ce se întâmplă. Mătuşa Daisy mi-a salvat viaţa, nu exagerez, ne-a oferit un cămin mie şi Victoriei, iar acum vreau să i-o salvez şi eu pe-a ei, doar că nimeni n-o poate face, numai ea singură. Omul se poate îmbolnăvi singur şi pe urmă trebuie să aibă voinţă să se facă bine la loc, asta e teoria mea personală.

Teoria lui Warren

Mama e o femeie cu şcoală, dar n-ai zice. Are o diplomă în arte liberale de la Colegiul Long pentru Femei, pe care l-a absolvit în 1926, dar dacă o întrebi unde e diploma, o să ridice din umeri. Am dat odată peste o cutie de carton în debaraua de sus – când făceam curat ca să se poată muta

acolo verişoara Beverly –, şi în cutie era un teanc gros de eseuri scrise de mama pe vremea când era studentă. Unul dintre ele era intitulat *Camillo Cavour: om de stat şi vizionar*. Nu-mi venea să cred că mama auzise de Camillo Cavour (eu, unul, nu auzisem) sau că era în stare să scrie cu toată seriozitatea, cu pasiune chiar, despre o perioadă obscură din istoria italiană a secolului al XIX-lea. După atâţia ani cerneala era încă vizibilă şi strălucitoare – erau acolo buclele şi liniuţele ei, paragrafele şi concluzia înălţătoare: „Italienii din întreaga lume îi sunt profund îndatoraţi acest erou monolitic care s-a luptat pentru drepturile concetăţenilor săi şi..."

Unde a dispărut lejeritatea şi energia intelectuală a mamei? Nici unul dintre noi nu-şi aminteşte să o fi auzit vreodată pomenind despre independenţa Italiei. Sau secolul al XIX-lea. Sau teoria ei despre oraşele-state de la Mediterana, atât de limpede expusă în paginile eseului său din 1926. Nu mi-a trecut niciodată prin minte că ar preocupa-o soarta ţăranilor italieni. De fapt, nu cred că am văzut-o vreodată citind vreo carte, cu excepţia poate a unui roman de dragoste de la bibliotecă sau a unei broşuri despre cum să creşti dalii mai frumoase. Când mă gândesc la eseul mamei despre Camillo Cavour nu pot să nu mă simt înşelat, ca şi cum ar fi o păcăleală la mijloc, o glumă scânteietoare închisă într-o cutie şi îngropată adânc sub pământ. Şi pe urmă mă gândesc: dacă eu mă simt înşelat, atunci cât de înşelată trebuie să se simtă ea? Probabil că îşi jeleşte propria irosire. Cineva, ceva, i-a tăiat capul, i-a smuls limba. Mama e o femeie de vârstă mijlocie, o femeie din clasa mijlocie, o femeie cu o inteligenţă moderată, un orgoliu temperat şi un noroc mediu, aşa că te-ai aştepta ca locul ei să fie undeva pe la mijlocul lumii. În schimb, ea e chiar aici, pe muchie. Cea mai uşoară vibraţie ar putea-o dărâma.

Teoria lui Joan

Mama a fost bolnavă anul ăsta, o cădere nervoasă spune toată lumea, şi sora mea Alice mi-a trimis bani ca să mă duc acasă s-o văd. Mi-a scris o scrisoare lungă, lungă, în care

mi-a explicat că s-a gândit mult şi a ajuns la concluzia că eu sunt cea mai potrivită s-o înveselesc pe mama, că prezenţa mea ar fi ca un „pumn de medicamente". Tipic pentru Alice; ea mereu trasează sarcini pentru ceilalţi.

Mă aşteptam să o găsesc pe mama într-o stare de apatie, în schimb am găsit-o plină de furie. Se pare că un bărbat pe nume Pinky Fulham i-a suflat rubrica de la ziar. Toate orele pe care înainte le petrecea scriind despre straturi de flori şi răsaduri le foloseşte acum să-şi hrănească ura faţă de Pinky Fulham. Nu poate să vorbească, nici să se gândească la altceva decât la asta. Şi-a redus întreaga existenţă la această felie de nedreptate şi îşi tot loveşte pumnii şi repetă, repetă întruna ultima confruntare cu el, lucrurile de neiertat pe care le-a spus şi le-a făcut el, mai ales replica lui de final care a fost, se pare „Sper că asta nu va afecta prietenia noastră". A spus-o vesel, indiferent, cum spun oamenii asemenea lucruri, fără să observe nici o clipă cât de rănită era mama, cât de distrusă era de faptul că lua totul aşa uşor, de lipsa lui de consideraţie.

Şi acum nu poate să uite. Stă întinsă în pat şi reia iar şi iar ultimul lor schimb de cuvinte, când s-a dus la biroul lui de la ziar şi l-a rugat să-şi schimbe decizia, iar el s-a întors spre ea şi a rostit cuvintele acelea imposibile: „Sper că asta nu va afecta prietenia noastră". Mama îmi relatează scena, iar şi iar, vorbind cu duritate, plângând, clătinând din cap înnebunită şi implorându-mă să mă alătur dramei ei.

Eram acasă numai de câteva zile când am înţeles că ea savura toată asta, forţa pură şi perfectă a urii ei faţă de Pinky Fulham, extazul provocat de faptul că a suferit o nedreptate. Are o oarecare măreţie. Nimic în toată viaţa ei nu a dus-o pe asemenea culmi ale intensităţii – aşa că de ce să nu-i placă această lovitură sublimă, sarea presărată de rana ei perfectă?

Am luat-o de mână şi am lăsat-o să se dezlănţuie mai departe.

Teoria lui Jay Dudley

Evident că mă simt vinovat pentru ce s-a întâmplat, cum să nu mă simt, deşi nu i-am dat nici o clipă de înţeles că aş avea alte intenţii, cum se spune. (O căsătorie, recunosc,

a fost *suficientă* pentru mine.) Dar am ţinut foarte, foarte mult la ea. Am avut şi momentele noastre, mai ales unul, în patul ăla caraghios şi demodat al ei, cu tăblia tapiţată, ca o scenă dintr-un film din anii '30. Da, a fost bine, *mai mult* decât bine, dar mi-am dat seama că ea se gândea la un aranjament definitiv, cu toate că n-a spus niciodată nimic, nu direct. Oricum, părea că e o idee bună să luăm o oarecare distanţă. Habar n-am avut că o să reacţioneze aşa, că „prietenia" noastră – şi n-a fost decât atât – însemna cu totul altceva pentru ea.

Teoria Labinei Anthony Greene Duke

Când m-am măritat cu Dick Greene în 1927 am crezut că mi-am luat un soţ puternic. Mergea cu spatele drept, cu cămaşa frumos băgată în pantaloni şi avea pantofii mereu lustruiţi. Juca tenis. Era în echipa de înot Indiana Varsity. Avea chipul bronzat şi cu trăsături frumoase şi îmi plăcea la nebunie să văd cum uneori rămânea cu gura deschisă când asculta pe cineva vorbind. Acea slăbiciune a maxilarului m-a ţinut ani de zile într-o inocenţă bogată, atentă, concentrată. Avea umerii laţi şi şi-i mişca fandosit, aproape umil, de parcă ar fi fost împrumutaţi, de parcă ar fi fost fragili.

Eu eram cea fragilă. Femeile sunt mereu aşa. Nu e vorba atât de o mare dezamăgire, totuşi. Mai degrabă o mie de mici dezamăgiri care curg una peste cealaltă. Şi în scurtă vreme încep să arate ca o viitură şi nici nu-ţi dai bine seama cânt te îneci.

Teoria Corei-Mae Milltown

Biata fată orfană de mamă! Oh, Doamne, îmi amintesc până în ziua de azi când am văzut-o prima dată. Avea unsprezece ani, ea şi tatăl ei veneau spre casa din Vinegar Hill într-un taxi, iar eu eram încă băgată până la cot în apă şi săpun, nu eram încă gata să-i primesc, nici nu începusem treaba la bucătărie. Unde e coniţa? – asta mă pregăteam să spun, dar slavă Domnului că mi-am pus fermoar la gură,

pentru că nu era nici o coniţă, se dusese, murise cu ani în urmă, îşi dăduse ultima suflare dându-i naştere ghemotocului ăstuia de fată. Domnul Goodwill însuşi mi-a spus cum s-a întâmplat. O tragedie. Asta a fost după ce am ajuns să-l cunosc mai bine.

Cum venea din Canada, nu era obişnuit cu negroteii, aşa că mi-a vorbit direct despre una, despre alta, despre toate. „Cora-Mae", mi-a spus, „fata mea are nevoie de o femeie în preajmă, trebuie să înveţe nişte lucruri şi o să aibă nevoie şi de companie când eu nu sunt aici. Mai întâi i-a murit mama, vezi tu, şi pe urmă o mătuşă în vârstă care a avut grijă de ea în Canada, şi acum nu mai are pe nimeni pe lume, în afară de mine."

Aşa am ajuns să lucrez pentru domnul Goodwill cu săptămâna, în loc să merg numai miercurea, cum spunea compania. Despre Compania Calcarului din Indiana vorbesc, care l-a angajat pe domnul Goodwill şi l-a adus la Bloomington. Un văduv şi fetiţa lui. Asta era prin 1916, când Orren era peste ocean şi i-au făcut piciorul praf pe front, doar că eu nu ştiam încă. În toamna aceea, Lucile a noastră făcea şase ani şi mergea la scoală, aşa că i-am spus da domnului Goodwill, o să vin dimineaţa devreme şi o să pregătesc micul dejun şi o să am grijă de copilă, să fie îmbrăcată frumos şi curat pentru şcoală, şi să deretic prin casă, să spăl şi tot ce mai trebuie. Mă plătea doi dolari pe zi, trei după ce s-au mutat în casa mare, şi asta era o simbrie foarte bună pentru un negru pe vremea aia.

Se purtau frumos cu mine. Domnul Goodwill era glumeţ. Uneori venea şi lăsa o pungă cu gogoşi proaspete pe masa din bucătărie. „Ce-i cu astea?" spuneam eu, iar el răspundea „Păi, trebuie să le fi lăsat cineva pentru tine, Cora-Mae, o gustare care merge bine cu cafeaua".

Mă apucam de şters praful şi de făcut paturile şi de lustruit mobila dacă era nevoie şi după asta îmi luam o ceaşcă de cafea şi o gogoaşă şi stăteam liniştită. Dacă se întâmpla ca fata să se întoarcă de la şcoală se aşeza lângă mine şi lua şi ea o gogoaşă şi un pahar de lapte. Odată s-a întors spre

mine şi m-a întrebat: „De ce mănânci gogoaşa cu furculiţa, Cora-Mae?“ „Nu ştiu“, i-am răspuns eu şi chiar nu ştiam. „N-am mai văzut pe nimeni care să mănânce gogoşi aşa“, a spus ea, şi m-a nedumerit, pentru că n-am înţeles ce vrea să spună, dacă i se părea că sunt ignorantă, sau era sinceră, sau era pur şi simplu curioasă, aşa cum era Lucile a mea tot timpul. Mi-am ţinut gura şi am încercat să n-o cert prea des sau să mă agit prea tare din cauza lucrurilor pe care le făcea. Îmi spuneam mereu: nu uita că biata de ea nu are mamă şi nu există nimic mai rău pe lumea asta decât să n-ai mamă.

Încă mai gândesc aşa. Lucile a mea locuieşte acum tocmai acolo, în California, şi are familia ei şi o casă frumoasă, ca o fermă, şi n-am mai văzut-o, of!, de şase sau şapte ani. Abia dacă mai scrie câte o scrisoare acasă, e atât de ocupată cu familia, şi n-o învinovăţesc nici o clipă pentru asta. Mama ei nu mai e acum decât o poveste mică şi fără importanţă în viaţa ei, ceva de demult, şi la fel e şi mama mea pentru mine. O poveste pe care poţi s-o spui în cinci minute. Dacă ai clipit ai şi pierdut-o. Dar nu poţi s-o faci să dispară. Mama e înlăuntrul tău. O simţi cum se mişcă şi respiră şi uneori o auzi cum îţi vorbeşte, îţi spune aceleaşi lucruri iar şi iar, ai grijă acum, vezi ce faci, fii cuminte, vezi să nu păţeşti ceva.

Ei bine, de asta m-am ataşat aşa de fetiţa domnului Goodwill. Uneori, în timp ce îi călcam o rochiţă sau îi periam părul, îmi spuneam: numai pe mine mă are. Nu-i sunt nici pe jumătate mamă, dar mai mult de atât n-o să aibă niciodată. Cum o să-şi găsească drumul în viaţă? Cum o să reuşească să fie fericită? Priveam iar şi iar în viitor şi nu vedeam decât un loc întunecat care o aşteaptă, întunecat ca noaptea cea mai neagră.

Teoria lui Skoot Skutari

Bunicul meu s-a născut într-un sat din nordul Albaniei, într-o familie de evrei săraci de la ţară. La optsprezece ani a plecat de acasă, spunându-le părinţilor că are de gând să meargă pe jos până la Ierusalim. În loc de asta, a mers spre

vest, până în oraşul Skutari (şi şi-a lipit şi numele ăsta de al lui) şi s-a urcat pe un vapor care pleca spre Malta. De acolo a ajuns la Lisabona, apoi s-a îmbarcat pe un vas spre Montreal. În 1897 locuia deja într-un sat din provincia Manitoba, umblând din parohie în parohie şi câştigându-şi existenţa din vânzarea de mărunţişuri şi diverse obiecte pentru gospodărie. Abram Gozhdë Skutari era numele lui întreg, un bărbat care se realizase singur, milionar, fondatorul şi proprietarul unui lanţ naţional de magazine de vânzare cu amănuntul.

La început însă, a fost sfâşietor de sărac şi viaţa de vânzător ambulant în văgăuna aia a fost foarte dureroasă pentru el. Era suduit de înşişi fermierii şi orăşenii care depindeau de el pentru obiectele de care aveau nevoie. Bătrânul Jidan, aşa îi spuneau. Nimeni nu a avut bunul-simţ să-l întrebe cum îl cheamă, sau unde locuieşte, sau dacă e însurat şi dacă are familie. Bărbaţii din zonă refuzau să-i strângă mâna, de parcă ar fi avut păduchi. Asta îl rănea îngrozitor şi n-a reuşit niciodată să uite această insultă.

Şi apoi a apărut Serviciul Poştal Eaton şi dintr-odată oamenii nu se mai vedeau nevoiţi să aibă de-a face cu vânzători ambulanţi. Era mai ieftin şi mai simplu să comande cremă de ghete sau funde pentru păr de la magazinul din Winnipeg. Dar cum îşi mai putea întreţine Abram Skutari soţia, Elena (bunica mea Lena) şi pe băieţelul lor (unchiul meu Jacob)?

I-a venit ideea să ceară un credit la bancă şi să-şi pună pe picioare propria afacere, să vândă uniforme de lucru, echipamente de protecţie, costume de pompier, ustensile de foraj, de fapt tot ce Eaton nu inclusese în catalogul său în 1905. Şi biciclete. Bunicul meu era convins că bicicletele sunt mijlocul de transport al viitorului. Automobilul se răspândea, e adevărat, dar el privea în jur şi vedea că fiecare persoană din Winnipeg va tânji în curând după una dintre bicicletele alea noi, produse în serie, care apăruseră pe piaţă.

Se temea însă să ceară împrumutul, pentru că nu mai pusese niciodată piciorul într-o bancă, cu atât mai puţin în Royal Bank, un templu impunător de piatră şi marmură aflat

în mijlocul Winnipegului, la intersecţia dintre strada principală şi Portage. El nu avea nici măcar o cravată. Vorbea împotmolit. E posibil chiar să fi avut păduchi – mulţi aveau în perioada aceea –, dar s-a întâmplat ceva care i-a dat curaj. Ceva la care a fost martor, o întâmplare care i-a schimbat viaţa.

S-a petrecut în vara lui 1905, în vreme ce-şi făcea traseul, el şi calul lui şi căruţa plină ochi de marfă. Era pe la mijlocul zilei. A oprit într-un mic orăşel din Manitoba, un loc mohorât ca orice orăşel evreiesc din Europa, la momentul acela deţinut de o companie minieră, care extrăgea un calcar foarte fin. În ziua aceea s-a întâmplat să treacă pe lângă casa unuia dintre muncitori când a auzit nişte gemete, de parcă cineva avea mari dureri. Nu a mai stat să se gândească sau să bată la uşă, ci a intrat direct pe uşa din spate.

A găsit o femeie întinsă în bucătărie, singură, cu picioarele desfăcute, pe cale să dea naştere unui copil. Se vedea deja capul copilului. El habar n-avea ce să facă. Naşterea era o treabă femeiască – aşa gândeau oamenii în vremea aia, mai ales un bărbat evreu care crescuse pe continent, ca bunicul meu.

Alături, o vecină îşi atârna rufele la uscat, aşa că s-a grăbit s-o cheme în ajutor. Apoi a alergat până la celălalt capăt al satului, unde locuia doctorul. Era o zi caniculară. N-a mai uitat până la moarte căldura şi praful din ziua aceea. Până au ajuns înapoi, femeia era pe moarte. Bunicul meu, Abram Skutari, a fost cel care i-a prins ultima privire – camera se umpluse de oameni, dar ea şi-a aţintit ochii asupra lui. Mai târziu jura că a văzut cum faţa ei se umple de propria lui groază; ea a absorbit-o, apoi a murit.

Copilul era însă viu şi respira. Bunicului meu i-a trebuit un minut să înţeleagă asta. Era mult zgomot şi zăpăceală în cameră, şi era foarte cald, şi toată lumea se învârtea în jurul femeii moarte. Dar pe masa din bucătărie era un copil învelit într-un cearşaf. Buzele i se mişcau, tremurau, aşa şi-a dat seama că trăieşte. Nimeni nu-i dădea nici o atenţie. De parcă n-ar fi fost acolo. De parcă ar fi fost un boţ de cocă lăsat acolo din greşeală.

A întins mâna şi i-a atins obrazul şi a simţit o dorinţă bruscă, profundă, să-i dea ceva, o binecuvântare de vreun fel. N-a înţeles niciodată de unde venea acea dorinţă, dar i-a mărturisit odată tatălui meu, căruia îi făcea plăcere să relateze povestea, că a simţit limpede singurătatea copilului; era o singurătate de un soi extrem şi incurabil, o singurătate ca aceea de care suferea şi el de când plecase de acasă la optsprezece ani.

Avea în buzunar o monedă străveche din fosta lui ţară. A aşezat moneda aceea pe fruntea copilului şi a ţinut-o acolo, privind cum cearşaful se ridică şi se coboară de la respiraţie. „Să fii fericită", a spus el în albaneză, sau turcă, sau idiş, sau poate în engleză. Apoi a spus-o încă o dată, fii fericită, dar s-a simţit de parcă binecuvânta o piatră, ca şi cum nimic bun n-ar fi putut ieşi din gura lui. Se simţea slab, ca un bărbat din hârtie şi paie, se simţea ca şi cum n-ar fi fost bărbat, ca şi cum ar fi fost mort.

Nu şi-a dat seama că plânge decât când a simţit o mână pe umăr. Era doctorul, care plângea şi el. Au stat aşa, unul lângă celălalt. Lacrimile lor s-au amestecat.

Amestecat – ăsta e cuvântul pe care îl folosea când relata întâmplarea. Simţea că braţul celuilalt bărbat pe umărul lui e braţul unui frate şi atingerea lui îl făcea să se vaite şi mai tare.

După aceea au semnat cu toţii certificatul de deces şi apoi pe cel de naştere, chiar şi tatăl meu. Toată lumea a fost uluită că ştie să-şi scrie numele. L-a aşternut pe hârtie: Abram Gozhdë Skutari, şi în timp ce-l scria a simţit cum îi pătrunde în corp un val de putere. Şi-a simţit coardele propriei inimi. A simţit că ar putea face orice, chiar şi să intre în clădirea Royal Bank de la intersecţia dintre strada principală şi Portage şi să ceară un împrumut.

Dar tristeţea copilului aceluia nu l-a părăsit niciodată. Jura că nu mai văzuse niciodată o fiinţă atât de singură pe lume. A avut o viaţă lungă şi a câştigat un milion de dolari şi şi-a iubit soţia şi a fost un tată onorabil pentru fiii săi. Dar l-a plâns până la sfârşitul zilelor pe copilul acela, blestemul care atârna asupra lui, suferinţa lui cumplită.

Teoria doamnei Flett

Doar nu se aşteaptă nimeni ca doamna Flett să aibă propria teorie în legătură cu suferinţa ei – biata de ea e atât de golită pe dinăuntru şi cu minţile atât de rătăcite, că nu are destulă energie nici să se pieptene, cu atât mai puţin să formuleze o teorie. Ca să teoretizezi îţi trebuie un cap limpede, ordonat, iar capul doamnei Flett e plin până la refuz de furie şi dezamăgire. A cedat. E distrusă, a luat-o razna. La lumina dimineţii durerea ei pare trecătoare şi suportabilă, dar noaptea aude voci, care s-ar putea să nu fie altceva decât sufletul ei care se zvârcoleşte. Redeschide cicatricile altor dureri, îndeosebi vechea şi nemijlocita groază de abandon. La un moment dat a luat decizia de a trăi în afara evenimentelor; sau poate că altcineva a luat decizia în numele ei. Scrie o carte de grădinărit, o sfătuieşte fiica ei Alice. Pleacă într-o excursie în jurul lumii, spune Fraidy Hoyt. Ia nişte ore la universitate. Învaţă să croşetezi macrameuri. Ia în calcul vaccinurile antialergice sau complexul de vitamina B. Ascultă muzică liniştitoare, ţine un jurnal, ca Virginia Woolf, fă plimbări lungi, răsfaţă-te cu băi fierbinţi. Pune-ţi la îndoială presupunerile, fii blândă cu tine, trăieşte momentul, relaxează-te, roagă-te, urlă, blestemă lumea, gândeşte-te ce norocoasă eşti, eliberează-te, fii tu însăţi.

Toate aceste sfaturi zboară înspre doamna Flett, dar ea e prea dusă pe gânduri să le audă.

S-ar crede că e speriată de moarte de starea în care a ajuns, dar nu e. Părul şi-a pierdut strălucirea, unghiile i s-au rupt, plantele din casă s-au ofilit, de viaţa ei de zi cu zi s-a ales praful, dar certitudinea că îşi va reveni se cuibărea în ea ca un animăluţ într-o vizuină. În primul rând, pentru că nu are încredere în sinceritatea propriilor lacrimi şi, în al doilea rând, îşi aminteşte cum, cu ani în urmă le plăcea, ei şi lui Fraidy, să citeze din bietul William Blake: „Plâng, plâng, pe note de jale"[1] şi cum cuvântul jale le făcea să se tăvălească de râs, un cuvânt ca un vierme mic şi orb.

---

1 William Blake, *The Chimney Sweeper*.

Acum, la cincizeci şi nouă de ani, tristeţea îi curge prin toate celulele corpului şi totuşi, în mod straniu, nu o atinge. Ştie că amintirile îşi pierd contururile în timp, totul e netezit de tăvălugul acceptării şi al respingerii – e totuna în final, crede ea. Suferitul ăsta al ei are limite, aşa cum există o limită şi pentru cât de mult va permite să i se încâlcească părul sau cât praf va lăsa să se aşeze pe masa ei de toaletă. Asta e Daisy pentru voi. Resemnarea lui Daisy aparţine familiei epuizării, a dificultăţii de a face faţă la o mie de zile obişnuite. Sau, ca să fim mai exacţi, zece mii de astfel de zile. Într-un fel, o văd ca pe unul dintre norocoşii vieţii, o femeie născută cu o voce căreia îi lipseşte registrul tragic. Cineva care a învăţat să sape o groapă în propria ei poveste de viaţă.

Dar a obosit să mai fie tristă şi a obosit să nu-i mai pese că e tristă, să nu mai ştie măcar că e tristă, într-un fel. Şi în capul ei ca o cutie mică şi osoasă înţelege şi acceptă faptul că imensa ei nefericire e sortită să rămână lipsită de însemnătate. Deja, chiar în clipa asta, sunt încredinţată că o parte din ea ar vrea să se întoarcă la lucrurile care îi plăceau, să simtă cum o nouă periuţă de dinţi îi atinge gingiile, de exemplu. Un lucru mărunt ca ăsta. Ar vrea să-şi lege din nou la brâu un şorţ curat şi apretat, să cureţe jumătate de kilogram de cartofi în trei minute şi să-i pună la înmuiat în apă rece. Să lustruiască un borcan de jeleu şi să-l pună pe raftul de sus, lângă tovarăşii lui. Să lingă cu limba un plic, să-i lipească un timbru în colţ, să-l pună în cutia de scrisori. Ar vrea să-şi cureţe trupul cu o rafală de râsete şi să cedeze forţei gravitaţionale. Se va întâmpla. Toată suferinţa va fi dată la o parte. Din clipă în clipă.

Liniştea, 1977

Victoria Louise Flett are numai douăzeci şi doi de ani, e studentă la Universitatea din Toronto, o prăjină de femeie cu mâini şi picioare mari şi păr blond, drept şi încăpăţânat pe care îl poartă neglijent după ureche. N-o interesează coafurile. Preferă jeanşii şi tricourile şi o jachetă veche de denim – de fapt nici nu are alt fel de haine. Acestea sunt închise la culoare şi groase, de parcă ar încerca să ţină departe toate visele urâte ale vieţii moderne. Ca să-şi corecteze miopia poartă ochelari cu rame metalice rotunde, şi în spatele lentilelor destul de murdare ochii ei par reci şi serioşi. E anul 1977; nu mai e copilul cocoloşit al unei familii numeroase; vocea ei, o voce jenată, pendulează între severitatea adultă şi perplexitatea adolescentină. Stările ei sufleteşti sunt variate, cum era de aşteptat, dar cu toate astea are o intuiţie nemaipomenită.

I-a mărturisit mătuşii ei Daisy, de pildă, că înţelege fenomenul genealogic care a explodat peste tot în jurul ei. I se pare emoţionant, spune, să vadă atâţia bărbaţi şi femei – deşi, în mod straniu, sunt mai multe femei – bătând cimitirele sau aplecaţi deasupra meselor de lectură din arhiva universităţii, răsfoind pagini după pagini de istorie locală, copiind nume şi date în carneţele cu spirală, imaginându-şi, sperând, că eforturile lor dezinteresate vor crea o ţesătură de substanţă şi bună înţelegere. Victoria nu crede că aceşti amatori zeloşi caută să descopere legături de rudenie cu personaje de viţă nobilă sau cu genii; nu-şi doresc decât să descopere că înaintaşii lor erau nişte oameni simpli, cinstiţi, paşnici, cu realizări discrete, care îşi respectă promisiunile, veseli,

solvabili, bine intenţionaţi, şi că vieţile lor robust împlinite (dar sever obstrucţionate) vor compensa, şi poate chiar vor scuza, molimele contemporane ale dezrădăcinării şi lipsei de loialitate. Bunul-simţ, această lăudată substanţă, pare să fi dispărut de pe lume; până şi Victoria îşi dă seama de asta.

Mătuşa Victoriei, Daisy, care e acum pensionară şi locuieşte în Florida, a început să fie interesată la maturitate de vieţile celor doi taţi ai ei, amândoi morţi: Cuyler Goodwill, tatăl ei biologic, şi Magnus Flett, tata-socrul. Dar mătuşa Victoriei îi abordează pe cei doi părinţi răposaţi în cu totul alt spirit decât obişnuiţii genealogiei de weekend. În primul rând ştie mai bine pe ce să se concentreze şi, în acelaşi timp, e mai visătoare şi mai ineficientă pentru că ar vrea, i se pare Victoriei, să se tragă în interiorul unui limbaj îngropat, să se identifice cu acel limbaj, să poată să rostească acel cuvânt de nerostit: tată. E adevărat că mătuşa Daisy a citit câteva lucrări de istorie socială, memorii, biografii – mai multe în ultima vreme decât şi-ar fi imaginat nepoata ei –, dar nu pleacă în expediţii detectivistice prin biblioteci locale şi cimitire, şi nici nu s-a dus în localitatea ei natală, Tyndall, Manitoba, să viziteze renumitul Turn Goodwill construit în memoria mamei ei; îşi imaginează, oricum, că structura a suferit mult din cauza vandalilor, că vânătorii de suvenire au luat piatră după piatră, până n-a mai rămas decât o adâncitură în pământ, rotunjită ca o gogoaşă. Nu a luat legătura cu Arhivele Mormone din Salt Lake City şi nici nu are de gând s-o facă. N-a trimis nici o scrisoare în care să ceară informaţii. Stă comod, chiar foarte comod, pe divanul înflorat din camera ei din Florida (trei pereţi cu geamuri cu jaluzele), şi se gândeşte la cei doi taţi dispăruţi. Asta e tot ce face: se gândeşte la ei, se concentrează asupra lor, stăruie asupra lor. Pentru nepoata ei, Victoria, cei doi taţi sunt descrişi, dar niciodată însufleţiţi; puterile lor sunt afirmate, dar nu demonstrate. Mătuşa Daisy cugetă la vieţile lor. Se întreabă din ce erau făcute acele vieţi şi cum s-au încheiat: zgomotos, ca în filme, sau distant şi îngheţat? Desigur, nu face asta tot timpul – numai din când în când, spre seară, de pildă,

când ziua pare plată şi inexpresivă, când e neliniştită, când simte cum propria-i îngrozitoare lipsă de autenticitate o muşcă de inimă şi când nu e nimic interesant la televizor, numai ştiri locale din Tampa sau prognoza meteo.

Viaţa ei la şaptezeci şi doi de ani e liniştită. De trei ori pe an îşi face un permanent bun, nu unul obişnuit, şi obţine un păr elastic ca iarba din coşuleţele de Paşti; s-a supus (o dată) unui dureros tratament cosmetic, a încercat (de două sau trei ori) o nuanţă nouă de ruj, se gândeşte (în fiecare zi) să-şi opereze varicele. Şi şi-a revenit din depresia care a lovit-o cu câţiva ani în urmă. Sănătatea ei e bună, excelentă chiar. Are bani în bancă, destul de mulţi, chiar dacă trăieşte modest. Cu zece ani în urmă şi-a vândut casa mare din Ottawa şi s-a mutat pe coasta de vest, în Florida, unde a achiziţionat un apartament cu trei dormitoare într-o clădire din Sarasota, aproape de locul unde s-a stabilit vechea ei prietenă Fraidy Hoyt şi nu departe de Bird's Key unde altă prietenă, Labina Dukes Kavanaugh, locuieşte împreună cu cel de-al treilea soţ al ei.

De când s-a mutat în Florida mătuşa Daisy a învăţat să joace shuffleboard[1] şi să decoreze bentiţe şi brăţări de plastic cu scoici lipite – pe care le trimite, cadou de aniversare, nepoatelor ei împrăştiate prin Anglia şi Statele Unite; nepoţilor ei, Benje şi Teller, le trimite portofele de piele pe care le coase chiar ea la Clubul de meşteşuguri pentru doamne din Bayside. Se îndoieşte foarte tare că le plac, sau că măcar apreciază aceste obiecte artizanale, dar a crezut întotdeauna, mai ales după căderea nervoasă din 1965, că e important să fie ocupată, să umple din ce în ce mai mult lumea cu din ce în ce mai puţin din ea însăşi. Oaspeţii observă că balconul apartamentului ei e copleşit de verdeaţa luxuriantă a cactuşilor şi plantelor tropicale. Celebrul ei talent horticol e în continuare cât se poate de vizibil; e o senzuală când vine vorba de lumea plantelor, cu toate că se plânge, înţelegătoare, că

1 Joc care presupune împingerea unor discuri, cu ajutorul unui tac lung, pe o suprafaţă marcată.

solul din Florida e prea plin de apă şi jură că n-o să poată niciodată să accepte că palmierii ăştia cu scoarţa lor zgrumţuroasă şi coroana ciufulită sunt altceva decât o glumă a naturii.

Tânăra Victoria, nepoata ei, apără palmierii. Nici ei nu-i plac foarte mult, dar se simte obligată să o provoace pe mătuşă la o polemică. După părerea ei, măcar atât pot să facă tinerii pentru cei în vârstă. A citit undeva că vârstnicii învaţă să facă un pas înapoi ca să cuprindă mai mult cu privirea, că mijesc ochii şi aglomerează în minte noi posibilităţi.

Iarna, când e la Toronto, participând la cursuri, scriind eseuri, învăţând pentru examene şi făcându-şi griji în legătură cu relaţiile ei amoroase inexistente, Victoria se gândeşte la bătrâna ei mătuşă instalată comod în Sarasota, care smulge cu penseta florile moarte ale plantelor ei din balcon, joacă bridge, face muncă voluntară la Muzeul Ringling şi „bate" magazinele de pe cheiul St. Armand cu Fraidy şi Labina. Se gândeşte, cu un strop de invidie, cât e de aranjată viaţa mătuşii ei, dar şi cât e de aproape de final şi nu înţelege şi pace de ce o bătrână ca ea mai face speculaţii în legătură cu doi bărbaţi care putrezesc în groapă: excentricul Cuyler Goodwill şi dispărutul Magnus Flett. Bănuieşte că mătuşa ei îşi caută de fapt mama, iar preocuparea pentru cei doi taţi e doar un fel de şiretlic sau de echivalare isteaţă.

Dacă există cineva care ar trebui să pornească în căutarea propriului tată, aceea e Victoria, aşa îşi spune uneori; de fapt, o doare în cot cine e tatăl ei; mătuşa Daisy a auzit-o odată spunând asta. Victoria Louise ştie ceva despre paternitatea ei, dar nu mult, numai ce a lăsat mama ei să-i scape din când în când. Tatăl ei era un nenorocit din Saskatchewan, însurat, burtos, probabil mort deja, probabil beţiv, atât de tâmpit, că nici nu şi-a dat seama că mama ei e însărcinată, pentru numele lui Dumnezeu – iar Beverly Flett nu s-a obosit să-i spună, s-a urcat într-un tren şi a venit în est, unde s-a instalat la familia mătuşii Daisy în Ottawa, iar când lumea a întrebat-o prin luna a opta sau a noua „O să dai bebeluşul spre adopţie?" ea a scuturat din cap şi a zis „Nu".

Asta era în 1955; aproape nimeni nu păstra copiii în vremea aia.

Beverly a murit de patru ani, cancer la pancreas, iar Victoria își petrece vacanțele în Florida, cu mătușa ei Daisy, care îi trimite prin poștă biletul de avion, o așteaptă la aeroportul din Tampa într-un taxi cu aer condiționat, care pregătește camera de oaspeți cu așternuturi apretate de bumbac, care are o violetă africană înflorită pe noptieră, care a făcut planuri să se răsfețe amândouă și să ia prânzul în ziua de Paști la hotelul Ringling – unde au introdus de curând în meniu o *quiche* cu somon afumat și garnitură de salată verde – și, dacă ospătărița se dovedește prietenoasă, dacă spune „Ați ieșit în oraș, fetelor, ei?", atunci mătușa Daisy îi va spune, modelându-și cuvintele în volute moi, conspirative „Ea e nepoata mea, a venit tocmai din Toronto, unde își face masteratul în paleobotanică și se gândește foarte serios să intre la doctorat în septembrie", iar Victoria, care nu se simte deloc în largul ei în jeanși și tricoul rupt – e înduioșător cum își tot ajustează și reajustează gâtul acestui articol de îmbrăcăminte întins la maxim –, se va foi jenată pe scaun, gândindu-se că mătușa ei nu bătea câmpii așa, s-a transformat într-un autentic pește buzat de Florida cu mărgelele ei și sandalele cu talpă de plută și geanta albă de plastic, dar ea, Victoria adică, se va bălăci în mândria mătușii ei și probabil, după ce ospătărița va fi dispărut ostentativ în bucătărie, se va întinde peste masă și va mângâia mâna aceea dragă, bătrână și uscată. O mână pe care o cunoaște aproape la fel de bine ca pe a ei.

Cuyler Goodwill a murit în primăvara lui 1955, în același an în care s-a născut Victoria Flett. Lucra în curtea din spate a casei lui de la lacul Lemon, un bărbat de șaptezeci și opt de ani, când a simțit că-l ia amețeala. Probabil că n-ar fi trebuit să stea afară toată ziua, în soarele puternic, fără pălărie; asta îi spunea mereu soția lui, Maria.

Această ciudată ameţeală uscată a fost destul de prietenoasă la început, însoţită de un zumzăit stăruitor şi mişcări ca de aripi de albine la marginile câmpului vizual, ca nişte sfere neclare de sunet, invizibile. S-a întins pe jos, în iarba moale, pe spate, cu vârfurile pantofilor spre cer. O adiere răcoroasă i-a mângâiat fruntea, zburlindu-i o şuviţă subţire şi aproape numaidecât s-a simţit mai bine. Cu toate astea, nu s-a ridicat.

Nu e nici o grabă, şi-a spus, pot să stau aici toată dimineaţa dacă vreau.

Maria îşi luase sacoşa mare de piaţă din rafie şi plecase spre băcănia din Bridgeport; se terminase untul. Anunţase asta de la micul dejun – mereu i se termina una sau alta, nu reuşise să se obişnuiască cu obiceiul nord-americanilor de a cumpăra în cantităţi mari. Soţul ei ştia că va lipsi cel puţin o oră; îi plăcea să o lălăie pe Lake Road, mai ales acum când înfloreau cireşii japonezi, iar tinerii lor vecini, Lydia şi Bill MacGregor, ieşeau probabil să lucreze la noua lor terasă din lemn de cedru. Sigur se va opri pe la ei să schimbe două vorbe – fără să-şi dea seama nici o clipă că îi întrerupe din lucru sau că cei doi tineri schimbă priviri pe furiş, îşi dau ochii peste cap şi ridică imperceptibil din umeri, exasperaţi. O să trăncănească fără încetare, arătând spre copaci, spre apa încreţită a lacului, spre cerul fără nici un nor, făcând sugestii în legătură cu consolele pe care ar trebui să le folosească pentru terasă, cu ţiglele care stau să cadă în partea din spate a casei, cu straturile de rubarbă, dacă au sau nu destul soare, şi nici Bill, nici Lydia, nu vor înţelege un cuvânt din tot ce spune.

Vorbeşte, vorbeşte, vorbeşte. Şi în timpul ăsta el zace acolo, un bătrân întins pe spate pe jos.

Noutatea poziţiei l-a amuzat la început şi treptat şi-a dat seama de căldura care se ridică din pământ, pătrunzând mai întâi prin iarba strivită sub el, şi apoi prin postavul neted al cămăşii în carouri. L-a mirat că poate să simtă imensa căldură înmagazinată a planetei revărsându-se prin tot spatele lui de şaptezeci şi opt de ani. Când mai stătuse el aşa pe

pământ, întinzându-şi neregularităţile fizionomiei, muşchii, oasele, cartilagiile pe iarba proaspăt tunsă, abandonându-i-se? Numai tinerii se lăsau în voia pământului atât de imprudent, sprijinindu-se pe el, încredinţându-i întreaga greutate a trupurilor.

Minutele treceau. Nu prea avea multe la care să se gândească, aşa că s-a gândit la unghiul în care cădea lumina soarelui, care era aproape deasupra capului, şi la trupul lui, trupul lui de şaptezeci şi opt de ani, născut în nord, în Canada, în alt secol, din părinţi acum categoric şterşi de pe faţa pământului, petrecându-şi acolo în anii tinereţii, şi acum, strămutat parcă pe un covor fermecat în locul ăsta, întins cât e de lung pe un petic de iarbă din Indiana ca o plasă de ţânţari pe cale să fie spălată cu furtunul din grădină.

Stătea întins în curtea din spate a unei cabane de la malul lacului, dar pe care el şi Maria o transformaseră în locuinţă permanentă. Trăiau aici deja de câţiva ani, de când se retrăsese el din afaceri. Terenul mare, ca o plăcintă, era amenajat cu tufe de liliac, forsitia şi iasomie, rezultatul fiind că trupul lui culcat pe pământ nu se vedea din maşinile care treceau pe stradă, nu că ar fi fost prea multe în mijlocul zilei. Numai localnicii foloseau Lake Road şi bineînţeles că era prea devreme pentru turiştii estivali.

Îi plăcea perioada asta, luna aprilie. Viaţa strălucea prin copacii dantelaţi, strălucea peste tot – viaţa.

În jurul lui, prigorii cântau în iarbă. I-a privit cu ochii tulburi. Cât de importanţi păreau dintr-odată prigorii aceştia, cu mişcările lor ocupate şi hotărâte, cu capetele ca nişte mingi de golf bâţâindu-se încoace şi încolo. Deasupra capului, soarele era de un albastru strălucitor. Maria o să se întoarcă din clipă în clipă, îşi va deşerta cumpărăturile pe masa din bucătărie, va plescăi din limbă dezaprobator în legătură cu preţul alimentelor în magazinele de la ţară şi cât de ieftine sunt lucrurile astea în supermarketurile din Bloomington, nu că s-ar întoarce să locuiască în oraş, nici pentru un milion de dolari. Va spune toate astea într-un amestec ditirambic de italiană şi engleză, pe care numai ea pare să-l înţeleagă.

A încercat să se ridice în picioare, dar a simţit crampe puternice în coapse, care l-au îndemnat să mai stea acolo o vreme. Odihneşte-te puţin, şi-a spus, stai potolit. Ca să se liniştească, a încercat să invoce imaginea străzilor însorite din Tyndall, Manitoba, oraşul copilăriei lui, dar l-a descurajat, ca de obicei, amestecul de amintiri blocate. Zidurile vizibile ale casei părinteşti rămâneau separate de interioarele secrete, de paturi şi vase, de borcanul de dulceaţă de pe raftul bufetului, în care se ţineau banii familiei, bancnotele moi, putrezite, de un dolar. (Aer – avea nevoie de aer proaspăt, nu se putea aşa.) S-a forţat să iasă din grădina mamei sale – câteva rânduri palide de varză, câteva vrejuri anemice de fasole – şi să pornească de-a lungul forfotei bătute de soare de pe Jackson Avenue aşa cum era el cu şaizeci de ani în urmă, pe lângă căruţele fermierilor şi mirosul înţepător de cai legaţi, pe lângă magazinul de feronerie din colt, şcoala primară, tribunalul, straturile de flori chinuite, iar în centrul oraşului, într-un trapez de lumină, biserica prezbiteriană cu ornamentele ei de calcar, acum dintr-odată prefăcute în cenuşă.

S-ar putea să fi aţipit, apoi s-a trezit brusc cu o groază care părea să vină din copilărie. Ce se întâmplă? Spatele, între timp, îi înţepenise.

Spatele ăsta al lui, specula el, trebuie să fie deja plin de pete de bătrâneţe; pielea e decolorată şi ridată şi subţiată ca pergamentul, dar cine-şi vede vreodată spatele? Ar trebui să te zvârcoleşti şi să te contorsionezi în faţa unei oglinzi duble, şi chiar şi atunci sunt părţi ale corpului pe care nu le zăreşti niciodată. Unele părticele din trupul tău le duci cu tine toată viaţa, dar nu sunt, de fapt, ale tale.

Acest gând, acest mister l-a făcut să zâmbească în sinea lui, cu toate că purta cu el o urmă de nostalgie. Şi-a amintit cum, pe vremea când era un tânăr tăietor de piatră din Manitoba, lucra cu bustul gol în lunile de vară – toţi bărbaţii de la carieră făceau la fel – şi cum, din delicateţe faţă de tânăra lui soţie, aştepta să i se usuce sudoarea de pe spate înainte să-şi pună pe el cămaşa, în timp ce mergea spre casă la cină, spre casă, la iubita lui.

Nu Maria, nu, nu atunci. Se întorcea de la carieră acasă la cealaltă soţie a lui, soţia tinereţii lui.

Chiar şi la bătrâneţe se gândeşte la acea soţie cel puţin o dată pe zi; se întâmplă mereu ceva care să-i amintească de acea scurtă căsnicie care, cu timpul, începuse să pară mai degrabă o incintă în care nimerise din întâmplare decât un aranjament legal în care intrase conştient. În amintirile lui, ea stă mereu în prag aşteptându-l, o prezenţă, o suferinţă, o durere. În realitate nu-l aşteptase niciodată în prag, la ora aceea era mereu ocupată cu pregătirile pentru cină. Trebuie, chiar dacă cu stângăcie, să pună lucrurile la locul lor: nu fusese niciodată aşteptat în prag.

Dar cum o chema? Cum o chema? Pe prima lui soţie? Un extaz înăbuşit. Un asemenea lapsus are ceva neglijent, ceva impardonabil. Draga lui, iubita lui. Figura ei era ca o fotografie ştearsă, dar cu toate astea el îi cunoştea trupul, fiecare centimetru din el, şi îşi aminteşte cum s-a trezit într-o noapte, de la zgomotul ploii, cu braţul peste pieptul ei. Ce plăcut era pieptul acela moale.

Simţindu-se ridicol, a început să caute numele alfabetic: Amelia, Bessie, Charlotte, un nume demodat, Dorothea...

Emma, Fanny.

A privit de-a lungul propriului trup, peste cămaşa sport încheiată corect, pantalonii kaki boţiţi, spre locul unde pantofii creau un fel de V prin care vedea piramida de piatră la care lucra când l-a luat ameţeala.

Ajunsese s-o urască atât de tare.

De aproape zece ani muncea la această structură, un model la scară al marii piramide, începută imediat după sfârşitul războiului, şi nu era gata decât pe sfert. Alţi bărbaţi construiau bărci la pensie, sau piscine, sau ornamente de grădină – Albă-ca-Zăpada şi cei şapte pitici tăiaţi cu fierăstrăul mecanic din tufe de merişor şi aşezate printre petunii. Alţii îşi vedeau proiectele încheiate şi se apucau de altceva, dar el, din cine ştie ce motiv, îşi permisese să se împotmolească în această parodie ridicolă. („Câte un lucru pe rând"; de câte ori spusese cuvintele astea, convingându-se singur de înţelepciunea

pe care o cuprind.) Dar piramida asta devenise un spin în ochi, în ochii lui, în orice caz. O nebunie. Vocea dojenitoare pe care o aude atât de des în întuneric spune: „Nu vei reuşi niciodată să-ţi egalezi primul monument, ţi-ai pierdut îndemânarea". În plus, măsurătorile făcute cu numai o săptămână înainte i-au arătat că structura deviase de la verticală şi că eroarea se va agrava pe măsură ce avansează. Dacă mai continua, adică.

Fanny, Gladys...

Cei mai mulţi oameni au nevoie de un receptacul în care să-şi concentreze gândurile, dar Cuyler Goodwill a obţinut această concentrare unică privindu-şi piramida dintr-o perspectivă impusă, cu coloana lui îmbătrânită şi tasată întinsă pe gazonul proaspăt tuns, cu unghiul vizual considerabil diminuat şi, prin urmare, radical modificat. Rezultatul a fost fericit, un truc al percepţiei.

Decizia, în orice caz, îi era dintr-odată clară. Nu avea să mai continue lucrul la această sculptură urâtă din grădina din spate, umbră palidă a turnului de demult, ridicat în memoria primei lui soţii. (Cum o chema?) Nu, va înceta chiar în clipa asta. Chiar acum. Mâine va telefona unui constructor din Bloomington şi-i va spune să trimită un buldozer. Apoi va chema un camion care să ia de acolo resturile de piatră. N-o să fie nevoie de mai mult de o zi sau două. Uluitor. Firește că va rămâne o cicatrice oribilă în mijlocul gazonului din spate, dar la toamnă va planta câţiva cireşi din aceia ornamentali care cresc repede. O frumuseţe. Da. De fapt, de ce să aştepte toamna? Se va apuca de asta imediat; n-a înţeles niciodată de ce copacii trebuie plantaţi toamna. Nu avea nici o logică, era împotriva logicii.

O s-o dărâm, şi-a spus în gând, jubilând, anesteziat împotriva slăbiciunii de mâine şi a remuşcărilor, neştiind sigur dacă se apropia astfel de centrul vieţii lui sau vindea o bucată valoroasă din el însuşi. Dar imediat, cu un tremur de bucurie, a ştiut că ceea ce era posibil putea fi făcut. Fericirea l-a pătruns în clipa aceea, muzica familiară a hotărârii.

O alegere făcută în timp ce stai întins pe spate este, totuşi, o alegere. Forţa ei trimite impulsuri întâmplătoare de energie, care îl lovesc acum pe Cuyler Goodwill în piept, aducând cu ele, în această zi de aprilie, frigul din miez de iarnă. Mâinile şi picioarele le simţi dintr-odată îngheţate, separate de senzaţiile trupului, unite de el numai printr-un filament dur de durere. Unde era acum? La ce se gândea? – Fanny, Gladys, Harriet, Isabel...

A permis durerii să-l ocupe – nu părea să aibă cale de întors. L-a umplut – perfect –, lăsând numai o mică parte din el goală, o porţiune a minţii lui unde ciocănea o întrebare. Nu, nu o întrebare, ci ceva care cerea să fie amintit. Ceva despre buldozerul care îi rade curtea din spate, dărâmându-i piramida, ruşinea; ceva de care a uitat în fericitul moment când a luat hotărârea – dar ce era?

Ce? Proptindu-se pe o zvâcnire de gând, şi-a rotunjit muşchii gurii, a închis ochii strâns şi a văzut un fel de nor pufos rostogolindu-i-se prin minte, tachinându-l cu propria lui obtuzitate. Ceea ce trebuia să-şi amintească era un detaliu simplu şi concret. Un obiect, de fapt, un obiect precis, fixat în timp. Dacă ar reuşi să ridice mâna ar putea să atingă obiectul şi să-l identifice, dar mâna lui, balastul acela îngheţat, părea să fi adormit.

Şi apoi, susţinut de un spasm de concentrare, şi-a amintit: era o cutie de metal îngropată sub fundaţia piramidei – o capsulă a timpului, nici mai mult, nici mai puţin. El însuşi o aşezase acolo. O cutiuţă de oţel, cam de şaptezeci de centimetri pătraţi şi adâncă poate de zece centimetri. Bineînţeles. Şi-a amintit când a cumpărat cutia de la un magazin local de feronerie; genul de container pentru uneltele de pescuit, dar mai rezistentă decât sunt de obicei astfel de cutii. Mai avea, pe lângă asta, şi un capac care se închidea bine, şi chiar şi un lăcăţel cu cheie. Cincisprezece dolari plătise pe ea. Fără să bombăne.

Isabel, Jeanette, Katie, Lillian...

Şi-a amintit că se gândise mult la ce ar trebui să pună în cutie. Asta a fost cu mult timp în urmă. De atunci multe îi

dispăruseră din minte. Aceşti ultimi zece ani fuseseră o perioadă a dezintegrării; înţelegea asta acum. Se gândise că e un om cu un scop în viaţă, dar de fapt nu făcea decât să participe la o distrugătoare şi jalnică diminuare a propriei energii. Cu toate astea, ar fi o surpriză să deschidă cutia şi să vadă ce ascunsese în taină acolo. Dar trebuia să se asigure că nu va fi distrusă. Va trebui să-i explice cu grijă muncitorului de pe buldozer că există o cutiuţă imediat sub fundaţie; explicaţia îl va costa teribil de multă energie, dar era necesară dacă voia să salveze comoara.

Dar ce comoară era?

Ceva îl trăgea de poalele gândurilor. În cutia aia stătea ascuns ceva valoros, ceva care îi aparţinuse tinerei sale soţii. (Cum o chema?) A trecut atâta timp de când a îngropat cutia, de când era tânăr şi mergea pe jos spre casă de la carieră, cu cămaşa aruncată pe un umăr şi sudoarea de pe spate uscându-i-se; se întâmplaseră atâtea, atâtea cuvinte rostite şi ore năruite, camerele vieţii sale se umpluseră şi se goliseră şi el nu le ghicise niciodată forma zidurilor exterioare, a grinzilor şi a tencuielii aspre şi texturate.

Ştia acum, după poziţia soarelui, că trebuie să fie după-amiază târziu. Seară, de fapt. Stelele se împrăştiau pe cer, o strălucire pasageră, aducând cu ele imaginea perfectă a unei verighete. Şi clipa pâlpâitoare în care i-o scosese de pe mâna fără viaţă. (Dar scena nu ia formă senzorială, nu se materializează nici măcar într-un gând; nu este, de fapt, decât o angoasă imposibil de destăinuit; există, ştie bine, chiar şi în cele mai obişnuite vieţi, încăperi în care nu se intră niciodată, despre care nu se vorbeşte niciodată şi care totuşi ţi se lipesc de conştiinţă ca nişte flori presate într-o carte veche.) Verigheta soţiei sale, a soţiei sale Mercy. Ah, Mercy. Mercy, ţine-mă în braţele tale moi, acoperă-mă cu trupul tău, încălzeşte-mă.

Gândul la unica sa fiică s-ar putea să-l fi străbătut sau nu în ultimele clipe. Fiica lui, care are acum şaptezeci şi doi de ani şi locuieşte într-un apartament în statul binecuvântat de soare, Florida.

*

Mătuşa Victoriei a început să poarte taioare turcoaz cu pantaloni. Sunt confortabile, dar şi practice, şi ascund carnea decrepită, fisurată a gambelor ei cândva prezentabile. Gura rujată – o floare încreţită – se deschide brusc, rămâne căscată, tremură şi se închide strâns. Ochii i s-au scufundat în două adâncituri de satin marmorat. Se priveşte în oglinda din baie şi îşi spune că e imposibil ca haloul de bucle alb-rozalii din jurul feţei să fie părul ei (deşi e drept că uneori îl mângâie cu mare satisfacţie), şi nici guşa înfiorătoare şi nici braţele flasce care saltă când se plimbă pe plajă la lăsarea serii, aruncându-le pescăruşilor bucăţi de pâine râncedă. Nu i-a spus nimeni că o parte atât de mare a vieţii o petreci fiind bătrân. Sau că, paradoxal, aceşti lungi ani în Florida o vor solicita atât de puţin.

Tot ce-i iese în cale pare lipsit de greutate. Uşile din apartamentul ei, goale pe dinăuntru. Insubstanţialitatea turnată a întrerupătoarelor electrice. Lejeritatea înspăimântătoare a mobilei de balcon. Taxiurile rablagite, care stau să se dezmembreze, pe care le ia uneori când merge în vizită la Labina şi la soţul ei în Bird's Key. Până şi geanta ei de umăr, din plastic alb, cu cutiuţa de pastile de tuse, pachetul de şerveţele şi suportul mic şi îngust pentru cărţile de credit, care au înlocuit nevoia de bani gheaţă.

În foaierul de la Bayside Towers se găseşte o azalee artificială şi ea nu poate să treacă pe lângă acest obiect abominabil fără să întindă mâna şi să-i pipăie frunzele, uneori destul de dur, lăsând urme de unghii pe suprafeţele de vinil, iar dispreţul pe care îl simte îi provoacă o plăcere hâtră. A început să se uite seara târziu la televizor, la Johnny Carson. O lasă perplexă de fiecare dată conturul meschin şi dur al gurii lui, o gură care arată de parcă i-ar fi fost desenată pe faţă cu stiloul, dar îi place monologul de deschidere, acea succesiune rapidă de glume înşirate cu obişnuitele gesturi largi şi cuvintele de legătură pe care le foloseşte mereu: „să trecem mai departe".

„Să trecem mai departe", asta îşi murmură şi ea de la o vreme – pe drum spre coaforul Hairworks pentru şamponatul şi aranjatul săptămânal, pe drum spre poştă, sau spre doctor, sau spre clubul de la parter pentru partida zilnică de bridge. Trece mai departe, şi mai departe, şi mai departe. Aşa cum a făcut toată viaţa. Amorţită. Fără să gândească.

Am spus că doamna Flett şi-a revenit din suferinţa nervoasă din urmă cu câţiva ani, dar existenţa ei e în continuare susţinută pe un fel de ranchiună: recunoaşterea faptului că nu aparţine nimănui. Până şi visele ei eliberează vapori puternici de absenţă. Are trei copii adulţi, e adevărat, dar se întreabă dacă ei se vor gândi la ea cu altceva decât indulgenţă blajină. Şi cei opt nepoţi ai ei sunt aşa de departe, atât de diminuaţi de vârstă şi distanţă, atât de devotaţi viitorului încă neclar. Poate de asta „rumegă" întruna la viaţa ei trecută, la cei doi taţi pierduţi şi se izbeşte singură de zidurile goliciunii care i-a fost dată la naştere. În vidul acesta găseşte o legătură, iar în legătură un nou vid – o regresie infinită, înduioşătoare dacă te gândeşti bine –, care totuşi o propulsează înainte, o ţine în viaţă. Doar hrăneşte pescăruşii, nu? Îşi sună copiii fără greş în fiecare duminică, pe Alice la Londra, pe Joan acolo în sălbăticiile din Oregon, şi pe Warren în Pittsburgh (în curând se va transfera la New York), şi în ciuda divagaţiilor şi meandrelor uneori demente din aceste conversaţii electronice, reuşeşte să simuleze o veselie constantă şi optimistă şi să ascundă şi cea mai vagă urmă de disperare. Îşi găteşte singură cina, nu? Un cotlet sau un piept de pui, legume verzi. Nu ia pastile; nu aude voci.

Dar stă întinsă pe pat, dimineaţa devreme, cu ochii spre fereastră, privind cum lumina aspră se strecoară printre lamelele jaluzelelor, simţindu-i strălucirea neiertătoare. Uneori îşi strânge pumnii; uneori i se umplu ochii de lacrimi în timp ce stă întinsă şi îşi spune: încă o zi, încă o zi, şi încearcă să se poziţioneze pe scena schimbătoare a vieţii ei. Viaţa ei de până în acest moment, mai bine spus, pentru că vede anii pe care îi are încă în faţă. Această viaţă „de până acum" a însemnat acceptarea dozelor de informaţie pe care le-a pri-

mit şi care au făcut-o neputincioasă, strop cu strop, amestecarea lor cu lingura dorinţelor ei – a făcut asta atâţia ani, încât i-a devenit o a doua natură. Realul şi iluzoriul se învârt prin dormitorul ei în paşi curgători de vals – unu, doi, trei; unu, doi, trei. Şi iar, şi iar.

Sinapsele cedează; păi, n-au decât. Ea lucrează cu materialul pe care îl are la dispoziţie, lărgeşte, micşorează, remodelează ce i se dă; această poţiune amestecată e viaţa ei. O amestecă într-un sens sau în celălalt, în funcţie de – cine ştie în funcţie de ce? – dorinţă sau de necesitate. Uneori adaugă o prună coaptă dintr-o carte de la bibliotecă, sau dintr-un serial de la televizor, sau dintr-un vis. Nu foarte des, doar din când în când, face câte o scădere curajoasă, ca atunci când Fraidy Hoyt i-a spus că e aproape sigură că a zărit-o pe Maria Goodwill, văduva lui Cuyler Goodwill, în Indianapolis, pe Ohio Street, la braţul unui domn în vârstă – dar asta e imposibil, ridicol, pentru că Maria s-a întors de mult în satul ei din Italia şi s-a transformat într-o făptură îndoliată cu un coş cu lucrul de mână în braţe.

Dacă ar fi s-o rogi pe mătuşa Victoriei, Daisy, să-ţi spună povestea vieţii ei, şi-ar încreţi gura o clipă – eflorescenţa aceea rubinie – şi ar bâigui o versiune hibrid, servindu-ţi-o oarecum timid, dar neapologetic, fără echivoc adică: aşa s-a întâmplat, ţi-ar spune din adâncurile inaccesibile ale celor şaptezeci şi doi de ani, şi pe urmă s-a întâmplat aşa.

E greu de spus dacă ea se simte bine cu amestecul ei de omisiuni şi distorsiuni, cu faptul că în realitate e un amestec premeditat; dar s-a obişnuit cu el. Şi i-a trecut prin minte că există pe lume milioane, miliarde de bărbaţi şi femei care se trezesc dimineaţa în paturile lor separate, disperaţi să-şi găsească substanţa propriilor vieţi, dar obligaţi în fiecare zi să se reinventeze.

În iunie 1977, la doar două luni după ce au luat prânzul de Paşti la hotelul Ringling, nepoata ei, Victoria Flett, a sunat-o de la Toronto şi i-a spus:

— Hei, ia ghici unde plec! În Insulele Orkney pentru un proiect de cercetare. Săptămâna viitoare. Ce-ar fi să vii cu mine? Ar fi o vacanţă bestială şi putem – cine ştie din ce motiv, în vocea Victoriei se simţea o dâră de râs –, putem să punem nişte flori pe mormântul lui Magnus Flett.

— Insulele Orkney! a exclamat fiica ei, Joan, în timpul obişnuitei convorbiri telefonice de duminică. Dar parcă spuneai că vii în Portland anul ăsta, spuneai că o să stai cu fetele, ca Ross şi cu mine să putem să plecăm câteva zile. De abia aşteptau s-o vadă pe bunica. Numai bunica în sus, bunica în jos aud, şi acum spui că pleci în Orkney.

— Tu te-ai uitat pe hartă? a spus fiul ei, Warren. Ştii măcar unde sunt Insulele Orkney?

— De ce nu? a spus Alice cu accentul ei britanic dobândit. Era şi timpul să treci şi tu apa. Cu condiţia să stai câteva zile cu mine şi copiii la venire şi la plecare.

— Evident că trebuie să te duci, a spus Fraidy. Îţi ţin eu locul în după-amiezile de voluntariat şi anulăm partidele de bridge măcar de data asta.

— Lasă-mă pe mine să mă ocup de paşaport, a spus Bud, soţul Labinei. Tu fă-ţi doar fotografiile, completează formularul şi le las eu la Administraţia federală din Tampa unde, din întâmplare, am nişte relaţii – i-am făcut un serviciu unui tip de-acolo. Se rezolvă totul în zece minute, pe cuvânt.

— Îţi trebuie, a spus Labina (Beans), un costum adecvat de lână. Combinaţiile astea care se poartă în Florida nu sunt bune de nimic în clima aia groaznică de acolo, nici vorbă. Mie aproape mi-a îngheţat fundul când am fost în Scoţia, şi asta era la Edinburgh, nu în nord, unde te duci tu. Un costum de lână, o bluză care nu trebuie călcată şi câteva pulovere foarte, foarte frumoase pe care să le schimbi, altceva nu-ţi mai trebuie.

— Pantofi comozi, i-a spus Victoria la telefon. Nu contează cum arată.

— Şi umbrelă, a spus Fraidy. Din aia pliabilă.

— Lasă umbrela, a spus Victoria. Vezi dacă poţi să faci rost de o pelerină din aia de plastic cu glugă.

— Îmi pare rău că nu vă putem oferi pachetul turistic, a spus agentul de turism din Bradenton, ar fi trebuit solicitat cu cel puţin trei săptămâni înainte şi, în plus, nu avem prea multe informaţii despre Insulele Orkney.

— Ca să-ţi spun drept, a zis Marian McHenry, care locuieşte în apartamentul de vizavi, aş prefera să-mi văd mai întâi propria ţară înainte să cutreier pe-acolo. Ai văzut Washington D.C.? L-ai văzut de-adevăratelea?

— Nu mai e nevoie de vaccinuri pentru Europa, i-a spus doctorul Neerly, dar o să vă dau o reţetă pentru eventuale neplăceri de călătorie. Şi una pentru constipaţie. Şi cred că ar fi mai bine să vă luaţi propria pernă antialergică, probabil că pe-acolo încă mai folosesc pene de găină sau paie.

— Sper din tot sufletul că ai făcut rezervări ferme la hotel.

— Nouă nici prin minte nu ne trece să facem rezervări dinainte, strici toată distracţia, ne place să mergem la întâmplare, ştii ce vreau să spun? Luminile-fantomă, genul ăsta de lucruri.

— Tu chiar n-ai mai fost în Europa din 1927? Pe bune? Mamă, ce surpriză te aşteaptă!

— N-am ştiut că ai mai fost în Europa. (Joan, care suna din Portland, într-o marţi seară.) Vreau să spun, n-ai pomenit niciodată de asta.

— Pentru numele lui Dumnezeu, să nu stai în hoteluri pe-acolo. Pentru că, fii atentă, au nişte pensiuni delicioase peste tot, şi sunt mult mai intime, şi sunt genul de locuri unde ai ocazia să vezi cum e viaţa de toate zilele.

— Ascultă ce-ţi spun şi evită două lucruri: în primul rând, pensiunile. În unele dintre ele te trezeşti în aşternuturi din alea oribile de nailon, uh, şi îţi dau la micul dejun roşii calde şi moi, nu glumesc. Doi, să nu bei apă de la robinet. Nu te-ai întrebat niciodată de ce se bea atâta ceai pe-acolo? Pentru că la ceai se foloseşte apă fiartă – fiartă, te-ai prins?

— Cecuri de călătorie.

— Borsetă.

— Două valize mici sunt mai bune decât una mare, e cel mai inteligent sfat pe care l-am primit vreodată.

— Când eram noi la Canterbury...

— Când am fost în Districtul Lacurilor...

— ...peşte şi cartofi prăjiţi, serviţi în ziar.

— O savonieră micuţă cu propriul tău săpun, pentru că...

— Stră-străbunica mea era din Insula Wight. E aproape de...?

— Dacă poţi să-mi aduci o scrumieră din aia drăguţă de la Wedgwood, pe verde însă, nu pe albastru.

— ...să-ţi ţii obiectele de valoare asupra ta tot timpul...

— ...chestiuţele alea, dopurile de urechi, poţi să cumperi de la Winn Dixie.

— Insulele Orkney? N-am auzit de ele.

Când s-a întâlnit cu bunica ei pe aeroportul Mirabel din Montreal, tânăra Victoria era un pachet de nervi.

— Ţi-l prezint pe Lewis. Lewis Roy. Lew, ea e mătuşa mea Daisy.

Accentuând fiecare cuvânt.

— Îmi pare bine, doamnă Flett.

— Lew merge şi el în Insulele Orkney, a spus Victoria, pe o voce din ce în ce mai ridicată.

Faţa ei, în timp ce rostea aceste cuvinte, arăta groaznic. La fel şi părul ei lins, tuns asimetric.

— Oh.

— El e într-un fel, înţelegi tu, responsabilul de proiect. E – a executat o ridicare nonşalantă din umeri –, e profu meu, într-un fel.

— De fapt sunt la studii postdoctorale, doamnă Flett. Victoria şi cu mine am propus acest proiect împreună. A fost mai mult ideea ei.

Faţa lui părea puternică, gura nerăbdătoare, gata să râdă.

În avion s-au aşezat unul lângă altul, Lewis Roy spre interval, Victoria la mijloc, mătuşa ei la geam. Au băut nişte şampanie şi au luat cina constând în pui şi morcovi feliaţi şi, în zăpăceala şi agitaţia ritualurilor din avion, au început să se poarte natural unul cu altul. Apoi Lewis s-a lansat într-o lungă, complexă relatare a unui zbor anterior spre Europa şi pe măsură ce povestirea avansa, a început să folosească, şocant, timpul prezent.

— Deci pilotul face un anunţ. Hei, unul din motoare e kaput. Exact. Ne întoarcem. Noi suntem toţi, aşa, zdruncinaţi. Dar stăm acolo înfulecându-ne haleala, de parcă ne-am distra de nu se mai poate şi cât ai clipi suntem pe un aerodrom undeva în Labrador, o bază militară sau ceva, şi rămânem blocaţi acolo douăşpe ore, cu toaleta care nu funcţionează, şi pe urmă...

— Mătuşa Daisy e obosită, cred, s-a bâlbâit Victoria.

El a tăcut instantaneu. Şi-a muşcat încheieturile degetelor, a căscat copios, a privit în jur.

Victoria simţea că intră în pământ de ruşine. Ştia ce părere trebuie să aibă mătuşa ei despre tânărul acesta, cu părul revărsat pe umeri ca o capă de blană, cu povestirea infantilă care îi masca inteligenţa, cu extraordinara lui blândeţe transformată în indiferenţă bărbătească. În cele din urmă stewardesa a adus pături şi perne şi a stins luminile şi toţi trei s-au prefăcut că dorm. Victoria auzea respiraţia întretăiată a mătuşii, aproape suspinată, şi a înţeles că persoana aceasta în vârstă de lângă ea îşi dorea din tot sufletul să fie în apartamentul ei din Florida, să fie oriunde mai puţin aici, traversând Atlanticul noaptea cu lumina slabă de veghe lucind în cadrul geamului şi în pleoapele ei.

Victoria, cu radarul ei teribil funcţionând la capacitate maximă, simţea şi valurile de tristeţe, de eşec, care emanau din trupul nemişcat al lui Lewis Roy. La adăpostul păturii ei de lână, a întins mâna spre mâna lui, a găsit-o tremurând şi a apucat-o strâns. Nu-l mai atinsese niciodată; el chiar era instructorul ei, iar ea îi era studentă; nu aveau, la momentul acela, o relaţie intimă.

După o vreme a întins şi cealaltă mână şi a aşezat-o pe încheietura tensionată a bătrânei ei mătuşi, spunând cu presiunea degetelor: totul o să fie bine, crede-mă.

Astfel, uniţi prin braţele triste ale Victoriei Flett, cei trei au schimbat un continent cu altul. Poate că au aţipit puţin în timpul nopţii. Toţi erau convinşi că trăiesc pe o planetă fragilă. Nici unul dintre ei nu ştia spre ce se îndreaptă lumea.

*

Insulele Orkney sunt joase, verzi, cultivate, străbătute de drumuri şerpuite şi populate de oi care pasc pitoresc pe pajiştile înclinate, compunând un tablou care ar fi putut fi opera unui pictor în acuarelă de acum două sute de ani, sau trei sute de ani. Dincolo şi dedesubtul acestui peisaj bucolic se găsesc ruine preistorice – sate, forturi, tumuli, camere funerare şi pietre aşezate în picioare care s-ar putea sau nu să fi fost observatoare astronomice. Există şi un alt strat, rămăşite ale Epocii fierului. Şi monumente ale popoarelor scandinave, din secolul al IX-lea. De asemenea, medievale, feudale, monastice. Şi alte adaosuri mult mai recente – pentru că peste stratul străvechi şi cel bucolic s-au suprapus micile şi harnicele fabrici care produc specialităţi de genul biscuiţilor de Orkney (delicioşi) sau brânzei de Orkney; sunt şi ateliere meşteşugăreşti, care se ocupă în cea mai mare parte cu tricotatul (din păcate sunt în declin), ofensiva turistică (vertiginoasă) şi omniprezenta agitaţie din fundal, comerţul şi necesităţile profesionale zilnice – băcani, papetari, avocaţi, clerici şi mulţi alţii.

Nimic din toate astea nu seamănă cu ce se aştepta să găsească mătuşa Victoriei, Daisy. Mlaştină, mocirlă, tufăriş, asta avea ea în minte. Casele erau împrăştiate în vreo duzină de sate răzleţe sau în cele două oraşe principale, Kirkwall şi Stromness. Până şi Victoria a fost surprinsă să vadă sutele de case de oraş, atât de solid construite, atât de simple. Se uita la faţadele lor, care nu trădau nimic, şi se gândea la femeile dinăuntru, studiindu-se în oglindă, sau la bărbaţii care îşi trăgeau pe cap pulovere, turtindu-şi părul. Abia dacă erau câţiva oameni pe stradă. Desigur, era încă devreme. Desigur, dinspre mare bătea un vânt crâncen. Ploaia răpăia. Cu toate astea, Victoria, mătuşa ei şi Lewis Roy umblau prin cimitirul din Stromness şi citeau pe pietrele de mormânt. Victoria a fost cea care a descoperit, cu un ţipăt:

Când în mormânt s-a aşezatu
Şi sufletul spre Domnul a plecatu

Aici e cel mai bine să petreci
Un somn de veci

Magnus Flett, născut 1584, mort 1616

Inscripţia i-a făcut pe toţi trei să se îndoaie de râs; se părea că Flett era un nume comun în Insulele Orkney; răsăreau persoane cu numele ăsta peste tot, nu numai Magnus, ci şi Thomas Flett, Cecil Flett, Jamesina Flett, Donaldina Flett; membrii familiei Flett erau regii şi reginele necontestaţi ai cimitirului.

Ploaia nu dădea semne că s-ar rări, aşa că după câteva minute Lew le-a luat de braţ pe cele două femei şi le-a condus la o ceainărie de peste drum, unde au stat până a trecut furtuna, cât se poate de conştienţi fiecare de prezenta celorlalţi.

— Ce fel de om era socrul dumneavoastră, doamnă Flett? a pus Lewis întrebarea pe un ton amabil, în timp ce întindea unt pe un biscuit făinos.

— Păi, nu sunt foarte sigură.

— Dar trebuie să aveţi o impresie de vreun fel.

— Un om nefericit. Nedreptăţit. Soţia l-a părăsit, vezi dumneata.

— Aha!

Provocând-o.

— O familie din aceea nefericită, de modă veche.

— Cei trei fii ai lor au luat partea mamei. Au refuzat să-şi vadă tatăl. N-au mai vrut să aibă de-a face cu el.

— Şi asta l-a înăcrit?

— L-a făcut să se întoarcă aici.

A făcut un gest spre fereastră, cuprinzând strada întunecată şi udă, norii negri de ploaie.

— Când avea şaizeci şi cinci de ani. Nu pot decât să-mi imaginez că toate astea îl făcuseră să devină acru.

— Dar nu ştiţi sigur.

— De fapt...

— Da?

— De fapt nu l-am cunoscut niciodată pe socrul meu.

— Înţeleg.

Era evident surprins.

— Nu ne-am cunoscut niciodată. Şi am regretat asta întotdeauna. Că nu ne-am cunoscut cât era în viaţă. Am crezut întotdeauna, în fine...

— Ce?

— Că s-ar putea să fi avut lucruri – a făcut o pauză – să ne spunem.

— Nu multe femei gândesc aşa despre socrii lor.

— Nu, cred că nu.

— Magnus Flett era străbunicul meu, a intervenit Victoria, vrând poate să ia asupra ei o parte din responsabilitatea destrămării din familie.

Şi-au băut ceaiul în tăcere. Apoi Lewis, hotărât să fie vesel, a ridicat festiv ceaşca de ceai şi a spus:

— În cinstea oaselor lui Magnus Flett! O să-l găsim încet, încet!

— Ai făcut o rimă, a spus Victoria, căreia îi plăcea să-i vadă pe alţii plini de elan.

— Ei, bine, a spus mătuşa Victoriei, şi gura îi zâmbea acum, bătăile inimii îi umpleau pieptul.

A doua zi vântul s-a potolit. Soarele a ieşit surprinzător de puternic şi turişti în pantaloni scurţi şi tricouri şi rochii de vară s-au revărsat de pe feribot şi au umplut străduţele înguste din Stromness, mâncând îngheţată, cumpărând vederi.

Era seară şi lumina era încă puternică. Lewis şi Victoria au zăbovit la masă, unde au mâncat plăcintă ciobănească, şi i-au explicat mătuşii Victoriei motivul pentru care au venit pe insulă. Lew a scos un creion şi a făcut o mică schemă pe un şerveţel, executată în grabă, dar frumoasă – sau cel puţin aşa i se părea Victoriei, care mai târziu a împăturit şerveţelul cu grijă şi l-a aşezat în căptuşeala valizei. Insulele, a spus Lew, sunt pline de resturile fosilizate ale micilor animale marine. Dar dovezile existenţei unei vegetaţii timpurii au fost distruse. Temperatura pământului era nepotrivită, structura plantelor prea fragilă. Dar în Toronto, unde lucrau

pe o serie de hărți mărite pe computer, o chestie de ultimă oră, el și Victoria au studiat tiparele depozitelor fosile din nordul Scoției, trasând un arc larg care trecea prin vestul țării și mergea până în Scandinavia – acest arc, cu o ușoară deviere, trecea prin capătul insulei principale din arhipelagul Orkney, convingându-se astfel că unele formațiuni stâncoase din Yesanby, la câteva mile la nord de Stromness, ascundeau ceva promițător. Rocile erau diferite aici, mult mai dure, astfel încât devenise un loc tradițional pentru procurarea de pietre de moară, întrucât în restul insulei rocile erau prea moi pentru așa ceva. Lewis a menționat șistul silicios de Rhynie, a menționat gresia Middle Old Red. A explicat cum a solicitat Consiliului Științelor din Canada acoperirea cheltuielilor de deplasare, cum și-a adunat echipamentul și echipa de cercetare, o echipă formată din el și Victoria Flett. Ei doi aveau la dispoziție douăzeci și una de zile să scotocească zona și să ia notițe înainte să rămână fără fonduri. Amândoi debordau de optimism; biologia, susținea Lewis, va împiedica întotdeauna încercările specialiștilor de sistematizare și regularizare; sunt prea multe variabile; pământul ascunde uneori dovezile, e adevărat, dar de cele mai multe ori e generos.

Victoria a privit peste masă și a studiat-o pe mătușa ei, care părea odihnită, senină și îmbujorată după o zi lungă și călduroasă. Pentru că vremea era frumoasă își lăsase jacheta de la costum în camera pe care o împărțeau și cugeta acum dacă n-ar trebui poate să dea o raită prin magazine a doua zi, să vadă dacă nu găsește o rochie ușoară pe măsura ei. Dormise adânc noaptea trecută, buștean, și asta era foarte bine.

Victoria, privind țintă la mătușa ei, a simțit o răbufnire de dragoste și a vrut să-și asume o parte din mulțumirea ei prezentă, din liniștea ei. Aproape că-și dorea să existe greutăți de care s-o poată salva, daruri pe care să i le poată face. Chiar acum, chiar în clipa asta, micile ancore de prietenie dintre Lewis și mătușa ei i se păreau minunate, păreau să fie începutul a ceva.

Lewis în povestea despre bicicletele și rucsacii pe care îi închiriase pentru ca el și Victoria să poată merge la Yesanby a doua zi de dimineață și să-și înceapă investigațiile.

— Noi o să ne apucăm să săpăm după minunile noastre, i-a spus Lewis, şi vă lăsăm să-l găsiţi pe Magnus Flett.

— Aţi spus cumva Magnus Flett? a întrebat proprietarul hotelului, oprindu-se lângă masa lor şi turnându-le cafea.

Proprietarul se numea Sinclair. Era un bărbat masiv, cu o constituţie nobilă, burlac convins, cu o figură inteligentă, păr des, fin şi cărunt, pe care şi-l dădea întruna cu palma peste frunte. Cum naiba ajunsese un om ca el să ţină un hotel, s-a întrebat Victoria – ar fi trebuit să fie actor de film cu gesturile graţioase, aproape fulgurante, cu care aşeza farfuriile pe masă şi cu vocea dulce, nostimă, de om de la ţară. Hotelul lui, care avea numai şase camere, se lăuda că are „Toate dot. moder.", ceea ce însemna că unele dintre camere aveau radiatoare electrice. Domnul Sinclair, în salopeta lui gri îngrijită, lunecând în sus şi în jos pe scările cu covor, era recepţioner, femeie de serviciu, bucătar, ospătar.

— Aţi spus cumva că îl căutaţi pe Magnus Flett? a spus el politicos, aplecându-se în stilul lui fulgurant deasupra mesei. Să mă iertaţi că vă întrerup, dar v-am auzit fără să vreau spunând ceva de bătrânul Magnus Flett. Magnus Flett locuieşte alături, ştiţi.

— Alături?

— La conacul cu sicomori. Probabil aţi trecut chiar pe lângă el. Acolo stau bătrânii, cei care n-au pe nimeni care să-i ţină. Când eram flăcău creşteau sicomori în grădina din spate, dar acum au dispărut, evident. Era o casă particulară înainte s-o ia Consiliul. Acolo stă bătrânul Flett. Faimosul domn Flett, ar trebui să spun.

Victoria a clătinat din cap; în seara era mai frumuşică decât şi-ar fi închipuit.

— Magnus Flett al nostru e mort, a spus ea cu oarecare solemnitate. S-a născut în 1862. Nu ştim când a murit, dar ştim sigur când s-a născut pentru că data apare pe nişte documente legale pe care le are mătuşa mea.

— E Înălţimea Sa, cu siguranţă, a încuviinţat din cap domnul Sinclair, zâmbind. Asta dacă îl credeţi că are vârsta pe care spune că o are, şi se face că eu sunt unul din aia care

îl cred pe cuvânt. Îi apare poza în *Orcadian* în fiecare an de ziua lui. Anul ăsta au chemat şi reporteri de la ziarele din Londra. Bietul flăcău a împlinit o sută cinşpe ani, gândiţi-vă numai. A fost acum o lună şi ceva, o petrecere cum nu s-a mai văzut. Au avut un tort mare cât masa asta. Lumânări aprinse, un foc de tabără în toată regula, evident că el a dormit tot timpul. Păi, domnu' Flett e cel mai bătrân om din Insulele Britanice.

Nu numai vârsta îl făcuse celebru pe bătrânul Magnus Flett. Mai era şi memoria lui prodigioasă.

În vara lui 1977, anul în care Victoria şi colegul ei, Lewis Roy, şi bătrâna ei mătuşă Daisy au venit în Insulele Orkney fiecare în propria lui expediţie de descoperire, reputaţia lui Magnus Flett se sprijinea într-adevăr pe cei 115 ani ai lui. E o vârstă foarte înaintată. În Ucraina trăieşte o femeie despre care se spune că are 121, şi doi fraţi din Armenia cărora li se atribuie vârste de 118 şi, respectiv, 116 ani (cu documente care susţin acest lucru). O femeie inuită care trăieşte în căminul bisericii anglicane din fiordul Rankin a jurat pe Biblie că are 112 ani (s-a apucat de fumat la optzeci şi cinci, de băut whisky la nouăzeci). Şi mai e şi campionul necontestat al antichităţilor umane, domnul Gee din Singapore, care încă se deplasează singur la 123 de ani, deşi nimeni în afară de soţia lui (în vârstă de nouăzeci şi şase de ani) nu l-a mai văzut în ultima vreme. Dovedită sau nu, vârsta înaintată e încurajatoare, iar Magnus Flett şi remarcabila durată a vieţii lui sunt o celebritate. S-a scris despre el în săptămânalele britanice („O viaţă în ziua lui Magnus Flett", *Sunday Times*, 16 martie 1962, p. 54). Şi o dată, cu zece ani în urmă, a apărut în faţa camerelor de luat vederi ale BBC-ului, a privit fix către telespectatori şi a făcut „ce ştie el mai bine".

„Ce ştie el mai bine", chiar mai mult decât vârsta, e motivul pentru care a ajuns celebru: capacitatea, adică, de a recita întregul roman *Jane Eyre* pe de rost, capitol cu capitol, fiecare frază, fiecare cuvânt. Domnul Sinclair le descrie

oaspeţilor săi această realizare, iar vocea lui moale e şi mai înmuiată de uimire.

O realizare imposibilă, ar spune unii oameni, oameni care nu cunosc puterea de absorbţie a creierului uman. Probabil că aceste persoane n-au auzit niciodată de credincioşii de demult care memorau Noul Testament în întregime. Că nici la începutul secolului nostru nu era nemaiauzit să întâlneşti muritori obişnuiţi care ştiau Evangheliile pe de rost cu toate că, mai târziu, la şcoala de duminică se dădeau premii pentru realizări mărunte gen *Fericirile* sau *Psalmul 100*. Savanţii au insistat vreme îndelungată că poemul anglo-saxon *Beowulf* era recitat la banchete de către un singur menestrel care nu avea nici un text de referinţă. Daisy Goodwill Flett învăţase despre aceste realizări excepţionale când era studentă la Colegiul Long pentru Femei, în anii '20; în aceeaşi perioadă a vieţii ea însăşi memorase poemul *Abaţia Tintern* – nu pentru că i-o ceruse vreun profesor, ci pentru că simţea dorinţa de a ţine în ea versurile profetice, ritmice, ale lui William Wordsworth.

Firește, la vârsta de 115 ani, memoria lui Magnus Flett începuse să cedeze, domnul Sinclair e conştient de asta. La momentul când i s-a luat interviul televizat, în urmă cu zece ani, mai putea să recite doar primul capitol din *Jane Eyre*, dar asta fără să se încurce sau să ezite. Acum un an mai reuşea numai prima pagină. Iar acum, îi previne domnul Sinclair pe oaspeţii săi nord-americani, bietul om mai ştie doar primele rânduri din primul paragraf.

Marea singurătate a vieţilor noastre se trage din faptul că nu suntem dispuşi să ne consumăm, să ne agităm. Ne domolim mereu vremea interioară, permiţându-ne confortul amânării şi repetării. De ce se străduieşte atât de tare tânăra Victoria să-l ţină pe Magnus Flett departe de gândurile ei? Şi de ce mătuşa ei Daisy amână în fiecare zi vizita la conacul cu sicomori? În fiecare zi îi oferă nepoatei ei scuze, spune ba că a văzut obiectivele din zonă, ba că a fost ocupată să-şi caute o rochie de vară. Temperatura continuă să fie caldă,

un nou record local pentru ultima săptămână din iunie şi ea susţine că vrea să profite cât mai mult de vremea frumoasă fără precedent. În noua ei ţinută compusă dintr-o fustă şi bluză de bumbac (un roşu-sângeriu) şi nou-achiziţionaţii pantofi comozi, s-a încumetat pe pajiştile de pe dealurile de lângă oraş, unde a găsit iarbă-neagră, poama-momiţei, diverse soiuri de rogoz şi frumoasele, minusculele primule scoţiene (*primula scotica*) în toată profunzimea florilor lor roz. „Dragoste! Gingăşie! Curaj!" murmură ea către peisajul în pantă, fără să ştie ce i-a venit. Domnul Sinclair, un cunoscător al vieţii pastorale, o însoţeşte în unele ieşiri. După ce se serveşte masa de prânz la hotel, după ce se termină spălatul vaselor, cei doi pornesc împreună în elegantul lui Ford Fiesta, vizitează bisericile şi cimitirele din satele din apropiere şi într-o zi dau peste o piatră de mormânt de pe care numele se ştersese, dar data – 1675 – şi scurta inscripţie sunt încă vizibile: „Iată finalul vieţii!" O singură declaraţie sonoră. (Aţi putea crede că acest strigăt de pe tărâmul morţii a tulburat-o pe doamna Flett, dar în loc de asta ea cade sub vraja acestei exclamaţii, de parcă ar fi avut o viziune sau ar fi auzit o voce vorbindu-i din semnul acela de exclamare, vestind un izvor de strălucire zărit la periferia vieţii.)

— L-ai vizitat pe Magnus Flett? întreabă Victoria în fiecare seară, când se întoarce arsă de soare şi plină de praf din depozitele de rocă din Yesanby.

— Mâine, promite mătuşa ei. Mâine fac aranjamentele.

Ştiu amândouă – până şi Lewis Roy ştie, privind-o cum stă, mută şi răbdătoare, cu ceaşca de ceai ridicată – că se pregăteşte pentru o dezamăgire.

Doamna Flett începe să descopere că verdeaţa din Insulele Orkney e înşelătoare. Deşi pare că sunt metri de pământ fertil, e de fapt numai un film subţire peste depozite de rocă stratificată. Din rocă sunt făcute aceste insule, calcar moale, stratificat, uşor de spart în lespezi şi aşchii şi uşor de modelat; e peste tot. Fiecare fermă, se pare, are propria sa minicarieră, iar uneltele pentru scosul pietrei – ciocan, daltă,

klurer – fac parte din dotările oricărui fermier. Cum lemnul disponibil e puţin, lespezile de piatră sunt folosite la acoperişuri, la garduri, la mese şi bănci de picnic, la pietre de hotar şi plăci comemorative, şi asta o face să zâmbească pe doamna Flett, care se gândeşte la serialul de televiziune preferat al nepoţilor ei, *Familia Flintstone*. Îşi imaginează că fermele pe lângă care trece cu maşina, împreună cu domnul Sinclair, sunt mobilate cu scaune de piatră şi mese de piatră, chiar şi paturi şi dulapuri de piatră. Îşi aminteşte că socrul ei, Magnus Flett, a venit în Canada la vârsta de optsprezece sau nouăsprezece ani şi stăpânea deja această meserie: tăiatul pietrei.

A lucrat la cariera din Tyndall până la şaizeci şi cinci de ani. Muşchi şi abilităţi mecanice, un om al muncii. Tot ce auzise despre el arăta că nu avea nici un fel de gingăşie. Vorbea puţin, potrivit fiilor lui. Era neclintit, asta e reputaţia pe care o lăsase în urmă. Îngust. Împietrit.

Nu era analfabet; la nevoie putea să citească Biblia sau cataloagele de comandă, dar nu era genul care să se aşeze să citească o carte. Doamna Flett ştie asta fără să-i fi spus nimeni. Nu, nu i-ar trece prin minte să citească o carte. Cu atât mai puţin un roman. Nu un roman scris de o englezoaică pe nume Charlotte Brontë. Şi nicidecum acea bijuterie a literaturii engleze, *Jane Eyre*.

Imposibil.

— Vrei să vin cu tine când mergi în vizită la Magnus Flett? se oferă nepoata ei, cu ceva care aduce a reticenţă.

— Dacă vrei, îi spune domnul Sinclair, aş putea veni cu tine când îi vizitezi pe domnul Flett.

— Mâine, spune doamna Flett. Mâine.

Dar a doua zi ea şi domnul Sinclair s-au dus cu maşina în Yesanby, unde Lewis şi Victoria erau la lucru.

Spre capăt, drumul căzuse în paragină şi au fost nevoiţi să parcheze maşina la răscrucea de la East Bigging şi să meargă pe jos o jumătate de milă peste mlaştini spre promontoriul accidentat. Victoria, văzându-i cum se apropie, şi-a fluturat

braţele şi le-a strigat un bun-venit sonor, iar ţipetele ei se amestecau cu cârâitul pescăruşilor şi mugetul valurilor care se spărgeau dedesubt.

Soarele care se răsfrângea în stânci era strălucitor. Iar la capătul teraselor sclipitoare şi alunecoase se ridica celebra Poartă a lui Dumnezeu pe care Victoria i-o descrisese mătuşii ei, o arcadă naturală imensă prin care se spărgea fiecare al şaptelea sau al optulea val. (Cu cincizeci de ani înainte, se spunea, doi fotografi amatori se urcaseră pe deschizătura de piatră şi, sub ochii soţiilor şi copiilor lor, fuseseră măturaţi de valuri.)

Doamnei Flett, în timp ce clipea în soarele de după-amiază târzie, i se părea că totul devenise dintr-odată minuscul în comparaţie cu imensitatea din jurul ei: înălţimea copleşitoare a formaţiunilor stâncoase, marea enormă şi violentă şi mlaştinile întinse şi pustii din jur; în marginea câmpului vizual, dincolo de bubuitul şi vârtejul vânturilor care veneau dinspre mare, era maşina parcată a domnului Sinclair, doar un punct la orizont. Domnul Sinclair însuşi stătea la câţiva paşi depărtare, cu braţele lui lungi încrucişate paşnic, ca nişte aripi, peste pieptul lat, simţindu-se confortabil în trupul lui magistral. Cât de uşoară se simţea! Trupul ei suspendat între zgomotul şi imensitatea lumii. Cum era? O clipă n-a fost în stare să dea un nume aerului vijelios care trecea prin ea, desenându-i un zâmbet pe faţă, dar apoi i-a venit în minte: fericire! Era fericită.

Nepoata preferată a doamnei Flett, Victoria, şi Lewis Roy, un bărbat despre care ea nici nu ştia că există în urmă cu două săptămâni, se căţărau ca nişte insecte pe aceste aflorimente de rocă şi zgâriau cu uneltele lor minuscule suprafaţa unei lumi ascunse, sperând să găsească ce? Urme microscopice de viaţă îngropată. Viaţă transformată în piatră. În minerale amare. O asemenea descoperire, i-au spus doamnei Flett, ar avea nişte implicaţii uriaşe – îi înnebunea numai gândul la o asemenea realizare –, dar în acelaşi timp dovada descoperirii ar putea fi ţinută în palma de la o mână, un fragment micuţ de piatră în care e imprimată o frunză.

Sau o floare primitivă. Chiar şi o urmă de bacterie, subţire ca funigeii, punctele încifrate ale vieţii.

Deocamdată însă, cu mai puţin de şase zile rămase la dispoziţie, nu găsiseră nimic.

Nopţile lungi şi negre de la hotelul Grey Stones Victoria le petrece în braţele lui Lewis Roy.

Aşteaptă până când mătuşa ei adoarme adânc, apoi se ridică, bâjbâie pe întuneric după papuci şi se îndreaptă fără zgomot, pe coridorul îngust, spre camera 5 unde Lewis o aşteaptă, pregătit. Excursiile ei nocturne au un element de farsă franţuzească, iar Victoria preţuieşte acest frison teatral şi îl adaugă la enorma ei fericire. Coridorul slab luminat, cu sclipirile şi umbrele lui, cu scrinul vechi, oglinda şi pendula lui, e acoperit cu covoare moi, iar dimensiunile lui nu sunt complet invizibile din cauza întunericului, pentru că domnul Sinclair a aşezat, pentru confortul oaspeţilor săi, o mică veioză cu lumină rozalie. E suficientă lumină pentru ca Victoria să poată citi cuvintele de pe o frumoasă tăbliţă victoriană agăţată pe peretele de lângă baie:

Fericirea
creşte în faţa căminului
nostru şi nu
se poate culege
din grădinile
străinilor.

Cămine! Grădini! În timp ce se furişează în vârful picioarelor pe coridor la două noaptea, se opreşte să citească aceste cuvinte. Îi vine să pufnească în râs.

Şi ea, şi Lewis cred că versurile cu pricina sunt un avertisment împotriva genului de extaz pe care l-au descoperit ei în ultimele zile. Noapte de noapte, între cearşafurile apretate din elegantul stabiliment al domnului Sinclair, pătrund tot mai adânc misterul, adorm şi se trezesc şi aduc la viaţă acele părţi din ei care păreau oprite din creştere, private de

drepturi. Cu un an în urmă, chiar cu o lună în urmă, fiecare dintre ei ar fi luat în derâdere combinaţia accidentală dintre aerul de pe insulă, lumina moale a soarelui, zilele lungi – şi posibilitatea unor calcule ştiinţifice greşite, chiar a eşecului –, convingându-se că răsplata iubirii erotice nu era decât o recompensă temporară, o consolare pentru cei săraci cu duhul.

Nu i-a spus nimic mătuşii ei despre această descoperire, nici despre planurile ei de viitor, ştiind bine cât e de îngrijorată mătuşa din cauza fiului ei Warren, a celor două divorţuri ale lui, şi acum din pricina lui Alice, care se despărţise de soţul ei, Ben. Victoria bănuieşte că mătuşa Daisy – deşi cum ar putea fi sigură? – ar împărtăşi sentimentele exprimate pe tăbliţa victoriană, din convingerea că, luând în calcul toate aspectele, în grădinile străinilor ai mai multe şanse să găseşti suferinţă decât fericire.

— Trebuie să vă previn, a spus doamna Betty Holloway, e complet imobilizat la pat. Şi, fireşte, suferă de incontinenţă.

— Da, înţeleg.

— Şi încă ceva, doamnă Flett. Aproape nu mai vede deloc. Cataractă. Inoperabilă la vârsta asta.

— Era de aşteptat, presupun.

— Surprinzător, încă mai aude puţin cu o ureche.

— Oh!

— Dar e complet surd de cealaltă. De multă vreme.

— Înţeleg.

— Oboseşte foarte uşor.

— Nu stau mult.

— Sunteţi rudă cu dumnealui, spuneţi?

— Păi, nu sunt sigură. S-ar putea. Din partea soţului meu.

— Nu are familie. Nu prin părţile astea, în orice caz. Trist, nu-i aşa?

— Foarte.

— Şi, evident, când ajungi la vârsta asta nu-ţi mai rămân multe de făcut, cum să zic, nu-ţi mai vin mulţi prieteni în vizită.

— Ştiţi cumva dacă domnul Flett a locuit vreodată în Canada?

— Canada? Păi, nu ştiu. Pe vremuri mulţi tineri plecau în Canada pentru câţiva ani. Să-şi facă un rost. Aici nu erau multe oportunităţi pe vremea aia.

— Dar domnul Flett? Trebuie să existe nişte documente, ceva scris.

— Tot ce ştim e că a locuit în Sandwick înainte să vină aici. Avea singur grijă de el. Trăia singur. Creştea câteva legume, îşi tundea iarba. Cei care îl cunoşteau pe atunci spuneau că e un fel de pustnic. Foarte retras. Îi plăcea foarte mult să citească.

— *Jane Eyre*.

— Da, chiar aşa, asta e.

— Dar când s-a mutat aici trebuie să fi avut cu el nişte documente, scrisori vechi poate.

— Din câte ştiu eu, nu, nici scrisori, nici acte personale, dacă la asta vă referiţi, certificate de naştere – nu, nimic de genul ăsta.

— O verighetă, poate.

— Nu cred, nu. Sigur că pe vremea aia bărbaţii nu prea obişnuiau să poarte verighete, nu-i aşa? Ei, acum s-au schimbat lucrurile.

— E adevărat.

— Avea totuşi o fotografie veche, împăturită, pe care o ţinea sub haine. I-am pus-o bine.

— Credeţi că aş putea s-o văd?

— Păi, dat fiind că sunteţi din familie...

— Ei bine, nu sunt absolut sigură de asta...

— Am pus fotografia pe undeva prin sertarul lui. Un grup de femei, un soi de portret, dacă-mi amintesc bine – a, da, uite-o.

— Ce păcat că a fost îndoită, toate figurile sunt crăpate. Oh. Sunt drăguţe însă, din ce se poate vedea. Oh.

— Păi, da, era împăturită când a venit cu ea. Probabil că el însuşi a împăturit-o. Noi facem tot posibilul să avem grijă de obiectele personale ale pacienţilor noştri.

— N-am vrut să spun...

— Scrie ceva pe spate.

— Oh, da. Scrie... scrie „Clubul de ritm şi mişcare pentru doamne". Dar nu e nici o dată.

— Pe la începutul secolului, aş spune. După cum arată rochiile.

— A trecut multă vreme.

— Da, într-adevăr. Să vă conduc în camera domnului Flett.

— Vă rog.

Primul lucru pe care l-a remarcat a fost pelicula lăptoasă care îi acoperea irisul. Şi cearşafurile albe şi cuvertura tot albă, care îl făceau să pară înfăşurat în bandaje.

Magnus, rătăcitorul, omul modern care suferă – aşa l-a perceput ea în toţi aceşti ani. O perspectivă romantică. Şi cum şi ea se considera o rătăcitoare, cu suflet de orfan şi o dorinţă nostalgică de a găsi adăpost, o uşă cu numele ei scris pe ea. Şi acum, era faţă în faţă cu acest cadavru care abia mai respira, cu toată epuizarea vârstei prezentă cu vârf şi îndesat. Un strat de piele. Un eşafodaj de oase; de fapt, mai degrabă porţelan decât oase.

— Sunt Daisy, i-a spus ea la ureche, incapabilă să se gândească la altceva. Soţia lui Barker.

Un foşnet dinspre coconul de cearşafuri.

— Fiul dumneavoastră, Barker.

Nimic.

— Aţi avut o soţie, domnule Flett. O chema Clarentine. Clarentine Barker Flett. Daţi din cap dacă e adevărat.

Nici o reacţie.

— Vă rog.

A aşteptat, simţindu-se ridicolă şi temându-se să nu-i provoace un atac de inimă.

— Clipiţi din ochi, domnule Flett. Clipiţi dacă era soţia dumneavoastră, Clarentine Flett.

Au trecut câteva secunde – ea le-a lăsat să treacă – şi apoi el a deschis gura, care nu era o gură, ci o gaură ridată

fără buze sau dinți. A trebuit să se aplece spre el ca să audă ce spune:

— În ziua aceea nu aveam putința – aici a făcut o pauză – să ieșim la plimbare. Încă o pauză. E drept că rătăcisem dimineața prin crângul desfrunzit[1]...

S-a oprit.

— Oh, e minunat, domnule Flett, a spus ea, de parcă lăuda un copil. Dar vă amintiți – îmi puteți spune – dacă ați trăit cândva în Canada? Dacă ați avut o soție pe nume Clarentine? A spus încă o dată, mai tare: Clarentine.

Pleoapele i s-au coborât.

— În ziua aceea nu aveam putința să ieșim.

— Soția dumneavoastră, domnule Flett. Clarentine.

— Clarentine, a spus el.

Cuvântul, numele, i-a ieșit de pe buze ca o exalație, ca un șuierat acru.

— Da, a spus ea, încurajată. Și fiul dumneavoastră, Barker.

Gaura cumplită care ținea loc de gură s-a mișcat din nou.

— Bark.

Cuvântul și-a făcut loc ca un fluierat, scurgându-se pe marginea sunetului.

— Iar eu sunt Daisy, a spus ea.

El părea să fi încetat să mai respire. Liniștea era îngrozitoare.

— Daisy Goodwill, a spus ea tare, în urechea lui mai sănătoasă.

— Dei-zii.

Un oftat mai degrabă decât un cuvânt, vârfurile consoanelor, cel puțin suflul vocalelor. A pronunțat, și-a dat ea seama, ascultător, mecanic. Un ecou – cum ar mai fi putut fi altceva? –, dar ceva din el o mulțumea. A simțit impulsul de a pipăi pe sub cearșafuri după mâna lui, dar s-a temut de ce ar putea să găsească, vreo descompunere inimaginabilă. Așa că a apăsat doar ușor cu mâna pe cuvertură, simțind

---

1 Charlotte Brontë, *Jane Eyre*, trad. Paul B. Marian și D. Mazilu, Editura pentru Literatură, București, 1966, p. 1.

consistența oaselor pe care doar pielea le mai ține la un loc și a cărnii ofilite. Un tremur ușor. Mirosul descompunerii.

— Am venit să vă văd, a spus ea, dispreţuindu-se pentru tonul voios cu care vorbea. Și în sfârșit v-am găsit.

I-ar fi plăcut să fi spus cuvântul „tată", să testeze cum sună, dar a intervenit un val rigid de rușine.

Crede totuși ce vede în fața ei. Crede dovezile pe care i le prezintă ochii ei, urechile, intuiția, acest organ femeiesc mitic. Sigur că îi va lua ceva vreme să înțeleagă tot ce a descoperit. Va fi necesară o reexaminare conștientă din partea ei: adaptare, acomodare. Câteva elemente disparate care în natură sunt niște anomalii, sunt chiar iraționale, vor trebui disecate cu instrumente de bijutier. Rearanjate. Susținute cu presupuneri. Echilibrate. Apărate. Dar are bunăvoința să încerce să facă toate astea și, până la urmă, nu asta e cel mai important? Bunăvoința se coagula de multă vreme în inima lui Daisy Goodwill Flett.

Bătrânul adoarme la loc și ea se strecoară afară din cameră, simțindu-se slăbită, golită pe dinăuntru, ușoară ca un spirit și preț de câteva minute pare să strângă în brațe acea imponderabilitate, acea mireasmă care e viața ei. Oh, e din nou tânără și puternică. Uitați-vă la ea cum iese liberă pe ușă și pornește pe străduța îngustă, pietruită din Stromness, fluturându-și părul în lumina fină.

Boala şi declinul, 1985

Bunica Flett din Sarasota, Florida, în vârstă de optzeci de ani, e bolnavă; fiecare celulă din corpul ei pare că s-a îmbolnăvit.

Când şi-a pierdut cunoştinţa cu o lună în urmă, un atac de cord în timp ce uda stratul de muşcate pitice de pe latura de sud a balconului, s-a prăbuşit pe podeaua de ciment şi şi-a fracturat ambii genunchi. Din fericire, Marian McHenry, al cărei balcon e despărţit de al doamnei Flett doar printr-un rând subţire de zăbrele, a auzit-o strigând şi a chemat ambulanţa.

I s-a făcut un dublu bypass două zile mai târziu la Memorial Hospital din Sarasota (posibilitatea unei asemenea intervenţii fusese avansată de cardiologul doamnei Flett cu mai mult de un an înainte, dar fusese amânată din diferite motive). La o săptămână după operaţie, chiar când începea să-şi revină, bunica Flett a suferit ceva ce părea să fie insuficienţă renală parţială şi unul din rinichi, stângul, a fost extirpat şi s-a dovedit a fi atacat de cancer.

— Dar cel puţin l-am scos naibii bine şi frumos, a spus urologul ei, pe tonul acela sudist răguşit pe care familia doamnei Flett îl găsea atât de îngrijorător.

Dintr-odată numai corpul ei mai contează. Cum a dezamăgit-o! Şi ce singurătate fundamentală e să trăieşti an după an în acelaşi trup şi să-l porţi mereu înainte şi cum nu scapi de fapt niciodată de greutatea lui, nici măcar când dormi sau când se contopeşte, pentru scurtă vreme, cu trupul altcuiva. O radiografie a genunchiului ei stâng îi aminteşte cât de lipsită de substanţă e în clipa de faţă şi a fost mereu – o

învelitoare de carne, de celofan. Trăieşte acum în arena larg deschisă a durerii, înconjurată de rânduri peste rânduri de spectatori. Nopţile sunt nesfârşite, soarele de dimineaţă încărcat de asprime. Dimineţile astea de spital! Un termometru plantat între buzele ei, tensiunea luată la repezeală, un monitor cardiac adus în cameră, greu, masculin, cu ecrane ca o faţă umană, gata să-i condamne slăbiciunea arterială. Picioarele ei antice care ies de sub cearşaf sunt translucide ca o scoică şi mereu reci, cu toate, că, în mod straniu, nimeni nu observă asta niciodată, nimeni nu spune „De ce aveţi picioarele aşa de reci, doamnă Flett?" Urina i se elimină din corp printr-un cateter care îi iese dintre picioare şi dispare, împreună cu alte fluide tulburi, în necunoscut. În univers. Scuipă într-un vas, scoate sunete obscene gâlgâite când îşi spală dinţii bătrâni şi puternici, încercând să-şi amintească vremurile când corpul ei era închis şi personal.

După câteva zile i se îndepărtează tubul din nas şi acul intravenos din braţ şi i se spune – cu un salut laudativ – că şi-a câştigat încă o dată dreptul de a primi mâncare şi lichide.

— Nişte limonadă o să-ţi facă bine, scumpo, îi urlă în ureche fata cu sucul. Fluidele nu sunt niciodată, dar niciodată prea multe.

Fata asta care vine cu troliul încărcat cu suc de mere, lapte, ceai rece şi cacao călduţă are optsprezece ani, faţa neagră, buzele violet şi un râs strident, compact, pe o singură notă: insuportabilă.

Dimineaţa devreme, doamna Flett are coşmaruri incredibil de invazive, care îşi găsesc drumul până în străfundurile sufletului ei, iar subiectul, pe care nu reuşeşte niciodată să şi-l amintească, e violent.

— E de la medicamente, îi spun doctorii. Mulţi pacienţi se plâng de asta.

Visele mult mai blânde din timpul zilei o poartă prin scene părăginite ca nişte curţi părăsite, prăfuite, cu mizerii împrăştiate prin straturile de flori şi pe sub mormane de tufe moarte, pe străzi unde femei şi bărbaţi cu feţe albe udă gazoane împestriţate cu traista-ciobanului, păpădii şi iederă, gazoane

care, din pricina insuficienței banilor sau din ignoranță, sunt condamnate să nu arate bine niciodată.

În momentele conștiente dintre somn și trezire e capabilă să intre direct în mașinăria invenției. Schițând scenarii pline de viață. Așternând conversații, argumente. Unele fraze, amintite și inventate, îi sună în capul suferind, șicanând-o cu ritmurile și înțelesurile lor pierdute.

— A venit capelanul să te vadă, scumpo.

— Ce?

Dintr-o spirală de somn vag colorat.

— Capelanul, doamna Flett. Aveți chef să vorbiți cu capelanul?

— Cu cine?

Mai tare de data asta:

— Capelanul. Reverendul Rick. Îl țineți minte pe reverendul Rick?

— Nu.

— Ei, ba da. Ieri ați spus amândoi o rugăciune frumoasă. Și niște versete din Biblie.

— Nu.

— Haideți, doamna Flett, nu-mi veniți mie cu din astea – vi-l amintiți pe capelan, sigur că da.

— Nu.

— Ce nu?

— Nu, nu vreau să-l văd. Nu azi.

Are o rezervă individuală la capătul unui culoar, cu o fereastră mare și fără perdea. În zilele imediat de după operație stă în pat, amărâtă, iar în timpul scurtelor plimbări se uită pe geam la arhitectura de beton palid a Floridei, în tonuri de roz, verde, lavandă, ca niște fursecuri înghețate modelate de o mână păstoasă și lăsate să se întărească și să se usuce. Soarele se reflectă în mașini lovite, strălucește peste capetele tinerelor mame care gânguresc la copiii lor și trântesc portiere și transformă în albeață fiartă zidul crăpat de ciment care înconjoară parcarea. Doctorii își parchează Mercedesurile și Lincolnurile într-o zonă rezervată, aproape de

intrarea în spital, iar capotele acestor maşini sclipesc strident, ca nişte dulciuri ieftine, un curcubeu de nuanţe.

— Nu, nu vreau să-l văd pe capelan azi, spune ea cu demnitate, sau cu ce crede ea că e demnitate.

— Dacă aşa vreţi, e în regulă.

Ridicând din umeri.

— Asta vreau.

— E treaba dumneavoastră.

— Ştiu.

— Face foarte bine, totuşi, să ascultaţi cuvintele lui Isus, cele mai dulci cuvinte din lumea asta a noastră nebună şi întoarsă pe dos.

— Sunt prea obosită azi.

— V-ar învigora. Să ştiţi, văd asta în fiecare zi, e adevărul adevărat: „Domnul e păstorul meu şi nu voi duce lipsa de nimic“[1]. Cel mai bun medicament din lume şi e gratis.

— Nu, serios, nu cred...

— Ca să vezi, ia uite-l pe reverendul Rick. Ce mai faceţi, părinte? De ce nu intraţi un minut-două? S-o înveseliţi pe pacienta noastră, că e deprimată rău.

— Vă rog, sunt...

— Aşadar, vă simţiţi în stare să stăm puţin de vorbă, doamnă Flett?

— Păi, eu...

— Pot să vin şi mâine.

— Păi...

— Nu stau decât o clipă. Nu vreau în nici un caz să vă obosesc.

— Oh, nu.

— Poftim? Ce aţi spus, doamnă Flett?

— Luaţi loc, vă rog. Faceţi-vă...

— Mă tem că n-am auzit prea bine...

— Faceţi-vă, faceţi-vă – aici bunica Flett se opreşte, împinge cu limba în dinţii de jos, se panichează pentru o clipă, apoi slavă Domnului, găseşte cuvântul potrivit – comod.

---

1 *Psalmul 23.*

— O să-mi trag un scaun, doamnă Flett, dacă sunteţi de acord.

— Sunteţi aşa de amabil că aţi venit.

Dumnezeu, Fiul şi Sfântul Duh; dintr-odată sunt cu toţii aici, în camera de spital a doamnei Flett, aranjaţi de-a lungul unui perete, un trio de tablouri pe un fundal de catifea, întunecaţi, cu marginile aurite, cu gurile blânde, dar nezâmbitoare, gata să vorbească despre dragostea statornică. Nu cade nici o vrăbiuţă, doar ei[1] – ce fac ei de fapt, cei trei? Ce fac cu adevărat? Ştiam, dar acum, la optzeci de ani, am uitat. Nu ştiu de ce, dar pare prea târziu să mai întreb şi e puţin probabil ca tânărul reverend Rick să poată da o explicaţie. Spălarea păcatelor, mântuirea. Şi undeva, mult în urmă, sângele unui miel. Ceva barbar. O coastă de deal împădurită. Pângărită.

— Mă tem că n-am înţeles prea bine ce aţi spus, doamnă Flett.

— Am spus că aţi fost foarte amabil să veniţi.

Doamna Flett strigă cumva?

Nu, doar pare că strigă; în realitate vorbeşte şoptit, biata de ea. Din jgheabul ei de cearşafuri. Din durerea şi uluirea ei. Tuburi şi fire. Gâtul ei sugrumat, de optzeci de ani. Medicamente. Vise. Picioarele ei, atât de reci şi umede, atât de expuse, ignorate, condamnate. Peisajul în culori pastelate care se vede de la fereastra camerei ei scumpe, portierele care se trântesc în parcare, Isus şi Dumnezeu şi Sfântul Duh care privesc în jos spre ea, bucălaţi şi bărbăteşti, ştiind totul, văzând tot, dar indiferenţi, la urma urmei, la durerile şi alarmele corpului ei – în acest moment al vieţii sale. Acum. În acest minut. Plecaţi, vă rog, plecaţi de-aici.

— Aţi fost foarte amabil să veniţi.

Aţi auzit ce a spus, ce maniere desăvârşite are această persoană în vârstă. Nu mai întâlneşti prea des în zilele noastre

---

1 Posibilă referire la imnul *God Sees the Little Sparrow Fall* („Domnul vede vrăbiuţa cum cade"), muzica Solomon V. Straub, versuri Maria Straub (1874).

asemenea politeţe demodată. Şi când te gândeşti că au trecut numai două săptămâni de când a suferit un bypass, numai şase zile de când un rinichi i-a fost smuls din corp. E uluitor, dacă ţinem cont de toate astea, că îşi mai aminteşte expresia potrivită, uluitor, dar şi înspăimântător, cât de perseverentă e cenzura discursului social.

N-are importanţă, nu înseamnă mare lucru; e doar doamna Flett care trece prin chinul de a fi doamna Flett.

Camera bunicii Flett e plină de felicitări şi flori. Fata cu sucul – se pare că o cheamă Jubilee – face o glumă zgomotoasă cu privire la această abundenţă, ţipând că nu-i vine să creadă, prefăcându-se îngrozită:

— Nu înc-un buchet! Pe cuvântu' meu, doamna Flett! Acuma, spuneţi-mi dumneavoastră, unde să mai găsesc loc pentru înc-un buchet în jungla asta care-o aveţi aici?

Fiul doamnei Flett, Warren, şi noua lui soţie, Peggy, au trimis o girafă gonflabilă, înaltă de un metru şi jumătate, cu gene curbate de vinil şi gura plină de dinţi moi – stă lângă fereastră şi se bălăngăne uşor de câte ori e puţin curent. Un tablou de societate, îşi spune doamna Flett, puţin nedumerită, întrebându-se dacă girafele au cumva o semnificaţie specială pentru bătrâni sau pentru infirmi – sau face aluzie la vreo glumă de familie uitată? Nepoatele ei din Oregon – Rain, Beth, Lissa şi Jilly – şi-au pus la un loc banii strânşi din *babysitting* şi i-au trimis bunicii Flett un joc complicat cu baterii intitulat autobridge. Gândul la generozitatea, la sacrificiul lor, îi umple ochii de lacrimi, cu toate că, de fapt, nu scoate niciodată mecanismul din cutie, nu adună niciodată suficientă energie ca să citească instrucţiunile scrise înghesuit.

Şi în fiecare după-amiază, la ora cinci, bunica Flett primeşte un telefon internaţional de la fiica ei Alice, din Hampstead, Anglia (ora zece seara la Greenwich). Alice spunea în glumă că mama ei, când va veni vremea, va saluta vesel cu mâna pe drum spre ieşire, ca regina Elisabeta la o paradă motorizată, împălăriată, înmănuşată, luându-şi la revedere de la toţi, de la viaţă – acest mister, acest mic proiect. Dar

acum înţelege că tabloul va trebui rearanjat. Mama e bolnavă, neputincioasă, iar Alice, în timpul convorbirilor lor transatlantice, foloseşte o voce limpede, calmă, fără grabă, de parcă ar telefona de peste drum, de parcă ar fi un personaj dintr-un serial ieftin de televiziune.

— Am vorbit cu doctorul, mamă. Spune că te refaci minunat. Spune că ai o putere remarcabilă şi că nu trebuie decât, ştii tu, să ai un pic mai multă răbdare. Oricum, în ritmul ăsta o să poţi pleca acasă în vreo două săptămâni, dar de ce să te forţezi când aici te bucuri de atâta îngrijire şi atenţie şi, din fericire, Crucea Albastră acoperă aproape toate costurile.

O sună şi pe sora ei, Joan, din Portland şi îi spune, trecând direct la subiect:

— Nu poate merge acasă, doctorul spune că e imposibil. Cum o să se descurce? E complet neputincioasă.

Fratelui ei, Warren, din New York, îi spune peste firele telefonice tensionate:

— Am vorbit cu chirurgul ortoped şi el spune că nu va mai putea merge niciodată, nu fără cadru, şi poate nici aşa. Vreau să spun, Doamne, trebuie să recunoaştem, ăsta e începutul sfârşitului.

Toţi cei trei copii ai doamnei Flett se simt vinovaţi că nu sunt la căpătâiul mamei lor. Alice are de gând să ia avionul şi să vină la sfârşitul semestrului şcolar, peste încă o lună. Soţia lui Warren a dat de curând naştere unui copil cu sindromul Down – o fetiţă botezată Emma – şi el simte, pe bună dreptate, că nu-şi poate abandona familia într-un moment ca ăsta, nici măcar pentru câteva zile. Joan chiar a făcut un drum scurt – Portland, Chicago, Tampa şi înapoi –, dar are şi ea, la urma urmei, patru fiice adolescente de care să aibă grijă şi un soţ predispus la legături extraconjugale. Nepoata doamnei Flett, Victoria, trimite o scurtă telegramă la fiecare două zile, dar pentru moment responsabilităţile profesionale, ca şi soţul ei, Lewis, şi gemenii lor, o ţin în Toronto. Când se gândeşte la familia ei împrăştiată, la copiii, nepoţii ei, nepoata ei, doamna Flett nu reuşeşte să-şi amintească figurile lor cu particularităţile fiecăruia. Fata cu sucul,

Jubilee, e mult mai reală pentru ea în clipa asta. Şi doctorii Aaronfeld şi Scott, când îşi fac vizitele zilnice, cu râsul lor zgomotos, cordial, de spital. Şi, în felul lui, chiar şi reverendul Rick. Şi credincioasa Marian McHenry, care a venit negreşit în fiecare zi în timpul orelor de vizită de seară, nu contează că nu vorbeşte decât despre rudele ei din Cleveland. Şi Florile! Ce s-ar alege de ea fără Flori, care vin cu taxiul la două sau trei zile, şi ce se mai distrează cu toatele când vin!

Chiar atunci când încă mai avea drenul în nas, când abia dacă putea să-şi ridice capul de pe pernă, Florile au sosit pentru o partidă de bridge la capul patului. Doar câteva done în prima zi, apoi din ce în ce mai multe. Pare imposibil ca doamna Flett să se poată concentra la cupe şi pici, puncte şi convenţii, atuuri şi contra-atuuri, într-un moment ca ăsta, dar poate, şi o face, toate o fac. Lily, Myrtle şi Glad le cheamă; Glad, desigur, e de fapt Gladys, nu Gladiola, dar se consideră cu toate astea o Floare în toată regula[1]. Locuiesc toate la diferite etaje în Bayside Tower, unde şi-a avut şi doamna Flett apartamentul în toţi aceşti ani şi acolo s-au cunoscut, în sala de jocuri de la subsolul clădirii. (Asta era pe la sfârşitul anilor '70, după ce doamna Flett şi-a pierdut cele mai bune două prietene – Beans a murit atât de brusc, iar Fraidy s-a senilizat; o perioadă cumplită.) Florile se dezlănţuie ca o casă în flăcări, ca Gang Busters. Alţi locatari din Bayside Tower le invidiază amabilitatea relaxată, convivialitatea senină, şi fiecare dintre Flori este cât se poate de conştientă de această invidie care, la vârsta lor înaintată, le surprinde şi le recompensează. În sfârşit, popularitatea aia din anii de şcoală. Nemeritată, dar nu aşa se întâmplă mereu cu popularitatea? Cele patru Flori sunt norocoase să fie atât de ataşate una de alta şi recunosc acest lucru. Lily e din Georgia, Glad din New Hampshire, Myrtle, cea care vorbeşte şoptit, e din Michigan – lumi diferite, s-ar putea spune, şi cu toate astea vieţile lor rezonează la fel. Uitaţi-vă numai la ele: patru femei albe în vârstă. Ca şi doamna Daisy Flett,

1 Daisy, margaretă; Lily, crin; Myrtle, mirt (engl.).

şi celelalte sunt văduve; toate au o situaţie financiară confortabilă; nu au aspirat la nici o profesie în afară de cea de mamă şi soţie; le place să râdă cu poftă; e ceva caraghios şi delicat în atitudinea asta a lor, mereu gata să izbucnească în râs. Duminica merg la slujbă la Prima Biserică Prezbiteriană, după care iau prânzul la Shellseekers, un local cu mâncare la discreţie (un afiş plasat deasupra casei de marcat spune „Ajutaţi-ne să venim de hac mâncării gătite în casă"); şi în fiecare după-amiază, de luni până sâmbătă, între orele două şi patru şi jumătate, joacă bridge în camera de jocuri din Bayside Tower, aşezându-se invariabil la masa rotundă din colţ, departe de zgomotul şi răcoarea aerului condiţionat. Asta e masa Florilor şi doar a lor. „Cum mai înflorim astăzi?" le spun ceilalţi locatari pe post de salut.

„Tatăl meu spunea că fetele cu nume de flori se trec repede." Myrtle a spus asta într-o zi, din senin, şi aproape au leşinat de râs. Acum, când le întreabă cineva cum mai înfloresc, cu siguranţă una din ele răspunde voioasă: „Ne trecem repede", şi alta adaugă, sigură pe ea: „Dar ne ţinem bine". Face parte din ritualul lor, unul dintre multele lor ritualuri. Au, de pildă, o glumă care se referă la jacheta bej la care Glad tricotează de zece ani. Şi alta despre domnul Jellicoe de la etajul şase, care îşi duce mâinile la zona inghinală când crede că nu-l vede nimeni. Şi despre doamna Bolt, care are grijă de mica bibliotecă şi care îşi pune deoparte toate cărţile noi cu tipar mare. Şi despre Marian McHenry, cu nenumăraţii ei nepoţi şi nepoate din Cleveland. Şi despre inevitabila, păcătoasa plăcintă cu pecan de la Shellseekers. Îşi serbează toate zilele de naştere – cu tort de la cofetărie şi un pahar de vin californian – şi la aceste ocazii una dintre Flori va spune negreşit: „Să bem pentru încă un an şi să sperăm că va fi tot pe lumea asta".

La drept vorbind, asta e gluma pe care o savurează cel mai tare, o glumă care le şochează pe rudele venite în vizită, dar care le iese de pe buze cu o prospeţime revigorantă şi o nuanţă fină de ironie – o glumă, la urma urmei, despre propria lor moarte. În momente ca ăsta, râsul lor se ofileşte,

devine un hârâit. S-a hotărât deja că, atunci când una din ele va „da colțul", sau „își va da duhul", sau „va da ortul popii", sau „o va mierli", sau „își va da obștescul sfârșit" – atunci, după o perioadă decentă de doliu, de o săptămână sau două, cele trei supraviețuitoare o vor invita pe incalificabila Iris Jackman (etajul trei, aripa de vest) să-i ia locul la masa rotundă, chiar dacă Iris are cel mai grav caz de respirație urât mirositoare întâlnit vreodată la un animal în captivitate și e atât de toantă, că nu face diferența între o mână de o singură culoare și un șlem.

În corpul bunicii Flett se naște un secret, care se concentrează pe încheietura ei, acolo unde lumina se reflectă în plasticul alb al brățării de spital pe care scrie Daisy Goodwill.

Atât – doar Daisy Goodwill. Cineva de la Administrativ a făcut o treabă de mântuială, i-a prescurtat numele, tăindu-l pe Flett și lăsându-i numai numele vechi – numele de fată – suspendat în spațiu, golaș ca o lalea. Din fericire această greșeală nu apare și în fișa ei de spitalizare și a rămas până acum nedescoperită de personal și de numeroșii vizitatori ai doamnei Flett. Un secret cunoscut numai ei.

Un secret pe care ea îl prețuiește. Se gândește la el, din ce în ce mai mult, ca la un semn exterior al sufletului ei.

Nu că ar fi dat vreodată prea multă atenție sufletului ei; în lunga ei viață a fost mult prea preocupată ca să se gândească la metafizică – soțul, copiii, nenumăratele lucruri pe care trebuie să le facă o femeie – și ușor rușinată față de fiul de tâmplar din Nazaret, pe care nu voia să-l privească în ochi și nici să-i spună pe nume, știind că n-ar fi în stare să-l atragă într-o conversație interesantă, îngrijorată că în două minute el își va da seama de paralizanta sărăcie a minții ei. Doamna Flett, care în copilărie a frecventat școala de duminică și apoi a mers regulat la biserică, n-a reușit niciodată să scape de impresia că aceste activități nu sunt decât un fel de spectacol pentru copii, sănătos și înălțător, dar care nu trebuie luat în serios, cu toate trebuia să-ți pui pălărie și să-ți aranjezi pe față, pentru o oră, o expresie serioasă,

în timp ce mintea ta aluneca în reverii mărunte: dacă ţi-a rămas destulă carne de vită ca să faci o tocană pentru cină, pe care o poţi servi cu sosul ăla de chili pe care l-ai făcut în toamna trecută, mai erau două sau trei borcane pe raftul din cămară, sau cel puţin erau acolo ultima dată când te-ai uitat. Comitete şi bazaruri, nunţi şi botezuri, da, da, dar niciodată, pentru doamna Flett, dealurile şi văile greţoase ale vinii şi mântuirii. Doamna Flett, care era din fire predispusă la interpretări literale, nu s-a gândit niciodată foarte profund la asemenea subiecte, şi de ce ar fi făcut-o? Ieslea cehoslovacă pe care o instalează de Crăciun nu doar reprezintă pentru ea Sfânta Familie, chiar *este* Sfânta Familie – figuri miniaturale de lemn, sculptate într-un stil folcloric rigid şi vopsite în culori vii, cu toate că bebeluşul din iesle nu e decât un cârlig de rufe şlefuit. *Jesu, Joy of Man's Desiring*[1]. Lucruri care o nedumereau, dar în nici un caz nu o nelinişteau.

Oamenii vorbesc despre asemenea lucruri? Nu era sigură.

Dar apoi şi-a început vizitele reverendul Rick, în primele zile după operaţia ei, şi s-a pornit să-i amintească, mai întâi cu precauţie, apoi din ce în ce mai înflăcărat, de existenţa sufletului ei, de starea sufletului ei, de strălucirea sufletului ei et cetera, et cetera, iar acum, în cel de-al optzeci şi unulea an al vieţii ei, de renaşterea sufletului ei prin îndurarea lui Isus Christos, Domnul şi Mântuitorul nostru. Se înţelege de la sine că doamna Flett nu-i spune nimic despre faptul că esenţa comprimată a sufletului ei este redată de cele două cuvinte de pe brăţara ei de spital: Daisy Goodwill.

Iar în spatele numelui, dar în strânsă legătură cu el, se găseşte altceva, ceva fără nume. Ceva a cărui formă o vede numai când întoarce brusc capul într-o parte sau o percepe în ritmul fiecărei expiraţii. Aceste licăriri trecătoare apar de obicei în primele ore ale dimineţii, luând-o prin surprindere. Aproape că a uitat prima bucăţică din ea care a venit pe lume

---

1 Transcriere aparţinând pianistei Myra Hess a coralei cu care se încheie fiecare din părţile cantatei *Herz und Mund und Tat und Leben*, BWV 147, de J.S. Bach.

fără formă, nevinovată, neatinsă încă de nici un gând, pe a cărei suprafaţă, de fapt, nu strălucise niciodată nici un gând. Cu toate astea (nu se poate evita) orice ar urma, chiar şi cele mai bogate experienţe ale noastre, punem în faţă judecata acelei bucăţele plângăcioase de materie originară. Sau poate că nu e materie deloc, ci cu totul altceva. Ceva sfânt. Smuls din fruntea măreaţă a lui Dumnezeu.

„Sunt încă aici", se gândeşte ea, în timp ce se leagănă ca să-şi revină din reverie în disconfortul singuratic, cu aer condiţionat şi mirosind a cauciuc din rezerva ei de spital, „încă aici".

— E o scumpete, spune Jubilee oricui se întâmplă să fie prin preajmă. Nu ca alţii de pe etajul ăsta pe care i-aş putea numi.

— O luptătoare, spune doamna Dorre, asistenta şefă. O luptătoare care nu se plânge, slavă Domnului.

— O dulceaţă, o bomboană, spune doctorul Scott.

— O adevărată doamnă, spune fizioterapeutul, Russell Latterby, şi încă una de modă veche.

Motiv pentru care doamna Flett uită câte o clipă, chiar câte o zi întreagă, de existenţa lui Daisy Goodwill şi chiar şi de acea stare anterioară, asemănătoare unei excrescenţe, care a precedat-o pe Daisy Goodwill; e atât de ocupată să fie o scumpete, o luptătoare, o adevărată doamnă, o pacientă care nu se plânge, curajoasă în fata infecţiilor urinare care o chinuie, stoică în timp ce vorbeşte la telefon cu copiii, să se intereseze de viaţa amoroasă a lui Jubilee, să cocheteze cu domnul Latterby şi să protejeze la infinit, cu temeritate, sensibilităţile reverendului Rick care, la drept vorbind, sunt tulburător de ambivalente.

— E o minune, spune fiica ei, Alice, care soseşte din Anglia la timp ca să o ajute pe mama ei să se mute din Memorial Hospital din Sarasota în Sanatoriul pentru convalescenţi din Canary Palms, o adevărată inspiraţie.

Inspiraţie, spune Alice, dar nu asta gândeşte. Se gândeşte mai degrabă la opusul inspiraţiei.

Alice e o femeie puternică, frumoasă, la patruzeci şi ceva de ani, care s-a gândit prea puţin la diminuarea vieţii – niciodată, de fapt, până în urmă cu câteva momente, când s-a uitat din întâmplare în sertarul de la noptiera mamei ei din camera de la Canary Palms şi a văzut, amestecate acolo, o periuţă de dinţi, pastă de dinţi, un pieptene, un carneţel, un inel cu chei, nişte cremă de mâini, o cutie de Kleenex, o cutiuţă de bijuterii din catifea – toate posesiunile doamnei Barker Flett găzduite acum de dimensiunile modeste ale unui mic sertar de metal. Casa aceea mare, cu trei etaje, din Ottawa, fusese evacuată, la fel şi spaţiosul apartament din Florida. Cum e posibilă o asemenea micşorare? Alice simte o strângere de inimă şi izbucneşte în plâns fără să vrea.

— Ce s-a întâmplat, Alice?

— Nimic, mamă, nimic.

— Mi s-a părut că te aud...

— Ssss. Încearcă să te odihneşti puţin.

— N-am făcut decât să mă odihnesc în ultima vreme.

— Asta înseamnă convalescenţa – odihnă. Nu asta a spus doctorul?

— Doctorul ăla!

— E foarte apreciat. Doctorul Scott spune că e cel mai bun.

— I-ai spus asistentei de sucul de mere?

— I-am spus că ţi s-a părut că e răsuflat, dar ea spune că e bun. Doar că e altă marcă decât cel de la spital.

— Are gust de concentrat.

— Probabil că asta şi este.

— Nici măcar nu e rece. A fost ţinut afară.

— O să vorbesc cu ea din nou.

— Şi sosul.

— Ce e cu sosul?

— Nu există, asta e problema. Carnea vine pe farfurie uscată.

— Nu se mai face sos, mamă. S-a terminat cu sosul în 1974[1].

— Ce-ai spus?

---

1 Posibilă referire la filmul *The Gravy Train* („Trenul cu sos") din 1974.

— Nimic. Era o glumă.

— Clonc, clonc, aşa făceaţi, tu şi Joanie, cotcodăceaţi ca nişte găini.

— Zău?

— Nu e nimic de văzut de la fereastră.

— Copacii ăia? Grădina aia superbă?

— Îmi plăcea mai tare în spital.

— Ştiu.

— Mi-e dor de Jubilee.

— Oh, Doamne, da.

— Şi de Flori. Glad, Lily...

— E prea departe pentru ele să vină până aici.

— Aici nu sunt eu însămi.

— O să fii. O să te obişnuieşti în câteva zile.

— Nu sunt eu însămi.

— Nici eu.

— Ce spui? Nu aud nimic cu tot tămbălăul de pe hol, cu femeia aia care ţipă.

— Am spus că nici eu nu sunt eu însămi.

Alice a adoptat oficial numele de fată al mamei ei; aşa apare acum în paşaport: Alice Goodwill. Numele fostului ei soţ, Downing, a fost îngropat cu câţiva ani în urmă în biroul unui avocat din Londra, cu toate că cei trei copii adulţi ai lor, Benjamin, Judy şi Rachel, l-au păstrat. Iar pentru Alice numele Flett a fost îngropat simbolic în urmă cu doi ani, odată cu publicarea celei de-a cincea cărţi a ei, care a avut recenzii nefavorabile peste tot: „Romanul lui Alice Flett ar trebui să fie un avertisment pentru toţi cercetătorii care aspiră la creativitate literară". „Închipuit." „Pedant." „Didactic." „Budincă rece pe o farfurie de carton."

Ce avea de făcut? Ce *putea* să facă? S-a dus la tribunal şi şi-a schimbat numele. De mică Alice fusese nemulţumită de numele Flett, care suferea, simţea ea, de o scurtime severă; Flett era un fir de praf, un punct pe perete, nu reprezenta nimic, în timp ce Goodwill suna ritmat şi emitea sugestii metaforice, cu toate că mama ei jură că nu s-a gândit niciodată

la numele ei ca făcând aluzie la ceva. Alice e descurajată momentan (nenorocitul ăla de roman), dar privește cu speranță spre viitor. Sau privea, asta până a ajuns în Florida și a văzut cât de schimbată e mama ei. Slabă, palidă. Zbârcită.

Pe drum, în avion, inventase dialoguri bogate, palpitante, pentru ele două.

„Ai fost fericită în viață?" avea de gând s-o întrebe pe mama ei. Se vedea așezată pe marginea patului ei, cu cearșaful pliat frumos în evantai, cu mâinile mamei într-ale ei, cu o lumină slabă, ca de biserică, intrând pe fereastră. „Ți-ai găsit împlinirea?" – ce naiba o fi împlinirea. „Ai avut momente de extaz adevărat? A meritat? Ți s-a întâmplat vreodată să te uiți la, să zicem, un tablou, sau la o clădire importantă, sau să citești un paragraf dintr-o carte și să simți că lumea se lărgește dintr-odată și, în același timp, se contractă și se întărește până devine un sâmbure de desăvârșită puritate? Înțelegi ce vreau să spun? Totul se potrivește dintr-odată, totul e la locul lui. Ca în grădina noastră din Ottawa, așa ceva. A fost suficient? Viața ta, vreau să spun. Ești pregătită să... Ți-e frică? Mai ești aici? Ce pot să fac?"

În loc de asta vorbesc despre sucul de mere, despre sos, despre țipetele de pe coridor, despre doctor, care e jamaican – chestia asta cu Jamaica n-au pomenit-o de fapt.

De câte ori o ia pe mama ei de mână, Alice e îngrozită de cât e de translucidă pielea ei. Involuntar, rămâne cu privirea ațintită pe ea. Încheieturi de sidef. Deja moarte. Mineralizate. Își reamintește că cei mai mulți își imaginează că lucrurile care li se întâmplă în viață sunt o datorie: să fii bun, să fii credincios ideii de a fi bun. Să fii o fiică bună. O mamă bună. Nesfârșit, eroic de răbdătoare. Aceste extinderi ale sinelui sunt uneori înfricoșătoare.

— Spune-mi doar cum ar trebui să-mi trăiesc viața.

— Ce-ai spus, Alice?

— Nimic. Dormi liniștită.

— E de-abia ora nouă.

— Se întunecă.

— E din cauza perdelelor, ai tras perdelele.

— Nu, uite. Perdelele sunt date în lături. Uită-te.

Bunica Flett are și zile bune, firește. Zile în care își pune mănușile și citește ziarul de la un cap la altul. Zile în care primește laude de la personal pentru cât e de vioaie. O asistentă o descrie, de față cu ea, ca fiind „bătăioasă", un cuvânt pe care doamna Flett nu-l recunoaște. „Înseamnă tenace", îi explică Alice. „Sau cel puțin așa cred."

— Nu m-am gândit niciodată la mine ca fiind tenace.

— A fost o laudă.

— Nu sunt tenace de fapt.

— Ești bătrână și moale.

— Nu.

— Nu?

— Nu-mi spune așa. Îmi amintește de bomboanele alea de ciocolată cu umplutură moale pe care le aducea tatăl tău din călătorii. N-am putut să le sufăr niciodată, să mușc din ele.

— Îmi pare rău.

Alice a mai auzit de bomboanele cu umplutură moale. De multe ori.

— Cu nuga. Cu cremă de unt. Și celelalte.

— Cu rahat.

— Mi se face greață. Numai când mă gândesc la ele.

— Nu te gândi.

Alice închide ochii. Îi e greață și ei: veșnicia prefăcută a dragostei.

— Călătorea mult. Nu știu dacă mai ții minte, erai așa de mică. Mereu pleca. Montreal, Toronto.

— Știu. Îmi amintesc.

— N-am înțeles niciodată care era scopul călătoriilor ălora.

— Întâlniri.

— N-am înțeles niciodată de ce erau așa de necesare. Am întrebat, bineînțeles, m-am arătat interesată de ele, sau măcar am încercat. Pe vremea aia femeile erau încurajate să se intereseze de carierele soților lor – dar nu mi-a fost niciodată limpede. Deloc. Despre ce erau întâlnirile alea, pentru ce erau.

— Vorbărie administrativă probabil.

— Mă îngrijorau. Mă deranjau, mai bine spus.

— Nu te mai gândi la asta.

— Uneori aducea câte o cutie de un kilogram. Oh, Doamne. Nu că aş fi lăsat vreodată să se înţeleagă că nu-mi plac. I le dădeam domnului Mannerly. Ţi-l aminteşti pe domnul Mannerly, Alice? Ne ajuta cu grădina. Munca mai grea.

— Bineînţeles că mi-l amintesc pe domnul Mannerly.

Alice ştie că acum mama ei o să-i amintească de soţia domnului Mannerly, care a murit de diabet, de fiul lor, Angus, care a intrat în politică.

— Biata lui soţie a murit tânără. Avea diabet zaharat, nu prea aveau ce să-i facă pe vremea aia. (În şoaptă.) Nu cred că ea a mâncat vreodată din bomboanele alea, sau cel puţin aşa sper. Fiul lor, Angus, n-avea mai mult de cinşpe sau şaişpe ani când s-a dus maică-sa. Şaişpe, cred. Şi s-a descurcat atât de bine. E la al treilea mandat, dacă nu greşesc. Citeam despre el prin ziare. Angus Mannerly, întotdeauna mi s-a părut un nume minunat pentru un politician.

— E un nume splendid.

Faptul că trăieşte de atâta vreme în Anglia îi dă dreptul lui Alice să spună „splendid", şi o face des.

— Mă bucur că ai venit, Alice. Îţi sunt recunoscătoare. Îmi pare rău că sunt aşa de prost dispusă.

— Nu eşti. Eşti...

— E în regulă, nu trebuie să spui nimic.

— Am vrut doar să spun...

— Serios, draga mea, nu trebuie să spui nimic.

— În regulă.

— Ce cuvânt era ăla? Pe care l-a spus asistenta?

— Bătăioasă.

— Pare un termen de argou. E în dicţionar?

— Cred că da. S-ar putea.

— Sună groaznic – nu-mi vine cuvântul, îmi stă pe limbă, sună...

— Maliţios?

— Nu. Mai degrabă superior.

— Condescendent?

— Da. Asta e. Condescendent.

— Ai dreptate, știu. E condescendent. E reductiv. Insolent, de fapt.

— Da.

— Ne prefacem că îi admirăm pe alții când sunt bătăioși, cugetă Alice, dar nu suportăm să fim noi înșine bătăioși. Să ne spună cineva așa.

— Are un miros urât.

— Un ce?

— Prea copt. Cum sunt căpșunile puțin trecute.

— Exact.

— Avea un spate foarte lung. Tatăl tău. Cred că de asta n-a învățat niciodată să danseze.

— Nu oricine poate să danseze.

— Mă bucur că ești aici, Alice.

— Și eu mă bucur că sunt aici.

— Ce-ai spus?

— Am spus că și eu mă bucur.

— Iartă-mă, draga mea Alice, dacă nu te cred.

(Oare bunica Flett a spus aceste cuvinte cu voce tare? Nu e sigură. Nu mai știe ce e adevărat și ce nu și eu la fel, la vârsta asta.)

Când spunem despre un lucru sau un eveniment că e real, nu contează cât de suspect sună, îl onorăm. Dar când e vorba de ceva inventat – indiferent de cât de adevărat sau de corect sună – strâmbăm din nas. Asta e epoca în care trăim. Epoca documentarului. Și ne dorim tot mai multe adevăruri demonstrate. Dăm drumul la televizor și auzim despre ciclul de viață al păsărilor. Vedem reluarea războaielor. Interviuri cu criminali în serie. Iar ziarele numai asta știu.

Un jurnalist canadian pe nume Pinky Fulham a fost omorât de un automat de răcoritoare care s-a răsturnat peste el, strivindu-l. Se pare că îl zgâlțâise încercând să recupereze o monedă blocată. Cu ani în urmă Pinky Fulham i-a făcut doamnei Daisy Flett o mare nedreptate, așa că atunci când află de moartea lui îi e imposibil să se prefacă prea îndurerată.

— Doamne sfinte, a spus fiica ei, Alice, de unde ai aflat?

— Mi-a spus cineva, a răspuns doamna Flett misterios. Sau poate am citit în ziar.

— Serios? E incredibil.

— De fapt, unsprezece nord-americani mor în fiecare an uciși de automate răsturnate. A scris în ziar. Îmi amintesc că am citit nu de mult. Ieri, cred. Sau poate azi de dimineață.

— Și Pinky Fulham e unul dintre ei.

— Așa se pare.

— Incredibil.

— Dacă zici tu.

De când a făcut infarctul totul o ia prin surprindere, dar cel mai tare faptul că e dispusă să se lase surprinsă, ca și cum o nouă înțelegere a propriei ei goliciuni ar fi făcut-o să se ofere voluntar pentru a fi înlocuită. Planeta moartă a trupului ei, cu atomii și moleculele și excrescențele de materie, înflorește dintr-odată cu titluri de ziar, coșmaruri, cărți poștale, amăreala medicamentelor, bufnituri în noapte, pași pe coridor, mirosul propriei respirații și al sângelui ei, cineva care fredonează lângă ușa ei o melodie pe care aproape o recunoaște.

Sosește un pachet pentru bunica Flett. O jachetă de stat în casă de la nepoata ei, Judy, din Anglia.

Oh, Doamne! – poți să fii sigur că ești bolnav când cineva îți trimite o jachetă de stat în casă în loc de prafuri de baie sau o carte frumoasă de călătorii. O jachetă de stat în casă e aproape la fel de învechită ca o turnură de rochie sau un corset. O jachetă de stat în casă vorbește despre disperare și spune de fapt: pa și pusi. Cu toate acestea, bătrâna doamnă Flett înțelege că nepoata ei a făcut mari eforturi să găsească această jachetă. O jachetă de stat în casă, în vremurile noastre, e un articol greu de găsit. Până și cele mai mari magazine universale s-ar putea să nu aibă pe stoc mai mult de o duzină, poate chiar deloc, iar vânzătoarele, femei de patruzeci sau cincizeci de ani, se uită la tine nedumerite

când te apleci peste tejghea și spui „Mă tem că nu reușesc să găsesc raionul unde țineți jachetele de stat în casă".

Unde se produc jachetele de stat în casă? La New York? La San Francisco? Poate vreun orășel din centrul statului Iowa controlează piața: capitala națională a jachetelor de stat în casă. Mondială. Dar cine concepe acest curios articol de galanterie? Marginile de dantelă, mânecuțele matlasate, funda mercerizată care se leagă sub bărbie? Poate că se multiplică precum bumbacul pe rafturile din spate ale fabricilor de lenjerie. Și încă ceva – de ce și când ar trebui să porți o jachetă de stat în casă? E un articol care se poartă în public, sau în intimitate? Dormi în ea, sau o scoți înainte să mergi la culcare? Are manual de instrucțiuni?

— Pari dusă pe gânduri, mamă.

— Mă gândeam doar ce drăguță a fost Judy că și-a amintit de mine.

— Te adoră, știi bine.

— N-am mai avut niciodată o jachetă de stat în casă.

— Îți vine splendid. Stai să te vadă dr. Riccia. O să te acopere de complimente.

— Omul ăla!

— Nu e chiar așa de rău. Haide, acuma. Genele alea, să nu-mi spui că n-ai remarcat ce gene are. E un bărbat splendid. Hai, recunoaște.

— Păi.

— Ce păi! Mie mi se pare încântător. Și cred că și ție, în sinea ta.

— Hmmmm.

Lui Alice reverendul Rick nu i se pare încântător; cunoaște genul. Îl întâmpină cu răceală, aproape cu grosolănie, când își face apariția într-o zi la Canary Palms și apoi dispare ostentativ, lăsându-l să pălăvrăgească singur cu mama ei.

Doamna Flett înțelege, fără să fie nevoie să i se spună, că fiica ei nu vrea decât să o ferească de constrângeri evanghelice, de acești vânzători ambulanți de articole învelite în poleiala vinii. Alice, din perspectiva ei de persoană de vârstă

mijlocie, e convinsă că mama ei are sufletul oricum fără pată – destul de fără pată, în orice caz – şi e revoltată când vede spectrul păcatului, dându-i târcoale unei persoane deja atât de bătrâne şi de vulnerabile.

Totuşi, conversaţia de azi dintre doamna Flett şi reverendul Rick se îndepărtează brusc de subiectul sufletelor îmbătrânite şi viselor de mântuire.

— Sunt homosexual, vedeţi dumneavoastră, îi spune reverendul Rick doamnei Flett. Homosexual. Nu ştiam pe vremea când studiam teologia, dar pe urmă, ei bine, mi-am descoperit adevărata orientare. Timp de multă vreme nu am făcut acest lucru public. Apoi au aflat una sau două persoane, apoi, treptat, o jumătate de duzină, iar acum ştie aproape toată lumea – cu excepţia mamei. Asta e problema mea: să-i spun, sau nu? Şi mă întrebam, de vreme ce sunteţi cam de aceeaşi vârstă cu mama, mă rog, mama are de fapt în jur de şaizeci de ani, dar, nu ştiu de ce, îmi amintiţi de ea. Nu ştiu ce să fac. Mă tot întreabă când o să găsesc o fată cumsecade să mă aşez la casa mea. Am ajuns să urăsc vizitele acasă, ştiu de la început ce o să mă întrebe.

O parte din doamna Flett ar vrea să închidă ochii şi să aţipească. Şi ştie foarte bine că ar putea merge figura; vârsta îi dă acest privilegiu.

Treaba asta e prea neplăcută. Prea dureroasă.

Simte că se rupe ceva în ea şi înţelege că o flatează încrederea lui şi totodată o jigneşte. În primul rând, o răneşte faptul că e pusă în aceeaşi categorie cu mama reverendului Rick, o femeie de care ea simte că nu i-ar plăcea. De fapt, nici de reverendul Rick nu-i prea place, nu i-a plăcut niciodată; zelul lui are ceva lacom şi mai sunt şi umerii lui căzuţi şi gulerele lui care par roase, mestecate. Pe de altă parte, tânărul ăsta a traversat tot oraşul ca să vină la Canary Palms – şi încă într-o zi ucigător de caldă – ca să se consulte cu ea, să beneficieze de înţelepciunea ei. Aşa ceva nu i s-a întâmplat prea des. Niciodată, de fapt. Aproape sigur nu se va mai întâmpla.

— Ai încercat, spune ea într-un final, să nu mai fii homosexual?

— Ce?

Își îndepărtează o șuviță de păr care îi atârnă peste ochi.

— Știi dumneata. Să-ți găsești o prietenă și să vezi dacă... ei bine, s-ar putea să ai o surpriză, s-ar putea să descoperi că de fapt îți place să ai o prietenă... ce vreau să spun e că... e posibil să-ți schimbi atitudinea.

— Homosexualitatea, doamnă Flett, nu e o chestiune de atitudine.

L-a jignit. Fără a întoarce capul și a-l privi direct, își dă seama că tot trupul i-a devenit dintr-odată rigid. Asta nu poate să suporte ea. Să fie cauza unei suferințe. Cea mai mare slăbiciune a ei – a știut-o întotdeauna – e teama că ar putea provoca suferințe, peste cele pe care le-a provocat deja, adică. Așa că, în ciuda iritării pe care o simte, în ciuda lucrurilor pe care le-a citit în ziare despre SIDA, întinde mâna către el și simte că el îi întoarce gestul.

— Nu-i spune mamei dumitale, zice după un minut.

— Dar nu pot să continui să trăiesc în minciună.

— De ce nu? Face o pauză. Cei mai mulți așa fac.

— Nu și dacă ne luăm în serios credința creștină...

— Mama dumitale știe deja.

O spune cu iritare.

Dintr-odată, doamnei Flett i se pare că mama reverendului Rick e acolo, în cameră cu ei, și că, la urma urmei, e o femeie cumsecade. Energică și plină de viață. Plină de zâmbete.

— Să-ți explic altfel. Mama dumitale știe pe jumătate. În curând va ști totul. Își va da seama. Așa se întâmplă. E ceva despre care nu veți fi nevoiți să discutați dacă nu vreți. Niciodată.

(Nu poate să nu fie măcar puțin mândră de acest discurs.)

— Dar să trăim cu o asemenea barieră între noi! spune el cu o voce tembelă, șoptită.

Plânge acum. Plânge și fornăie.

— Dintr-odată mă simt foarte obosită, mă tem. De la toate pastilele pe care mi le dau.

— Era altfel pe vremea dumneavoastră. Oamenii se temeau să fie deschiși. Își trăiau toată viața ca pe un basm.

— Groaznic, groaznic de somn.

O furnică în gât.

— Te rog să mă ierți.

— Domnul să vă binecuvânteze, doamnă Flett.

Cum răspunzi la o binecuvântare?

— La revedere, spune doamna Flett ferm, închizând ochii, apăsându-și capul în pernă, și apoi adaugă o binecuvântare mămoasă, bunicească, feminină, aleasă parcă prin tragere la sorți: Să conduci atent.

În timp ce scrie un cec uită ce lună e, apoi ce an. E dusă, țicnită, îi lipsește o doagă, materia cenușie i se scurge ca puful gri din plicurile de poștă, se împrăștie peste tot pe mobilă. Ce îi trebuie ei acum, îi spune fiicei ei, e o operație pe cord deschis la cap.

— Ha! spune Alice îndatoritoare.

Totul o face irascibilă, florile moarte lăsate neglijent în vază, mirosul de urină, al propriei ei urine. S-a transformat într-o băbătie acră, dar, de fapt, nu e chiar așa, vedeți voi. Pe dinăuntru e în continuare un bol de jeleu vibrant, înțeleapta doamnă Degete Verzi, o mai țineți minte? Cineva la care poți să apelezi oricând, pe care poți să te bazezi, pe care poți să-l suni dacă ai o urgență etc.

O miră să descopere că există atâta umor ascuns în crevasele pământului; e peste tot, ca o mie de specii de licheni. În fiecare zi citește în ziar sau aude la *Bună dimineața, America* unul sau două lucruri care îi aduc zâmbetul pe buze. Sau se întâmplă ceva amuzant pe etaj, asistentele schimbă poante, vreo glumă prelungită. Cine ar fi crezut că până și bătrânețea infirmă poate fi atinsă de comedie?

Și de orgoliu. Orgoliul refuză să moară, împinge banalitatea vieții de zi cu zi în mici pliuri, buzunare, efecte de lumină stroboscopică. Se privește în oglinda atât de șiret ascunsă pe spatele tăvii de la pat și își spune: „Iat-o, tovarășa mea de-o viață. Cândva eram în inima ei. Acum mă ghemuiesc în colțul ochiului". Cu toate astea, dimineața, înainte să vină doctorul Riccia, își dă cu puțin ruj și un praf de pudră

pe nas (a fost nevoită să renunțe la marca ei preferată, Woodbury). Unde găsește energia să mai ridice buretele din pudrieră, știind tot ce știe?

Și își cercetează unghiile. Alice e cea care a aranjat să vină o manichiuristă săptămâna trecută. Evident că doamna Flett s-a opus la început – nu și-a făcut în viața ei o manichiură profesională, așa o extravaganță! –, dar Alice a insistat; o adevărată desfătare, a spus. Așa că mâinile doamnei Flett au fost introduse în diverse soluții de săpun, apoi luate în poala tinerei și șterse delicat cu un prosop. Pielițele i-au fost tăiate și unghiile au primit o formă ovală perfectă. „Franțuzească, sau obișnuită?" a fost întrebată. „Dumneata ce-mi sugerezi?" a spus doamna Flett. „Păi, să vedem", a început manichiurista și era limpede că decizia necesita gândire serioasă, o discuție. În cele din urmă s-a ales manichiura franțuzească. „Dă un aspect frumos și curat, tocmai bun pentru vară." De parcă doamna Flett ar fi urmat să participe în curând la o serie de petreceri în aer liber sau să-și facă apariția pe la unul dintre cele mai rafinate stabilimente culinare din Sarasota.

Își ține cele zece frumuseți șlefuite ascunse cu grijă sub cearșaf, dar le extrage cam la fiecare jumătate de oră pentru inspecție, așternându-le în lumină. Le privește dimineața imediat ce se trezește și seara înainte să adoarmă, dar adevărul e că e permanent conștientă de ele. Flutură ușor lângă ea, iar delicatețea lor i se ridică în încheieturi și îi pătrunde în brațe și în corp. Au un aspect elegant; chiar că da! Par nou-nouțe. Dacă te gândești la decăderea pe care a suferit-o trupul ei, la deteriorarea lui, veți înțelege poate această ultimă nebunie a ei. Dar această concentrare asupra unghiilor e aproape obsesivă, o distorsiune a obișnuitei vanități a rujului și a pudrei. O rușinează numai gândul la ce ar putea însemna. Cât de subțire și lipsită de satisfacții trebuie să fi fost viața ei dacă un lucru atât de mărunt îi produce atâta plăcere. Dacă nu e atentă, o să se transforme într-o bâbătie din alea care se gândesc tot timpul cât de norocoase sunt.

— Te-ai gândit vreodată să-ţi faci o pedichiură? o întreabă Alice.

Îi zboară prin minte tot felul de imagini, mai luminoase decât cele pe care le vede la televizorul mare din salonul pentru pacienţi. O subversiune scăpărătoare. Murmure în urechi. Se poate conecta la ele de câte ori vrea.

Are şapte ani şi stă în grădina mătuşii Clarentine, aplecată deasupra stratului de gura-leului, apăsându-le cu degetele astfel încât florile se deschid şi se închid. Au dinţi şi limbi minuscule. Oare alţii ştiu lucrul ăsta? Culege o frunză ascuţită de arpagic şi o suge. „Daisy!", se aude strigată. E chemată la masă. Mătuşa Clarentine a promis să facă în seara asta clătite. Toate astea: gândul la clătite, gustul iute al arpagicului, gâturile secrete ale florilor, soarele, sunetul propriului ei nume – e deja ameţită de la presiunea senzaţiilor, se teme că va muri din cauza lor.

Zăpada a căzut peste casele din cartier şi dintr-odată ele şi curţile mici împrejmuite cu gard se acoperă de o blăniţă albă şi moale, de ceva care se numea în vremurile acelea îngheţată de primăvară. A luat o mână de zăpadă de pe pervazul ferestrei de la camera ei şi şi-a lipit-o de frunte, până n-a mai putut suporta. Un fel de test. Un test de curaj. Lumina lunii era rece şi limpede.

A găsit ceva frumos. O irizare orbitoare pe stradă. Un curcubeu înfipt în caldarâm. Nimeni altcineva nu ştia de el, de această minunăţie pe care o descoperise ea. Dar a făcut greşeala să i-l arate unei fete din vecini, care a spus, cât se poate de calmă: „Nu e mare lucru, e ulei, o pată de ulei pe drum, nu merită atâta tam-tam".

E vară din nou. A luat un fir de iarbă, l-a despicat cu unghiile, l-a ţinut cu degetele mari şi a suflat. I-a arătat cineva cum se face, nu-şi mai aminteşte cine. Era uşor – să scoţi acest sunet tânguitor, ca un ţipăt dement. Îţi ieşea din ce în ce mai bine. Învăţai şi nu mai uitai niciodată. Erai ca toţi ceilalţi, ştiai să faci lucruri pe care ştiau să le facă şi alţii.

Frunzele veştede fuseseră greblate şi adunate într-un morman, gata să li se dea foc, iar ea îşi dorea să se întindă

peste ele măcar un minut, să stea pe spate pe frunzele foşnitoare, cu privirea în sus. Şi-a dat drumul pe spate, cu braţele întinse, plină de încredere, şi dintr-odată toate încâlcelile de crengi, garduri, şoproane şi case, atât de dense şi încurcate, dispar ca într-un desen animat în imensitatea sobră a cerului, în explozia primară şi neaşteptată de albastru. Asta a fost tot. Ea, suspendată într-o sferă de sticlă. Te puteai întoarce iar şi iar la imaginea aceea adevărată şi încăpăţânată, s-o păstrezi în minte pentru tot restul vieţii.

Cum te cheamă?

Daisy.

Daisy şi mai cum?

Daisy Goodwill.

Ştii ce înseamnă „Daisy"? Înseamnă „ochiul zilei[1]".

Aşa e. Ştiam. Am uitat.

Ce e cel mai ciudat la imaginile care îi zboară prin minte lui Daisy Goodwill e că în ele e mereu singură. Sunt voci pe care le aude de la distanţă; sunt umbre şi sugestii – totuşi, e singură. Se pare că avem nevoie, în momentele noastre de curaj sau de ruşine, de cel puţin un martor, dar doamna Flett nu a avut acest privilegiu. De asta i se rupe inima. Asta nu poate să îndure. Nici măcar acum, la optzeci de ani.

Bunica Flett ştie că e incoerentă, ştie că se repetă, iar Alice, draga de ea, nu o opreşte niciodată, nu spune niciodată „Ne-ai mai zis asta, mamă".

Nu încearcă decât să-şi ţină lucrurile limpezi în minte. Să distribuie uniform greutatea amintirilor. Să-şi ţină capitolele vieţii în ordine. Unele momente le priveşte cu o duioşie pe care n-a mai simţit-o până acum; sunt ca nişte mărgele pe o aţă, iar aţa se subţiază. În acelaşi timp, ştie că ce o aşteaptă trebuie încheiat printr-un efort al propriei ei imaginaţii, şi nu printr-un recital serios al istoriei sugrumate şi neluminate. Cuvintele sunt din ce în ce mai necesare. Şi apare o întrebare: ce este povestea unei vieţi? O cronică a faptelor, sau o impresie meşteşugit modelată? Aducerea la un loc a lucrurilor de

1 Daisy, etimologic *Day's Eye* (ochiul zilei).

care se teme? Sau adunarea lucrurilor care au fost revelate nonşalant, acele minuscule beneficii ale cunoaşterii care i-au fost destinate? Are nevoie de un loc liniştit unde să se gândească la toată această imensitate. Şi are nevoie de cineva – oricine – care să asculte.

E o favoare însă dorinţa de a transforma la loc în monedă de schimb tot ceea ce a fost creat prin selecţie, înmagazinare şi vise. N-ar trebui să mai continue aşa, umplându-i urechile lui Alice, plictisindu-l de moarte pe doctorul Riccia. Se ceartă singură; a ajuns la fel de insuportabilă ca Marian McHenry, turuie într-una despre îngrijorările ei. În loc să se gândească la alţii. Să-i pună pe alţii în primul plan.

Micuţa Emma a murit. Sau poate a fost internată într-o instituţie pentru copii cu sindromul Down. Mongoloizi, li se spunea în vremuri mai crude.

Nimeni nu pomeneşte de Emma în faţa bunicii Flett, de teamă să n-o tulbure, dar ea ştie oricum: iată-i, adunaţi lângă patul ei, pe fiul ei Warren şi pe noua lui soţie – al cărei nume bunica Flett nu şi-l aminteşte momentan. Camera a alunecat într-o parte. Fereastra stă într-o rână. Propria ei limbă i s-a încolăcit în gură. Cere un pahar de apă, o solicitare simplă, o propoziţie simplă, dar nu-i iese cum trebuie. În loc de asta, spune „mongoloid". Pe figura lui Warren trece o expresie alarmată, care se scurge apoi în jos, prin vertebrele drepte şi elastice ale gâtului lui. Ea ar vrea să-l consoleze cu o privire sau un cuvânt duios, dar trupul ei se luptă sub povara propriei confuzii. Nu vrea să fie insensibilă. Închide ochii, concentrându-se, încercând să-i dea la o parte pe fiul ei şi pe tânăra lui soţie, privind la ceva infinit de complet imprimat pe interiorul pleoapelor ei, un secret, un vis. Un fel de film.

Alice se mărită din senin cu doctorul Riccia. Se mută cu el în Jamaica, unde locuiesc într-un frumos bungalow pe ţărmul oceanului. Au un copil, un băieţel cu gene lungi şi curbate şi maniere curtenitoare.

Nu, nimic din toate astea nu e adevărat. Bătrâna doamnă Flett visează din nou.

De unde apar toate aceste versiuni contrafăcute?

Gândeşte-te, gândeşte-te, îşi spune. Fii lucidă.

Doctorul Riccia e deja însurat şi are doi copii; bunicii Flett i s-au arătat fotografii cu familia Riccia în faţa casei lor în stil colonial din Kensington Park.

Alice se întoarce în Anglia. Vara s-a terminat. Şcoala începe săptămâna viitoare şi ea pune deja la cale o petrecere pentru vreo zece prieteni: muzică marocană, ceva de mâncare cu curry, bere rece, ea gălăgioasă şi ironică cu cercei lungi. A găsit un cumpărător pentru apartamentul din Bayside Tower şi s-a ocupat de câteva chestiuni legale minore de-ale mamei ei, care îi dăduse împuternicire. S-au semnat documente. S-au făcut aranjamente pentru viitor. Alice ia cu ea în ploiosul Hampstead un bronz superb de Florida, deşi toată lumea, chiar şi mama ei, o previne că bronzul de Florida nu durează. Nu contează, mai vine de Crăciun. Şablonul vieţii ei i se derulează în faţa ochilor, un lung itinerar de revizuiri şi adaptări. Îl inventează din mers. Nu aşa îşi imaginase că va fi viaţa ei la această vârstă, dar aşa va fi.

I-a trecut ceva prin minte – ceva transparent de simplu, ceva ce a ştiut întotdeauna, se pare, dar pe care nu l-a articulat niciodată. Şi anume că momentul morţii se petrece când suntem încă în viaţă. Viaţa merge până la zidul acelui întuneric final, situaţia de a sta nas în nas cu celălalt dusă la extrem. Nu-i separă nici o răsuflare, nici o clipire. Îţi poţi trăi toată viaţa acordat la muzica zilnică a muncii, şi a mâncării, şi a vremii, şi a graiului până în ultima clipă, astfel încât absolut nimic nu se pierde.

E surprinzător cât de tare o îmbărbătează acest gând şi nu se poate abţine să nu-i spună mamei ei ce simte.

Mama ei, Daisy Goodwill, e încă vie în interiorul trupului ei care cedează. Cu zile bune şi zile proaste. Nu te poţi aştepta la mai mult de atât, toată lumea spune la fel. Ar putea-o duce aşa ani de zile.

Moartea

Daisy (Goodwill) Flett... Liniştită, pe –, luna –, anul 199– la Azilul Canary Palms, Sarasota, Florida, după o boală lungă, pe care a dus-o cu răbdare.

„Bunica" Flett este văduva lui Barker Flett, o autoritate canadiană în domeniul cerealelor hibride. O plâng fiica ei Alice Goodwill-Spanner din Hampstead, Anglia, fiica Joan şi soţul ei Ross Taylor din Portland, Oregon, fiul Warren şi soţia Peggy din New York City şi nepoata Victoria şi soţul ei Lewis Roy din Toronto. A fost bunica adorată a lui Benjamin, Judith, Rachel, Rain, Teller, Beth, Lisa, Jilly şi Emma (?), ca şi străbunica iubitoare a lui Madeleine, Andrew şi Mordicai şi mătuşa gemenilor Sophie şi Hugh.

Slujba comemorativă la capela de la Canary Palms, la orele 10.00. Nu se vor aduce flori. Înmormântarea va avea loc la cimitirul Long Key.

Vă mulţumim pentru florile
în amintirea lui
DAISY GOODWILL FLETT
care a susţinut cât a putut de bine
toate lucrurile vii,
grădinile, copiii, baloanele,
de memorie,
deşi se temea de umbrele învăluitoare
de singurătate şi linişte,
pe care a ajuns să le echivaleze
cu propria ei viaţă

Daisy, Daisy
Drept spune-mi tu,
Ochiul zilei, ochiul zilei,
Chipul din oglindă eşti chiar tu.

— Era în sertarul de la noptieră. Cutiuţa asta de catifea.
— Ce e? Parcă ar fi...
— Exact asta e. Unghii tăiate. Ale ei, presupun.
— Isuse Christoase!

Flett, Daisy (*née* Goodwill), care, din întâmplare, din neglijenţă, din ignoranţă, din lipsă de oportunităţi şi de curaj, nu a cunoscut niciodată în lunga ei viaţă emoţia pictatului în ulei, schiatului, navigatului, scăldatului în pielea goală, a bijuteriilor cu smaralde, ţigărilor, sexului oral, găurilor în urechi, saboţilor suedezi, paturilor de apă, literaturii de anticipaţie, filmelor pornografice, extazului religios, trufelor, Kirschului, ardeilor de jalepeño, raţei de Peking, n-a cunoscut Viena, Moscova, Madridul, terapia de grup, masajul corporal, foamea, onorurile cele mai înalte, acuzaţiile revoltate, n-a condus niciodată o maşină, n-a cumpărat nici un bilet la loterie, n-a fost niciodată, dar niciodată (pe de altă parte) lovită peste faţă sau pe trup de altă persoană, nu şi-a cocoţat niciodată ochelarii (cu un oftat) în vârful capului, niciodată (de teama ridicolului) nu a studiat posibilitatea de a face operaţii estetice sau yoga, nu s-a coborât niciodată la genul de articole din reviste care te îndeamnă să fii bun cu tine însuţi, să crezi în tine şi să faci lucruri pentru tine. Şi, cu toate că ştie că a fost iubită în viaţă, nici nu a auzit vreodată cuvintele „Te iubesc, Daisy" rostite cu voce tare (o propoziţie atât de simplă), şi numai în timpul somnului lung, firav, lipsit de evenimente, care i-a precedat moartea a avut isteţimea (şi răgazul) să se gândească la cât de nedrepte sunt toate acestea.

— O binecuvântare! exclamă renumita specialistă în Cehov Alice Goodwill-Spanner la aflarea veştii despre moartea mamei ei.

— Calitatea vieţii mamei mele se învârtea de multă vreme la valori negative, remarcă Warren Flett, muzicolog afiliat la şcolile publice din sudul Manhattanului.

— Era terminată, anunţă Joan Taylor, fiica cea mai mică, şomeră, care se apropie de cincizeci de ani, a familiei Flett. Viaţa ei s-a terminat şi apoi a lăsat moartea să o termine.

— Mi-a spus că e pregătită să se ducă în orice clipă, murmură laureata paleobotanistă Victoria Flett-Roy. Dar oare e cineva vreodată pregătit pentru aşa ceva?

— Avea o inteligenţă nebunească, adaptabilă. O putea scoate la lumină de câte ori voia.

— Proeminentă. Am auzit-o o dată spunând cuvântul, proeminentă! I se rula pe limbă.

— Şi sfinte Sisoe. Îi plăcea să spună sfinte Sisoe.

— Serios?

— Şi uneori parcă nu era pe de-a-ntregul conştientă. Cioc, cioc, e cineva casă?

— Şi hainele alea! Avea un stil de a se îmbrăca, de nimeni nu-şi putea da seama dacă cheltuia prea mult sau prea puţin. Sau dacă era cu patru ani sau douăzeci şi patru în urmă cu moda.

— Ha!

— Era evazivă.

— Da, dar asta poate fi o formă de agresiune.

— Poftim?

— Ai auzit foarte bine.

Sturzii, Detaşamentul de Pionieri, GSA, Tudoretttes, Cercul de istorie, Strădania creştină, Alpha Zeta, Clubul de la carieră, Organizaţia de femei a Bisericii Unificate, Asociaţia mamelor, Roşcovele, Asociaţia de Cămine şi Şcoli Mutchmor, Societatea Horticolă din Ottawa, Comitetul Parohial, Fondul pentru Boli de Inimă din Carleton County, Prânzurile de la Rideau, Ontario Seed Collective, Grupul meşteşugăresc al doamnelor, Florile.

— Nici vorbă, nu vreau să se doneze nici un organ.
— Era doar o idee.
— Totul în ea era terminat, oricum.
— M-am gândit doar...

În memoria lui
Daisy Goodwill Flett
*1905-199_*

În memoria lui
Daisy Goodwill Flett
Care în deplinătatea facultăților mintale
Și fără răutate
Și trecând peste obiecțiile familiei
A luat decizia
După o îndelungată reflecție
După chinuri
Cu inima strânsă cu greutate cu scuze cu
Hotărâre
Să fie singură în moarte

— Ce ți-a lăsat?! a strigat Joan la telefon. (Legătură transatlantică proastă.)
— Coșul de răchită, a răspuns Alice, cu o grimasă.
— Ce naiba e aia?
— Coșul ăla al ei de grădinărit. Chestia aia veche și mucegăită cu mâner uriaș și răsucit.
— Cred că mi-l amintesc. Vag. Dar de ce?
— Nu știu. Din același motiv pentru care ți-a lăsat și ție cleștele de argint pentru sparanghel, presupun.
— Doamne!
— Și știi ce a primit Warren?
— Nu. Ce?
— Notițele ei din facultate. Și eseurile. Toate scrise de mână. Pagini peste pagini. O cutie plină.
— Își cam pierduse mințile spre sfârșit, nu?

— Poate a fost o glumă?
— Nu-i prea stătea în fire să facă glume.
— De asta nu sunt foarte sigură.
— Victoria a primit colecţia de papucul-doamnei.
— Frate, ce să facă ea cu vechiturile alea?
— Ea le-a vrut. Sau cel puţin aşa a spus.
— În fine, în rest e totul în regulă. Bunurile ei şi aşa mai departe.
— Trebuie să-i mulţumim contabilului ei pentru asta.
— Şi avocatului. Cu toate că se pare că s-a cam servit şi el.
— Ce să mai zic de Canary Palms!
— Frăţioare!
— Mă simt vinovată şi când vorbesc despre asta. Numai când mă gândesc.
— Şi eu la fel.
— Dar presupun că toată lumea se simte la fel.
— Evident.
— Şi ce putem face?
— Absolut nimic.

În şaptezeci la sută dintre gospodăriile americane s-au cheltuit anul acesta cel puţin o mie de dolari pentru îmbunătăţiri sau lucrări de întreţinere a locuinţelor. A fost la radio ştirea – sau am visat eu. Spuneţi-mi, la ce îmi trebuie să ştiu aşa ceva? Îmi îndulceşte cu ceva mintea această tabletă inutilă de informaţie? Nu. Nu când eşti deja la capătul saturat şi tocit al vieţii.

Nu-mi mai puteţi spune şi altceva?

Trusoul de nuntă al lui Daisy Goodwill Hoad, 1927

2 seturi de lenjerie din trei piese, din *crêpe-de-Chine* şi dantelă cu broderie fină de mână şi macrame, roz-pal şi sidefiu

12 furouri

12 seturi franţuzeşti din două piese, cămăşuţă şi chiloţei, piersică, bej, bleu şi crem

6 cămăşi de noapte

6 neglijeuri, georgette şi dantelă de Chantilly
2 halate, 1 tartan din lână, 1 bumbac dungat
6 sutiene „Tinereţe înflăcărată"
6 sutiene „Panseluţă" din jerseu de mătase şi bumbac mercerizat
3 camizole din mătase japoneză roz
2 portjartiere „Gossard Dancelette" din jerseu de mătase cu laterale elastice
12 perechi ciorapi de mătase
12 perechi ciorapi de bumbac
3 pijamale, satin portocaliu, albastru cobalt şi ocru
6 chimonouri, negru, albastru, roşu granit, roz, piersică şi mov
2 costume de baie Kellerman (integral din lână), negru, gri-albăstrui
1 pelerină de plajă tricotată
1 cască de baie
6 sorţuri, stiluri diferite

— Habar n-aveam că ştia să brodeze.
— Asta e chiar frumoasă.
— Eşti sigură că ea a făcut-o?
— E o margaretă micuţă în colţul din dreapta.
— Ai dreptate, aşa e.
— Un fel de semnătură.
— Hei!

— Asistentele spuneau mereu că era foarte prietenoasă, că avea un zâmbet pentru toată lumea.
— Mai puţin când şi-a făcut ţăndări radioul. A dat cu el de pământ.
— S-ar putea să fi fost un accident.
— Adevărat.

— Ce nu reuşesc să înţeleg e de ce nu ne-a spus niciodată de prima ei căsătorie.

— Probabil știa că o să aflăm după ce ea nu mai e. Vreau să spun, documentele sunt toate aici. Certificatul de căsătorie, raportul, toate.

— Hoad! Îl chema Hoad.

— Harold Hoad.

— Rimează cu *toad*[1]. Doamne, dă-mi putere!

— Dar uită-te la fotografie. Era... arată ca un star de cinema, din filmele mute vreau să spun. Superb.

— Dar de ce nu ni s-a spus?

— Gândește-te și tu. Cum ar fi putut să vorbească despre ceva atât de... absolut îngrozitor.

— Ce șoc!

— Nu pricep. Îi era rușine, sau ce?

— Bărbatul ăsta frumos a căzut de la fereastră. Iubitul ei. Proaspătul ei șot. Gândește-te cum ar fi să ți se întâmple ție. Ai vrea să vorbești despre asta?

— Probabil că era, știi tu, distrusă, nu suporta să se gândească la ce s-a întâmplat, darămite să mai și vorbească despre asta. Imaginează-ți că ai fi în luna de miere și...

— Și la vârsta ei.

— Și-a reprimat amintirile. Uneori reprimarea e un lucru bun. Altfel cum ar fi putut să meargă mai departe cu...?

— E mai frumos decât tata.

— Și mai tânăr.

— Mult.

— Tata trebuie să fi știut de... de el.

— Trebuie. Adică, o fi fost ea secretoasă, dar nici...

— Mi se face...

— Ce?

— Pielea de găină.

— De ce? Când te gândești cum a căzut domnul Hoad în cap?

— Nu. Când mă gândesc la ea. La ea. În toți anii ăia.

— Toți anii ăia... fără să spună nimic.

— Probabil că-și amintea în fiecare an, în ziua...

---

1 Toad, broască râioasă (engl.).

— Ţineţi minte că uneori se ducea pur şi simplu să se întindă pe pat în mijlocul zilei? Fără să doarmă, stătea acolo şi se uita la tavan.

— Păstrând totul în capul ei. Rememorând.

— Ştiu.

— Oh, Doamne!

Prânzul de la Garden Club

Rulouri de şuncă / Brânză pe scobitoare
Murături asortate
Salată din cuburi de pepene galben şi struguri fără sâmburi
Tarte cu jeleu
Fursecuri asortate
Cafea / Ceai

Sunt încă aici, în interiorul oaselor (fărâmicioase, casabile), în glezne, în orbitele ochilor, în umeri, şolduri, dinţi, sunt încă aici, oh, oh!

— Dacă ar fi trăit în altă epocă ar fi putut să fie Doamna Degete Verzi cu propria ei emisiune TV.

— La oră de vârf.

— Nu ştiu de ce, mi-e greu să mi-o imaginez.

— Secolul ăsta răutăcios şi sentimental. A sufocat-o. Ca o perdea. Una din alea prin care nu poţi vedea.

— Ar fi putut să divorţeze de tata.

— Pentru început.

— Ce? Ce tot spuneţi acolo?

— De ce s-ar fi gândit la aşa ceva? Vreau să spun, ei doi au fost destul de fericiţi împreună, dacă luăm în considerare toate aspectele.

— Crezi asta sincer?

— Păi, au fost la fel de fericiţi ca cele mai multe cupluri.

— Ce-o mai însemna şi fericirea.

— Mie-mi spui.

— Tot ce știu e că trecutul nu e niciodată trecut.
— Asta ar trebui să fie o cugetare profundă?
— Hmmmmm.

Budinca cu lămâie a mătușii Daisy

4 linguri unt	1 cană lapte
$^1/_4$ cană zahăr alb	2 linguri făină
2 ouă separate	zeama și coaja de la o lămâie

Frecați untul cu zahărul, adăugați gălbenușurile bătute până devin groase și de culoarea lămâii, amestecați făina și laptele, zeama de lămâie și coaja rasă. Bateți albușurile până devin țepene, dar nu uscate. Încorporați-le în amestec. Dați la cuptor timp de douăzeci și cinci de minute într-o tavă unsă cu unt așezată într-un vas cu apă fierbinte. Cuptorul la 350 grade.

— Credeți că viața ei ar fi fost altfel dacă ar fi fost bărbat?
— Glumești?

— Uitați-vă numai la jacheta asta de stat în casă.
— Pare nou-nouță. N-a purtat-o niciodată, aș zice.

Pentru marți

1 conservă lapte condensat
1 legătură țelină
morcovi
ceapă
1 livră unt
1 livră untură
chibrituri
fulgi de săpun

2 conserve carne sărată de vită
cotlete de porc
de sunat dl M
palete noi pentru mixer
Warren dentist
poştă
farmacie, sirop tuse, cutie K
ienupăr

Iată o femeie care făcea un drob nemaipomenit, care ştia cum să recupereze o plantă de cauciuc pleoştită, care ridica miza foarte inteligent la o mână fără atu, care ştia cum să poarte o pălărie, care se îngrijea de igiena personală, care trimitea prompt biletele de mulţumire, care a ţinut pasul, care a luat-o în jos, a luat-o în jos, în jos, în jos, care n-a priceput ideea, n-a priceput ce rost avea totul, dar care era, cu toate astea, aproape fără greş curtenitoare faţă de ceilalţi.

— Îl mai ţineţi minte pe Jay Dudley?
— Cine?
— Ştii tu, tăntălăul ăla care lucra la *Recorder*, în Ottawa. Jay Dudley îl chema.
— Ah, sigur, îl ţin minte. Cravate ţesute de mână? Butoni de ceramică?
— Credeţi că ei au... vreodată... ei doi, credeţi că... au fost împreună?
— Nooo!
— Păcat.

Black Beauty, Anne de la Green Gables, Pistruiatul, Poveşti spuse de două ori, Frumosul Joe, Moara de pe Floss, Pocahontas, Copiii lui Helen, Prietenul nostru comun, Memoriile lui Nellie, Elizabeth şi grădina ei germană, Jane Eyre, Unificarea Italiei, Beowulf, Poeţii romantici, Pe urmele lui, Gâşte sălbatice, Pe aripile vântului, Claudia, Primii şase

ani, Fructele mâniei, Pentru totdeauna Amber, Oul şi eu, Cu duzina e mai ieftin, Pasiune pentru viaţă, Voalul şi piatra, Saga familiei Skutari, Scurtă istorie a Insulelor Orkney, Fiica lui Cehov, Femeia comestibilă, Pământul bun (ediţia cu caractere mari), *Crimă între timp* (ediţia cu caractere mari, citită doar pe jumătate).

— Ce vrei să spui, că nu crezi că e cineva vreodată pregătit?

— Doamne, eu sunt pregătită şi în clipa asta.

— Asta pentru că eşti deprimată că nu ai de lucru. De fapt nu eşti pregătită deloc. Şi pun pariu că nici ea nu era.

— Nu ştiu.

— Ai avut vreodată ocazia să vorbeşti cu ea despre... ştii tu...?

— Moarte? Nu puteai să vorbeşti cu ea despre aşa ceva.

— Schimba subiectul.

— Lua expresia aia de şcolăriţă nedumerită.

— Clipea.

— Făcea gura rotundă.

— Sprâncenele.

— La o adică, şi eu îngheţ la gândul morţii.

— E o trăsătură de familie.

— Genele noastre sunt din granit pur.

— Pietricele.

— Grindină.

— Îmi amintesc totuşi că a spus odată că îi plac panseluţele la înmormântări. Nu panseluţele alea tembele cu mutriţe. Îi plăceau cele mov, absolut pure, cu petalele alea intense, catifelate. E singurul lucru pe care îmi amintesc să-l fi spus vreodată apropo de moarte.

— A lăsat pur şi simplu viaţa să i se întâmple.

— Păi, şi de ce nu?

— Era ca şi cum...

— Ce?

— Ca şi cum era mereu în căutarea unui gând rătăcit, cu acul şi cu aţa.

— Îi era frică să privească în interiorul ei. În caz că nu era nimic acolo.

— Nu asta e starea la care încearcă din greu să ajungă budiştii?

— Budiştii?

— Care vor să ajungă la nimic.

— Serios?

— Ce gând îngrozitor!

— De ce?

— Nu ştiu. Adică, nimicul nu e, ştii tu, mare lucru.

— Nimicul e nimic.

— Amin.

Listă cu lucruri de făcut – pe termen lung

perdele de vară
blănurile la păstrare
reparat treptele din spate, gardul
întins pălăriile de iarnă pe calapod
lavandă – de cumpărat
dat cu spray mobila de pe verandă
zona?
în spatele aragazului, sub frigider
cecul pentru dl M
gaz
naftalină
revistele la economat
cuptorul
pianul
otravă
prinderile pentru lămpi

Colici, vărsat de vânt, pojar, pneumonie bronşită, alergii, gripă, dureri menstruale, eczeme, cistită, naştere, tensiune, menopauză, depresie, angină, artere înfundate, oase rupte, bypass coronarian, insuficienţă renală, cancer, infecţie urinară,

accident vascular, escare, ulceraţii la picior, incontinenţă, accident vascular, pierderi de memorie, vedere slabă, reacţii nepotrivite, deficienţe de vorbire, depresie, accident vascular, accident vascular.

Lui Daisy Goodwill, în timpul ultimelor faze ale bolii ei, boala despre care se spune că a suportat-o cu atâta răbdare, nu i-a mai rămas de contemplat decât moartea – şi a abordat-o cu toată slăbiciunea şi eşecul trupului ei. Cândva în cursul acelor ultime săptămâni de vise, se petrecuse o schimbare. S-a întâmplat brusc, în timpul uneia dintre numeroasele perioade în care era în comă. Intra în starea de somnolenţă, ca într-un tunel, orbecăind încă în trecut, inspirând, ca pe un soi inferior de oxigen, episoadele reale şi închipuite ale vieţii ei, apoi o cuprindea un fel de epuizare, sau poate plictiseală – în orice caz o estompare rapidă a culorilor şi contururilor şi o disfuncţie a mecanismului care mai devreme reuşea să invoce respectivele scene. În loc, o apăsau pe pleoape un fel de transparenţe schimbătoare care indicau nu înapoi în timp, ci înainte – înainte, spre propria ei moarte. S-ar putea spune că ea a creat-o, respirând-o, şi apoi s-a îndrăgostit de ea.

Iniţial imaginile erau teatrale, obişnuitul coşciug în culori pastel, versetele monotone din Biblie, cutremurătoarele acorduri de orgă – vârtejuri de conffeti de durere jucând prin încăperea însufleţită, plină de lamentări goale şi omagii. Dar asta era inacceptabil.

Camera luminoasă se surpă, lăsând în loc un bloc solid de beznă. Numai corpul ei supravieţuieşte, şi o problemă – ce să facă cu el. Nu s-a transformat în ţărână. Se simte stăpână pe o ştiinţă sclipitoare, nostimă, edificatoare, la gândul membrelor şi organelor ei transformate în biblica ţărână, sau chiar în cenuşă funerară. De râsul lumii.

Piatră – aşa se vede ea în final, celulele ei vii înlocuite de neînsufleţirea depozitelor minerale. E destul de uşor să se lase revendicată. Zace, în ultimele ei vise, culcată pe spate

pe o lespede groasă, la fel de copleşitor de impunătoare ca episcopii şi sfinţii pe care i-a văzut cu ani în urmă în marea catedrală roz din Kirkwall. Nu era destul pentru ei şi nu e destul nici pentru ea, dar imaginea e, cel puţin, controlată; ei îi place, de fapt, şi simte cum se contopeşte şi devine, în cele din urmă, trupul nemişcat al mamei ei moarte.

E acum la mile distanţă de claviculele ei, de celulele grase, de ţesutul genital, de unghiile de la picioare şi de gingii, de nări şi sprâncene, de locul osos şi fără nume din spatele urechilor. Creierul ei e mică din cea mai pură; poţi să-l ridici în dreptul ferestrei şi lumina va trece prin el. Gol însă, asta e şmecheria.

Cu uimire politicoasă zăboveşte asupra fiecărui detaliu al stării ei îngheţate, adunând şi scăzând, rafinând, şlefuind. Faldurile rochiei ei, atât de primitive şi de ţepene, sunt atenuate de o bordură decorativă, o bordură calcifiată de scoici, de genul celor pe care le vezi uneori pe marginile torturilor aniversare. Un pergament de piatră se sprijină graţios pe picioarele ei încălţate cu conduri, dar data de pe el e ştearsă, ilizibilă, şi o pernă de piatră îi susţine capul, cârlionţii rigizi pieptănaţi în sfârşit lins. Mâinile cu încheieturile degetelor înmuiate se curbează în interior pe lângă corp, extrem de simplificate, cu degetele unite, fără inele, neatinse de vârstă, dar arătând (degetul mare aproape insesizabil îndoit) spre teritoriul uriaş, tăcut, imuabil care se întinde dincolo de câmpul ei auditiv. De pe faţa ei impasibilă ochii privesc fix, reci ca marmura, larg deschişi, dar fără să vadă nimic, nimic, adică, în afară de suferinţa adâncă, împărtăşită, a femeilor şi bărbaţilor, şi cât de puţin au voie, la urma urmei, să spună.

Poziţia ei finală, aşadar, e greacă. Liniştită. Atemporală. Clasică. A bănuit întotdeauna că are asta în ea.

E nevoie de o minimă energie ca să-şi invoce şinele de piatră şi să-l ţină în loc. Surd la tot cu excepţia celor mai puternice ecouri, acesta se hrăneşte din propria lui curbă descendentă – albeaţa, suprafaţa impermeabilă – şi îi umple atât de complet câmpul vizual, încât toate strategiile şi aranjamentele anterioare sunt date uitării. Dinţii, părul şi oasele

desăvârşite ale lui Daisy Goodwill acceptă această formă sau, mai degrabă, forma o acceptă pe ea, permiţându-i accesul, în sfârşit, la o urmă de singurătate, adăugându-şi greutatea la inima ei şovăitoare, la plămânii ei de coral înţepenit. E din ce în ce mai tare şi mai rece şi în curând o va cuprinde cu totul. Săptămâna viitoare. Mâine. Diseară.

Grange Road numărul 14, Tyndall, Manitoba (demolată 1922)

Simcoe Street numărul 166, Winnipeg, Manitoba (demolată 1947)

Ap. 12, East Avenue numărul 144, Bloomington, Indiana

Hawthorne Drive numărul 6, Vinegar Hill, Bloomington, Indiana (intrată pe lista de patrimoniu 1975)

Frăţia Alfa Zeta, Colegiul Long pentru Femei, Hanover, Indiana (transformată în birou de evidenţă pentru absolvenţi 1957)

Driveway numărul 583, Ottawa, Ontario (împărţită în apartamente 1981)

Bayside Tower numărul 419, Tamiami Trail, Sarasota, Florida (condamnat: nerespectarea condiţiilor de siguranţă pentru incendii 1986)

Sanatoriul pentru Convalescenţi Canary Palms, Marine Drive, Colmann, Florida (cumpărat de ICV Meditation şi Centrul pentru Studii Cognitive 1990)

Azilul Canary Palms, Fauna Avenue numărul 1267, Colmann, Florida

„Nu mi-am găsit liniştea."

Ultimele cuvinte (nerostite) ale lui Daisy Goodwill

„Daisy Goodwill Flett, soţie, mamă, cetăţean al secolului nostru: odihneaşcă-se în pace."

Binecuvântarea rostită de Warren M. Flett la slujba comemorativă, Canary Palms

— Panseluțele, ați mai văzut vreodată panseluțe așa de minunate?

— I-ar fi plăcut.

— Nu știu de ce, mă așteptam să văd un strat imens de margarete.

— Margarete, da.

— Cineva ar fi trebuit să se gândească la margarete.

— Da.

— Ei, asta e.

Mulţumirile autoarei

Mai multe persoane au citit manuscrisul şi mi-au oferit încurajări şi sugestii. Le mulţumesc lui Blanche Howard, Joan Clark, Jim Keller, Anne Giardini, Catherine, Meg şi Sara Shields şi, mai ales, domnişoarei Louise Wyatt din London, Ontario.

Cuprins

Cuvânt înainte 11

Naşterea, 1905 15
Copilăria, 1916 48
Căsătoria, 1927 79
Dragostea, 1936 113
Maternitatea, 1947 143
Munca, 1955-1968 175
Durerea, 1965 205
Liniştea, 1977 233
Boala şi declinul, 1985 268
Moartea 296

Mulţumirile autoarei 312

La preţul de vânzare se adaugă 2%,
reprezentând valoarea
timbrului literar ce se virează
Uniunii Scriitorilor din România,
cont nr. RO44 RNCB 5101 0000 0171 0001,
B.C.R. Unirea, Bucureşti.

Tehnoredactor
LUMINIŢA SIMIONESCU

DTP
STELIAN BIGAN
CARMEN PETRESCU

Corector
MARILENA BĂLĂŞEL

Apărut 2008
BUCUREŞTI – ROMÂNIA

Lucrare executată la C.N.I. „CORESI" S.A.